Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Bibliografija radova o narodnoj književnosti III

Šamić, Midhat

1976

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/items/dd7d4669-0628-4b97-8138-c04c28f49c88

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/

AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE

POSEBNA IZDANJA
KNJIGA XXV

ODJELJENJE ZA KNJIŽEVNOST I UMJETNOST
Knjiga 3.

MIRJANA BOGAVAC i LJUBICA TOMIĆ-KOVAČ

BIBLIOGRAFIJA RADOVA O NARODNOJ KNJIŽEVNOSTI (III)

SARAJEVO
1976.

AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE

POSEBNA IZDANJA

KNJIGA XXV

ODJELJENJE ZA KNJIŽEVNOST I UMJETNOST

Knjiga 3.

MIRJANA BOGAVAC i LJUBICA TOMIĆ-KOVAČ

BIBLIOGRAFIJA RADOVA O NARODNOJ KNJIŽEVNOSTI

(III)

ANU BiH АНУ БиХ

Urednik
MIDHAT ŠAMIĆ,
vanredni član Akademije nauka i umjetnosti
Bosne i Hercegovine

SARAJEVO
1976.

ACADEMIE DES SCIENCES ET DES ARTS DE BOSNIE-HERZEGOVINE

PUBLICATIONS SPECIALES

TOME XXV

SECTION DES LETTRES ET DES ARTS

Livre 3.

MIRJANA BOGAVAC et LJUBICA TOMIĆ-KOVAČ

BIBLIOGRAPHIE CONCERNANT LES TRAVAUX SUR LA LITTERATURE POPULAIRE (III)

ANU BiH АНУ БиХ

Rédacteur
MIDHAT ŠAMIĆ,
membre correspondant de l'Académie des sciences et des arts de Bosnie-Herzégovine

SARAJEVO
1976.

BIBLIOGRAFIJA I KRATKI SADRŽAJ RADOVA O NARODNOJ KNJIŽEVNOSTI U PERIODICI JUGOSLAVIJE

KNJIGA III

Hrvatska prosvjeta (Zagreb, 1914—1940) — Književni jug (Zagreb, 1918—1919) — Književni sever (Subotica, 1925—1941) — Misao (Beograd, 1919—1933) — Srpski književni glasnik (Beograd, 1901—1941)

ANU BiH АНУ БиХ

Bibliografiju su izradili saradnici Odjeljenja za književnost Instituta za jezik i književnost u Sarajevu

MIRJANA BOGAVAC i
LJUBICA TOMIĆ-KOVAČ

ANU BiH АНУ БиХ

SADRŽAJ

Strana

EPSKO NARODNO PJESNIŠTVO — — — — — — — — 7

I. Epske narodne pjesme — — — — — — — — — 9

1. Izdanja i zbirke — — — — — — — — — — 9
2. Postanak, porijeklo i starost — — — — — — — — 26
3. Kazivači, pjevači i sakupljači — — — — — — — — 34
4. Zapisivanje i sakupljanje — — — — — — — — 36
5. Opšti radovi i interpretacije — — — — — — — — 37
6. Bugaršticе — — — — — — — — — — 82
7. Događaji i ličnosti — — — — — — — — — 83
8. Motivi — — — — — — — — — — — 92
9. Mit i religija — — — — — — — — — — 92
10. Jezik, stil i metrika — — — — — — — — — 94
11. Melografija — — — — — — — — — — 96
12. Realije — — — — — — — — — — — 97
13. Pomeni, prevodi i izučavanja u stranim književnostima — — 97
14. Komparativistički radovi — — — — — — — — 131

II. Narodne pripovijetke, predanja, anegdote i poslovice — — — 139

a) *Pripovijetke, predanja i anegdote* — — — — — — 139
1. Izdanja i zbirke — — — — — — — — — — 139
2. Postanak, porijeklo i starost — — — — — — — — 142
3. Sakupljači i zapisivači — — — — — — — — — 144
4. Zapisivanje i sakupljanje — — — — — — — — 145
5. Opšti radovi i interpretacije — — — — — — — — 147
6. Motivi — — — — — — — — — — — 167
7. Pomeni, prevodi i izučavanja u stranim književnostima — — 168
8. Komparativistički radovi — — — — — — — — — 171

b) *Poslovice* — — — — — — — — — — — 179
1. Zapisivanje i bilježenje — — — — — — — — — 179
2. Opšti radovi i interpretacije — — — — — — — — 179

ANU BiH АНУ БиХ

Strana

LIRSKO NARODNO PJESNIŠTVO — — — — — — — 185

1. Izdanja i zbirke — — — — — — — — — — 187
2. Postanak, porijeklo i starost — — — — — — — — 189
3. Opšti radovi i interpretacije — — — — — — — — 189
4. Motivi — — — — — — — — — — — — 208
5. Mit, religija i običaji — — — — — — — — — 209
6. Melografija i koreografija — — — — — — — — 214
7. Problemi klasifikacije — — — — — — — — — 223
8. Pomeni, prevodi i izučavanja u stranim književnostima — — 223

STRANA NARODNA KNJIŽEVNOST — — — — — — — 227

INDEKSI — — — — — — — — — — — — — 247

Indeks imena — — — — — — — — — — — 249
Indeks geografskih naziva — — — — — — — — — 261
Indeks stvari i pojmova — — — — — — — — — 265

ANU BiH АНУ БиХ

EPSKO NARODNO PJESNIŠTVO

ANU BiH
АНУ БиХ

ANU
ВіН
АНУ
БиХ

I. EPSKE NARODNE PJESME

1. IZDANJA I ZBIRKE

1. АНОНИМ. *Последње две године живота и роди харамбаше Баја Николића Пивљанина (1684. и 1685. год.), по архивским подацима написао Јов. Н. Томић*... Српски књижевни гласник, 1901, књ. II, бр. 1, 79.

Bilješka o izlasku iz štampe zasebnog izdanja Tomićevog rada. Članak je preštampan iz *Prosvetnog glasnika* (1901, sveska za januar i februar).

2. АНОНИМ. *Ко је Бемо Брђанин? Прилог испитивања историјских трагова у српским народним песмама*... Српски књижевни гласник, 1901, књ. II, бр. 5, 398.

Bilješka o izlasku iz štampe zasebnog izdanja rasprave *Ko je Đemo Brđanin?* Rasprava je prvobitno objavljena u časopisu *Karadžić* za 1901.

3. АНОНИМ. *Порекло Сибињанина Јанка*... Српски књижевни гласник, 1901, књ. III, бр. 1, 80.

Bilješka o izlasku iz štampe zasebnog izdanja istorijske rasprave Ilariona Ruvarca *Poreklo Sibinjanin Janka.* Rad je prvobitno objavljen u *Kolu.*

4. АНОНИМ. *Стари словенски погреб*... Српски књижевни гласник, 1901, књ. III, бр. 4, 320.

Bilješka o izlasku iz štampe zasebnog izdanja opširnog rada dra Sime Trojanovića *Stari slovenski pogreb.* Tekst je prvobitno štampan u *Srpskom književnom glasniku.*

5. АНОНИМ. *Књиге за народ.* Српски књижевни гласник, 1901, књ. IV, бр. 2, 160. # (—ч—)

Bilješka o izlasku iz štampe knjiga koje je, u ediciji *Knjige za narod,* štampala Matica srpska u Novom Sadu. Između ostalih izdanja za 1901. objavljena je i knjiga Tihomira Ostojića *Kosovo, narodne pesme o boju na Kosovu.*

6. АНОНИМ. *Косовска епопеја.* Српски књижевни гласник. 1902, књ. V, бр. 1, 76. # (—ч—)

Bilješka o preštampavanju iz *Nove iskre* u zasebno izdanje rasprave Srete Stojkovića o kosovskoj epopeji. Stojković je prikupio sve što je već urađeno na planu pokušaja sastavljanja narodnog epa o boju na Kosovu, prokomentarisao kritički te pokušaje i dao svoj prijedlog za izradu kosovskog epa.

7. АНОНИМ. *Матица српска.* Српски књижевни гласник, 1902, књ. V, бр. 7, 560.

Izvještaj Književnog odbora Matice srpske o novim radovima koji su odbijeni ili primljeni za *Letopis* i ostala Matičina izdanja. Između ostalih, za edicije »Knjige za narod« nije primljena *Zbirka narodnih pesama* od Galijaša.

8. АНОНИМ. *Мегдан у Срба XVI и XVII столећа.* Српски књижевни гласник, 1902. књ. VII, бр. 4, 319.

Bilješka o zasebnom izdanju istorijske studije Jovana N. Tomića *Megdan u Srba XVI i XVII stoleća,* koja je prvobitno objavljena u *Letopisu Matice srpske.* Pored vrlo zanimljivih podataka o postanku ove »ratničke ustanove« kod Srba, o njenom razvoju u 16. i 17. stoljeću, autor je, na osnovu ranije nepoznatih arhivskih podataka, utvrdio »da u narodnim junačkim pesmama srpskim ima sačuvano dosta pojedinosti o megdanu, što opet služi za dokaz da se, u pogledu tačnosti sadržine, pesme hajdučkog i uskočkog doba ističu znatno iznad onih ranijeg perioda, gde vlada velika pomućenost.«

9. АНОНИМ. *Јевтино издање народних песама.* Српски књижевни гласник, 1902, књ. VII, бр. 7, 557.

Obavještenje o namjeri budimpeštanskih *Srpskih novina* da u jeftinom, popularnom izdanju štampaju narodne pjesme iz Vukovih, Petranovićevih i drugih poznatih zbornika naše narodne poezije. Pisac bilješke smatra da bi ovim poslom trebalo da se bavi Srpska književna zadruga, jer bi to upravo bio »jedan od najboljih i najkorisnijih poslova koji bi ona mogla vršiti.«

10. АНОНИМ. *„Карацић"*. Српски књижевни гласник, 1903, књ. VIII, бр. 1, 76—77.

Obavještenje o ponovnom pokretanju *Karadžića*, lista za narodni život, običaje i predanja. List je prestao izlaziti zbog materijalnih teškoća. Urednik T. Đorđević.

11. АНОНИМ. *Лазарица*. Српски књижевни гласник, 1903, књ. VIII, бр. 5, 398.

Bilješka o pokušaju Srete Stojkovića da izradi kosovsku epopeju na osnovu poznatih narodnih pjesama o boju na Kosovu. Naime, dvije godine ranije Stojković je pod naslovom *Kosovska epopeja* dao pregled svih dotadanjih pokušaja na izradi ovakve epopeje, a istovremeno i sam dao nacrt kako bi ovaj posao trebalo obaviti. Tako je, prema svom nacrtu, napravio *Lazaricu*, koja sadrži 6950 stihova, a treba da bude objavljena u izdanju Ćupićeve zadužbine.

12. АНОНИМ. *Карацић*. Српски књижевни гласник, 1903, књ. IX, бр. 1, 80.

Bilješka o ponovnom izlaženju lista *Karadžić*, pod uredništvom T. Đorđevića. Ovaj »list za srpski narodni život, običaje i predanje« izlazi jednom tromjesečno. Pisac bilješke ukratko komentariše sadržaj prvog broja.

13. АНОНИМ. *Краљевић Марко у народним песмама*. Српски књижевни гласник, 1903, књ. IX, бр. 7, 478—479.

Bilješka o izlasku iz štampe prvog dijela knjige *Kraljević Marko u narodnim pesmama*, koju je priredio T. Ostojić. Prije ovog izdanja postojale su tri zbirke narodnih pjesama o Marku Kraljeviću: Aleksandra Sandića, braće Jovanović i I. Filipovića, koje su uglavnom rađene prema velikim zbirkama narodnih pjesama B. Petranovića. Ostojić je, međutim, pokušao da i iz ostalih, starijih zbirki sakupi pjesme o Marku Kraljeviću u jednu cjelinu. Prva knjiga sadrži predgovor *Marko Kraljević u narodnom predanju* i 4355 stihova.

14. АНОНИМ. *Нове књиге*. Српски књижевни гласник, 1904, књ. XI, бр. 6, 476—477.

U nizu novoizašlih knjiga zabilježena je i pojava zbirke *Vienac slavi velike i sjajne junačke nam prošlosti careva i kraljeva, bana i junaka, bojeva i junaštva, koje se događahu prije 500 i više godina po zemljama slovinskim, a od Sinjeg i do Crnog mora, opjevanih u najlepšim pjesmama narodnim kao i pjesmama Andrije Kačića-Miošića, sa 33 slike i prilike iz onoga doba.* Knjigu je izdala Knjižara braće M. Popović u Novom Sadu.

15. АНОНИМ. *Нове књиге.* Српски књижевни гласник, 1904, књ. XII, бр. 2, 798.

Bilješka o izlasku iz štampe knjige *Kraljević Marko u narodnim pesmama,* koju je »za narod i školu« priredio Tihomir Ostojić, a izdala je Matica srpska iz zadužbine Petra Konjovića.

16. АНОНИМ. *Нове књиге.* Српски књижевни гласник, 1904, књ. XII, бр. 8, 1277.

U nizu novoizašlih knjiga pominje se i pojava III dijela zbirke *Kraljević Marko u narodnim pesmama,* koju je »za narod i školu« pripremio Tihomir Ostojić.

17. АНОНИМ. [*Хајдук-Вељко највећи српски јунак новијега доба...*] Српски књижевни гласник, 1905, књ. XIV, бр. 11, 874. # А.

Bilješka o izlasku iz štampe knjige *Hajduk-Veljko najveći srpski junak novijeg doba* od Sr. J. Stojkovića. Tekst je prvobitno objavljen u *Novoj iskri,* a sadrži uglavnom već poznate, podatke iz Veljkove biografije. U drugom dijelu knjige su pjesme narodne o Hajduk-Veljku, koje je priređivač knjige s manje ili više uspjeha proširivao i popravljao.

18. АНОНИМ. *О српским народним песмама.* Српски књижевни гласник, 1907, књ. XIX, бр. 10, 795. # Н.

Bilješka o zasebnom izdanju studije Jovana Tomića *O srpskim narodnim pesmama,* koja je prvobitno objavljena u *Srpskom književnom glasniku* (1907, knj. XIX).

19. АНОНИМ. *Хрватска књижевност.* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XX, бр. 3, 232.

Obavještenje da je Matica dalmatinska u Zadru izdala antologiju naše narodne poezije *Narodna pjesmarica.*

20. АНОНИМ. *„Марко Краљевић у народним пјесмама".* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XX, бр. 8, 637—638. # Л.

Bilješka o štampanju pjesmarice *Marko Kraljević u narodnim pjesmama,* koju je za štampu priredilo zagrebačko *Društvo sveučilišnih građana za pouku analfabeta.* Društvo je- u cilju suzbijanja nepismenosti, pokrenulo pučku knjižnicu u kojoj namjerava objavljivati djela pristupačna širokim narodnim slojevima. Tako je pjesmarica o Marku Kraljeviću prva knjiga ove edicije.

21. АНОНИМ. *Истраживања о народним песмама српским.* Српски књижевни гласник, 1909, књ. XXIII, бр. 8, 623. # X.

Bilješka o izlasku iz štampe knjige *Istorija u narodnim epskim pesmama o Marku Kraljeviću* od Jovana Tomića. Prvi dio ovog velikog rada čini knjiga *Pesme o Musi Kesedžiji i Đemu Brđaninu* (Beograd 1908), u kojoj je dat opšti pregled svih pjesama o Marku Kraljeviću, razmatrana sadržina pjesama o Musi Kesedžiji i Đemu Brđaninu, izvedene paralele između istorijskih činjenica i događaja datih u pjesmama, navedeni istorijski podaci o junacima naše narodne pjesme. U dodatku knjige doneseno je nekoliko ranije neobjavljenih pjesama o Musi i Đemi Brđaninu kao suparnicima Marka Kraljevića.

22. АНОНИМ. *„Омањи списи Луке Зиме".* Српски књижевни гласник, 1910. књ. XXIV, бр. 2, 159. # Л.

Bilješka o izlasku iz štampe zbirke radova Luke Zime pod naslovom *Omanji spisi,* a u redakciji Jovana Turomana. U zbirku su ušli i Zimini radovi *Sravnenije Omirovih epopeja sa srpskim narodnim pesmama* i *Metrika srpskih narodnih pesama uporedena s primerima iz drugih slovenskih narodnih pesama.*

23. АНОНИМ. *Две књиге о Краљевићу Марку.* Српски књижевни гласник, 1913, књ. XXX, бр. 12, 959. # Н.

Bilješka o novim zbirkama narodnih umotvorina o Marku Kraljeviću: u Beogradu je izašla knjiga narodnih pjesama *Marko Kraljević,* sa ilustracijama Mirka Račkog, a Sr. J. Stojković, popularni autor *Lazarice,* objavio je zbirku narodnih pripovijedaka i anegdota pod naslovom *Kraljević Marko. Zbirka narodnih pripovedaka.*

24. АНОНИМ. *„Нове јуначке пјесме".* Српски књижевни гласник, 1913, књ. XXXI, бр. 5, 400. # М.

Pisac bilješke konstatuje da je u toku 1912—1913. objavljeno veoma mnogo narodnih pjesama, kao i pjesama ispjevanih u duhu i formi narodne poezije, kojima je predmet »poslednji retki događaj«. Jedna od boljih knjiga te vrste je *Nove junačke pjesme* Nikice od Rovina, u kojima je uspješno imitirana narodna poezija.

25. АНОНИМ. *Нове књиге.* Српски књижевни гласник, 1914, књ. XXXII, бр. 8, 638—639. # В.

U popisu novih izdanja zabilježena je i pojava zbirke *Ratnik, srpske narodne pesme,* koju je uredio Petar Krstonošić. Knjiga je štampana u Novom Sadu 1914.

26. ANONIM. *»Narodna Pjesmarica« (izdala »Matica Dalmatinska«, izdanje sedmo)* Književni jug, 1919, knj. III. sv. 5, 239—240.

Bilješka o sedmom izdanju zbornika »narodnih pesama hrvatskih i srpskih, ženskih, junačkih, hajdučkih, uskočkih, ustaških, kojima su dodane i nekoje umetne pesme, a na koncu *Smrt Smail-age Čengića*«.

27. ANONIM. *Hrvatske narodne pjesme, uredio dr Nikola Andrić (Zagreb 1919, izdanje Matice Hrvatske).* Književni jug, 1919, knj. III, sv. 9—10, 464.

Bilješka o izlasku iz štampe, u rubrici »Nove knjige«.

28. ANONIM. *Srpske narodne pesme: Junaci, uređuje dr Laza Popović. (Zagreb 1918, izdanje knjižare Z. N. Vasića)* Književni jug, 1919, knj. III, sv. 9—10, 464.

U rubrici »Nove knjige«, bilješka o izlasku iz štampe.

29. АНОНИМ. *Илустроване народне песме, Краљевић Марко. (Урош и Мрњавчевићи)* Мисао, 1920, књ. III, св. 3. ј 4, 1221.

Bilješka o izdanjima ilustrovanih narodnih pjesama knjižare »Napredak«. U ovoj svesci štampana je pjesma *Uroš i Mrnjačevići.*

30. ANONIM. *Nova knjiga narodnih pjesama.* Hrvatska prosvjeta, 1921, VIII, 4, 122—123. # DD.

Prikaz zbirke *Narodne pjesme*, sakupio ih u Slavoniji i knjigu uredio Vid Blažinčić (Petrinja 1920). Zbirka je raspoređena prema starosti i srodnosti motiva na 11 kola. Pjesme su date u sva tri narječja, onako kako se pjevaju. Pisac prikaza smatra da su najljepše pjesme iz najstarijih vremena, te navodi stihove nekih (iz pjesme *Sunce razgovara sa svojom majkom, Gora nikad bez ajduka, Ljuba vjernija od majke i sestre, Očenu se grana jorgovana* i dr.). Uz knjigu je dato i značenje nepoznatih riječi.

31. АНОНИМ. *Антологија српских народних песама.* Мисао, 1922, књ. IX, св. 1, 717. # М.

Bilješka povodom izlaska iz štampe *Antologije* Vojislava M. Jovanovića. Zbirka sadrži »najodabranije primerke iz našeg narodnog pesništva«, a u predgovoru »pisac izlaže istoriju kulta naše narodne književnosti na strani i kod nas«.

32. АНОНИМ. *Истарске народне песме.* Мисао, 1924, књ. XVI, св. 3, 1267. # Л.

Bilješka o izdanju Istarske književne zadruge narodnih pjesama iz Istre. Zbirka sadrži oko tri stotine junačkih, ženskih, pobožnih, prigodnih i tužbaličkih pjesama. Prvo izdanje istarskih narodnih pjesama štampano je 1880. godine u Trstu.

33. АНОНИМ. *Српске народне песме. Прва књига: Немањићи.* Мисао, 1924, књ. XVI, св. 5, 1507. # Б.С.Р.

Bilješka o izdanju »Odbora za narodno prosvećivanje«. Pjesme o Nemanjićima je prikupio i pripremio za štampu Vladimir Ćorović. Prikazivač žali što se, u namjeri da se prikaže čitav nemanjićki period, moralo donijeti i nekoliko pjesama bez umjetničke vrijednosti.

34. АНОНИМ. *Народне јуначке песме из Босне и Херцеговине.* Књижевни север, 1925, I, 7, 274. # Х.

Kratka bilješka o izlasku iz štampe zbirke *Narodne junačke pjesme iz Bosne i Hercegovine*, koju je sakupio fra Marijan Šunjić. Knjiga sadrži 28 junačkih pjesama, »priređena je znalački i kritički«, te predstavlja izvrsnu građu za ispitivanje naše narodne tradicije. Šunjićeva zbirka je još jedan primer »nastavljanja stare dobre tradicije Franjevaca — tradicije rada za bolji narodni život«.

35. АНОНИМ. *Ерлангенски рукопис старих српскохрватских народних песама, издао др Герхард Геземан (Издање Српске краљевске академије).* Мисао, 1926, књ. XX, св. 7. и 8, 505—506. # Ш.

Kratak prikaz izdanja najstarijeg zbornika srpskohrvatskih narodnih pjesama. Rukopis se ukratko opisuje, a zatim se iz Gezemanovog uvoda iznose najvažniji zaključci o datiranju rukopisa i o njegovom zapisivaču.

36. АНОНИМ. *Вук Стеф. Караџић, Одабране стране, прибрао Љуб. Стојановић (изд. Геце Кона, св. 5—6 „Школских писаца"), Београд 1926.* Мисао, 1926, књ. XXI, св. 1. и 2, 115—116. # Ш.

Kao prva knjiga »Školskih pisaca« (sv. 1—3) izašle su *Ženske narodne pesme*, antologija koju je priredio Jaša M. Prodanović. *Odabrane strane* Vuka Karadžića izlaze kao treća knjiga ove biblioteke. U knjizi »zastupljen je Vukov rad na svima poljima, na jeziku, proučavanju narodnih umotvorina i narodnog života, narodnih običaja, pričanja i verovanja u najlepšim primerima«.

37. АНОНИМ. *Из ужичкога краја, од Драгише Лапчевића.* Мисао, 1926, књ. XXI, св. 3. и 4, 247. # Н.

Bilješka o izlasku iz štampe zbirke priloga etnografskog karaktera o užičkom kraju. Lapčević je »dao tumačenje jednoga broja reči koje se tamo upotrebljavaju, duže se zadržao na narodnim pesmama toga kraja, kraće na opisima zanimanja, običaja, sprava i alata, najzad na muzičkim instrumentima koje tamošnji narod upotrebljava«.

38. АНОНИМ. *Маринко Станојевић: Прилози за познавање Тимочке Крајине. Ниш, 1926.* Мисао, 1926, књ. XXI, св. 3. и 4, 247. # Д.Л.

Bilješka povodom izlaska iz štampe zbirke radova iz istorije i etnografije Timočke Krajine. Ističe se da je najbolji rad *Đurđev-dan*, tekst kojim se opisuje način slavljenja ovog praznika.

39. АНОНИМ. *La Bataille de Kossovo.* Књижевни север, 1926, II, 2, 84. # Р.

Kratka bilješka o izlasku iz štampe knjige *La Bataille de Kossovo. Poème héroïque traduit du serbe par Petar Pekić.* Pošto je prevodilac *Kosovski boj* preveo sa jednog starog izdanja koje se više ne može naći, pisac bilješke nije mogao govoriti o kvalitetu prevoda.

40. АНОНИМ. *Из старих ризница.* Књижевни север, 1926, II, 9, 378. # Т.

Opširna bilješka povodom pokretanja nove edicije *Iz starih riznica*, u kojoj će biti objavljena serija narodnih umotvorina. Ideju i sredstva za pokretanje ove edicije dao je »jedan rodoljubivi profesor« Beogradskog univerziteta.

Prva knjiga iz nove serije izašla je pod imenom *Petnaest srpskih narodnih pesama*, a priredio je dr Veselin Čajkanović. To je izbor pjesama iz Vukovih zbirki, »odlično priređeno izdanje sa potrebnim objašnjenjima o narodnim pevačima, sa stručnim napomenama, sa kometarima svake pesme i u celini i u detaljima i sa rečnikom turskih i inače manje poznatih reči«.

41. АНОНИМ. *Свети Сава у народном предању.* Мисао, 1927, књ. XXIII, св. 5. и 6, 250—251. # Ж.

Bilješka povodom izlaska iz štampe druge knjige zbirke *Iz starih riznica.* Ćorović je sabrao »gotovo sva dosad objavljena narodna predanja o Svetom Savi«. Sva ta predanja nalazila su se rasturena po rijetkim knjigama, listovima i časopisima i njihovo prikupljanje, sređivanje i komentarisanje predstavlja značajan posao.

42. АНОНИМ. *„Наша народна поезија"*. Српски књижевни гласник, НС, 1928, књ. XXV, бр. 7, 546—548. # Б.М.

Prikaz trobroja *Književnog severa* posvećenog narodnoj poeziji. Ukratko se pominju problemi i hipoteze u člancima Fileasa Lebega, Gerharda Gezemana, Nikole Banaševića, Ante Petravića, Miloša Savkovića, Novice Šaulića, Branka Lazarevića, Stanka Jelića, Jaše Prodanovića, Tihomira Đorđevića, Momira Veljkovića i Alekse Ivića.

43. АНОНИМ. *Српске народне пјесме. Из збирке Новице Шаулића. — Београд 1929.* Мисао, 1929, XXXI, св. 1—4, 187. # Б.

Bilješka o izlasku iz štampe Šaulićeve zbirke narodnih umotvorina. Zbirka sadrži stotinu i trinaest epskih pjesama i sakupljačev predgovor.

44. ANONIM. *Tihomir R. Đorđević: Naš narodni život (I—II knjiga...)* Književni sever, 1929, V, 12, 471. # R.

Bilješka o izlasku iz štampe knjige T. Đorđevića *Naš narodni život* I i II. Pisac bilješke najavljuje još nekoliko knjiga iz pera istog pisca u kojima je »svestrano prikazan život i kultura našeg naroda«.

45. АНОНИМ. *„Сињске народне песме и причања"*. Српски књижевни гласник, НС, 1930, књ. XXX, бр. 5, 394—395. # Т.

Bilješka o drugom izdanju zbirke Stjepana Grčića *Sinjske narodne pesme i pričanja*, Split 1929. godine. Prvo izdanje pojavilo se, također u Splitu, 1920. godine. O njemu je u *Prilozima za književnost, jezik, istoriju i folklor* (knj. I, str. 131—132) objavljen prikaz. Pisac ove bilješke smatra da su navodi prikaza tačni i da se mogu ponoviti i prilikom drugog izdanja zbirke: korisno je i pohvalno sakupljanje narodnih pjesama, ali su Grčićeva tumačenja pjesama »bezazlena i besmislena«, nenaučna i pogrešna.

46. ANONIM. *Zbornik priloga za poznavanje Timočke Krajine.* Književni sever, 1932, VIII, 1, 40.

Kratka bilješka o trećoj knjizi *Zbornika priloga za poznavanje Timočke Krajine*, koji uređuje M. Stanojević. Zbornik donosi obilje etnografsko-folklorne građe, između ostalog i *Baja Đore u 22 pripovetke, Narodne poslovice u Zagrađu* itd.

47. АНОНИМ. *Тихомир Р. Борђевић: Наш народни живот (књига пета).* Књижевни север, 1932, VIII, 2, 69—70. # Р.

ANU BiH АНУ БиХ

Kratka bilješka o izlasku iz štampe pete knjige *Naš narodni život* od T. Đorđevića. Knjiga najviše govori o našem narodu u vezi sa Turcima, zatim o životu, običajima i vjerovanjima kod Turaka. Pisac bilješke posebno ističe da su tekstovi u knjizi pisani lako, zanimljivo, dokumentovano i sa dubokim poznavanjem stvari.

48. ANONIM. *Jovan J. Babić: Književni ogledi. (II).* Književni sever, 1932, VIII, 3—4, 123. # R.

Bilješka o objavljivanju *Književnih ogleda* J. Babića. Knjiga govori o stranim piscima i njihovim interesovanjima za našu narodnu poeziju, o Dubrovniku i njegovoj književnosti, o našem književnom jeziku i Vuku kao sakupljaču naših narodnih umotvorina. Tekstovi se ne odlikuju novinom naučnih dokaza koliko jasnim i preglednim kazivanjem.

49. ANONIM. [*Ovogodišnja izdanja Srpske književne zadruge.*] Književni sever, 1932, VIII, 11, 297—298. # M.

U nizu novih izdanja Srpske književne zadruge izašla je i knjiga Jaše Prodanovića *Naša narodna književnost*, koju autor ovog prikaza komentariše. »G. Prodanović je analitičkim putem sa nekoliko tačaka posmatrao najviše narodnu poeziju, i ne upuštajući se u genezu narodnih umotvorina, on je merio više intelektualnim, racionalističkim nego književnim terazijama njenu sadržinu«. Uostalom, on je i želio da pokaže koliko je narodna poezija životni dokument našeg naroda.

50. АНОНИМ. *Тих. Р. Борђевић: Наш народни живот (књ. VII и VIII . . .).* Књижевни север, 1933, IX, 3—4, 134. # П.

Bilješka o izlasku iz štampe VII i VIII knjige *Naš narodni život* T. Đorđevića. U njima su izlaganja o našim Ciganima kao narodu i nosiocu kulture, o njihovim zanimanjima, vjeri, običajima, predanjima, zatim o Negrima i Čerkezima u našoj zemlji.

51. АНОНИМ. *Мићун Павићевић: Народне пјесме (Црна Гора и Дукађин). Загреб 1935, Прештампано из Зборника за народни живот и обичаје Јужних Словена, књ. XXX, 1, стр. 177—210.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLIV, бр. 2, 168.

Bilješka o izlasku zbirke, u rubrici »Nove knjige«.

52. АНОНИМ. *Народна порећења (Црна Гора), Загреб 1935. Прештампано из Зборника за народни живот и обичаје Јужних Словена, књ. XXX, 1, стр 231—237.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLIV, бр. 2, 168.

Bilješka o izlasku iz štampe zbirke Mićuna Pavićevića, u rubrici »Nove knjige«.

53. АНОНИМ. *Два издања „Друштва Светога Саве"*. Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLIV, бр. 4, 322—323. # Б.К.

Prikaz dviju knjiga izašlih u povodu sedamstogodišnjice rođenja sv. Save: knjige Uroša Džonića — *Sveti Sava u narodnim i umetničkim pesmama* i publikacije *Bratstvo* (br. XXVIII).

Uroš Džonić je iskupio gotovo sve što je o sv. Savi napisano u stihu a ima iole književnu vrijednost: tridesetak narodnih pjesama iz Petranovićeve, Milutinovićeve, Vukove i drugih zbirki, iz *Bosanske vile*, raznih kalendara i listova i oko 160 pjesama umjetničkih ili ispjevanih u duhu narodne pjesme. Zbirka nema karakter antologije već zbornika.

U *Bratstvu* je štampano dvanaest priloga o sv. Savi i njegovom radu. Ukratko, prikazivač se osvrće na slijedeće: Vase Glušca *Život Svetoga Save*, Pavla Popovića *O književnom delu Sv. Save*, Stanoja Stanojevića *Sveti Sava kao državnik i političar*, Vladimira R. Petkovića *Sveti Sava u staroj umetnosti srpskoj*, na članak Vladimira Ćorovića o kultu sv. Save u istočnom dijelu srpskog naroda, Nika Đivanovića *O Sv. Savi*, Stevana M. Dimitrijevića *Sveti Sava kao narodni učitelj* i *Spaljivanje moštiju Svetoga Save*.

54. АНОНИМ. *Петар Ж. Петровић: О народним песмама у рудничком Поморављу. Етнографски музеј у Београду. Посебна издања, св. 5. Београд, 1935.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLIV, бр. 5, 416.

U rubrici »Nove knjige« bilješka o izlasku iz štampe.

55. АНОНИМ. *Мићун М. Павићевић: Народна поређења (Црна Гора)*. Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLIV, бр. 7, 580—581. # К.

Prikaz zbirke od 400 narodnih umotvorina — poređenja, preštampane zasebno iz *Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slovena*. Većina poređenja poznata je, tvrdi prikazivač, i van Crne Gore, a među njima »ima i knjiških, upravo novinskih«.

56. АНОНИМ. *Петар Ж. Петровић: О народним песмама у рудничком поморављу. Београд, 1935.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLIV, бр. 7, 581. # К.

Ovaj prilog objavljen je ranije u posebnim izdanjima Etnografskog muzeja u Beogradu kao sveska 6. Prikazivač vrlo povoljno ocje-

njuje izbor i prezentaciju materijala, a isto tako i zapažanja i tumačenja koja autor daje o životu narodne pjesme (guslarske, sljepačke, ženske, tužbalice) i o pjevačicama, o tehnici pjevanja i sviranja, o muzičkim instrumentima i drugom.

57. АНОНИМ. *Рад. Меденица: Муж на свадби своје жене („Ропство Јанковића Стојана" и варијанте). — Филип Вишњић и песнички оквир „Полетела два врана гаврана". Прилози проучавању народне поезије, март 1934.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLV, бр. 3, 240.

U rubrici »Nove knjige« bilješka o izlasku dviju studija Radoslava Medenice.

58. АНОНИМ. *Др Дим. Буровић: Митолошки елеменат у песми Цар Лазар се приволева царству небеском (из „Гл. Југ. проф. друштва" XV, 8). Београд, 1935.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLV, бр. 4, 328.

U rubrici »Nove knjige« bilješka o izlasku iz štampe.

59. АНОНИМ. *Зборник у славу Филипа Вишњића и народне песме. Издање Одбора за прославу Филипа Вишњића... Београд, 1935.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLV, бр. 7, 565—567. # М.П.

Prikaz zbornika sa prilozima Božidara Tomića, Mihajla Pupina, Hermana Vendela, Vase Glušca, Dragutina Kostića, Veselina Čajkanovića, Isidore Sekulić, Pavla Popovića, Tihomira Đorđevića, Vladimira Ćorovića, Vase Čubrilovića, Jaše Prodanovića. Prikazivač drži da je Filip Višnjić u ovoj knjizi »određen, oživljen i uveden odlučno u red stvaralaca u istoriji literature kao pisac, iz dosad nejasnog lebdenja između guslara pevača i pesnika«.

60. АНОНИМ. *Зборник у славу Филипа Вишњића и народне песме. Изд. Одбора за прославу Ф. В. (Фонд Илије М. Коларца). Београд, 1935.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLV, бр. 7, 567.

U rubrici »Nove knjige« bilješka o izlasku iz štampe.

61. АНОНИМ. *Д. Костић: Бекство Светог Саве у Свету Гору. Васкрс песме из 13 века. (Изд. Друштва за подиз. храма Св. Саве) Београд 1935 (прештампано из Народне одбране).* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLV, бр. 8, 648.

Bilješka o izlasku iz štampe, u rubrici »Nove knjige«.

62. АНОНИМ. *Д. Костић: Бекство св. Саве у Св. Гору. Васкрс песме из 13 века. Издање Друштва за подизање храма св. Саве. Београд, 1935.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLVI, бр. 1, 78. # И.

Iz očuvanih tragova stihovanog, pretežno deseteračkog sloga, a zatim prilagodivši i prozni tekst Savinih biografa, Kostić je pokušao da vaspostavi mogućni osnovni spjev o Savinu bjekstvu u Sv. Goru. Spjev je pisan savremenim jezikom, ali su u njemu zadržani i mnogi starinski izrazi.

63. АНОНИМ. *Пјесме Филипа Вишњића, у редакцији и с предговором Божидара Томића. Научно издање. Издање Одбора за прославу Ф. Вишњића. Б. 1935.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ, XLVII, бр. 2, 163—164. # И.

Višnjićeva proslava obilježena je, između ostalog, i dvojakim izdanjem *Pjesama Filipa Višnjića, popularnim i naučnim*. U ovom drugom izdanju uz tekst pjesama, originalnih o ustanku i priređenih starijih, doneseni su prilozi: *Život i rad F. Višnjića, Istorijska i književna svedočanstva o Višnjiću kao pesniku, Glavna obeležja poezije Filipa Višnjića, Podela Višnjićevih pesama i njihova književna vrednost*, s registrima ličnosti i geografskih imena i rječnikom rijeđih i nepoznatih riječi. Prikazivač vrlo visoko ocjenjuje trud i rezultat priređivača.

64. АНОНИМ. *Свет. Стефановић: Неколи подаци из мађарске литературе за датирање наше народне поезије. — Сунчани мит у нашој народној поезији. (Из Прилога проучавању нар. поезије. Март 1937.)* Српски књижевни гласник, НС, 1937, књ. LI, бр. 8, 656.

Bilješka o izlasku iz štampe, u rubrici »Nove knjige«.

65. АНОНИМ. *Драгутин Костић: Тумачења друге књиге Српских народних пјесама Вука Ст. Караџића. Додатак четвртом државном издању. Издање и штампа Државне штампарије, Београд, 1937.* Српски књижевни гласник, НС, 1937, књ. LII, бр. 2, 160.

Bilješka o izlasku iz štampe, u rubrici »Nove knjige«.

66. АНОНИМ. *Мићун М. Павићевић: „Народно благо из Црне Горе". (Посебан отисак из Вјесника Етногр. муз. у Загребу, III). Београд, 1937.* Српски књижевни гласник, НС, 1937, књ. LII, бр. 8, 656.

U rubrici »Nove knjige« bilješka o izlasku iz štampe.

67. АНОНИМ. *Српске народне песме. Свеска I. Средио Рад. Меденица. Изд. Коларчеве задужбине. Б., 1940. Поучна библиотека 1.* Српски књижевни гласник, НС, 1940, књ. LX, бр. 1, 80.

Bilješka o izlasku iz štampe, u rubrici »Nove knjige«.

68. АНОНИМ. *Српске народне песме. Свеска II. Средио Рад. Меденица. Изд. Коларчеве задужбине. Б., 1940. Поучна библиотека 2.* Српски књижевни гласник, НС, 1940, књ. LX, бр. 1. 80.

U rubrici »Nove knjige« bilješka o izlasku iz štampe.

69. АНОНИМ. *Винавер Станислав: Покушај ритмичког проучавања мушког десетерца. Б. 1940. — Прилози проучавању народне поезије, посебна издања бр. 1.* Српски књижевни гласник, НС, 1940, књ. LXI, бр. 5, 400.

U rubrici »Nove knjige« bilješka o izlasku iz štampe.

70. ЋОРОВИЋ, ВЛАДИМИР. *Српске народне пјесме. — Библиографски преглед збирки —.* Српски књижевни гласник, 1911, књ. XXVII, бр. 8, 593—603; бр. 9, 672—681; бр. 10, 750—758.

Ćorović daje hronološki pregled zbirki srpskih narodnih pjesama, dajući ujedno i sažet pregled materijala u njima. Zbirke navodi sljedećim redom:

Vuk: *Mala prostonarodnia slavenoserbska pesmarica,* Beč 1814; *Narodna srbska pesmarica,* Beč 1815; *Narodne srpske pjesme,* II i III knjiga, Lajpcig 1823. Prva knjiga ove »serije«, po Vukovoj podjeli, izašla je godinu dana kasnije. IV knjiga izašla je tek 1833. u Beču.

Treće izdanje započeo je Vuk 1841. u Beču zbirkom ženskih pjesama pod natpisom *Srpske narodne pjesme.* II knjiga, sa najstarijim junačkim pjesmama, izašla je u Beču 1845, III sa junačkim pjesmama srednjih vremena, 1846, a IV 1862. Poslije Vukove smrti izdate su još dvije knjige: 1865. pjesme novijih vremena i 1866. ženske pjesme iz Hercegovine.

Državno izdanje Vukovih knjiga započeto je zbirkom najstarijih junačkih pjesama u Beogradu 1887. Međutim, izdanje je bilo nedovoljno kritično, te je obustavljeno. Novo državno izdanje počelo je 1891. knjigom »u kojoj su različite ženske pjesme«. Izdanje je završeno 1902. i sadrži devet knjiga srpskih narodnih pjesama.

Sima Milutinović: Još 1826. unosi u svoje prepjeve *(Неколико пиеснице стáрá, нове, преведене и сочиниене)* i nekoliko narodnih pjesama. 1833. u Budimu štampa zbirku *Пѣванніа Церногорска и Херцеговачка.* Drugo, prošireno izdanje *Pevanije* javilo se u Lajpcigu 1837.

Njegoš: *Ogledalo Srbsko,* Beograd 1845; drugo izdanje 1895. na Cetinju, treće izdanje u Novom Sadu 1906.

Ivan Franjo Jukić i Ljubomir Hercegovac (fra Grgo Martić) izdali su u Osijeku 1858. *Narodne pjesme bosanske i hercegovačke;* drugo izdanje u Mostaru 1892.

Stefan Popović: *Crnogorske gusle, ili narodne pesme, priče, podskočice i napijalice,* Beograd 1858.

P. T.: *Banatske pesme,* Novi Sad 1863.

Bogoljub Petranović: 1867. u Sarajevu objavljuje zbirku ženskih pjesama, a Srpsko učeno društvo u Beogradu izdaje mu veliku zbirku junačkih pjesama. 1870. Petranović izdaje u Beogradu treću knjigu svoje zbirke.

Milan Đ. Stanić: *Srpsko-narodne pesme i narodne pripovetke,* Beograd 1869.

Blagoje Stojadinović: *Srpske narodne pesme,* Beograd 1869.

Đorđe Rajković: *Srpske narodne pesme* (ženske iz Slavonije), Novi Sad, MS, 1869.

Miloš Milosavljević: *Pesme narodne,* Beograd 1869.

Miloš S. Milojević: *Pesme i običai ukupnog naroda srpskog,* u tri knjige — 1869, 1870, 1875.

Milan Đ. Stanić: *Srpske narodne pesme,* Beograd 1870. (junačke).

F. Miklošić: *Die Volksepik der Kroaten.* Zbirka je izašla u *Denkschriften* (XIX) bečke Akademije nauka.

Stevan Bošković: *Bačvanske pesme,* N. Sad 1870.

Dimitrije Aleksić: *Srpske narodne junačke pesme i narodne pripovetke.* Beograd 1871.

Milan Stanić: *O carici Milici,* 1871.

Filip Radičević: *Gusle crnogorske,* Beograd 1872.

Milovan Đ. Glišić: *Srpske narodne pesme,* N. Sad 1873 (ili 1872).

Milan Stanić: *Dragačevka,* 1872.

Kosta Ristić: *Srpske narodne pjesme pokupljene po Bosni,* 1873.

Branko Mušicki: *Srpske narodne pesme,* Pančevo 1875.

Valtazar Bogišić: *Narodne pesme,* Beograd 1878.

Mihovil Pavlinović: *Narodna pjesmarica,* izd. Matice dalmatin. 1879.

Vladimir Krasić: *Srpske narodne pjesme starijeg i novijeg vremena,* Pančevo, 1880.

S. N. Davidović: *Srpske narodne pjesme iz Bosne.* Pančevo 1884.

Nikola Begović: *Srpske narodne pjesme iz Like i Banije.* Zgb. 1885.

Fridrih Kraus: *Tri riječi Hercegovca,* Mostar 1885; *Pandžić Huso i Pavečić Luka,* Mostar 1885; *Smailagić Meho,* Dubrovnik 1886.

P. Mirković: *Srpske narodne pjesme,* Pančevo 1886.

Vuk Vrčević: *Srpske narodne pjesme ženske,* 1886.

И. С. Јастребов: *Обычаи и пѣсни турецких Сербовъ.* Петроград 1886.

ANU BiH АНУ БиХ

Milan Osvetnik — Aleksandar Mitrović: *Razne srpske narodne pjesme.* Novi Sad 1888.

Kosta Herman: *Narodne pjesme Muhamedovaca u Bosni i Hercegovini.* Sarajevo, 1888. i 1889. (u dvije knjige).

Gligorije A. Nikolić: Dvije sveske narodnih pjesama, 1888. i 1889. u Novom Sadu.

Baldo Melkov Glavić: *Narodne pjesme,* izd. Pretnerove Narodne biblioteke, 1889; drugo izdanje 1895. u Dubrovniku, treće 1904.

Fridrih Kraus: *Orlović der Burggraf von Baab (Beg Orlović od Gjulije grada),* Freiburg 1889.

Vuk Vrčević: *Hercegovačke narodne pjesme,* Dubrovnik 1890.

Manojlo Kordunaš: *Srpske narodne pjesme,* Novi Sad 1891.

Marko S. Popović: *Srpske sevdalinke,* Pančevo 1892.

Mihajlo Milanović: *Srpske narodne ženske pjesme iz Sarajeva,* Sarajevo 1893.

Petar Ivančević: *Propast kraljevstva bosanskog,* Zagreb 1894.

Veljko S. Radojević: *Srpske narodne pjesme iz okoline hercegnovske i dubrovačke,* 1894.

Baldo Melkov Glavić štampao je 1897. drugi deo svojih *Narodnih pjesama* (XVIII sv. Pretnerove Narodne biblioteke).

Luka Grđić: *Smilje i bosilje* (treća knjiga *Iz naroda i o narodu*), Novi Sad 1898.

Milan Bugarinović: *Sarajke.* Mostar 1904.

Mihajlo Milanović: *Muslimanske sevdalinke.* Sarajevo 1906.

Esad Hadžiomerspahić: *Muslimanske narodne junačke pjesme.* Banja Luka, 1907.

Ljubomir S. Vasiljević: *Srpske narodne pjesme.* Tuzla 1908.

Fridrih Kraus: *Slavische Volksforschungen* (1908), sadrži i 21 junačku pjesmu s njemačkim prijevodom i komentarom.

Đorđije Dragović-Đuričković objavio je zbirku narodnih pjesama na Cetinju 1911.

Lazar Nikolić: *Srpske narodne pesme.* Novi Sad (s.a)

Ć. zaključuje: objavljena je 51 zbirka srpskih narodnih pjesama u 68 knjiga, od čega je najviše iz Bosne i Hercegovine (21 zbirka). Njima treba dodati i zbirku *Srpskih narodnih pesama i igara,* koje je u Levču pribilježio Todor Bušetić, a melodiju Stevan Mokranjac, kao i mnoge narodne pjesme koje leže rasturene po časopisima i kalendarima *(Bosanska vila, Luča, Behar, Karadžić).*

71. ĆOROVIĆ, VLADIMIR. *Srpske narodne pesme.* Književni jug, 1919, knj. III, sv. 8, 383. # V.

Bilješka o drugoj knjizi iz serije Laze Popovića. Prva je predstavljala zbirku mitova i legendi — *Trebnik,* a u drugoj se nalaze pjesme o junacima: *Ženidba Dušanova, Miloš u Latinima, Jakšić Stjepan,*

Porča od Avale i Zmaj Ognjeni Vuk, Smrt vojvode Prijezde, Oblak Radosav, Ženidba Maksima Crnojevića, Bolani Dojčin, Smrt vojvode Kajice, Banović Strahinja.

72. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Рад. Меденица и др А. Шмаус: Прилози проучавању народне поезије. Год. I, св. 2. Београд, новембар 1934.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLIV, бр. 1, 61—63.

Prikaz druge sveske *Priloga* za 1935. godinu. K. nabraja radove objavljene u ovoj svesci i kratko ih komentariše.

73. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Прилози проучавању народне поезије. Уређују Рад. Меденица и др А. Шмаус. Год. II, св. 2, новембар 1935.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLVII, бр. 2, 65—68. # Д.К.

Prikaz sveske Priloga, sa kratkim osvrtima na radove: G. Gezeman, *O Banoviću Strahinji*, Br. Krstić, *Značenje završnih stihova pesme »Banović Strahinja«*, D. Kostić, *Nekoliko beležaka o narodnoj tradiciji*, N. Banašević, *O važnosti proučavanja motiva narodne poezije*, Sv. Stefanović, *Dalji prilozi legendi o zidanju Skadra*, F. Mokrenski, *Pesme o smrti Smailage Čengića*, T. Đorđević, *Beleške iz naše narodne poezije*, Br. Krstić, *Prirodni snovi u našim narodnim pesmama*, S. R. Toholj, *Zaključivanje o starosti epskih pesama po njihovoj sadržini*, itd.

74. МАТИЋ, СВЕТОЗАР. *Одабране српске народне песме (уредио Л. Зрнић)*. Српски књижевни гласник, НС, 1922, књ. VI, бр. 2, 160. # С.М.

Bilješka o pojavi zbirke Luke Zrnića. Po prikazivačevom mišljenju, osnovna greška ove zbirke je u urednikovom »popravljanju« pjesama. On je, naime, zamjenjivao turske riječi srpskim, ekavizirao tekstove, ispravljao »istorijske netačnosti«, izostavljao praznovjerice. U zbirci, zatim, sem velikog broja slabih, ima i nekoliko pjesama koje i nisu narodne.

75. PETROVIĆ, P. Ž. *Tihomir R. Đorđević: Naš narodni život. (knj. V, str. 151; knj. VI. str. 156. Beograd 1932 g.)* Književni sever, 1932, VIII, 3, 121.

Bilješka o objavljivanju V i VI knjige *Naš narodni život* T. Đorđevića. U ovim knjigama autor uglavnom prikazuje život muhamedanaca (»Turaka«), Arbanasa i Cigana. Članci imaju naučnu svrhu, a pisani su lakim stilom.

76. ШМАУС, АЛОЈС. *Наша народна поезија (Књижевни север, књ. IV, св. 7, 8. и 9, Суботица 1928).* Мисао, 1928, књ. XXVII, св. 5. и 6, 376—377. # А.

Prikaz sadržaja trobroja *Književnog severa* posvećenog narodnoj književnosti. Ističe se prilog Gerharda Gezemana *Nova istraživanja narodnih epskih pesama.*

2. POSTANAK, PORIJEKLO I STAROST

77. АНОНИМ. *Драг. Костић: Старост народног епског песништва нашег.* Књижевни север, 1933, IX, 7, 8. и 9, 276. # П.Ж.П.

Kratak osvrt na novu studiju D. Kostića *Starost narodnog epskog pesništva našeg,* u kojoj se uglavnom govori o tragovima i vezama poznatih pisanih tekstova sa našim narodnim epskim pjesmama. Ovakav način ispitivanja omogućio je autoru da pokaže kako je »naš deseterac znatno stariji, nego što se to do sada obično mislilo«. Uz studiju Kostić je dao i bogatu literaturu o narodnom i epskom pjesništvu. Pisac bilješke konstatuje jednostranost u istraživanju.

78. БАНАШЕВИЋ, НИКОЛА. *О проблему творца наше јуначке поезије.* Књижевни север, 1928, IV, св. 7, 8. и 9, 289—294.

Našu narodnu poeziju — smatra Banašević — treba posmatrati kao i ostale umjetničke tvorevine, »kao dela *ličnosti* koje su htele da se umetnički manifestuju i zadovolje duhovne potrebe svoje publike«. Tretirati narodnu poeziju kao djelo čitavog jednog naroda, kao »jedan ogroman blok« koji su nebrojene ruke glačale i dotjerivale, ili, pak, kao »jedno jedinstveno telo« koje je samostalno raslo od trenutka kada je »bilo začeto mističnim genijem našeg naroda« — znači zanemarivati ulogu individualnih pjesničkih talenata. »Junačke su pesme stvorili« — piše autor članka — »nepoznati pesnici ali su one ubrzo postale opšta svojina jer ih je svako mogao prisvojiti i eksploatisati: bilo je onda i najprirodnije i najlogičnije da im se da naziv narodne«. Narodni pjevači i kazivači, u vrijeme nastajanja i procvata epske poezije — nisu smatrani nekim slavnim ili izuzetnim ličnostima: to su bili nepismeni ljudi, često slijepci. Oni čak nisu bili uvijek stvaraoci — bilo ih je mnogo koji su bili samo prenosioci (preuzimali su pjesmu, učili je napamet manje-više vjerno) ili »prerađivači« (dotjerivali su ili kvarili preuzetu pjesmu, već prema svojim sposobnostima). Uopšte, u to vrijeme nije se na pravo književne svojine gledalo kao kasnije, u vrijeme pisane i »potpisane« književnosti: nije se ni slutilo da književna slava može »obesmrtiti čoveka više nego li i jedna dobivena bitka«. Nije onda neobično što su pjesnici-stvaraoci ostajali anonimni.

79. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Преноси народних песама с једнога јунака на другога.* Српски књижевни гласник. НС, 1935, књ. XLV, бр. 6, 452—457.

Svoju raspravu K. počinje konstatacijom da je prenošenje narodne pjesme s jednoga junaka na drugoga, »ne uvek ni sa starijega na mlađega nego i obratno (slučaj Markov i dr.)«, pojava vrlo česta i obična. Ta se prenošenja vrše iz raznih uzroka, po raznim vezama sličnosti. On tvrdi da se najčešće prenose romantične pjesme s internacionalnim lutalačkim motivima. On daje primjere za prilagođavanje poznatog lutalačkog motiva na junaka naše narodne upjesmljene hronike, podesnog za to prilagođavanje po svojim stvarnim doživljajima. Prvi primjer prenosa je u pjesmi *Kraljević Marko i Mina od Kostura,* gdje je poznati motiv o mužu na svadbi svoje žene prenesen na Marka, a drugi u pjesmi *Ropstvo Janković-Stojana,* gdje je isti motiv prenesen na kotarskog serdara. K. zatim daje primjer za prenošenje pjesme o tuđem junaku na našega koje se vršilo po vezi sličnosti u karakteru, — to je slučaj sa kraljem Vukašinom, u narodnoj hronici otipisanim kao grabljivac i lukavac, koji je zamijenio Grka Jovana Kantakuzena. Najčešći je slučaj miješanja i prenošenja pjesama sa jednoga junaka na drugoga po vezi sličnosti, upravo jednakosti njihovih imena. Tako je Vukova pjesma *Miloš u Latinima* prenesena na Lazarevog vojvodu Miloša Obilića sa ranijeg Dušanovog vojvode i sestrića Miloša Voj(i)nića, o kome takođe pjeva starija varijanta u zborniku Sime Milutinovića. Tako se i među mnogobrojnim pjesmama o Marku Kraljeviću iz Prilepa nalaze i pjesme o Deli-Marku, Srbinu kondotijeru u vojsci vlaškog kneza Mihaila Viteza s kraja XVI vijeka. U pjesmama o Ivanu Senjaninu kriju se prvobitno svakako diferencirane pjesme o trojici Ivana vezanih za Senj i uskoke: o Ivanu Lenkoviću, uskočkom kapetanu u XVI vijeku, o Ivanu Vlahoviću, kapetanu senjskih uskoka u XVII vijeku, o Ivanu Senjaninu, oficiru među senjskim uskocima u XVI vijeku. Među pjesmama o hajduku Starini Novaku, lokalizovanom na Romaniji, ima sačuvanih pjesama, bar u odlomcima, i o drugim Novacima. Postoji još jedna veza sličnosti: u imenima lokaliteta. Tu se obično tuđinsko ime, manje razumljivo, zamjenjuje našim, a naše manje poznato — poznatijim, sličnim. Primjere za ovu vrstu zamjene K. nalazi u zamjeni Sinja — Senjom, grčkog Periteoriona našim Pirlitorom, Soluna — Solinom.

80. МАТИЋ, СВЕТОЗАР. *Творци народног епа.* Српски књижевни гласник, НС, 1931, књ. XXXIII, бр. 6, 437—447; бр. 7, 509—515.

Svoju raspravu M. počinje poznatom tvrdnjom da se pjesnikova i pjevačeva ličnost u narodnoj pjesmi ne izdvaja već je utonula u opštu narodnu masu. On naglašava da i pored toga što pjevači i pjesnici ne govore o sebi i što čak, po Vukovoj poznatoj tvrdnji, odbijaju da priznaju da su pjesmu sastavili, »izvesni opšti podaci o tvorcima narodnog epa i o društvenom stanju njihovom mogu se već češće naći, ne samo u beleškama Vukovim o tome, nego i u poslovicama, a

i na drugim mestima«. Po svemu izlazi da su slijepci i hajduci ne samo raznosioci nego i tvorci epske pjesme. Matić je svoju raspravu i podijelio na dva dijela: *I. Slepi guslari* i *II. Hajduci.*

O velikoj ulozi koju su slijepi guslari imali u stvaranju, održavanju i širenju epske pjesme, kao i o tome da je to gajenje imalo zanatski karakter, postoje svjedočanstva kod Vuka. Njegov *Rječnik* čak sadrži zanatsku terminologiju (riječi *pretkutnjica, klanjalica, lazarica),* a i obavještenja o specijalnom »gegavačkom« jeziku, raširenom među slijepcima. Matić otuda tvrdi izričito da su slijepci živjeli od epske pjesme i da su je »morali održavati«. Posredne dokaze za ovu tvrdnju on nalazi i u narodnim pjesmama. U njima je, naime, jedno od tzv. opštih mjesta podatak da se ljudi kad oslijepe odaju guslarskom zanatu. Matić govori i o esnatskom udruživanju slijepih, a zatim o zaštiti koju su uživali od strane pojedinih vladara i manastira. Na kraju poglavlja o slijepcima Matić iznosi podatke o njihovoj starini i o tome da su služili i kao glasnici i uhode.

U drugom poglavlju Matić tvrdi da su hajduci »ne samo inspirisali nego i stvarali epsku pesmu«. Dokazi, međutim, o njihovom autorstvu nisu ni tako jasni ni mnogobrojni kao o autorstvu slijepih. Njima pjesma naravno nije bila zanat već »razgovor«, zabava i sredstvo propagande za odmetanje među narodom. Vuk je iznio više podataka o tome da su hajduci na zimovanju pjevali uz gusle, a i za nekoliko svojih pjevača Vuk je tvrdio da su hajduci. Narodne pjesme sadrže takođe posredne dokaze o hajdučkom autorstvu epske pjesme. Naročito na to upućuju neki šablonski završeci pjesama. Zatim, da su hajduci bili i tvorci velikog broja junačkih pjesama, dokaz je i njihov ton, često surov, hajdučki nemilosrdan. »Kao što su slepi guslari u jednoj grupi narodnih pesama sproveli hrišćansku i crkvenu misao, tako su hajduci u mnogo većoj grupi pesama sproveli svoju hajdučku ideologiju i moral«. I crte hajdučkog karaktera koje često izbijaju u pjesmama o Marku Kraljeviću mogli su Marku dati samo hajduci-pjevači, tvrdi Matić na kraju rasprave.

81. ОРХАНОВИЋ, СТЈЕПАН М. *Време постанка косовске поезије.* Српски књижевни гласник, НС, 1932, књ. XXXVII, бр. 2, 107—119; бр. 3, 196—203.

Ova studija kao osnovnu tezu ističe da vremensko porijeklo deseteračkih pjesama kosovskog ciklusa treba prenijeti pod kraj srednjeg vijeka. O. naglašava da je samo Stojan Novaković »jasno slutio da je pesničko obrazovanje legende o knezu Lazaru izvršeno u srednjem veku« (1878), a zatim objašnjava kako je došlo do zablude Jagićeve (1880) i Serenzenove (1894) da su deseteračkim pjesmama zamijenjene pjesme drugog stiha. O. tumači različita shvatanja motiva zemaljskog i nebeskog carstva, motiva o propasti svijeta, zatim različitih simbola sadržanih u pjesmama *Propast carstva srpskoga* i *Zidanje Ravanice* i pokušava da objasni kako su svi oni postojali i bili aktuelni u književnosti i u mišljenju u srednjem vijeku. Svi njegovi dokazi idu za tim da pokažu kako je duh ovih pjesama identičan sa opštim duhom

karakterističnim za srednji vijek i oblike njegove književnosti. »..kao krajnje moguće vremenske granice postanju kosovskih pesama treba postaviti na jednom kraju 1389, na drugom 1492. godinu. Pesme su spevane u vremenu između te dve krajnje granice. U XVI stoleću već počinju da se menjaju prilike, istorijske i književne«.

82. PETRAVIĆ, ANTE. *O postanku naših narodnih pjesama.* Književni sever, 1928, IV, sv. 7, 8. i 9. 294—299.

Pitanje postanka naših najstarijih epskih pesama — bugarštica — ostaje neriješeno uslijed nedostatka dokumenata koji bi sa sigurnošću potvrdili trenutak njihova rađanja. Ukazujući na činjenicu da su na feudalnim dvorovima, uz feudalca koji je bio nepismen, redovno živjeli ljudi vični peru — najčešće su to crkvena lica, đakoni — autor zaključuje da su upravo oni (koji su začetnici i prve prozne crkvene literature) »započeli i naše pjesništvo, i to baš na dvorovima naše feudalne vlastele«. U prilog ovoj pretpostavci idu i pjesme koje su ispjevane »na narodnu«, a pod naslovom *Dijačke pjesme* sačuvane su u *Gartlicu* Krste Frankopana, kao i narodne pjesme koje je Fran Kurelac sakupio po ugarskim županijama i nazvao ih *jačkim*. Naime, nazivi *dijačke* i *jačke* (u čakavskom znači *đačke*) mogli su nastati od *đakon* (što u narodu znači pismen čovjek) — »dakle nekakva tradicija koja drži narodne pjesme u prvoj dobi pjevane od đakona ili crkvenjaka«.

Autor dalje iznosi da je običaj opjevavanja vlasteoskih podviga u nas došao sa zapada, još u IX, X ili XI vijeku, uporedo sa prodiranjem feudalnog sistema, te da se početak naših epskih pjesama može staviti najkasnije u XI vijek. Kao dokaz da su najstarije naše epske pjesme feudalnog porijekla, P. ističe njihov sadržaj: bugarštice, naime, opjevavaju *samo* visoku vlastelu, njihove zgode i podvige. U narod su ih prenijeli upravo njihovi prvi kazivači — đakoni i crkvenjaci.

Prelazeći u narod, u narodnoj pjesmi su često zamjenjivana imena starijih junaka novijim, bližim, te »kako su se feudalna gospoda najdulje održala kod Srba, sve do propasti njihovih zadnjih narodnih despotovina, to je i pjesma narodna najbolje sačuvala uspomenu na zadnje srpske vitezove«. Osim toga, narodna pjesma je, prelaskom u narod, sve više gubila »viteštinu« a postajala okrutnija (autor poredi motiv ljubavi sina prema majci u bugarštici *Kraljević Marko i brat mu Andrijaš*, koju je zabilježio Hektorović, sa kasnijom deseteračkom pjesmom).

P. između ostalog napominje da neki motivi naših najstarijih narodnih epskih pjesama liče motivima njemačke i francuske epike, te da su odatle i došli. Stih, pak, naših bugarštica svojom dužinom podsjeća na dugi stih grčke i rimske epike, a pripjev, koji se ponavlja nakon dužih stihova, romanskog je izvora i ukusa.

Pošto je, dakle, zaključio da je naša najstarija epska poezija feudalnog porijekla, prožeta tuđim uticajima, autor dodaje: »Ako je [...] ovaj feudalni običaj postao narodnim običajem to najprije dugujemo slavenskoj nadarenosti za ovakvo kultivisanje epike. A onda

dugovjekna borba s Turcima ne samo što je stvorila prilike, u kojima je potreba da se slave vitezovi ‚za krst časni i slobodu zlatnu', nego je ojačala ovakvu poeziju, snažnijom u izrazu, dužom u pripovijedanju i opisivanju«.

83. СУБОТИЋ, ДРАГУТИН П. *Карактер, постанак и старина југословенских народних песама. Поводом дела професора кембрицког универзитета Хектора Манро Чадвика.* Српски књижевни гласник, НС, 1937, књ. LI, бр. 4, 262—272; бр. 5. 371—378; бр. 6, 431—444.

U djelu *The Growth of literature* (*Rastenje književnosti*, prvi tom 1932. god., drugi 1936) profesor Čadvik je u drugom tomu posvetio stotinu i šezdeset stranica jugoslovenskoj usmenoj književnosti. S. obraća pažnju na Čadvikovo objašnjenje postanka i starine naših narodnih pjesama. On je, naime, odlučno protiv svake teorije koja jugoslovenskim narodnim pjesmama nalazi porijeklo u stranim izvorima.

U prvoj svesci ovoga djela dat je pregled ranih književnosti: grčke, engleske, velške, irske i islandske i njihovo poređenje s obzirom na sadržinu. Pravljena je razlika između književnosti koja se odnosi na ličnosti i one koja ima opšte značenje, s tim što se prva dijelila i dalje — prema tome da li se odnosi na označene ili neoznačene ličnosti, to jest na čovjeka ili na božanstva i druga natprirodna bića. Među grupama najveća je ona koja se odnosi na ljudska bića. Svi narodi o kojima se govori u prvoj svesci imali su svoje takozvano »herojsko doba«, koje obilježava »jedno doba čuveno u književnosti ili tradiciji u kome preovladuju herojski uslovi«. Autor je govorio o vremenskim granicama ovoga doba kod pojedinih naroda, a zatim o oblicima njegove književnosti. On naznačava kategorije, tipove ove književnosti: tip A — »propovedačke pesme«; tip B — »pesme sastavljene uglavnom od govora, a imaju posla sa emocijom i položajem«; tip C — »pesme poučnog interesa«; tip D — »elegije i panegirici«; tip E — »lična poezija, tj. pesme koje se odnose na pesnikova osećanja i iskustva, ili na ličnosti koje su njemu slične«! Prikazivač ukratko iznosi kako pisac raspoređuje ove tipove u usmenim književnostima pojedinih naroda, a onda se opširno osvrće na zastupljenost pojedinih tipova u našim narodnim pjesmama. Čadvik je našao da je u nas najčešći tip A. Što se tiče našeg herojskog doba, završenog prestankom turske uprave i uvođenjem moderne civilizacije, u njemu Čadvik vidi tri perioda: period pune ili djelimične nezavisnosti, period turske vlasti i period crnogorske nezavisnosti. Pisac je govorio i o osobinama poezije herojskog doba u nas: anonimnosti, stalnim epitetima i ponavljanjima, vremenu trajanja radnje u pjesmi, o jednostavnosti jezika i dikcije. Čadvik je podrazumijevao i kategorije vremena i poezije koje je nazivao »ne-herojskim« i »poslije-herojskim« i prikazivač se osvrće na njegovu podjelu ovih kategorija i na pregled njihove zastupljenosti u našoj usmenoj poeziji. Pošto se ponovo vratio na poeziju herojskog roba, pisac je govorio i o sredini, miljeu u kome se događaju pjesme ove kategorije, o ličnostima ovih pjesama,

o individualizmu, o uzrocima vojevanja i pojedinačnih borbi, o patriotizmu, o istorijskom i neistorijskom elemetu, o pridavanju natprirodnih osobina junacima, o uvođenju natprirodnih bića u pjesme, o više vrsta interesovanja za starine, tradiciju, porijeklo čovječanstva, svijeta i bogova.

Čadvik se posebno bavio problemom bugarštice i prikazivač ističe da je pri tome ulazio u pitanje postanka i starosti naših junačkih pjesama uopšte. S. iznosi rezultate tog ispitivanja: gotovo sve bugarštice isto su toliko narodne pjesme kao i deseteračke; spjevane su za recitovanje, privatno ili pred skupom; gajene su u XVI vijeku manje-više na isti način kao i pjesme skorašnjih vremena; anonimne su i to potvrđuje da su narodne, a kao i ove imaju mnoge varijante; ima ih, međutim, i književnog porijekla; njihov vjerski milje je milje pravoslavne crkve i to bi upućivalo da su nastale među pravoslavnim stanovništvom, dublje u zemlji a ne kraj mora, među katolicima. Hronološki, bugarštice Čadvik dijeli na dvije grupe — one koje pripadaju prvoj, gotovo sve herojske, govore o događajima XIV i XV vijeka, a one iz druge grupe — o događajima XVI i XVII vijeka. Čadvik skreće pažnju da se pjesme prve grupe odnose na unutrašnjost zemlje, naročito na Srbiju i Ugarsku, a pjesme druge na dalmatinsku obalu i primorje uopšte. I iz ovoga on zaključuje da ranu istoriju bugarštica treba tražiti u unutrašnjosti zemlje, to jest da one predstavljaju »literaturu koja je postojala kod pravoslavne aristokracije u vreme turske uprave«. Čadvik je izrazio čuđenje da je u našoj nauci mogla ponići teorija da bugarštice predstavljaju novu vrstu poezije koja je postala na dalmatinskoj obali oko 1500. godine pod uticajem italijanskim, odnosno francuskim, a da prije toga Jugosloveni nisu imali nikakvih junačkih pjesama — mišljenje izneseno samo na osnovu činjenice da nema dokaza o njihovom postojanju u vremenu prije nego što su se pojavile u Dalmaciji. On nalazi da je ispravnija teorija Pavla Popovića o postanku bugarštica, to jest smatra kao prirodno da su one nastale na Kosovu i u postojbini Marka Kraljevića a ne u Dalmaciji, gdje herojske tradicije nije ni bilo. Čadvik smatra da je neispravno da se porijeklo jugoslovenskih pjesama tretira kao isključivo jugoslovensko pitanje; ono se mora studirati samo sa drugim narodnim pjesmama svih vremena. U bilješci na kraju teksta o našoj usmenoj poeziji Čadvik se osvrće i na neke strane studije o toj temi, posebno na radove Andre Vajana. Na kraju prikaza S. zaključuje: »Pod utiscima ovoga izvrsnog dela mi smo skloni da preinačimo izvesna svoja gledišta i zaključke o poreklu naših junačkih pesama, ali nama još uvek izgleda da su one sastavni deo jedne ogromne srednjevekovne evropske epske poezije, i da nisu postale potpuno nezavisne od nje, nego pod njenim ne toliko uticajima koliko inspiracijama, neposrednim ili posrednim, kao njen zadocneli ali sjajni odblesak«.

84. ШАУЛИЋ, НОВИЦА. *О српским народним песмама.* Књижевни север, 1928, IV, 7, 8. и 9, 311—320.

Polazeći od konstatacije da »postanak narodne pjesme ima svoj osnov u svijesti i osjećanju cjeline, sredine narodne«, autor teksta

objašnjava način na koji dolazi do pojave jedne narodne pjesme i njenih varijanata.

Postanak narodne pjesme teško je pratiti iz više razloga. Između ostalog, narod ne smatra da je ispjevati pjesmu neka osobita zasluga — naprotiv, autor se po pravilu prikriva. »Saznanjem imena autora pjesma bi gubila od svoje stvarne vrijednosti u očima cjeline, koja drži pjesme kao autorizovane stvari, čiji izvor leži u stvarnosti osjećanja i srca cijelog naroda, koje ne treba ispitivati«. Još je beznačajnija uloga — po narodnom shvatanju — onoga koji mijenja pjesmu, pa makar on to činio savršeno dobro. Uopće, otkrivanje autora pjesme, »slabilo bi autoritet narodne tvorevine i opšteg povjerenja i priznanja njena od cjeline«. Izuzetak čine samo rijetke ličnosti koje ulijevaju povjerenje i poštovanje, kao na primjer Filip Višnjić, čijem se tvoračkom duhu pripisuju (po mišljenju N. Š. pogrešno) i neke pjesme o srpskom ustanku.

Š. zatim govori o junačkoj pjesmi kao podstrekaču za podvige kasnijih boraca za slobodu: na junaštvo iz prošlosti ugledali su se novi naraštaji i, osokoljeni primjerima starih junaka, podražavali su njihova djela. Naročito su hajduci — koji su i sami često bili vješti guslari i dobri pjevači (Ristan Šarac, Marinko Leovac, Mićo Gluščević, Novak Terzić, Ivan Robović i dr.) voljeli junačku pjesmu, a i sami su pjevali o događajima koji su se upravo dešavali i u kojima su sami učestvovali. Ove pjesme spjevane su po uzoru na starije junačke stihove, a njihovi pjevači (autori) vladali su se po primjeru starih junaka. Turci nisu branili gusle i predanja o starim junacima — među njima je također bilo vrsnih guslara i pjevača, što ujedno objašnjava i postanak većeg broja narodnih pjesama kotarskih i o udbinskim junacima. Š. ističe da upravo hajdučki život i hajduci imaju poseban značaj za stvaranje i prenošenje velikog broja narodnih pjesama, koje su, između ostalog, uticale na mlade ljude da se odmetnu u hajduke i da se bore i svete kao što su to činili njihovi junački preci.

Š. dalje objašnjava zašto su te pjesme po obimu obično kraće nego pjesme starijih vremena. »Razlog kraćem obliku« — piše on —« jesu sama sredina, njihova cilj s obzirom na vrijeme i stanje, i kraći obim kako bi pjesma imala jednu cjelinu, a opet se mogla neprekidno — zbog teških prilika i okolnosti — izraziti odjednom, i što sami tvorci narodne pjesme nijesu imali ni cilj, ni vremena za onu kitnjastu formu i opširivanje. Mora se pretpostaviti da ropstvo i strah nikada ne rađaju u duši naroda duge pjesme, bilo radosti, isto tako i bola.« Na taj način autor objašnjava i nepostojanje kosovske epopeje kao cjeline, mada pojedini opjevani dijelovi tog najznačajnijeg događaja u istoriji srpskog naroda predstavljaju pjesništvo prve vrste.

Na kraju teksta Š. govori o izuzetnom značaju junačke narodne pjesme u životu i istoriji srpskog naroda, o guslama uz koje se ove pjesme pjevaju i koje treba da budućim naraštajima ožive »slavu, požrtvovanje, ljubav, velikodušnost, slogu, osjećaje čovječnosti i čovječanske i junaštvo i viteška djela predaka«. Međutim, ljubav i osjećanje za junačku narodnu poeziju nestaju kod savremenog čovjeka i stoga Š. poziva na vraćanje narodnom blagu, insistira na njegovom proučavanju, sakupljanju i bilježenju.

85. ТОМИЋ, ЈОВАН Н. *Анд. Гавриловић, Поновно народно певање. Прилог испитивању народних песама. (Из Гласа српске краљевске академије, LXXII, стр. 127—168.)* Српски књижевни гласник, 1907, књ. XIX, бр. 4, 293—304; бр. 5, 366—379; бр. 6, 454—465; бр. 7, 545—554; бр. 8, 602—616.

Gavrilovićeva rasprava *Ponovno narodno pevanje*, koja je objavljena u *Glasu SKA*, knj. LXXII, nadovezuje se na raniji rad istog autora *Prvo istorijsko doba narodne poezije (Rad JAZU*, knj. 153). Zajednička crta im je predmet o kome raspravljaju: ispitivanje pjesama s istorijskom sadržinom i određivanje istorijskog doba narodne poezije. Raniji rad ispituje pjesme prvog perioda, do kraja 15. v., čiji su se obrasci sačuvali kao »pesnički rudimenti«, a kasniji rad obuhvata pjesme drugog perioda, i to one »u kojima su motivi iz prvog doba odeveni u novo, epsko ruvo«. Karakteristično je za prvo doba — smatra Gavrilović — što u njemu nema epskih nego samo lirsko-epskih pjesama, dok se u drugom dobu razvija upravo epska pjesma. Pisac teksta smatra da su ovi zaključci izvedeni »na osnovu domišljanja«, tj. bez sigurne naučne osnove, te ih postupno, iznoseći niz dokaza, obara. Gavrilović, naime, tvrdi da se krajem 15. ili početkom 16. v. dotadašnja epsko-lirska pjesma naglo mijenja u epsku, ali pri tom ne objašnjava kako i zašto se to dešava: on to objašnjava »slomom u srpskoj narodnoj pesmi«. Međutim, takvo objašnjenje ne može se prihvatiti jer narodna tradicija ne zna za revoluciju — ona poznaje samo postupnu i laganu evoluciju. Ni politički događaji, ni borbe, ni širenje nove vjere, ni književni utjecaji nisu mogli biti uzrok tako nagloj promjeni. Narodna pjesma podliježe zakonima bića, biološkim zakonima i zakonima psihologije mase, a nikako fizičkim faktorima. Moglo bi se pretpostaviti da Gavrilović ima stvarne dokaze, tj. pjesme zabilježene u 15. i 16. v., budući da svoje mišljenje o nagloj promjeni epsko-lirskih pjesama u epske (o »slomu«) iznosi kao tvrdnju, prema kojoj čak izvodi i teoriju o podjeli istorijskog doba srpske narodne pjesme s istorijskom sadržinom na dva perioda. U stvari, takvih podataka on nema: prve pjesme s istorijskom sadržinom zabilježene su u Hektorovićevu *Ribanju* u 16. v., ali su one nedovoljne da se prema njima izvlače opšti zaključci o karakteru svih pjesama ove vrste. Dalje, prihvatajući mišljenje nekih autora da 15. v., ne predstavlja epski vijek narodne pjesme, da ta era počinje sa 16. v. Gavrilović zaključuje da epske pjesme nema u 15. v., a da su narodne pjesme s istorijskom sadržinom u to vrijeme epsko-lirske. U prilog tome naveo je nekoliko pjesama epsko-lirskih, domišljajući pri tome da su nastale u 15. v. i da su ostale nepromijenjene do trenutka bilježenja (»poetski rudimenti«). Ove postavke su netačne, smatra T. Jer, 16. v. samo je nastavak 15-og i sve što je karakteristično za 16. v., toga ima i u 15. Razlike — kada je u pitanju narodna pjesma — može biti samo u rasprostranjenosti (usljed migracija u 16. v. i pjesme su bile na širem terenu). Dakle, u 15. v. bilo je epskih pjesama. Pjesme koje je Gavrilović zabilježio kao primjer za dva doba narodne poezije (15. i dalje, od 16), smatrajući da su se zadržale u nepromijenjenom obliku od vremena nastanka, T. eliminiše kao valjane dokaze, iznoseći opširno zakone

evolucije u narodnoj tradiciji. Zatim, analizirajući opširno pjesme zabilježene u Hektorovića, T. pokazuje koliko je neosnovana Gavrilovićeva tvrdnja o postojanju samo epsko-lirskih pjesama u 15. v. i nastanku epskih (iz dotadašnjih epsko-lirskih) tek u 16. v. Već pjesme iz Hektorovića potvrđuju da je među prvim jednovremeno zabilježenim pjesmama bilo i razvijenih epskih i epsko-lirskih pjesama sa istorijskom sadržinom, isto onako kao i u kasnijim vijekovima, da su postojala čak i dva diferencirana načina pjevanja. Otuda 16. vijek ne može biti doba postanka, prvi period epske pjesme, nego njen drugi period, period utvrđenog vida njenog.

Govoreći o motivu epske pjesme kao jednom od njenih elemenata, T. podvlači da Gavrilović pod motivom podrazumijeva događaj istorijski. Međutim, epska pjesma ima izvor u istorijskom događaju; povod njena postanka jeste događaj istorijski, to je njen prvi elemenat i ona s njim može biti očuvana vrlo dugo a da *nema* motiva. Ali, čim ovaj drugi elemenat uđe u pjesmu, dolazi do modifikovanja koje je utoliko jače ukoliko se sam događaj više zaboravlja, te motiv nadvlađuje prvobitni osnov narodne pjesme. Otuda postavka o postanku epske pjesme sa istorijskim sadržajem iz ranijih motiva ne može biti tačna, jer je motiv hronološki njen kasniji elemenat. Epsku pjesmu sa istorijskom sadržinom, samo s događajem i bez motiva, onakvu kakva je u vremenu poslije zbivanja nastala, treba tražiti na terenu gdje se događaj zbio ili u neposrednoj blizini. Pjesme koje su prenesene na drugi teren podložne su izmjenama: gube se lokalne karakteristike, unose druge, uopštene, mijenjaju se ličnosti, pjesma se uopštava i dovodi u vezu sa motivom. Taj proces zahvatio je uskočke i hajdučke pjesme.

T. ne poriče mogućnost i naknadnog unošenja istorijskog elementa. Međutim, u istorijskom pogledu najtačnije su one pjesme iz krajeva u kojima su se desili sami događaji.

Koliko je za održavanje tačnosti prvobitnog istorijskog osnova štetno prenošenje pjesme iz jedne etničke sredine u drugu, toliko je štetan i sam motiv. U tom pogledu interesantne su pjesme o Kraljeviću Marku, koje danas predstavljaju potpuno transformisane prvobitne pjesme o ovoj istorijskoj ličnosti. T. objašnjava ovu transformaciju činjenicom što pjesme nisu ostale na terenu događaja i svog postanka; uopštene su i dobile su motiv; uopštena je i ličnost, pa je stvoren tip.

U nastavku rasprave Tomić detaljno raspravlja o Marku Kraljeviću u našoj poeziji i o Starini Novaku, te o modifikacijama koje su u njihovim ličnostima izvršene.

3. KAZIVAČI, PJEVAČI I SAKUPLJAČI

86. АНОНИМ. *Двадесет-петогодишњица Вида Вулетића Вукасовића.* Српски књижевни гласник, 1901, књ. I, бр. 2, 159. # Д.

Kratak prigodni tekst povodom 25-godišnjice književnog rada Vida Vuletića Vukasovića, poznatog radnika na prikupljanju i prou-

čavanju građe za naš folklor. Pored biografskih podataka, nekoliko napomena o njegovom radu na proučavanju i objavljivanju radova o srpskom folkloru, pisac bilješke ističe da je Vuletić »prvi od Srba uzeo učešća i na međunarodnim skupovima folklorista«.

87. АНОНИМ. *Фра Грго Мартић.* Српски књижевни гласник, 1905, књ. XV, бр. 7, 559—560. # А.

Povodom smrti fra Grge Martića, 18. VIII 1905. u Kreševu, pisac teksta govori o životu i radu ovog bosanskohercegovačkog književnika i prosvjetitelja, ističući i njegov rad na sakupljanju narodnih pjesama, koje je — zajedno sa Jukićem — objavio u Osijeku kao *Narodne pjesme bosansko-hercegovačke.*

88. GRGEC, PETAR. *Vjeran dvoranin narodne pjesme.* Hrvatska prosvjeta, 1933, XX, 2, 71—72.

Povodom smrti fra Stjepana Grčića, sakupljača narodnih pjesama, G. govori o njegovom životu i radu. Grčić je kao sveštenik boravio jedno vrijeme u Potravlju kod Sinja, gdje je od Bože Domnjaka čuo i zabilježio preko 30.000 stihova narodnih pjesama. Bilježio je i pripovijetke. Domnjak je znao »nebrojeno mnoštvo« pjesama, koje je djelomično i sam ispjevao, a djelomično popamtio putujući zbog trgovine kroz Dalmaciju, Liku, Bosnu i Hercegovinu. Sačuvane Domnjakove pjesme i priče Grčić je razvrstao u zbirke i objavio ovim redom: *Sinjske narodne pjesme i pričanja* (Split, 1920. i 1929), *Kotarske narodne pjesme* (Šibenik, 1930) *Kraljević Marko* (1932). Četvrta zbirka *Senjske narodne pjesme* priređena je za štampu, a peta je ostala iza Grčićeve smrti u nacrtu pod naslovom *Ostali junaci u narodnim pjesmama.*

Svoja shvaćanja narodne poezije Grčić je iznio u brošuri *Neke misli o junačkim narodnim pjesmama* (Split, 1917). Od ostalih sakupljača Grčić se — piše autor — razlikovao u posebnom mističkom tumačenju narodnih pjesama, neprihvatljivom, dakako. Međutim, budući istraživači narodnog blaga neće moći zaobići njegove zbirke, jer su one »vjerno ogledalo narodnog guslara iz Potravlja.«

89. СКЕРЛИЋ, ЈОВАН. *Вук Ст. Караџић.* Српски књижевни гласник, 1913, књ. XXXI, бр. 3, 195—205; 4, 291—301; бр. 5, 352—364.

Rad je — kako sam S. napominje — »iz potpunog izdanja *Istorije nove srpske književnosti,* koje će izaći krajem ove godine«. Sadrži sljedeća poglavlja: I. *Život,* II. *Skupljanje narodnih umotvorina i opisivanje narodnog života* (Jernej Kopitar i Vuk Karadžić; Skupljanje narodnih pesama; Skupljanje narodnih pripovedaka i poslovica; Opisivanje narodnih običaja), III. *Reforma književnog jezika i pravopisa* (Početak rada na reformi jezika i pravopisa; Srpska gramatika; Srpski rječnik; Borbe za narodni jezik i novi pravopis; Ostali rad), IV. *Opšti pogled na njegov rad.*

90. СТОЈКОВИЋ, СРЕТА Ј. *Филип Вишњић (1767—1834).* Књижевни север, 1926, II, 6, 7. и 8, 278—285.

U nizu imena guslara i pjevača koji su stvarali i sačuvali naše narodno blago autor teksta ističeTešana Podrugovića i Filipa Višnjića. Međutim, dok je Podrugović bio samo pjevač, »čije su pesme prepevanje starijih pesama i motiva«, dotle je Višnjić i pjevač i pjesnik, stvaralac koji je u narodnu pjesmu unio savremene događaje i ličnosti. U tom smislu Višnjićeve pjesme imaju »solidnu istorijsku osnovu, sa čega se mogu smatrati i kao korisna dopuna narodne istorije toga doba, što se za mnoge junačke pesme ne bi moglo reći«.

Prateći život Filipa Višnjića i njegov razvoj od slijepca-guslara do pravog narodnog pjesnika, autor teksta podvlači da je Karađorđev ustanak bio presudan za Višnjićev pjesnički rad. Naime, do ustanka Višnjić je pjevao samo pjesme koje je čuo od drugih. Kada je ustanak buknuo, Višnjić je prešao Drinu, pridružio se ustanicima, pjevao im i hrabrio ih, dolazeći u neposredan dodir sa junacima i vojvodama. U tom periodu ispjevao je više pjesama, od kojih je Vuk u IV knjizi štampao dvadeset: *Početak bune protiv dahija, Boj na Čokešini, Boj na Salašu, Knez Ivan Knežević, Boj na Mišaru, Miloš Stoičević i Meho Orugdžić, Boj na Loznici, Luko Lazarević i Pejzo, Bjelić Ignjatije, Hvala Ćupićeva, Lazar Mutap i Arapin, Stanić Stanojlo.* Osim ovih, u Vukovoj zbirci objavljene su još dvije pjesme iz starijih vremena: *Opet sveti Savo* i *Smrt Kraljevića Marka* (knjiga II).

Ostali dio rada autor je posvetio nekolikim značajnijim pitanjima Višnjićevih pjesničkih ostvarenja — originalnosti, vremenu nastanka, ličnostima i događajima.

4. ZAPISIVANJE I SAKUPLJANJE

91. АНОНИМ. *Српска краљевска академија.* Српски књижевни гласник, 1902, књ. V, бр. 8. 639—640.

Izvještaj Etnografskog odbora SKA o radovima koji su primljeni za *Etnografski zbornik.* Između ostalih, primljene su *Zbirke narodnih umotvorina* od At. Petrovića, učitelja, i Tod. M. Bušetića, učitelja.

Da bi zbirke narodnih umotvorina koje pojedini sakupljači šalju Akademiji bile sakupljene kako treba, odlučeno je da se za sve vrste umotvorina izrade naročita pravila kojih će se sakupljači pridržavati. Pravila za sakupljanje i bilježenje narodnih pjesama i pripovijedaka treba da izrade P. P. Đorđević i A. Belić, za narodne poslovice, zagonetke i gatanja M. Smiljanić i P. Đorđević, a za prikupljanje narodnih običaja St. M. Mijatović i Tod. M. Bušetić.

92. ГЕЗЕМАН, ГЕРХАРД. *Нова истраживања епских песама. — Са гусларом у Берлину.* — Књижевни север, 1928, IV, св. 7, 8 и 9, 283—289.

Osnovna poruka Gezemanova teksta sastoji se u sljedećem: »treba studirati današnji život epske umetnosti i kulture«. Raniji rad na izučavanju narodnog blaga sastojao se uglavnom u bilježenju tekstova, pokatkad i melodije narodnih pjesama, u traženju stihova i podataka »starijih od Vuka«, u otkrivanju »svjetskih« ili »samostalnih« motiva itd. Neophodno je, međutim, prvo sagledati savremeno stanje epske poezije, jer je »u njemu, i samo u njemu, više naučne istine nego u najboljim i najstarijim ili mrtvim dokumentima«. Treba se udubiti u živo narodno pjevanje — guslanje i predavanje pjesama, jer će vrijeme odnijeti i posljednje guslare, a naše potomstvo — i pored izvrsnih naučnih radova i statistika — prokleće nas «i kukati nad pustošem starog zemana i nad uvek izgubljenim blagom starinske kulture«.

Gezeman se zalaže za bilježenje narodnih pjesama, ali ne samo »na artiji«, kako se ranije činilo kad nije bilo drugih sredstava; »budućem naučnom pokoljenju i istorijskoj svesti naroda treba očuvati na trajnim gramofonskim pločama guslarski glas i zanos epsko-herojske duše«. Gezeman zatim daje niz praktičnih savjeta i uputstava kako treba odabrati guslara, kako ga snimiti i slično, a govori i o iskustvima u odgovarajućim ustanovama u Berlinu i Pragu koje već rade na tom poslu.

93. ПОПОВИЋ, ПАВЛЕ. *Црногорским књижевницима.* Српски књижевни гласник, 1901. књ. IV, бр. 5, 397—399; 6, 478—479. # П. П.

Ranijem pozivu crnogorskim književnicima da prikupljaju narodne pjesme i predanja o junacima Njegoševa *Gorskog vijenca*, P. pridružuje novi poziv na prikupljanje građe o junacima drugih Njegoševih djela — *Šćepana Malog*, *Slobodijade*. Pošto su većinom likovi Njegoševi poznati crnogorski junaci, predanja i pjesme o njima treba skupljati, jer upravo od poznavanja narodne tradicije zavisi poznavanje i Njegoševe poezije: »Mnoga pitanja« — piše P. — »koja kritika ima da reši kod Njegoša, vezana su za to poznavanje, i tek u njemu mogu naći svoje rešenje«. Narodna tradicija je Njegošu poslužila kao izvor, — ona je isto tako neophodna za pravu literarnu kritiku.

P. zatim daje niz praktičnih uputstava za prikupljanje ove građe, napominjući na kraju da bi bilo korisno sakupljati i bilježiti podatke i o narodnim običajima koje je Njegoš unio u svoja djela, zatim poslovice koje je pomenuo i sl.

5. OPŠTI RADOVI I INTERPRETACIJE

94. АНОНИМ. *Једна рецензија српских народних песама.* Српски књижевни гласник, 1904, књ. XIII, бр. 6, 477.

Povodom štampanja druge sveske Vukovih srpskih narodnih pjesama, u *Bečkim novinama za opštu književnost* (1816, br. 20. i 21) izašla je jedna omanja anonimna recenzija, koja je kasnije unesena u

zbirku *Manjih spisa* Jerneja Kopitara (*Kleinere Schriften*, Wien 1857) i među *Manje spise* Jakova Grima (*Kleinere Schriften*, Band 4, Berlin 1869). U časopisu *Euforion* (knj. XI, sv. 1. i 2. za 1904) pokrenuo je pitanje autorstva ove recenzije Matija Murko, te je, na osnovu Kopitarevih i Grimovih odnosa prema Vuku i njegovu radu, zaključio da je spomenuti tekst mogao napisati jedino Kopitar.

95. АНОНИМ. [*Др. Грегор Крек.*—]. Српски књижевни гласник, 1905, књ. XV, бр. 4, 319—320. # П.

Bilješka povodom smrti Gregora Kreka, jednog od poznatih slavista, sljedbenika Kopitarevog i Miklošićevog. Najznačajniji rad iz književnosti je *Uvod u slovensku literaturnu istoriju (Einleitung in die slavische Literaturgeschichte)*, u kojem je Krek izložio »mnogo ingeniozniih pogleda svojih o postanku narodnih umotvorina«.

96. АНОНИМ. *Лука Зима.* Српски књижевни гласник, 1906, књ. XVI, бр. 7, 560. # А.

Bilješka povodom smrti Luke Zime. Govoreći o životu i radu ovog naučnika, pisac bilješke ističe među njegovim poznatijim radovima i studiju *Figure u našem narodnom pjesništvu s njihovom teorijom*, koja je 1880, objavljena u *Radu JAZU.*

97. АНОНИМ. *Валтазар Богишић.* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XX, бр. 10, 798—800. # Т. Б.

Povodom Bogišićeve smrti (11. IV 1908) autor teksta govori o životu i radu poznatog naučnog radnika iz našeg Primorja. Između ostalog, pominje i zbornik *Narodne pjesme iz starijih, najviše primorskih zapisa (Beograd*, 1878), koji sadrži 130 pjesama narodnih, zabilježenih još u 16, 17. i 18. vijeku.

98. АНОНИМ. *Зборник у славу Ватрослава Јагића. Берлин, 1908...* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XXI. бр. 9, 714—716. # Х.

U prikazu ovog zbornika pominju se i neki radovi u vezi sa našom narodnom poezijom. To je u prvom redu rad St. Novakovića *Svod Dušanova zakonika u narodnoj pesmi*, u kome se govori o jednoj zanimljivoj odredbi Dušanova zakonika — o svodu (tj. o slučajevima kada se tuženi pravdao za što kradeno na taj način što je pokazivao onoga od koga je kradeno kupio). Novaković je citirao jednu narodnu pjesmu o knezu Lazaru i njegovom »konju kradenom« u kojoj je sačuvan trag starog zakonodavstva o svodu.

Drugi tekst pisao je Jovan Radonić pod naslovom *Herceg Stepan Vukčić Kosača i porodica mu u istoriji i narodnoj tradiciji.* U njemu

autor razmatra ljubav hercegovu prema jednoj Florentinki, te kako je ona predstavljena u istoriji i u narodnim pjesmama.

U zborniku su i radovi Lj. Stojanovića *Vuk Karadžić i bečka policija* i Mihaila Teršakoviča *Kopitar i Vuk.*

99. АНОНИМ. *Један покушај српске етнопсихологије.* Српски књижевни гласник, 1909, књ. XXIII, бр. 8, 238. # X.

Bilješka o izlasku iz štampe knjige Pavla Sofrića *Tri priloga za poznavanje narodne duše u nas Srba,* koja sadrži tri zasebna odjeljka: *Duša srpskog naroda za vreme Stevana Nemanje i Sv. Save, Duša srpskog naroda za njegova robovanja pod Turcima, Istorija srpskog đavola i srpske veštice.* Ove rasprave — piše autor prikaza — imaju dobrih i loših strana: one nisu naučne u pravom smislu riječi, ali je sam pokušaj da se na osnovu starije književnosti, narodnih vjerovanja i umotvorina odredi duša jednog naroda za svaku pohvalu.

100. *АНОНИМ. Радови Јернеја Копитара о Србима.* Српски књижевни гласник, 1913, књ. XXX, бр. 6, 465—467. # M.

U literaturi o narodnoj književnosti bilo je u više mahova pomena o tome koliko je Jernej Kopitar utjecao na Vuka i srpsku književnost uopšte. Matija Murko je, na primjer, skrenuo pažnju na to u svom članku *Kopitar in Vuk Karadžić,* objavljenim u *Ljubljanskom zvonu* 1908. Ruski slavista N. M. Petrovski, pisac vrlo dobre monografije o početku Kopitareve književne djelatnosti *(Первые годи дъятельности Й. Копитары),* dao je i jednu potpunu bibliografiju radova J. Kopitara, koja je objavljena u *Русскомъ филологическомъ вѣстнику,* u Varšavi. U bibliografiji je Petrovski naveo dvadeset Kopitarevih spisa koji se tiču Srba, njihove književnosti i, posebno, narodne književnosti, dopuštajući da spisak nije potpun s obzirom na to da je Kopitar veoma mnogo sarađivao po raznim listovima i časopisima potpisujući se šiframa ili se uopšte ne potpisujući. *Srpski književni glasnik* donosi dvadeset naslova Kopitarevih radova o »srpskim stvarima«.

101. АНОНИМ. *Благоје Живковић, Педагогика народне песме. Београд,* Мисао, 1926, књ. XXI, sv. 1. и 2, 116. # Ц.

Najviši ideal nacionalnog rasnog vaspitanja Živković vidi u viteštvu. Sve rasne vrline, s njima i viteštvo, ispoljavaju se po čistoći najjače u narodnim pjesmama, a presudnu ulogu u nacionalnoj pedagogici ima, po Živkovićevu mišljenju, majka.

102. АНОНИМ. *Бол у народној поезији и демократски обзири у уметности.* Српски књижевни гласник, НС, 1927, књ. XXI, бр. 8, 634. # X.

Bilješka o istoimenom djelu Borivoja Stojakovića. Pisac bilješke kaže da je Stojaković, ».... vezujući disparatne stvari, objavio jedan niz svojih opažanja i proučavanja iz narodne poezije i iz novije dramske umetnosti koja je svoje teme uzimala iz narodne pesme. G. Stojković je prošao izvestan broj narodnih pesama i pisaca (I. Vojnovića, A. Šantića, M. Koroliju, M. Ogrizovića i druge) s težnjom da ih kritički anališe i objasni, ali je za taj složeni posao pravio malo prethodnih studija i u stvari pokazao još nerazvijene prave kritičke sposobnosti«.

103. АНОНИМ. *Иван Димитријевић: Загонетка о Страхинићу.* Књижевни север, 1931, VII, 3—4, 141. # R.

Pod naslovom *Zagonetka o Strahiniću* Dimitrijević je objavio dvije studije o narodnim pjesmama. U prvoj analizira pjesmu o Strahinjiću banu, dajući objašnjenje postupka Strahinjićeve ljube prema mužu i njegova postupka prema njoj poslije pobjede nad Vlah-Alijom.

U studiji *Osećanje smešnog u našem narodnom pesništvu* Dimitrijević je pokazao fino osjećanje za ljepote narodne pjesme i sposobnost da ih majstorski analizira.

104. АНОНИМ. *Вуково писмо Гетеу.* Српски књижевни гласник, НС, 1932, књ. XXXVI, бр. 7, 552—553. # С. С.

Prigodom Geteove proslave u Vajmaru štampano je izdanje faksimilskih reprodukcija dvadeset pisama znamenitih savremenika Geteu. Među njima je i jedno pismo Vuka Karadžića na njemačkom jeziku, datirano: Lajpcig, 8. novembra 1823. godine. To je propratno pismo uz prevod nekoliko naših narodnih pjesama koje je Vuk poslao Geteu. Pismo je doneseno u njemačkom originalu i srpskohrvatskom prevodu.

105. АНОНИМ. *„Косово" (народне песме и приче о косовским јунацима. „Златна књига" за септембар 1932).* Српски књижевни гласник, 1932, књ. XXXVII, бр. 5, 386—387. # Мил.

Prikazivač ove zbirke zamjera u prvom redu to što pjesme nisu poredane hronološki, i sam daje raspored pjesama kakav smatra da je jedino opravdan. On, zatim, drži da neke od donesenih pjesama i nemaju tijesnu vezu sa kosovskim događajima, kao na primjer *Zidanje Ravanice* — umjesto nje trebalo je staviti *San carice Milice*, a umjesto pjesme o Musiću Stevanu — pjesmu o Vasojeviću Stevi.

106. АНОНИМ. *Народна поезија (Павле Поповић, Најновији радови о нашој народној поезији, Београд, 1932).* Српски књижевни гласник, 1932, књ. XXXVII, бр. 8, 638. # Ив.

Bilješka povodom Popovićevog pregleda najnovijih radova o narodnoj književnosti. Popović je kao najbolje od ovih radova ocijenio sljedeće: *Naša narodna književnost* Jaše Prodanovića, *Erlangenski rukopis* Gerharda Gezemana, Bąnaševićeve komparativne studije naših i starih francuskih pjesama, *Epske pesme Južnih Slovena* Andre Vajana, *Prilozi komparativnom izučavanju slovenskih deseteraca* Romana Jakobsona, *Hasanaginica* Gerharda Gezemana.

107. АРНАУТОВИЋ, АЛЕКСАНДАР. *Две књиге народних умотворина.* Српски књижевни гласник, 1911, књ. XXVII, бр. 3, 231—232. # Е. Н.

Prikaz zbirke srpskih narodnih pjesama koje pjevaju o uskocima. Knjiga je izašla kao 141. i 142. sveska »Knjiga za narod« Matice srpske, u redakciji Tihomira Ostojića. Na kraju knjige, koja sadrži šesnaest pjesama iz treće i šeste Vukove zbirke, Ostojić je dao podatke o vremenu uskoka i samim uskocima, o megdanima. Osim toga, objašnjene su proturječnosti u pjesmama i izneseno nekoliko napomena o muslimanskim junačkim pjesmama. Na kraju je i literatura kojom se redaktor poslužio.

Prikaz knjige *Srpske narodne pripovijetke (gatke)*, koja se pojavila kao druga knjiga Matice srpske u Dubrovniku. I ovu je knjigu uredio Tihomir Ostojić. Kao i za zbirku uskočkih pjesama, i za ovu knjigu Ostojić je uzeo materijal iz već poznatih zbornika (Vukovog, Atanasija Nikolića, Kamila Blagajića), dodajući i neke tekstove objavljene u časopisima *(Bosanska vila, Neven)*. Pisac prikaza zamjera redaktoru što je sve pripovijetke nazvao gatkama, jer među njima ima i basni, a i šaljivih priča.

108. АТАНАСИЈЕВИЋ, КСЕНИЈА. *Практична филозофија наших народних умотворина.* Српски књижевни гласник, НС, 1937, књ. Л, бр. 5, 372—379; бр. 6, 439—446.

»U praktičnu filozofiju našega naroda spadaju, s jedne strane, njegova estetička gledišta i osvrti, a, sa druge, njegovi moralni pogledi, norme i učenja. Estetički elementi naših narodnih umotvorina daleko su neorganskiji i nepovezaniji nego etički; uz to, oni se nalaze samo u pesmama, dok su etički rasejani i po poslovicama i pripovetkama. Sem toga, prvi deo praktične filozofije naših umotvorina, iako dosta bogat sadržinom, stvaran je tek uzgredno; međutim, drugi je proizašao iz duboke potrebe jednoga mnogostruko iskušavanoga naroda za kakvom sigurnom, spasonosnom i nepokolebljivom moralnom orijentacijom, u svim njegovim životnim nedaćama.« Autor konstatuje da u narodnim pjesmama nema estetičkih teorija, niti bilo čega što bi predstavljalo normu ili doktrinu, ali da one istovremeno obiluju zapažanjima i procjenjivanjima subjektivne prirode i osnove. Ljepota je u pjesmi »merena čovekom, i ima izvestan senzualistički karakter, tipično orijentalski. Poezija našega naroda puna je opisa lepote de-

vojke, junaka, odela«. K. A. iznosi čime se sve odlikuju tipovi ženske i muške ljepote u narodu, a zatim konstatuje da nije sasvim tačno dosta rašireno mišljenje da za ljepotu prirode naš narod nema osjećanja. Ona govori o skladu i paralelizmu između čovjekovih osjećanja i njegovog djela i učestvovanja prirode u njima, o personifikacijama, o poređenjima ljudskih bića sa biljem i drvećem i utvrđuje da pojam *dobrog* u narodnom pjesništvu stoji nad pojmom *lijepog* — naime, princip lijepog proizilazi iz principa dobrog. Etička oblast, tvrdi autor, posjeduje objektivnu vrijednost, »čak je stavljena u božanski plan«. Ona zatim govori o shvatanju čovjekove sudbine u okviru moralnih normi naroda, o postojanju propisa o tome kako čovjek ima da se drži u tegobama, o preciznoj razlici koju narod čini između pravde i nepravde, o vrednovanju poštenja, grijeha, znanja i uma, rada, vještine prilagođavanja, iskustva, o razlikovanju rđavih ljudi koje je tako precizno da među negativnim ima čitav niz kategorija, o porodičnom i socijalnom osjećanju naroda, o prijateljstvu, o odnosu prema smrti i životu. K. A. zaključuje da »glavni potezi etičkih orijentacija našega naroda pokazuju neosporno da one imaju dubokoga korena u metafizičkim shvatanjima njegovim, i da, sa njima zajedno, čine jednu nerazdeljivu, organsku celinu«.

109. БАРИЋ, ХЕНРИК. *Нетко бјеше Страхинићу бане... (скица за методолошку студију).* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLIX, бр. 8, 594—603.

Na početku članka B. govori o diskusiji oko završetka pjesme o Banović Strahinji; sam Gete je posumnjao u tačnost Gerhardovog prevoda sa Vukovog originala. Da bi pokazao kako se jedino mogu tumačiti završni stihovi, B. interpretira cijelu pjesmu — stavljajući u centar tumačenja lik i karakter njenog glavnog junaka. On pokazuje sve faze kroz koje junak prolazi u svom osvješćavanju i razotkrivanju pravih lica tazbine i same žene da bi dokazao da je praštanje nemoguće povezati sa karakterom junaka. Gerhard je pogrešno riječ *poklonio* preveo sa *oprostio*, a jedino moguće tumačenje, tvrdi B., jeste: Banović je ženi *poklonio život*.

110. BLAŽINČIĆ, VID. *Sadašnje stanje narodne pjesme.* Hrvatska prosvjeta, 1918, V, 31—36; 46; 95—96; 173; 254—255; 347—348; 1920, VI, 192.

Autor govori o potrebi izučavanja narodnog života i učenja pravog, izvornog narodnog govora. Naime, većina hrvatskih književnika, po rođenju kajkavaca koji su školovani u Zagrebu, nema i ne može imati čiste jezičke osnove. »Hrvatska štokavština uglavnom je rječnička«. Stoga on upućuje na hrvatsku narodnu pjesmu kao najbogatiji i najsigurniji izvor narodnog govora i načina mišljenja. »Hrvatska narodna pjesma sadržava u okviru svoga deseterca toliku jakost duha, silu melodije, čar slike, toliki život radnje, da joj ne nađoše u svem

širokom božjem svijetu nikakva surogata, kojim bi je mogli izmijeniti!«.

Značajno je — ističe B. — da i u onim krajevima Hrvatske gdje vlada čisti kajkavski govor živi štokavska narodna pjesma. Tako je i u ostalim dijelovima Hrvatske, čak i u Međumurju, koje je politički najotuđeniji dio Hrvatske. Ovome je dosta doprinijela činjenica da su iliri unijeli štokavštinu u narodne redove, ali je pravi razlog ipak sadržan u samoj narodnoj pjesmi. Blažinić se zalaže za popularizaciju narodne pjesme u svim krajevima Hrvatske, ističući da je u tom poslu do tada najviše učinila MH. Međutim, prilikom izdavanja zbornika narodnih pjesama MH, »znanstveni je momenat nadjačao umjetnički i pojedine pjesmarice iscrpljuju sve krajeve, gdje su pjesme sabirane, ali im nedostaje glavno umjetničko obilježje: tijesno jedinstvo duha i oblika«.

Zatim autor opširno govori o Pavlinovićevom zborniku narodne poezije, koju je MH prihvatila uz uvjet »slobodne redakcije«, te umjesto da su ga umjetnički uredili i objavili, oni su ga »znanstveno« upotrijebili u drugim zbirkama. Ni ostale zbirke Matične ne predstavljaju zasebna umjetnička djela, već zbirke odabranih pjesama bez jačeg unutarnjeg kontinuiteta. U zbirkama narodnih pjesama koje su se pojavile poslije Matičnih izdanja (B. Vodnika, M. Šunjića, M. Kordunaša, Milanovićevoj, Nikolićevoj i dr.) također nema onog narodnog blaga koje sadrže Vukove knjige.

Autor zaključuje svoja razmatranja o savremenom stanju narodne poezije primjedbom: da je građe za zbornike narodnih pjesama dosta sakupljeno, ali da se još nije niko našao ko bi tu građu sjedinio u cjelinu, bilo za pojedinu pokrajinu, bilo za sve naše narode.

Kao prilog svome radu B. objavljuje i narodne pjesme *Marko glavom klima da šokicu prima* (22 st.), *Sumbul momće — karanfil djevojče* (13 st.), *Šetalo se momče kroz Karlovče* (21 st.), *Jetrve Viljka i Koviljka* (59 st.), *Kobaška begovica vidi u snu prvu ženu begovu* (55 st.), *I car se plaši od Marka pa mu sve dopušta* (56 st.), koje je sam zabilježio. Uz pjesme su i opširni komentari i objašnjenja pojedinih izraza.

111. БОЖОВИЋ, ГЛИГОРИЈЕ. *Данак у крви.* Мисао, 1930, књ. XXXIV, св. 7. и 8, 481—482.

Uvodna bilješka uz štampanu narodnu pjesmu *Danak u krvi.* Pjesmu je u okolini Prizrena zabilježio Petar Kostić. B. smatra da je ova pjesma zanimljiva kao »najuobličenija slika negdašnjega našega danka u krvi... zatim što je prosta, neposredna kao kakav kaluđerski zapis naš iz teških vremena...« Njena vrijednost je i u tome što je održala deseterac, što je veoma rijetko kod guslara van makedonskih i ijekavskih grupa pjevača.

112. ЧАЈКАНОВИЋ, ВЕСЕЛИН. *Ерлангенски рукопис старих српскохрватских народних песама, издао др Герхард Геземан, професор универзитета у Прагу (С. К. Академија, Зборник за исто-*

рију, језик и књижевност српског народа, I, 12). Српски књижевни гласник, НС, 1926, књ. XVIII, бр. 2, 147—148.

Prikaz izdanja *Erlangenskog rukopisa,* koje sadrži 217 epskih i lirskih srpskih narodnih pjesama, predgovor Gerharda Gezemana, kritičku aparaturu i spisak varijanata i paralela. Č. komentariše rezultate izučavanja i Gezemanov opis rukopisa i smatra da ovom rukopisu daje naročitu vrijednost to što je on »najveći i najstariji pouzdano datirani zbornik srpskih narodnih pesama«. Poslije ovoga otkrića i njegovog naučnog komentara, smatra on, o razvoju srpske narodne poezije i njenoj tehnici, metrici i motivima »moći će se reći mnogo čega novoga«. Čajkanović se i veoma pohvalno izražava o Gezemanovoj redakciji.

113. ЋОРОВИЋ, ВЛАДИМИР. *Борбе Кастриотић Скендербег. Велика народна певанија.* Српски књижевни гласник, 1910, књ. XXV, бр. 5, 393—395.

Ova »velika narodna pevanija« nije ništa drugo — piše Ć. — nego »prost prepis iz Kačićeve pjesmarice«, što je, uostalom, naznačeno i u predgovoru. Ali, to čak i nije neposredno preštampavanje iz Kačića (sa promjenom ikavštine u ekavštinu i promjenom imena Jure u Đorđe), nego još prostije preštampavanje iz ranijeg izdanja braće Popovića iz 1882.

114. ЋОРОВИЋ, ВЛАДИМИР. *Андра Гавриловић: Историја српске и хрватске књижевности усменог постања.* Српски књижевни гласник, 1912, књ. XXIX, бр. 7, 537—544.

Prikaz Gavrilovićeve knjige *Istorija srpske i hrvatske književnosti usmenog postanja.* Ć. piscu istorije pripisuje nesolidnost, nespremnost i nenaučnost, a njegovu knjigu upoređuje sa odjeljkom *Narodna književnost* u *Pregledu* P. Popovića i sa *Našom narodnom epikom* T. Maretića, te pokazuje koliko je Gavrilovićeva knjiga slaba. Kao najveće nedostatke Ć. ističe nekritičnost u svjedočanstvima o starini naše narodne poezije, nejasnost i nedovoljnost pregleda teorija o postanku naših narodnih pjesama i priča, neubjedljivost u odjeljku o ritualnoj poeziji. Smatra, zatim, da podjela istorijskih pjesama po motivima, ličnostima i događajima — kako je Gavrilović izveo — nije u redu, kao ni teorija o lirsko-epskom pjevanju. Napokon, ni Gavrilović, kao ni P. Popović, nije uzeo u obzir epsku muslimansku poeziju. Estetičko ispitivanje narodne poezije Gavrilović je sveo na govor o stilu i nabrajanje stilskih figura. Ni dio o narodnim pripovijetkama nije bolji.

115. ĆOROVIĆ, VLADIMIR. *Novo izdanje srpskih narodnih pesama.* Književni jug 1918, knj. II, sv. 10—12, 443—444.

Ć. govori o nedostatku sistematskog organizovanja rada na izdavanju popularnih zbornika narodnog pjesništva. Državno izdanje Vukovih

zbirki, jednako kao i izdanje Matice hrvatske nepodesna su, skupa i nepregledna za publiku sa čitalačkim potrebama. On ističe napor dra Laze Popovića, koji je »spremio čitavu seriju knjiga epskog narodnog pesništva od najstarijih vremena do Karađorđeva ustanka«, i govori o prvoj knjizi, *Trebniku*, koja obuhvata »mite i legende«: »u *Trebniku* je vanredno uzbudljivo obeležen duboki značaj naše narodne duše, ne naučnom raspravom sa mnogo navoda i dokaza, nego pesničkom poneseношću sažetom u nekoliko jakih i osećajno izraženih rečenica...«. Ć. ističe novine koje donosi ova zbirka: ne daju se naslovi pjesama, »kao što ih ne daje ni narodni pevač«, a također nedostaje i interpunkcija — sem crtica koje iza izvjesnih logičkih cjelina označavaju odmor.

166. ĆOROVIĆ, VLADIMIR. *Miloš Đurić o Smrti majke Jugovića.* Književni jug, 1919, knj. III, sv. 43—45.

U prikazu Đurićeve »književno-filozofijske« studije Ć. zamjera to što u djelu naučnog karaktera preovladavaju »zdravičarska emfaza rečitosti«, »fraze ne mnogo visokog ukusa«, »poneseni ton poze i govora napamet, raspravljanje u stavu poklonika, gomilanje reči, koje se besmisleno ponavljaju i spotiču jedna preko druge ne donoseći ništa stvarno...«.Kao metodološke nedostatke studije Ć. navodi to što Đurić obrađuje samo jednu pjesmu a ne i sve druge istoga motiva, zatim, što nije tražio starije književne veze i paralele, u crkvenoj književnosti na primjer, i, na kraju, što »pisac nije bio načisto bi li dao naučnu raspravu ili pesničku parafrazu slučaja sa naglašavanjem poezije heroizma«.

117. ĆURČIĆ, LAZAR. *Milan N. Milošević: Naša narodna poezija.* Književni sever, 1931, VII, 1, 44—45.

Pisac prikaza govori pohvalno o knjizi M. Miloševića *Naša narodna poezija*, ističući posebno vrijednost njenog drugog dijela *(Narodna poezija kao vaspitač).* Mada knjiga nije »konstruktivna celina u pogledu rasmatranja činilaca koji su bili neminovni za njen postanak i njen razvoj«, autor je dao značajan doprinos proučavanju našeg narodnog blaga. U pogledu sakupljača i podjele naših narodnih pjesama, Milošević se držao našeg najboljeg poznavaoca narodne književnosti Pavla Popovića. Pored toga što je knjiga veoma pogodna za detaljno obavještenje o odlikama i moralnim vrijednostima naše narodne poezije, ona je i izvrsno sredstvo za podsticanje čitalaca da se ozbiljnije prihvate *čitanja* i proučavanja samih pjesama.

118. ДИМИТРИЈЕВИЋ Ј. Р. *Душевни покрети у нашем народном песништву с обзиром на Хомера, Данта и Шекспира од dr phil. Светомира Ристића.* Мисао, 1920, књ. IV, св. 5, 1765—1771.

Da bi pokazao koliko vrijednosti ima naše narodno pjesništvo, Ristić je pribjegao uporednom metodu i iznio primjere ocrtavanja

duševnih pokreta u našim narodnim pjesmama uporedo s istovetnim primjerima u najvećih i najpriznatijih pisaca svjetske književnosti. Težnja njegove studije bila je da očiglednim primjerima pokaže da je srpski narodni pjesnik umio da opazi i izrazi svu raznolikost ljudske emocionalnosti, i to ne samo najobičnije duševne pokrete, već da shvati intenzitet emocije, da pođe uz nevidljivu i nećujnu skalu osjećanja i da za svaki nov ton nađe nov pokret. Primjer rasta intenziteta bola dao je u analizi Gojka iz *Zidanja Skadra* i u tumačenju *Smrti majke Jugovića*. On je pregledao niz bitnih elemenata unutrašnjeg ljudskog života — kako ih crta narodni pjesnik i pokazao da je on to radio isto kao i najveći pjesnik staroga vijeka, najveći pjesnik srednjeg i najveći pjesnik novoga vijeka.

D. naglašava da je Ristić u svojoj studiji dodirnuo nekoliko zanimljivih pitanja. On je, na primjer, tumačio M. Kraljevića kao izraz, jedinstvo puno protivurječnosti, onoga što mu je dano nasljeđem dva pola, dva principa — onoga majke Jevrosime i drugoga, Mrnjavčevića. On je ispravno zapazio da su svi duševni lomovi Strahinjića bana prikazani u narodnoj pjesmi izrazima njegovog lica, da je uopšte velika i istinski ljudska zamisao naših narodnih pjevača da glava jednog čovjeka pokazuje svu ojađenost njegove duše. On podvlači da je narodna pjesma postigla veće efekte nego umjetnička obrada ovog lika, obrada, na primjer, Ivana Meštrovića, koji je Strahinjića načinio kao skulpturu bez glave.

119. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Ив. Р. *Осећање смешног у народном песништву. Марко Краљевић и Љутица Богдан.* Мисао, 1921, књ. VII, св. 5, 321—328; св. 6, 406—410.

D. smatra da pjesma *Marko Kraljević i Ljutica Bogdan* predstavlja u našem pjesništvu jedinstven primjer cjeline kojoj je komika bila cilj i težnja. U njoj je karakter Marka Kraljevića prikazan u sasvim novoj boji, ona se odvaja svojom prirodom od cijelog ciklusa pjesama o Marku Kraljeviću. Autor analizira komične situacije u pjesmi i naglašava umjetničku sposobnost narodnog pjevača da načini komičnim najvećeg narodnog junaka, a da od sukoba, megdana, koji sam po sebi nije nikad smiješan, stvori komičnu situaciju. Tom nepoznatom tvorcu činilo je zadovoljstvo da iznenadi svoje slušaoce jednim novim prikazivanjem borbe i novom obradom Marka.

120. ЦИОНИЋ, УРОШ. *Копитар и Вук Караџић.* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XXI, бр. 1, 77—78. # У. Ц.

Prikaz Murkovog članka *Kopitar in Vuk Karadžić*, objavljenog u *Ljubljanskom zvonu*. sv. za maj-juni 1908. Članak je napisan povodom prve knjige *Vukove prepiske*, ali ima širi obim i veći značaj. Pošto je istakao značaj Vukov u srpskoj književnosti i važnost njegove prepiske za našu književnost i političku istoriju, Murko govori o vezama između Vuka i Kopitara, navodeći sadržinu nekoliko pisama koja najbolje ilustruju tu vezu.

121. ЦОНИЋ, УРОШ. *„Хасанагиница" на словеначком.* Српски књижевни гласник, 1913, књ. XXXI, бр. 695—699. # У. Ц.

U uvodnom dijelu teksta autor govori o prevodima naših narodnih pjesama na slovenački. Prve prevode iz naše narodne poezije, 16 lirskih pjesama, objavila je *Kranjska čbelica* 1831. Jedan od njenih saradnika, Jakob Zupan, objavio je bez potpisa 27 prevoda srpskih narodnih pjesama u *Kranjskoj čbelici.* Zupan je *Hasanaginicu* (pod naslovom *Asan-Aginka*) preveo 1832. iz Vukove *Male prostonarodne slaveno-serbske pesnarice,* jer drugog Vukovog izdanja tada još nije bilo. Isti prevod izašao je i u drugom izdanju III »bukvice« (Ljubljana 1849). Mada je u to vrijeme Vuk objavio nešto popravljenu *Hasanaginicu (Srpske narodne pjesme,* Beč 1846), Zupan nije popravljao svoj prevod. 1883. u prvoj svesci novopokrenute »Narodne biblioteke« Zupanov prevod *Hasanaginice* objavljen je treći put.

Pored Zupana, *Hasanaginicu* je preveo na slovenački i Fran Cegnar u *Glasniku slovenskega slovstva* 1854. Cegnar je preveo pjesmu iz Vukove knjige *Srpske narodne pjesme* 1846. Prevod je ne samo tečniji nego i bliži originalu i po pravilnosti stiha i po jeziku. Cegnar je prevod *Hasanaginice* unio i u zbirku svojih izabranih originalnih i prevedenih pjesama *(Pesmi,* Celovec, 1860).

122. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР. *Фолклорне бележке.* Српски књижевни гласник, 1905, књ. XIV, бр. 4, 280—286; бр. 7, 533—539; бр. 11, 853—859; бр. 12, 922—930; књ. XV, бр. 1, 27—32.

1. Folklorne beleške Tihomira Đorđevića nastale su »iz zabeležaka prilikom čitanja ili prilikom notiranja stvari iz naroda« i asocijacija koje su u tom trenutku pojedine folklorne pojave izazivale u njemu. Autor ih objavljuje bez pretenzija na potpunost, sa željom da posluže kao građa i kao podsticaj za dalja izučavanja našeg folklora.

U prvom odjeljku Đ. govori o partenogenezi (mogućnost rađanja bez odnosa sa muškarcem) u našem folkloru. Ovu pojavu autor nalazi u narodnoj pjesmi *Smrt Grozdane šćeri Dušanove* (Petranović, 1867, стр. 146—154) i u narodnoj pripovijeci *O grofovskom sinu Milutinu (Hrvatskih narodnih pripovijedaka,* knj. II, sabrao R. Strohal, Karlovac 1901). Fr. S. Kraus u svom zborniku *Anthropophythea* (IV odeljak) saopštio je dvije priče sa Majevice sa partenogenezom: *Kako se rodio car Konstantin* i *Sveti Andrija.* Sličan primjer je i u Vukovoj priči *Zmija mladoženja.*

2. Srpske narodne pripovetke Vuka Vrčevića i narodne poslovice. — Čitajući Vrčevića, T. Đ. zapazio je da su mnoge narodne pripovijetke iz njegove zbirke bile izvor narodnim poslovicama, kao na primjer: *Zaludu kao Petronije u Brajićima, Đevojka, magare i baba, Iguman i tri kaluđera.* Prva pripovijetka dala je poslovice: »Đe si bio? Niđe. A šta si činio? Ništa... i Bio si zalud kao Petronije na Brajiće.« Druga pripovijetka dala je poslovicu »Uzmi muža, pa ti bolji magarac ne

treba«, a treća — »Glava pred glavu; Varka pred Marka; Čorba čorbušta, popa posipušta«. Autor teksta zatim daje popis Vrčevićevih pripovijedaka koje su bile izvor Vukovim poslovicama.

3. Dve grčke poslovice. — Autor govori o poslovicama »Umrtvio se kao jež«, koju je čuo od jedne Grkinje iz Kožana, i »Mnogo zna lisica, ali jež još više«, koju je zabilježio K. Kron. Izvor ovim poslovicama je u basni o ježu i lisici (Hahn, *Greichische und albanesische Märchen*, II, 103). Han je naveo i paralele ove basne u drugih naroda, pa i jugoslovenskih.

4. Grčki duhovnici u srpskim narodnim pripovetkama. — U nekim našim narodnim pričama u kojima kaluđeri i duhovnici govore iskvarenim srpskim jezikom (*Turčin i kaluđer*, na primjer, iz zbirke V. Vrčevića), ili im je sadržaj sablažnjiv te se ne može bilježiti radi se — po mišljenju Tihomira Đorđevića — o grčkim duhovnicima u našoj sredini. Mnogi motivi ovih opscenih priča vjerovatno su pozajmljeni iz susjednih usmenih literatura (italijanske).

5. Verovanje u premeštanje nepokretnih predmeta. — Motiv o premještanju nepokretnih predmeta vrlo je čest u našoj narodnoj tradiciji. Na primjer, u predanju o Miletinoj crkvi kod Knjaževca, u predanju o manastiru Rači, u predanjima o mnogobrojnim crkvama i sl.

6. Snit. — Pored riječi *snijet* i *snet*, koje su u Vukovom *Rječniku* dobile objašnjenje, autor teksta piše o značenju riječi *snit* i *usplavčina* u Nišu i okolini.

7. Zver sestra, jedna ciganska varianta srpske narodne pesme. — Motiv zvijer — sestre našao je Đ. u narodnoj pjesmi *Marko Kraljević i ban od Vipera* (Jukićeva i Martićeva zbirka, str. 52—61) i u jednoj pripovijeci koju je čuo od Cigana klinčara u Aleksincu. On donosi oba teksta u cjelini, naglašavajući da ne zna porijeklo ovoga motiva, ali pretpostavlja da je to prepjev tuđeg motiva.

8. Planovi. — Povodom članka M. Vesnića *Praznoverice i zločin s naročitim pogledom na praznoverice o zakopanom blagu* Đ. govori o *planovima*, koji se u narodu preprodaju a pomoću kojih se, navodno, može doći do skrivenog blaga. Autor u tekstu donosi jedan takav plan, tvrdeći da su ovi papiri »prosta izmišljotina na račun narodnog verovanja«.

9. Marko Kašin i Mija Talambas, ciganska varianta srpske narodne pesme. — Motiv srpske narodne pjesme *Mali Radojica* našao je Đ. u jednoj ciganskoj narodnoj priči iz Aleksinca, koja je došla kod njih iz vranjskog okruga. Autor joj je dao naslov *Marko Kašin i Mija Talambas*, preveo je na srpskohrvatski jezik i priložio uz tekst.

10. Marko Kraljević, Musa Kesedžija i Đema Arbanasin. — Kao prilog zajednici nekih motiva u narodnom predanju balkanskih naroda, Đ. saopštava ovu ciganski narodnu pripovijetku u cijelini i u srpskohrvatskom prevodu.

123. БОРБЕВИЋ, ТИХОМИР Р. *„Из народне књижевности"*. Српски књижевни гласник, 1914, књ. XXXII, бр. 7, 553—554. # Т. Б.

Prikaz radova V. Ćorovića o našoj narodnoj književnosti, koji su ranije objavljeni u *Glasniku Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, a potom sabrani i objavljeni u zasebnom izdanju pod naslovom *Iz narodne književnosti*. U knjizi su sljedeći radovi: *Narodna tradicija o Nemanji, Horog Kardaš u našim narodnim pripovijetkama, Jedna zanimljiva varianta pjesme o padu Stalaća i O zemlji Indiji narodnih pjesama*. Pisac teksta kratko komentariše svaki rad, zaključujući: »Sva četiri članka vrlo su dobro argumentisana i čine lepe priloge rešavanju pitanja o poreklu i životu naše tradicionalne literature«.

124. БОРБЕВИЋ, ТИХОМИР Р. *Куповина и отмица девојака у нашем народу*. Српски књижевни гласник, НС. 1929, књ. XXVI, бр. 4, 289—297; бр. 5, 358—371.

Kupovina i otmica djevojaka postojala je u slovenskoj pa čak i u indoevropskoj starini; upravo to nisu isključivo ni indoevropski običaji, već ih ima kod mnogih naroda na izvjesnom stupnju ekonomskog i društvenog razvitka. Bilo je mišljenja da je otmica djevojaka starija od kupovine i da se kupovina i razvila iz otmice. I u nas je to mišljenje zastupao M. Smiljanić. Đ. smatra da kupovina i otmica djevojaka idu oduvijek zajedno.

U dva odjeljka ove rasprave, pod posebnim naslovima — *Kupovina devojaka, Otmica devojaka* — Đ. navodi niz primjera za ovaj običaj, i to naporedo iz narodne tradicije i iz narodnih pjesama.

125. БОРБЕВИЋ, ТИХОМИР Р. *Положај жене у нашем народу*. Српски књижевни гласник, НС, 1929, књ. XXVII, бр. 7, 523—532; бр. 8, 603—612.

Svoju raspravu Đ. počinje konstatacijom koju je o položaju žene u slovenskoj starini dao češki naučnik L. Niderle: »Odnos između čoveka i žene bio je onakav kakav je između suverena i podanika«. Naglašavajući da se taj odnos u novije doba znatno izmijenio, Đ. brojnim primjerima iz svih krajeva naše zemlje dokazuje da je i u njegovo vrijeme potčinjen položaj žene u seoskoj masi »sasvim prirodan«. Iznoseći narodne pojmove o ženi, najprije seoskoj a zatim i »varoškoj«, Đorđević ih mjestimično ilustruje stihovima narodnih pjesama i narodnim izrekama.

126. БОРБЕВИЋ, ТИХОМИР Р. *Свети Сава и Хасан-паша*. Српски књижевни гласник, НС, 1935, XLIV, бр. 3, 183—186.

O narodnoj pjesmi *Sveti Sava i Hasan-paša* (Vuk, III, br. 14) pisao je u dva maha Andra Gavrilović (*Godišnjica Nikole Čupića*, knj. XVIII, str. 268—275; *Prosvetni glasnik*, god. XXXIX, str. 489—493).

Gavrilović je analizirao nekolike varijante pjesme o sv. Savi i Hasan-paši (Vuk, III, 11, 12, 13, Petranović, *Srpske narodne pjesme*, 1867, br. 45) i zaključio da one sadrže neki stariji događaj koji se prvobitno nije odnosio na sv. Savu u Mileševu već da je njihova osnova u nekom motivu prenesenom knjigom ili usmenim prepričavanjem o nekom tuđem događaju. Gavrilović je taj tuđi motiv našao u legendi o životu sv. Đorđa Amastridskog iz IX vijeka. Đ. dopunjava ovo mišljenje: nije samo ova legenda bila osnova našoj pjesmi i njenim varijantama. Ona je zapravo bila samo forma u koju su odjevani stvarni turski napadi na srpske svetinje i manastire. On navodi čitav niz pripovijedanja o tim napadima koja sva imaju legendaran oblik.

127. БУКИЋ, ТРИФУН. *Српске народне пјесме из збирке Новице Шаулића.* Мисао, 1929, књ. XXXI, св. 5—8, 477—480.

Ocjena nove zbirke Novice Šaulića. Prikazivač naglašava da Šaulić sakupljački posao obavlja sa mnogo oduševljenja i romantičarske ljubavi prema narodnoj poeziji, ali da je u očiglednoj zabludi kad tvrdi da »ono što je sabrao, ispitao i prikupio Vuk St. Karadžić, u odnosu sa onim što se imalo da zabilježi i sačuva od propasti, i po vrijednosti i po veličini tako je neznatno i malo, da predstavlja samo mrvice sa bogate trpeze pjesništva našeg naroda«. Vrijednost svoje zbirke on vidi u tome što su pjesme u njoj »završile svoj pjesnički razvoj i usavršavanje, što se ne može reći za mnoge pjesme iz Vukove zbirke«. Poređenjem Šaulićevih i Vukovih pjesama Đ. dolazi do zaključka da su one pjesme koje je ranije štampao Vuk sad donesene u znatno lošijoj verziji. Nove pjesme su (one kojih nema u Vuka) »bez početka i svršetka, bez predmeta a, što je najgore, i bez — poezije«. Šaulićeva greška je u činjenici da je takve pjesme uopšte štampao. Đ. drži za veliku pogrešku i Saulićevo uvjerenje da nije potrebno zapisivati imena pjevača.

128. БУКИЋ, ТРИФУН. *Зборник јуначких епских народних песама. Издање „Народног дела" 1930.* Мисао, 1931, књ. XXXV, св. 3. и 4. 252—253. # Т.Ђ.

Prikaz jubilarnog, antologijskog izdanja narodnih epskih pjesama. Pjesme je klasifikovao i sredio Vinko Vitezica, a uvod su napisali Vitezica, Petar Petrović, urednik „Narodnog dela", Ljubomir Stojanović i Nikola Petrović. Urednik zbornika nije se držao uobičajene podjele na cikluse prema imenima junaka. On je pjesme podijelio »po moralnoj bitnosti i osnovnim motivima«, tako da je dobio dvanaest odjeljaka sa nazivima: *Dobrota, Istina, Pravda, Sudbina, Ukleti duhovi, Gresi, Žena, Majka, Viteštvo, Ljubav, Carstvo nebesko, Vaskrsenje.* Prikazivač hvali izbor pjesama i njihovu podjelu po idejnim kategorijama, ali smatra da je u ciklus *Žena* trebalo da uđe i pjesma *Ban Milutin i Duka Hercegovac.* Karakteristična podjela građe učinila je da se osjeti nezastupljenost pjesama novijeg vremena, onih iz ciklusa o oslobođenju Srbije i Crne Gore.

129. ЕРДЕЉАНОВИЋ, ЈОВАН. *Црногорске јуначке пјесме. Скупио и издао Бориије М. Драговић-Бурићковић, пјешадијски капетан. Књига прва. Цетиње, 1910...* Српски књижевни гласник, 1911, књ. XXVI, бр. 1, 93—94.

Prikaz zbirke *Crnogorske junačke pjesme*, koje je sakupio i objavio Đ. Dragović-Đuričković. Knjiga sadrži 34 narodne pjesme, od kojih su neke veoma dugačke *(Lazar Pecirep, Svatovi Ljubovića, Prelazak Vasojevića u Srbiju)*, a pjevaju o istinitim događajima novije narodne prošlosti u Crnoj Gori, Hercegovini, Brdima i Primorju. Sve su potpune, s logičnim redom u pričanju događaja; neke se mogu označiti i kao lijepe (npr. najstarija među njima — *Ženidba Baja Pivljanina).* Ima ih koje su varijante pjesama u Vukovim zbirkama, što je i sam sakupljač označio na nekoliko mjesta. Ove varijante većinom odstupaju od ranijih pjesama, te i po sadržini i po veličini predstavljaju potpunije i savršenije oblike iste pjesme.

Jedina zamjerka ovoj zbirci jeste nedostatak registara i rječnika nepoznatih riječi.

130. ФИЛИПОВИЋ, МИЛЕНКО С. *Др Илија М. Јелић: Трагови гостинске обљубе код нашега народа. Историјско-правна студија. Београд 1931.* Српски књижевни гласник, НС, 1933, књ. XXXVIII, бр. 4, 319—320.

F. drži da ova rasprava nije riješila nijedno od spornih pitanja u vezi sa temom gostinske obljube. Čak je i poslije nje ostalo sporno i da li je bilo u našem narodu običaja ustupanja žene gostu prolazniku. Jelić je ostao pri hipotezama i nagađanjima, njegove tvrdnje nisu dokumentovane, a dokazi su najčešće nedovoljni i upotrebljavani u smislu kakav je autoru bio potreban.

131. ГЕОРГИЈЕВИЋ, КРЕШИМИР. *Муркова Хасанагиница.* Српски књижевни гласник, НС, 1938, књ. LIII, бр. 5, 368—376.

Prikaz Murkove studije *Das Original von Goethes »Klaggesang von der edlen Frau des Asan Aga« (Asanaginica) in der Literatur und im Volksmunde durch 150 Jahre,* (1937). G. drži da ovaj rad postavlja sljedeća dva osnovna pitanja: prvo, šta znači stih »ljubovca od stida ne mogla«; drugo, gdje je pjesma nastala, uz kakve je socijalne i kulturne prilike vezana interpretacija postupka Hasanaginičina i njene sudbine? Na osnovu mnogih svejdočanstava i izvora Murko je zaključio da se u odnosu muža i žene u našem narodu radi o tabuiziranju i da je stih junakinje jasan kad se shvati težina tradicije koja se našla između nje i muža, tradicije koja je smatrala njihov odnos grešnim, nedopuštenim, nečim što se mora kriti. Hasanaginica nije mogla to shvatanje da prevlada i da pokaže svoju želju da muža vidi. Tragično leži u činjenici da Hasanaga ne shvata njenu borbu; njegovo gledanje na položaj žene je »drukčije, naprednije nego ženino prema njemu;

ANU BiH АНУ БиХ

on je željan njene posete, on je uvređen što ona ne dolazi, on je tera od sebe i dece«. Murko to tumači Hasanaginim putovinjima iz Imotskog u Primorje, koje je blizu, dodirima sa naprednijim kršćanskim društvom i savladavanjem tradicije. — Što se mjesta postanka tiče, Murko drži da je pjesma nastala u južnoj Dalmaciji, na šta upućuje i mjesto Imotski. On smatra da je i *Hasanaginici* vjerovatno bio povod neki stvarni tragični događaj i to u vremenu između 1463. i 1717. godine, kad je Imotski bio u turskim rukama. — Murko je izložio i filološku stranu pitanja i istoriju pjesme — od tzv. splitskog rukopisa do Meštrovićeve verzije iz 1932. godine.

Na kraju, Murko je donio splitski, Meštrovićev i tekst Pave Kuvelić i dao komentar uz nepoznate turske i naše riječi, uz sporne izraze itd.

132. ГЕОРГИЈЕВИЋ, КРЕШИМИР. *Смрт Смаил-аге Ченгића и народне песме.* Српски књижевни гласник, НС, 1939, књ. LVI, бр. 8, 622—624.

Prikaz studije Ljudevita Jonkea *Mažuranićev ep i narodne pjesme koje pjevaju o smrti Smail-aginoj* (*Rad JAZU*, 1938, knj. 264). G. interpretira istorijat ovoga pitanja i nabraja ko je sve učestvovao u pokušaju da se ono riješi. On ističe zatim Jonkeove zaključke: narodna pjesma u *Magazinu* iz 1845. godine ni po čemu nije slična Mažuranićevu epu — »nijedna figura, nijedna konstrukcija, nikakva značajnija misao ove umjetnički malo vrijedne pjesme nije našla svoj odraz u Mažuranićevu spjevu«; što se tiče Vukove prve verzije (IV knj., br. 57, 1862) i Pucićeve verzije (*Žalostna smrt Smail-age Čengića, Dubrovnik*, 1849), obje su svojim postanjem bliske epu, a ako se odlikuju istorijskom vjernošću u prikazivanju događaja a i sličnošću redakcije, može se zaključiti da su imale isti izvor — ili sam događaj, ili istu pjesmu, odnosno pjesme o događaju; Crnogorac koji je boravio u Karlovcu i sa kojim se Mažuranić sreo poznavao je očigledno i događaj i pjesmu o njemu, ali on nije Mažuraniću pjevao nego je pripovijedao o događaju na osnovu njemu poznate pjesme, bliske Vukovoj i Pucićevoj redakciji, i na osnovu samog događaja u kojem je učestvovao, a koji se već, tri-četiri godine poslije događaja, pomalo isprepleo u sjećanju sa narodnom pjesmom.

133. ГЕЗЕМАН, ГЕРХАРД. *Једно књижевноисторијско откриће: Ерлангенски рукопис српских народних песама.* Српски књижевни гласник, НС, 1921, књ. II, бр. 4, 276—286.

Na početku ovog ogleda nalazi se bilješka uredništva u kojoj se govori o značaju otkrića *Erlangenskog rukopisa*. Bogatstvom materijala ova zbirka prevazilazi sve što je na tom polju urađeno prije Vuka Karadžića. Članak G. Gezemana predstavlja »prvi i sumaran izveštaj« o ovom spomeniku.

G. naglašava da »ovaj rukopis ne samo da je najveći i najstariji od svih do sada poznatih, već se i razlikuje od dosadašnjih mnogim

značajnim osobinama«. On zatim govori o istoriji samoga rukopisa: 1913. godine pronašao ga je Elias fon Štajnmajer u jednoj fioci u kancelariji bibliotekara Erlangenske univerzitetske biblioteke. Bibliotekar je znao jedino da je biblioteka prije oko četrdeset godina rukopis dobila od nepoznatog, privatnog darodavca. Minhenski profesor slavistike Erih Berneker utvrdio je da je rukopis pisan ćirilicom i da sadrži zbirku starijih srpskih narodnih pjesama i nekoliko umjetničkih. G. daje, zatim, opis rukopisa, njegovog pisma i inicijala. Što se vremena postanka tiče, G. utvrđuje analizom nekih pjesama koje opisuju zapisivaču savremene događaje da je rukopis nastao u vremenu poslije 1717. a prije 1730. godine. Analizom jezičkih momenata koji se, istovetni, nalaze u cijelom rukopisu može se zaključiti da je njegova postojbina »onaj kraj zapadne Slavonije i istočne Hrvatske gde se dodiruju i mešaju štokavski i kajkavski govor«. Osobine zapisivačeve ortografije upućuju Gezemana da zaključi da je pisac bio Nijemac, »svakako austrijski činovnik u Vojnoj granici, koji je naučio prilično dobro srpski ili hrvatski od vojnika i seljaka graničara«. On smatra da je pisac i sakupljač pjesama ista ličnost.

Značaj *Erlangenskog rukopisa*, drži G., u tome je što on, osim epskih, sadrži i mnogo lirskih pjesama. Među ovima ima najviše sevdalinki, ali dosta ih je i od one vrste kakve su u prvoj i petoj knjizi Vukove zbirke. Zanimljiva je i grupa šaljivih pjesama, koje najviše liče na takozvane »iroške«. Kao primjer za najbolje sevdalinke, G. donosi u cjelini pjesmu *Uzraslo mi je drvo zeleno* (12). Sve epske pjesme u rukopisu su u desetercu. Najviše se u njima pjeva o uskocima, hajducima, Marku Kraljeviću, vilama, vojvodama Janku, Sekuli i Matijašu. Ima mnogo balada koje opjevavaju ljubav nesuđenih dragih i druge poznate narodne motive.

134. ГОЛЕНИШЧЕВ-КУТУЗОВ ИЛИЈА. *Русија у нашим народним песмама.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLVIII, бр. 1, 46—52.

Članak predstavlja pregled naših narodnih pjesama u kojima se pjeva o Rusiji. G. konstatuje da je Rusija od XVI vijeka do prvog svjetskog rata prisutna u južnoslovenskim narodnim pjesmama. S njom je vezana vjekovna borba »za krst časni i slobodu zlatnu«. U početku, Rusija se javlja u narodnoj mašti kao neka legendarna Moskovija, bajna država, ali s godinama ona postaje sve realnija i bliža. Od srpske države ona prima misiju da brani Južne Slovene. Religiozno-politički ideali ovaplotili su se u XVIII i XIX vijeku u epske figure cara Nikole i carice Jelisavke. Guslari i narodna inteligencija, koja je pozajmila od naroda u XIX vijeku tehniku deseterca i način prikazivanja, uvijek su se interesovali za Rusiju — »majku Slovenstva«. Narodni pjevači, osim toga, voljeli su da ističu junačka djela Srba i Crnogoraca u Rusiji, od legendarne borbe Iva Podgorice sa Crnim Arapinom, koji kupi harač pod Petrogradom, do realnih uspomena na viteško ratovanje Karađorđevića i Petrovića sa Japancima u Mandžuriji. Svjetski rat je još jednom inspirisao narodne pjevače da slave Rusiju.

ANU BiH АНУ БиХ

135. GRGEC, PETAR. *Vrijednost narodnih pjesama (Prilikom drugog izdanja Šunjićeve zbirke).* Hrvatska prosvjeta, 1925, XII, 4, 102—103.

U kratkom uvodu G. govori o narodnoj poeziji uopšte, zatim o uzmicanju narodne pjesme u posljednje vrijeme pred štampanom knjigom i umjetničkim piscem. Ali — piše on — »narodna pjesma nije još mrtva«, što pokazuje i novo, drugo izdanje *Narodnih junačkih pjesama iz Bosne i Hercegovine,* koje je sakupio fra Marijan Šunjić (Sarajevo 1925). U ovim pjesmama prikazano je četovanje u dalmatinskoj Hrvatskoj, tzv. turskoj Hrvatskoj, zatim u Bosni i »Unđuriji« (Senj, Karlovac, Udbina, Kladuša, Glamoč, Livno, Duvno, Knin), a pored Stojana Jankovića i Ilije Smiljanića pjeva se u njima o Mihovilu Tomiću, Komljenu barjaktaru,Ivanu i Juriši Senjaninu, Tadiji Primorcu, Gavran-kapetanu, Vidu Žeravici, braći Hrnjičićima, Aliji Đerzelezu, Mehi Dizdareviću, Talu Budalini, Nukiću barjaktaru i drugim. Šunjićeve pjesme — smatra autor prikaza — čine se ostalim hrvatskim pjesmama ikavaca u Bosni zaokruženu cjelinu: one su »refleks života i pokreta u carskoj i cesarskoj Krajini« od sredine 16. do kraja 18. vijeka. Svojom estetskom vrijednošću ne zaostaju za Vukovim; stoga su nepravedno zanemarivane. »Naši vukovci i maretićevci ne drže mnogo do zbornika ‚Matice hrvatske', do Perkana Karaivana Pavića, do pjesama što ih je izdao Kosta Herman, Đelaludin Kurt, fra Grgo Martić i drugi ‚šokci' i ‚turci'«.

136. ЈАНКОВИЋ, ДРАГОМИР М. *Сестра Леке Капетана.* Српски књижевни гласник, 1912, књ. XXIX, бр. 1, 30—41.

Pokušaj, odnosno prijedlog za dramatizaciju poznate narodne pjesme *Sestra Leke Kapetana.* Glavna promjena koju J. predlaže odnosi se na završetak, koji ne bi bio tragičan, te bi na taj način cjelokupna izvedba dobila komičan karakter.

137. JELIĆ, STANKO. *Vrednost i značaj naše narodne poezije.* Književni sever, 1928, IV, 7, 8. i 9, 340—359.

Autor smatra da je izučavanje naše narodne poezije u ranijim periodima obuhvatalo uglavnom njene formalne osobine, dok se o kvalitetima njene unutrašnje vrijednosti i njenom značaju u životu našeg naroda malo govorilo. Kada je riječ o ovim vrijednostima, onda se može uzeti u obzir samo izvjestan dio našeg narodnog blaga, odabrani dio »koji i zaslužuje naziv bisera naše celokune književnosti« (što, u svemu, iznosi oko sto epskih i četiri stotine lirskih pjesama).

O pjesničkoj vrijednosti naše narodne poezije najpohvalnije, i prije naših istraživača, izrazili su se učeni ljudi Evrope: Skot, Gete, Gospođa de Stal, Bajron, braća Grim. Njihovi sudovi, izrečeni sa oduševljenjem, mogli bi dovesti do zaključka da je naša narodna poezija besprijekorna. Autor teksta, međutim, smatra da ona ima ozbiljnih

mana (monotonost zbog jednolikosti ritma, tehnička konvecionalnost, a najveći njen nedostatak ogleda se u tome što gotovo nijedna pjesma nije u potpunosti lijepa), no to ne umanjuje njene istinske kvalitete.

Tvorac naše narodne poezije posjedovao je izuzetnu moć stvaranja, snagu koja je samonikla, lišena bilo kakvih književnih natruha. »Po kakvoći narodne poezije može se zaključiti, da su njeni tvorci ljudi dubokih bolova i velikih doživljaja«. Otuda su u našoj pjesmi bogato zastupljene i emocija, i imaginacija, i snažan, živopisan izraz sa izvanrednim poređenjima i finim pojedinostima. Autor se zadržava na opisima u narodnoj pjesmi (junaka, žena, oružja, odijela, konja), ističući pjevačevu sposobnost da odabere pravi predmet i da komponuje cjelinu.

Međutim, najveća vrijednost i značaj narodne pjesme leže u njenom sadržaju, u visokom pjesničkom kvalitetu predmeta pjevačeve obrade. Iz bogatstva motiva koje naša narodna poezija nudi autor izdvaja tri glavna: junaštvo, ljubav i čast. »Ova tri bitna motiva obrađuje najčešće lirika, komika i tragika narodne poezije«.

Najljepši dio narodne lirike predstavljaju ljubavne pjesme, u kojima je erotika — po autorovu mišljenju — najživotnije i najispoljenije osećanje«.

Komike u našoj narodnoj pjesmi nema mnogo, ali ono što ima, iznad podrugljive i šaljive note, svjedoči o smislu narodnom za humor. Komika se najčešće javlja u tragikomičnim situacijama ozbiljnih epskih narodnih pjesama *(Kraljević Marko i Ljutica Bogdan, Marko pije uz ramazan vino)*.

Najbolji i najvredniji dio motiva naše poezije jeste tragika. Ona nije komplikovana, čak ni dovoljno psihološki objašnjena, ali je po svojoj snazi silna, duboka i teška. Međutim, mnogo književnija od tragike jeste dramatičnost motiva naše narodne poezije, koja predstavlja pravo bogatstvo psiholoških i ljudskih postupaka. Ima je u svakoj boljoj narodnoj pjesmi, i to ne samo u radnjama i događajima nego i u osjećajima. »Dramatičnost u našoj narodnoj poeziji je najveći razlog njene vrednosti, upravo njena vrednost i jeste baš u veličini, dubini i snazi čovekovog dramskog izraza«.

Autor dalje objašnjava veliki udio vjerskih i nacionalnih elemenata u narodnoj poeziji, polazeći od toga da je narod u danima ropstva upravo za vjeru (jer je porobljivač inovjerac) vezao sve svoje ideale, iskazane u refrenu »Za krst časni i slobodu zlatnu«.

Narodna pjesma izražava i etičko-nacionalni moral u kome se odgajao naš narod. Mada je to moralno shvatanje većim dijelom došlo iz hrišćanske religije, narod mu je dao i svoje sopstveno veoma snažno obilježje. Autor teksta ističe da je moral u narodnoj pjesmi na veoma visokom stepenu, ali da ne ide na štetu estetskih kvaliteta. Primjera velike moralne snage u našoj poeziji ima bezbroj. Najljepše i najvidnije mjesto u narodnoj poeziji zauzima patrijarhalna etika porodičnog i društvenog morala. Autor pominje niz pjesama u kojima se ogledaju etičko shvatanje i postupci pojedinih junaka. U tom smislu narodna poezija ima jak etičko-vaspitni i nacionalno-vaspitni značaj.

Posljednje stranice svoga rada S.J. posvetio je pitanju originalnosti naše narodne poezije, tvrdeći da se u originalnost — čak i da se

dokaže učešće neanonimnih pojedinaca i uticaja sa strane — ne može sumnjati nijednog trenutka, jer je ona »postala u narodu za narod, kao njegova duhovna, moralna i životna potreba — kao proizvod njegova duha, duše i života, gde je udeo sa strane bio samo građa, kojoj je tek narodna stvaralačka snaga dala svoj specijalan i specifičan izraz kao svojoj tvorevini«.

Značaj narodne poezije ogleda se i u tome što je ona uticala na stvaranje novih književnih djela, što je budila nacionalnu svijest i služila našim nacionalnim idealima.

138. КОСТИЋ, АЛЕКСАНДАР Б. *Сексуално у српској народној поезији.* Српски књижевни гласник, НС, 1933, књ. XXXVIII, бр. 4, 281—192; бр. 5, 347—367.

Na osnovu materijala štampanih narodnih pjesama, najvećim dijelom iz Vukove zbirke, K. govori o manifestacijama seksualiteta u ovom dijelu narodnih umotvorina. On tvrdi da u narodnoj pjesmi čovjek postaje junak često ne zbog toga da bude junak već da se što više potvrdi kao muško. »Mnoge narodne pesme herojske su samo po sadržini, ali ljubavne, odnosno seksualne po uzročnosti i poreklu«. K. u prvom dijelu rada bavi se predočavanjem manifestacija normalnog seksualiteta u pjesmama i u tom smislu prati kako se doživljava tj. opisuje djevojačka ljepota, kako hod i uopšte kretanje mlade žene, pa tvrdi da od ženskih sekundarnih seksualnih odlika pjesnik najčešće i sa najvećim oduševljenjem opisuje dojke. On, zatim, ponovo ilustrujući svoje navode stihovima narodnih pjesama, prezentira način kako se daje u njima ženski način odijevanja, kako se u mladih budi polni nagon i kako se manifestuje polno oduševljenje. On iznosi i kako se polni prohtjev stvara i održava nadražajem pojedinih čulnih organa.

Prema opisima narodnog pjesnika polni život našeg naroda pokazivao je i izvjesne nenormalne, perverzne pojave. Jedna od njih je tendencija ka rodoskrvnuću. Ova težnja se u narodnim pjesmama obično ispoljava kod brata prema sestri. Autor tvrdi da nije u narodnim pjesmama našao primjer za svjesno rodoskrvnuće između majke i sina, ali daje neke primjere ovakve želje između nećaka i ujne. On zatim govori o specifičnom odnosu kumstva i pobratimstva odnosno posestrimstva, zatim o takozvanim »gostinskim obljubama« i o »ljubavi utroje«. Svoj rad K. završava tvrdnjom da se i pored svih slobodnih i nemoralnih tendencija koje se sreću u našim narodnim pjesmama ne mogu naći čisti primjeri polnih perverzija.

139. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Антологија српских народних песама. Приредио др Војислав М. Јовановић.* Мисао, 1922, књ. IX, св. 2, 788—791.

Ova antologija namijenjena je školskoj upotrebi i zato je pretpostavila odbir iz sveukupnog narodnog pjesništva, a ne samo iz naj-

ljepšega njegovog dijela. Trebalo je da bude kratka i zato su izostale neke lijepe a duge pjesme; trebalo je da bude i moralistička i zato su izostale neke lijepe pjesme s manje društvenih i moralnih elemenata. Uvjeren da će ova knjiga izaći i u drugom, boljem izdanju, Kostić daje neke primjedbe na Jovanovićeve komentare, dodaje neka izostala tumačenja, ukazuje na neka koja su nedovoljno jasno kazana i ispravlja neka nepouzdana i netačna tumačenja. Što se tiče uvodnog teksta *O srpskom narodnom pesništvu*, K. drži da u njemu nema novih i nepoznatih elemenata, bar ne takvih koji već nisu sadržani u *Pregledu* Pavla Popovića.

140. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *»Pesmi o Kraljeviću Marku« (Prevedel Radivoj Rehar, Ljubljana 1932).* Српски књижевни гласник, НС, 1932, књ. XXXVI, бр. 3, 231—234.

Prikaz slovenačkog prevoda dvadeset narodnih pjesama o Marku Kraljeviću. K. ističe da je Rehar dobar prevodilac — jednako dobar znalac srpskohrvatskog jezika i dobar versifikator. Sem toga, Rehar je pokazao vještinu i u prilagođavanju svojih prepjeva shvatanju slovenačkih čitalaca. U tom smislu on je vršio razne izmjene: izbjegavao je upotrebu stranih, naročito turskih riječi, a ugađajući većoj pobožnosti Slovenaca, prilagođavao je neke »varvarskije« fraze »našega hajdučko-ustaškog guslara«. Do nekih izmjena je došlo i od Reharovog nepoznavanja značenja pojedinih fraza, nepotpunog poznavanja običaja i života našeg naroda i njegovih životnih shvatanja. K. navodi veliki broj Reharovih omašaka u ovom smislu.

141. КОВАЧЕВИЋ, БОЖИДАР. *Стефан Стратимировић и народна песма. Један прилог за испитивање утицаја народне поезије на писану књижевност.* Српски књижевни гласник, НС, 1939, књ. LVI, бр. 4, 282—289.

Stratimirovićeve didaktičke pjesme *Ljubosava i Radovan* (Budim, 1800), kao i pjesma bez naslova o srpskom ustanku (objavljena tek 1899) napisane su u desetercu i »po načinu prostonarodnih serpskih pesnej«. K. analizira ova dva djela Stratimirovićeva smatrajući ih značajnim za kulturnu i političku istoriju i iznosi tendencije vidne u njihovom sadržaju i porukama. Zatim razlaže do koje je mjere na njih uticala narodna pjesma i zaključuje da je mitropolitovo podražavanje narodnih pjesama »mnogo više spoljašnje nego unutrašnje. Nema u njegovim stihovima ni figura, ni svežine, ni frazeologije narodnih pesama, a da i ne govorimo o umetničkim lepotama koje ishode iz duha naše pesme i iz prirode našega jezika. Njegovo podražavanje uglavnom se svodi na deseterac i na po koji stilski kliše... Ali ma koliko da je mala umetnička vrednost Stratimirovićevih stihova, oni su ipak dokaz koliko je narodna pesma bila snažna u nas oko 1800. godine, kad je i ‚ča-Steva' osetio njenu čar«.

ANU BiH АНУ БиХ

142. КРШИЋ, ЈОВАН. *Седамдесетогодишњица професора Матије Мурка.* Српски књижевни гласник, НС, 1931, књ. XXXII, бр. 6, 483—485.

Autor ovog jubilarnog članka ističe da su starija jugoslovenska književnost i narodna poezija »naučne oblasti kojima je prof. Murko posvetio najviše pažnje i radinosti«. Interes za našu narodnu poeziju Murko je naslijedio od F. Miklošića i pod uticajem njemačke nauke zainteresovao se u prvom redu za »psihološko-sociološki problem postanka narodne epike, njenog života na slovenskom jugu i održavanja do naših vremena«.

143. LAHNER, JURAJ. *Riječ »Bor« umjesto imena Božjega. (Prilog eufemistici hrv. narodne pjesme.)* Hrvatska prosvjeta, 1918, V, 347.

U narodnom stvaralaštvu često se nalazi izraz »Bora mi« umjesto »Boga mi« (Vuk, *Srpske narodne poslovice* 1900, str. 32). Nekada se riječ »bor« povezuje s pridjevom koji označava pravo prirodno svojstvo bora, te se prilikom čitanja gotovo zaboravlja da je to umjesto imena Božijeg: *Moj Kajine, deli kraljeviću, / A tako ti bora zelenoga* (Jukić-Martić, 1892, str. 31). Međutim, ima mnogo primjera gdje je narod ime Boga zamijenih riječju »bor«, ali je zadržao atribute koji pripadaju imenu Božijem (autor citira pojedine stihove iz različitih izdanja). Ova eufemistička izmjena u hrvatskoj narodnoj pjesmi prisutna je i onda kada se kune: *Bor ubio mlađane divojke* (MH, II, 55), *Ah kaka je, da je bor ubije* (Jukić, str. 151).

144. LAZAREVIĆ BRANKO. *Naše najviše vrednosti.* Književni sever, 1928, IV, 7, 8. i 9, 325—339.

»Naša istorija« — piše B.L. — »dala je tri vrednosti za koje se može reći da su svetske i opšte. To su: narodne pesme, Njegoš i Meštrović«. Autor se u tekstu zadržava samo na narodnim pjesmama, i to prvenstveno kosovskim i pjesmama o Kraljeviću Marku, koje predstavljaju »jedro, ono što je bitno i što je najbolje umetnički, moralno-etički i po svojim osnovnim shvatanjima«.

Pjesme kosovske razrađuju propast srpske feudalne države i sadrže mnoštvo podataka o njenim vladarima i junacima, o crkvama, manastirima, dvorovima, o vojsci i naoružanju, o običajima, religiji, etici itd. »Osnovna osećanja Kosovskog kruga su: junaštvo, osećanje tragičnog, osećanje dužnosti, religiozno-etički momenat, nadmoćnost spiritualnog i nebeskog nad materijalnim i zemaljskim«. Kao izuzetno uspjele i slikovite primjere opisa kosovskih junaka autor ističe pjesmu *Kosovka devojka* i odlomak jedne izgubljene pjesme u kojoj su opjevani Banović Strahinja, Srđa Zlopogleđa i Boško Jugović. Opis junačkih juriša pojedinih vojskovođa, njihovo junaštvo u borbi, izvanredno je opisano u pjesmi *Kosovski boj*. Međutim, osjećanje tragičnog,

koje je tako evidentno u svim pjesmama kosovskog kruga, dostiglo je svoj najviši i najdublji izraz u liku Majke Jugovića. Autor poklanja posebnu pažnju ovom liku, tvrdeći da je tragična sudbina Majke Jugovića »jedna od najdubljih u svetskoj literaturi«.

Uz heroizam i tragiku, i religiozno-etička osjećanja u narodnoj pjesmi data su vrlo visoko. »Ono što narodnoj pesmi i daje njen visok ton, to je [...] lepa i plemenita osnovna potka«. Njeni stvaraoci morali su biti snažno etički nadahnuti: istina, dobrota i dužnost osnovni su imperativi života; život je, opet, »dualan« — zemaljski i nebeski, ali je zemaljski »za maleno carstvo«, a nebeski »uvek i do veka«. U tom smislu narodna pjesma je puna akcenata, naročito u onom najširem i najljepšem vidu koji vodi u više religije, »u čistu i apsolutnu etiku, svesvetsku etiku«. Vrhunac tog shvatanja dat je u završnim stihovima *Kosovskog boja: Sve je sveto i ćestito bilo ; I milome Bogu pristupačno.*

Drugi dio rada B.L. odnosi se na lik Marka Kraljevića, koji »narodna pesma naša slika [...] kao što se mahom slikaju junačke ličnosti drugih eposa: Ahil, Persiski Rustem, Sikfrid, Roland, Muromec, indiski Arjun«. Govoreći o Marku onako kako ga je pjesma narodna dala, autor se posebno zadržava na megdanu Markovu sa Musom Kesedžijom, komentarišući sve detalje kojima je umjetnik opjevao ovaj sukob i trudeći se da sačuva etičku stranu našeg epskog heroja. Prednost Marka Kraljevića u odnosu prema epskim junacima drugih naroda jeste u tome što Marko nije dat kao natprirodno biće, nego kao čovjek u kome su potencirane i sintetizirane najjače ljudske osobine. Njegov tvorac htio je da dâ junaka iz naroda »koji ima krvi i mesa njegove rase u najširem smislu«.

Pored ovih, naše narodno blago obiluje i drugim pjesmama, koje imaju za gradivo Nemanjiće, Mrnjavčeviće, Brankoviće, Jakšiće, Crnojeviće, hajduke i uskoke, Karađorđa i ustanak, a »koje imaju daha i zamaha Kosova i Kraljevića Marka, visoke tonove, pravo viđenje stvari i živi i ljudski tok predmeta i osećanja koje izražavaju«. I u ovim pjesmama heroizam je jedan od prvih principa života, i to ne heroizam koji je vezan samo za zemlju, koji znači domoljublje, »otačastvoljublje«, nego širi, humani, opšteljudski. Ove pjesme, također, sadrže i moralno-etičke i estetske vrijednosti najvišeg stepena. Kao primjere autor komentariše pjesme *Sveci blago dijele* i *Bog nikom dužan ne ostaje.*

145. LEBEG, FILEAS. *Narodna poezija (Eseji).* Književni sever, 1928, IV, sv. 7, 8. i 9, 277—279. S francuskog preveo L. Ćurčić.

»Uprkos strasnih napada, kojima su ga obrvali prilikom stogodišnjice, romantizam ima čudnu zaslugu šta je vaspostavio sveti kult narodnih tradicija, što je inaugurisao istraživanje folklora, što je uveo u modu prostonarodnu poeziju, koja je u stvari jedan deo, i to dobar deo, poezije prirode«. Umjetna poezija (»kabinetska«, kako je naziva autor) bila je na putu da, »isušena logikom«, presahne, postane pustinja. Veliki pjesnici romantizma (Gete, Igo, Mickijevič) našli su

inspiraciju u narodnoj tradiciji. »U narodnoj su poeziji svi današnji narodi crpeli elemente njihove etničke svesti; u narodnoj je poeziji umetničko pesništvo moralo tražiti, u svim vremenima, izvor mladosti, koji je trebao da mu produži život i da mu ponovo da poleta«. Zahvaljujući upravo činjenici da su veliki pjesnici pažljivo osluškivali narodnu pjesmu (»pesme pastira i ratara«), razvio se veliki broj različitih rodova lirske umjetne poezije, kako u 19. vijeku tako i u svim drugim istorijskim epohama »gde je bilo stvaranja i podmlađivanja književne mode«.

146. MATIĆ, SVETOZAR. *Dr Vojislav M. Jovanović: Srpske narodne pesme (Antologija)* [*Izdanje Gece Kona*]. Srpski književni glasnik, NS, 1922, knj. VI, br. 2, 157—158. # S.M.

M. ocjenjuje ovu antologiju kao uspjelu, pored ostalog i zato što ima teorijski i istorijski uvod i veliki broj objašnjenja, što je čini primjerenom školi i uzrastu kom je namijenjena. Ono što prikazivač u njoj ne prihvata jeste sam izbor pjesama. On drži da su u jedan antologijski izbor svakako morale da uđu *Hasanaginica, Predrag i Nenad, Omer i Merima, Banović Strahinja, Marko Kraljević i Ljutica Bogdan, Bolani Dojčin* i neke druge pjesme. Među lirskim pjesmama nalaze se samo dvije ljubavne, što prikazivač takođe ne smatra opravdanim, čak ni kad se radi o antologiji namijenjenoj školi. Običajne pjesme, kojih ima devet, imaju samo folklorni značaj.

147. МАТИЋ, СВЕТОЗАР. *Стара књижевност према народној песми.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLVIII, бр. 6, 433—437.

Autor naglašava kako je pitanje o starosti naše narodne epike sporno mjesto naše nauke. I on sam smatra da se njena starost može dokazati samo posrednim putem. Prvi dokaz, izveden iz opšte teorije epa, jeste: epske pjesme nastaju odmah poslije događaja. Primjeri za ovo su Višnjićeve i nove crnogorske pjesme. M. smatra da su najstarije pjesme one o kosovskom boju, o Marku Kraljeviću i o smrti vojvode Momčila *(Ženidba kralja Vukašina).* Nekoliko starijih imena (car Stjepan u Prizrenu, sv. Sava, ban Milutin) »ulivaju izvesnu sumnju«. To nepostojanje predmeta pjevanja starijih od Kosova i Marka tumačeno je dvojako: prvo tumačenje je poznato Vukovo da su se i prije kosovskog boja pjevale pjesme koje su se u većini poslije velikog događaja i promjene zaboravile, a drugo se sastoji u tvrdnji da epskog pjevanja i nije u nas bilo prije XIV vijeka — nego nam je u tom vijeku došlo sa zapada. M. drži da je ispravno prvo tumačenje ovog pitanja, ali ponavlja da za to ne postoje i izvjesni dokazi. Ono čime se on zapravo bavi u ovom članku je pitanje: zašto tih dokaza nema u našoj staroj pisanoj književnosti XIII—XV vijeka. On smatra da je stara književnost ćutala o narodnoj pjesmi, jednako kao i o svjetovnoj muzici, iz prezira prema prostim, neotmjenim zabavama, iz principskih, hrišćanskih razloga. M. naglašava da je stara književ-

nost svojim jakim autoritetom uspjela da nametne izvjesne motive narodnim pjesnicima, ali kaže da je ta crkvena inspiracija maloga obima — došla do izraza u brojno najmanjim ciklusima: neistorijskom, Nemanjića i kosovskom.

148. МЕДЕНИЦА, РАДОСАВ. *Др Дим. Буровић: „Народне умотворине" (Геца Кон, Београд, 1931).* Српски књижевни гласник, НС, 1931, књ. XXXIV, бр. 4, 316—317. # Р. М-А.

Prikaz zbirke narodnih umotvorina namijenjene školskoj upotrebi. Prikazivač smatra da je ova knjiga promašaj s obzirom da je namijenjena djeci: suviše je u njoj definicija, nema analiza, način pisanja je težak za razumijevanje, pisac suviše često i proizvoljno simboliku narodnih pjesama tumači kao ostatke mitologije.

149. МЕДЕНИЦА, РАДОСАВ. *Вишњићева и наша старинска народна песма.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLVI, бр. 7, 496—507.

Počinjući raspravu konstatacijom da je Filip Višnjić »ne samo znatan pevač nego i znatan pesnik naše junačke pesme«, M. nastoji da dokaže kako se Višnjić ponio prema konstantnim formama, specifičnom stilu i specifičnom jeziku narodne pjesme, dakle prema svemu onom što čini njen spoljašnji okvir. Kod njega razlikujemo dvije vrste pjesama: jedne koje opjevavaju starinske teme i koje je on prihvatio od drugih i dao im svoju redakciju, i druge koje je sam spjevao i pjevao. M. postavlja pitanje: »Da li se razlikuje pevač Višnjić od pesnika Višnjića i u čemu«?

Najmanje samostalan pokazao se Višnjić u pjesmi o sv. Savi *Zbor zborila gospoda rišćanska*, koju je pjevao po redakciji koju je Vuk zabilježio od sljepice Stepanije iz Jadra. Višnjić u njoj nabraja više manastira i, što je najvažnije, on je pjesmi izmijenio ton: umjesto svetačke, troparske pjesme dobila se pjesma sa nacionalnim zamahom i socijalnim prizvukom. — Od pjesme o sv. Savi i Hasan-paši, uopštene crkvarske pjesme čiji je glavni predmet motiv čuda, Višnjić je stvorio pjesmu s tipičnim svetosavskim i nacionalnim obilježjem. Dobila se sigurna istorijska pozadina, a čudo je stavljeno u sporednu epizodu, koja je lijepo upletena i motivisana. — Karađorđevu pobjedu kod Mišara ukomponovao je Višnjić u staru pjesničku šemu o gavranovima koji nose tužne glase sa bojišta. Mjesto direktnog opisa u ovoj pjesmi sa istorijskom pozadinom, Višnjić izvodi cijelu pjesmu u vidu razgovora gavranova i Kulinove ljube. Ovaj okvir primijenio je i u pjesmi o boju na Čokešini. — Pjesma *Lazar Mutap i Arapin* skrojena je možda više nego ijedna druga po opštim šablonima i kalupima narodne pjesme, od ekspozicije do kraja, sa crnim Arapinom na čelu, otpisanim junakom naše stare epike. — U opštim je mjestima i pjesma *Bajo Pivljanin i beg Ljubović;* ona spada u onu grupu Višnjićevih pjesama čiji je on samo redaktor. — *Boj na Salašu* je epski stili-

ANU BiH АНУ БиХ

zovana i detaljno vođena hronika konkretnog okršaja. Tu se osjeća opšte poznata ukalupljena frazeologija naše narodne pjesme. Dvije stvari su primjetne: pjesnikova briga o sirotinji raji i isticanje Čupića. M. govori ukratko i o pjesmama *Boj na Loznici, Miloš Stoićević i Meho Orugdžić, Luko Lazarević i Pejzo, Stanić Stanojlo* i zaključuje: »Višnjićeve pesme, videli smo, opevaju razne epizode iz prvog ustanka, znatnije i manje znatne, i jedne iste ličnosti javljaju se u po nekoliko pesama. Zanimljivo je da Višnjić gotovo nigde ne dolazi u protivurečnost. U tom pogledu njegove pesme zaista čine jednu celinu...« M. zatim govori o pjesmi *Knez Ivan Knežević*, koja, po njegovom sudu, zauzima posebno mjesto, — sva u realističkom tonu i opisu, bez šablonske epske stilizacije i opštih fraza, »ova pesma je Višnjićevo delo od početka do kraja«. — Za najbolju, najsamostalniju i najoriginalniju pjesmu Višnjićevu autor proglašava *Početak bune protiv dahija*. To je »spev o celoj naciji; to je pesnički prolog prvog ustanka, pesma koja po širini svoje koncepcije i sudbinskom naslućivanju istorijske smene koja nastaje nadmaša sve što je u tom pogledu dao ma koji naš narodni pesnik... To je spev u jednom retko emocionalnom, ličnom tonu i bez značajnijih uticaja starinske narodne pesme«.

150. МИЉКОВИЋ, БРАНИСЛАВ. *Две књиге народних песама*. Српски књижевни гласник, НС, 1930, књ. XXX, бр. 3, 226—229.

O zbirkama Novice Šaulića: *Srpske narodne tužbalice* i *Srpske narodne pjesme* (Beograd, 1929). Prikazivač smatra da su ove dvije zbirke najbolje od svih zbirki koje je Šaulić pripremio. Prva sadrži 101 tužbalicu iz Crne Gore, a druga 113 junačkih pjesama. M. najviše komentariše Šaulićev predgovor junačkim pjesmama i kaže da su njegovi navodi o ovoj vrsti narodne poezije netačni: »Niti je u Crnoj Gori najbolji deo narodnog pesništva, niti je ogroman deo pesništva ostao nezabeležen, niti je Vuk skupio samo mrvice...« Mnoge pjesme u Šaulićevoj zbirci su samo varijante već zabilježenih, najčešće Vukovih, i to uvijek slabije, duže, sa mnogo nepotrebnih pojedinosti. Predgovor o tužbalicama, tvrdi prikazivač, bolji je od prvog — u njemu su izneseni podaci o tom epskom kraju, o tome kako se izdvajaju pjesnici, kakav je odnos između njih i slušalaca.

151. МИЉКОВИЋ, БРАНИСЛАВ. *„Наша народна поезија"*. Српски књижевни гласник, НС, 1930, књ. XXXI, бр. 7, 536—537. # Б.М.

Prikaz knjige Milana N. Miloševića, namijenjene »omladini i narodu«, u kojoj se govori o opštim temama vezanim za proučavanje narodne poezije: o njenom postanku, o sakupljačima, o podjeli narodnih pjesama, o njihovoj vaspitnoj ulozi. Prikazivač smatra da Miloševićeva knjiga nije rasprava povodom najnovijeg istraživanja, već da u velikoj mjeri ponavlja starije diskusije i glorifikuje umjetničke i moralne osobine narodne pjesme.

152. *МИЉКОВИЋ, БРАНИСЛАВ.* Зборник јуначких епских народних песама. Српски књижевни гласник, НС, 1931, књ. XXXIII, бр. 7, 536—539.

Prikaz zbirke sa 170 narodnih pjesama u izdanju Narodnog dela. Urednici su Petar Petrović i Vinko Vitezica, koji su i pisci dva predgovora. Sem njih, predgovore su pisali i Ljubomir Stojanović i Nikola T. Petrović. Prikazivač tvrdi da ovi prilozi ne sadrže ništa novo: problemi su naznačeni ali ne i raspravljani, baratalo se pojmovima estetika i etika narodnog pjesništva, ali na osnovu izabranih pjesama. M. smatra da podjela pjesama prema moralnim kategorijama — Dobrota, Istina, Pravda, Sudbina, Ukleti duhovi, Gresi, Žena, Majka, Viteštvo, Ljubav, Carstvo nebesko, Vaskrsenje — nije dobra jer pjesme najčešće imaju više motiva prema kojima svaka od njih može da ide u više odjeljaka.

Naglašavajući da cio zbornik, »nesumnjivo u najlepšem do sada izdanju narodnih pesama, ima lep broj vanrednih epskih pesama«, prikazivač ističe da su se u njemu našle i neke slabe pjesme i varijante.

153. МИРКОВИЋ, НИКОЛА. *Један балканистички зборник.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLIV, бр. 2, 152—158.

Prikaz prve sveske *Revue internationale des études balkaniques*, publikacije koja je pokrenuta u Beogradu 1934. godine pod uredništvom Petra Skoka i Milana Budimira. Pored ostalih, M. prikazuje radove iz oblasti folklora, najprije one koji se bave folklorom u širem smislu — studiju Veselina Čajkanovića *Jedna davna slovenska bajka kod Vizantinaca*, Edmunda Šnevajsa *Tudi uticaji na običaje Srbohrvata*, T. Kapidana *Igra sa koščicama kod Rumuna, Slovena i Arbanasa.* Najobimnije u zborniku su studije o srpskohrvatskoj narodnoj poeziji. Rasprava Svetislava Stefanovića *Legenda o zidanju Skadra* objavljena je ranije, na srpskohrvatskom jeziku u *Letopisu Matice srpske.* M. opširno komentariše monografiju o istorijskoj ličnosti Miloša Obilića od Dragutina Kostića.

154. ПАНДУРОВИЋ, СИМА. *Један значај народне поезије.* Мисао, 1926, књ. XXI, св. 3. и 4, 129—136.

U vremenu prije pojave Vuka Karadžića znalo se da u narodu ima pjesama koje se pjevaju i recituju, da ima pripovijedaka koje se pričaju, da ima izreka i fragmenata jedne praktične filozofije koji se upotrebljavaju. Bilo je nepoznato, međutim, kako narodna umjetnost izgleda izbliže i u cjelini, koliko je ima, kakvoga je kvaliteta. Zatim, između narodne književnosti i umjetničke književnosti toga vremena nije bilo dodira i uzajamnog uticaja. One su govorene, odnosno pisane na dva različita jezika; jedna je imala štampu, druga je bila u narodu, ali nije bila u saobraćaju i već zato je bila nepoznata književnim krugovima. Vuk je izvukao na površinu zakopano blago. Efe-

ANU BiH АНУ БиХ

kat njegovog rada bio je ogroman; jedan od najvažnijih rezultata bio je veliki uticaj koji je narodna poezija počela da vrši na književnost. Naši romantičari su bili pod najjačim i najdirektnijim njenim uticajem, a prestiž koji je oko polovine 19. vijeka ona dobila bio je odlučujući za njihovu orijentaciju i ideologiju. Oni su, iako psihološki srodni sa romantičarima ostalog svijeta, bili protiv zapadne orijentacije i, u suštini, van uticaja zapadnog književnog romantizma. Pred kraj 19. vijeka prestiž narodne poezije izazvao je reakciju. Ona je bila opravadana, a imala je dva osnovna razloga. Najprije, to što je narodna poezija smatrana za izvor i utoku svake umjetnosti dovelo je do toga da se smatralo da književnici treba samo da je što uspješnije podražavaju i da na tome ostanu. Drugi razlog reakcije protiv svemoćnog uticaja narodne poezije došao je otuda što su jači individualiteti osjetili potrebu za ličnim izrazom i ličnom afirmacijom u poeziji koje se nije ticalo ništa drugo sem umjetnost. Pojavom V. Ilića, krajem prošlog, i naše nove književnosti, u početku ovoga vijeka, uticaj narodne poezije znatno je oslabljen i potisnut. Međutim, reakcija na realizam približila se ranijem romantizmu utoliko što je emocionalnim vrijednostima u poeziji ponovo vratila njihovu presudnu ulogu. Ipak, uticaj narodne poezije iz vremena romantizma nije vraćen. U književnoj situaciji poslije prvog svjetskog rata njena vrijednost je čak i svjesno potcjenjivana. P. smatra da je, zbog prekida nezavisnog državnog života, došlo do stanja da se u znatnoj mjeri izgubila i orijentacija naroda i mnogo tradicije, mnogo podataka o narodnoj prošlosti. Jedan od puteva kojim se može doći do boljeg poznavanja naroda i prošlosti, drži autor, jeste istinsko proučavanje žive narodne književnosti. Ona sadrži konkretan, istinski i realni život; on je, međutim, sasvim odsutan iz naše nove umjetničke književnosti. »Ideja koja se nameće, to je potreba da narodna poezija izvrši još jednom uticaj na našu umetničku književnost, uticaj ozbiljniji, trajniji i dublji no za vremena romantizma«.

155. ПОПОВИЋ, ДУШАН Ј. *Одметање у хајдуке.* Српски књижевни гласник, НС, 1929, књ. XXVIII, бр. 6, 446—452.

Članak se odnosi na motive odmetanja srpskog življa u hajduke. »Nikad veće grupe, bilo da se zovu pleme ili narod, nisu u velikim, presudnim momentima bile vođene pobudama materialne prirode. Pogotovo to vredi za naš narod, mlad, ponosan i plahovit. Od idealnih motiva, koji su kretali naš narod u borbu protiv Turaka, čini nam se da na prvo mesto dolazi vera. Borba ‚za krst časni', ‚za vjeru Hristovu' ili ‚hrišćansku' po narodnom verovanju značilo je isto što i borba za ‚našu vjeru' [...] Osim za veru, ginulo se i ‚krvca proljevala' za ‚slobodu zlatnu' i ‚za slavu srpskoga imena'«. Sem ovih, može se govoriti i o sljedećim motivima: o nekim opštim, kao što je borba za vrhunsku pravdu, za slavu »da se priča u potonje vreme«; osveta je, zatim, bila jedan od najčešćih uzroka odmetanja. Manje značajan momenat je materijalna korist od hajdukovanja, a mnogi su se odmetali ruko-

vođeni sopstvenim, trenutnim razlozima. P. govori, zatim, o načinu života hajduka i svoje navode ilustruje podacima iz literature, narodne tradicije i pojedinačnim stihovima iz narodnih pjesama.

156. ПОПОВИЋ, ПАВЛЕ. *Неколики списи о српским народним песмама.* Српски књижевни гласник, 1907, књ. XVIII, бр. 2, 146—148. # П.

Prikaz nekoliko značajnijih radova o srpskim narodnim pjesmama. Na prvom mjestu pominje se rad M. Ćurčina *Das serbische Volkslied in der deutschen Literatur*, u kome se »izlaže [...] i propraća cela istorija postanja naše narodne poezije od strane nemačkih, delom i drugih, književnika«; tu se govori o Herderu i njegovim prevodima naših narodnih pjesama, o Fortisu, Mileru, Geteu i njegovom prevodu *Hasanaginice*, o Grimu, Talvj, Gerhardu, Veseliju, Franklu, Kaperu i drugim. P. smatra da Ćurčin dobro poznaje literaturu o našim narodnim pjesmama na njemačkom jeziku, ali je slabije verziran kao slavista.

Drugi Ćurčinov rad — *Petostopni srpski trohej* — pisan je u tri odjeljka: odjeljci o desetercu kao stihu i o prelazu srpskog deseterca u petostopni trohej u njemačkom pjesništvu — rađeni su vrlo dobro, dok je odjeljak o istoriji deseterca netačan i nenaučan. Ćurčin je, naime, pokušao dokazati da je deseterac stariji po postanku od drugog stiha naše narodne poezije. Da bi to dokazao, — smatra P. — Ćurčin je morao u cijelosti pobiti raspravu A. Serenzena, u kojoj je ubjedljivo dokazan prioritet dugog stiha.

P. zatim bilježi rad K. Lucerne *Jugoslovenska balada o Hasanaginici i njena imitacija od Getea*, koji se bavi Geteovim radom oko prevođenja naše narodne poezije i, posebno, *Hasanaginice*.

O ovim spisima pisao je referat i M. Murko u Jagićevom *Arhivu*. Ćurčinovu knjigu Murko je povoljno ocijenio, iako joj »sa strane slavističke nalazi jače pogreške«. Osim toga, on daje i koristan materijal o nepoznatim varijantama Hasanaginice, kao i neke sugestije za ispitivanje porijekla naše narodne književnosti (tj. porijeklo naših narodnih pjesama treba tražiti na zapadu, u Primorju, u vezi sa tamošnjom tadašnjom književnošću).

157. ПОПОВИЋ, ПАВЛЕ. *Преглед народне књижевности.* Српски књижевни гласник, 1907, књ. XIX, бр. 2, 108—113; бр. 3, 191—197.

U uvodnom dijelu P. govori o narodnoj književnosti i njenoj pojavi uopšte. Zatim konstatuje da narodna književnost obuhvata oko deset hiljada pjesama i oko dvije hiljade priča. Pjesme su lirske i epske. Lirske su u dužem i kraćem stihu (5—14 slogova). Pjevaju o mnogim momentima iz čovjekova života. Grim nalazi da su čak bolje i ljepše od epskih. I Gete ih je veoma volio i poredio ih s *Pjesmom nad pjesmama*.

Epske pjesme su dugog (15—16 slogova) i kratkog stiha (10 slogova). Pjesme dugog stiha su malobrojnije, ne opjevavaju onoliko istorijskih događaja i ličnosti kao pjesme kratkog stiha, i uopšte, manje se pjevaju u narodu. O njihovom postanku malo se zna. Po jednoj teoriji one su nekad bile opšte narodne pjesme, koje su pjevane po Sremu kao i u Primorju. Začete su pod utiskom velikih i tragičnih istorijskih događaja (bitka na Marici 1371. i na Kosovu 1389), u južnim dijelovima nekadašnjih srpskih zemalja u 14. v., a zatim, u toku 15. v., zajedno sa srpskom državom, pomjerale su se ka sjeveru, kroz Srbiju ka Ugarskoj do Srema, gdje su — u doba narodnih junaka u Ugarskoj — (15. i 16. v.) dobile uglavnom pravi epski duh. Poslije propasti ugarske države one su nestale (tokom 17. v.).

Pjesme kratkog stiha, kojih ima nekoliko hiljada, P. dijeli na sljedeće cikluse: neistorijski, Nemanjića, kosovski, Kraljevića Marka, Brankovića, Crnojevića, hajdučki, uskočki, vladike Danila, Karađorđev.

P. zatim posebno razmatra ciklus pjesama Marka Kraljevića i pokazuje kako je narodna pjesma od neznatne istorijske ličnosti stvorila najpopularnijeg srpskog junaka. P. daje Markov opis na osnovu narodne pjesme i registruje glavne motive pjesama o Marku.

Prema jednoj teoriji, pjesme kratkog stiha postale su od nekog nepoznatog stiha od 11 ili 12 slogova (dakle ne od pjesama dugog stiha), a od pjesama dugog stiha uzele su samo izvjesne teme. Postale su najranije u 17. v. u Primorju, u vremenu i na zemljištu uskoka, i to u vezi sa njihovom borbom. Zatim su se javile u BiH u drugoj polovini 18. v., prepjevavajući momente primorskih pjesama i pjesama dugog stiha i primjenjujući ih na lokalne junake. Zatim su se, krajem 18. i početkom 19. v., javile ponovo izazvane srpskim ustankom »i tu sjajno završile narodnu poeziju koja je u tim krajevima u svojoj staroj formi i nikla«.

Narodne pripovijetke su muške i ženske i nisu tako lijepe kao pjesme. Sadrže različite motive, mnogi od njih su pozajmljeni iz domaće ili tuđe literature (stara ćirilska i glagoljska književnost, roman o Ezopu, roman o Stefanitu i Ihnilatu, pripovijetka o Solomunu, *Pančatantra*, *Hiljadu i jedna noć* i dr.). Ima ih koje sadrže motive što se nalaze u pripovijetkama najudaljenijih naroda.

158. ПОПОВИЋ, ПАВЛЕ. *Новији радови о нашој народној поезији.* Мисао, 1932, књ. XL, св. 5. и 6, 225—236.

P. podvlači činjenicu da se o našoj narodnoj poeziji pisalo mnogo i raznovrsno. On daje pregled tema o kojima se uopšte govorilo i zadržava se na radovima »koji se bave glavnim pitanjima: o postanku narodnih pesama, pojedinih ciklusa, stiha u bugaršticama i u guslarskim pesmama; uz to ćemo se obazreti na pesmu o Hasanaginici, na nove metode proučavanja poezije u narodu...« U tom smislu P. daje ocjenu sljedećih knjiga i radova: *Naša narodna književnost* Jaše Prodanovića, *Erlangenski rukopis* Gerharda Gezemana, komparativnih studija Nikole Banaševića, predavanja Andre Vajana (štampanog kao *Epske pesme Južnih Slovena*), *Prilozi komparativnom izučavanju slo-*

venskih deseteraca Romana Jakobsona. Zatim, iz literature o *Hasanaginici*, P. ističe tekstove Gerharda Gezemana *Hasanaginica u krugu njenih varijanata*, Vaclava Burjana *Hasanaginica u poljskoj književnosti*, Matije Murka *Domovina Hasanaginice*. Na kraju ovog pregleda P. daje izvještaj o novijim metodama proučavanja naše narodne književnosti u narodu i ističe, u tom smislu, napore Svetislava Vulovića, Matije Murka i Gerharda Gezemana.

159. ПОПОВИЋ, ПАВЛЕ. *Г. Суботићева књига о нашим народним песмама. — Jugoslav popular ballads; their origin and development. By Dragutin Subotić. Cambridge University Press 1932. (Југословенске народне песме, њихово порекло и развој)* Мисао, 1933, књ. XLII, св. 1—4, 223—225.

Subotić je u svom radu spojio dva moguća načina na koja se može pisati o našim narodnim pjesmama za stranu publiku. Prvi se sastoji u tome da se jednostavno samo prikažu naše pjesme; drugi podrazumijeva i naučnu obradu ove teme. Subotić i prikazuje pjesme, daje ih u prevodu u cjelini, sastavlja ponekad i spisak njihovih motiva i crta, ali se poglavito drži drugog načina. Poslije uvodnog prikaza, on daje tri posebne glave: o kosovskim pjesmama, o srodstvu naše poezije sa škotskom, o porijeklu i starosti naše poezije. U drugom dijelu knjige on daje pregled interesovanja za našu poeziju u njemačkoj, francuskoj i engleskoj književnosti. P. naročito ističe, kao originalno, Subotićevo poređenje srpske poezije sa škotskim baladama i španskim romansama, a zatim pregled o odjecima naše poezije u engleskoj književnosti. Taj dio posla nije do Subotića sistematski rađen, pa Subotićev sud o prevodiocima — Valteru Skotu, Džonu Bauringu, Ovenu Mereditu — sadrži nove informacije i opažanja.

160. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *Збирке народних песама.* Српски књижевни гласник, НС, 1925, књ. XIV, бр. 5, 369—375.

Prikaz zbirki narodnih pjesama izašlih u godinama 1923. i 1924.

Prva od njih je zbirka *Istarske narodne pjesme*, u izdanju Istarske književne zadruge. U njoj su zastupljene u većini ženske narodne pjesme — ljubavne, dječije, svatovske, pobožne, obredne i naricaljke. Mnoge od ovih pjesama imaju motive slične motivima srpskih narodnih pjesama. P. smatra da su slabije od srpskih »po lepoti stiha i snazi izraza«. Za niz pjesama on tvrdi da i nisu narodne: *Djevojčina ljepota, Žarka ljubav, Pričnimo kantati, Tramuntana, Prava ljubav, Djevojka se tuži.* Većina od ovih pjesama je u sliku, što predstavlja rijetkost u narodnoj poeziji, a neke sadrže i čisto književne izraze. Ova zbirka ima kratak predgovor i tri rječnika stranih riječi.

Slovenačku zbirku *Pripovedne slovenske narodne pesmi* priredio je Pavel Flore. Ona sadrži četiri grupe pjesama: junačke, legende, pripovjedne i pjesme o bilju i životinjama. Prikazivač je kratko ocjenjuje: »I ova je zbirka mnogo slabija od naših narodnih pesama; ona

po lepoti izostaje i iza istarske zbirke«. Ima i nekoliko pjesama koje zapravo nisu narodne: *Harčkova oporoka, Mlada Breda, Lepa Victa* i neke druge. Pogovor zbirci sadrži obavještenja o raznim izdanjima slovenačkih narodnih pjesama, napomene i tumačenja manje poznatih riječi.

Zbirka Panče Mihajlova *Blgarski narodni pesni ot Makedonija* ima devet odjeljaka: obredne pjesme, svadbene, ljubavne, balade, porodične, kraće pjesme, junačke, hajdučke, revolucionarne. Podjela nije dosljedna jer joj mjerilo nije bilo samo sadržaj već i način pjevanja. Mihajlov je bugarizirao makedonske narodne pjesme; on čak tvrdi da Makedonci sebe nazivaju Bugarima. U zbirci ima veliki broj lijepih pjesama, posebno među ljubavnim. Pjesme nisu, međutim, bilježene tačno, mnogima je pokvaren razmjer, a neke su donesene samo u fragmentu. U predgovoru se više govori o politici nego o umjetničkoj vrijednosti pjesama i njihovom značaju za poznavanje narodnog života.

Zbirku *Srpske narodne pesme, I Nemanjići* izdao je Odbor za narodno prosvećivanje pri Ministarstvu prosvete. Prikazivač zamjera Odboru što zbirku junačkih pjesama nije opremio predgovorom koji bi obavještavao o vremenu nastanka junačkih pjesama, njihovoj podjeli, prevodima i odjeku u inostranstvu, o njihovim bitnim osobinama. Trebalo je dati i objašnjenje o vezi narodnih junaka sa istorijskim događajima, jednako kao što je trebalo objasniti gdje se nalaze stara mjesta i krajevi koji se pominju u narodnim pjesmama. Zbirka nije opremljena ni umjetnički vrijednim ilustracijama.

U izdanju »Vremena« izašla je zbirka *Srpske narodne pesme, I* (1923), koja svojim sadržajem odgovara prvoj knjizi Vukove zbirke. Priređivač Dragutin Kostić izostavio je nekoliko Vukovih pjesama, a unio je četrnaest iz drugih zbirki. Prikazivač komentariše ove izmjene i drži da su pojedine Vukove varijante bolje od onih za koje se Kostić odlučio. Kostićev pogovor objašnjava samo način priređivanja, a ne bavi se problemima narodnog pjesništva. Njegov rječnik stranih riječi nije potpun.

Zbirka prevoda naših narodnih pjesama na francuski Funka Brentana: *Chants populaires des Serbes* sadrži više ženskih nego junačkih pjesama, kao i jedan broj umjetničkih koje su se dopale prevodiocu. Ima prevoda u prozi, no većina je u stihu, ali bez slika. Prevod je nekad i netačan, pa ipak, u cjelini gledano, prevod je rađen savjesno i pažljivo.

161. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *Емил Петровић: Болани Дојчин, скица за студију. Сарајево 1925.* Српски књижевни гласник, НС, 1925, књ. XV, бр. 7, 555—558.

Autor drži da je Petrović analizirajući narodne pjesme vršio vrlo slobodne i smjele generalizacije, pa je narodnoj poeziji pridavao osobine kojih ona zapravo nema, ili bar nema u onoj mjeri kako to Petrović tvrdi. I u tekstu o Dojčinu ima »preteranosti, ekstaze, odstranjivanja od predmeta...«. Petrović kao da nije primijetio da ova pjesma nije jedina »u kojoj se iznosi duševna jačina i snaga volje koje savla-

duju fizički bol i zadržavaju i samu smrt. Slične motive nalazimo u pesmama o Kraljeviću Marku,... o Starom Vujadinu,... o Malom Radojici...«.

162. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *Из старих ризница. 1. Петнаест српских народних песама, уредио др Веселин Чајкановић, Београд 1925.* Српски књижевни гласник, НС, 1925, књ. XV, бр. 7, 560. # Ј.П.

Kratak prikaz zbirke Veselina Čajkanovića. P. tvrdi da je izbor pjesama vrlo dobar, iako je priređivač pretpostavio »moralnu stranu« pjesama njihovoj ljepoti. Trebalo je uvrstiti i pjesme *Ženidba od Zadra Todora* i *Ženidba Maksima Crnojevića.* Čajkanović je dao podatke o guslarima, komentare pojedinih pjesama i rječnik nepoznatih riječi.

163. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *Клетва у нашој народној поезији.* Књижевни север, 1928, IV, 7, 8. и 9. 363—371.

Naša narodna poezija — piše J. P. — i ženska i muška, puna je proklinjanja i kletve. »Kletva je u najvećem broju slučajeva znak slabosti i nemoći. Ko je jak i snažan ne mora da pribegava ni preklinjanju ni proklinjanju. Kune onaj kome nedostaje snaga da zapovedi, ko nema uspeha kad moli i ko ne sme ni da pomišlja da kazni. Ali kletva je, u isti mah, većinom posledica antisocijalnih osećanja: ljutine, gneva, mržnje, želje za osvetom.« Najveća kletva je kad sam pjesnik kune nekoga u svojoj pjesmi *(Majka zaklela sina).* Rijedak je slučaj da i životinje izriču kletvu (obično soko), a ponekad i neko kune samog sebe.

Predmet kletve su *stvari* (djevojke, na primjer, kunu jabuku, kupinu, čardak itd.), *životinje* (junaci najčešće kunu konje) i *ličnosti.* Najviše kletvi upućeno je ličnostima. Veliki dio kletvi izriče se bez stvarne želje da se bližnjemu dogodi zlo; to je više ukor, prijekor, opomena nego kletva, iako ima njen oblik. Ova vrsta »nenamerne, brzoreke« kletve najčešća je među zaljubljenima.

Između ovih nenamjernih kletvi i istinskih kletvi, kojima se želi zlo, autor stavlja tzv. »uslovnu kletvu«, odnosno kletvu kojom se želi zlo samo u slučaju ako onaj koga kunu *ne izvrši* ono što bi trebalo *(Ko ne dođe na boj na Kosovo, ne imao od srca poroda, ni muškoga ni đevojačkoga...).*

Među kletvama kojima se želi nanijeti zlo P. razlikuje dvije vrste: one koje su izgovorene u trenutnom razdraženju i ljutnji (»bez predumišljaja«) i one koje su rezultat stalne mržnje želje za osvetom (»sa predumišljajem«).

Najviše kletvi ima kod zaljubljenih: kad zaljubljenost prestaje, kad se ostavlja, kad ih drugi rastavljaju ili se prokaže tajna ljubav. P. razlikuje tri vrste pjesama: 1. gdje kunu djevojke (ili momci) one koji ih sprečavaju da se udaju za svoje izabranike; 2. gdje kune djevojka nevjernog dragana (ove su kletve veoma teške) ili momak nevjernu dragu; 3. kada djevojka kune svoju suparnicu.

ANU BiH АНУ БиХ

Autor zatim daje primjere najčešćih kletvi u našem narodu, napominjući da narodna poezija veoma rijetko govori o tome da li su se kletve ispunile. Ipak, ima ih koje su, po narodnom ubjeđenju, uklele grešnike, i stoga je »kletva u narodnom verovanju na velikoj ceni,,,«

164. ПРОДАНОВИЋ, ЈАШИА М. *Морална и хумана осећања у српској народној поезији.* Српски књижевни гласник, 1931, књ. XXXII, бр. 3, 202—217.

U uvodu rada P. objašnjava otkud je naše narodno pjesništvo »siromašno pesmama u kojima se u pozitivnom smislu iskazuju moralna i humana osećanja«. »U doba kad su ponikle naše junačke pesme valjalo je svetiti svoju potištenu domovinu, braniti svoju progonjenu veru i spasavati svoju ugroženu imovinu... Nijedan postupak narodnih branilaca ne meri se osetljivim terazijama niti ubraja u ozbiljne krivice: ni varvarstvo, ni pritvorstvo, ni obmana, ni prevara, ni podvala...« Ženska narodna poezija ne obiluje, također, pjesmama humanog i moralnog duha. Ona govori o domaćem životu u njegovim raznovrsnim oblicima. »Realistična u suštini, ona je u isto vreme egoistična u osnovi.«

Ipak ima narodnih pjesama u kojima se neposredno ističe moralno i humano osjećanje. Neke od njih uzimaju pravdu za najviši ideal, a težnju za pravednošću za jedan od najvažnijih elemenata moralnog osjećanja. Ima također pjesama, iako su malobrojne, koje ističu praštanje neprijatelju i ljubav prema njemu — vraćanje hljebom na udarac kamenom. U najvećem broju pjesama, ipak, narod ljuto kažnjava grijehe. I epske i lirske pjesme iznose sažaljenje prema slabim i nemoćnim i žrtvovanje za njih. P. daje mnogo primjera iz narodnih pjesama za ovo osjećanje. On, dalje, razlaže pobude iz kojih se u narodnim pjesmama najčešće vrše dobra djela. To su poglavito vjerski razlozi — »da se spase duša i dobije rajsko naselje«.

Narodna poezija je »vrlo izdašna u kažnjavanju zlih postupaka«. Ipak, i tu postupa nejednako: »nemoralne i nehumane radnje niti se mere jednim merilom, niti kažnjavaju sličnom kaznom«; mnogo prestupa i zločina ostaje nekažnjeno u narodnoj poeziji. P. misli da ta nedosljednost dolazi otuda što ona postoji i u realnom životu. Tako za junake i vladaoce i pjesma ima mnogo obzira. Nejednakost u kažnjavanju od pjesme do pjesme zavisi i od njihovih pjevača: neki su od njih oštri, surovi, nemilosrdni, a iz grla drugih »pesma izlazi kašto preobražena, očišćena od krvi, oslobođena od varvarskih scena, ukroćena, upitomljena, učovečena«.

Prestupi protiv morala i humanosti koje narodna pjesma kažnjava mogu se grupisati u tri grupe: 1. povreda i uništenje fizičke ličnosti; 2. nasrtaj na čast, pravo, slobodu i duševno spokojstvo pojedinih lica; 3. prigrabljavanje tuđe imovine i otkazivanje pomoći nevoljnim. Za sve ove vrste prekršaja P. nalazi mnogobrojne primjere u narodnoj poeziji. On tvrdi da »za najveći greh narodna pesma smatra kuđenje devojke«.

P. zatim govori ko sve u narodnoj poeziji kažnjava za grijehe i krivice, — to su: bog, ljudi, bog i ljudi zajedno — i svaki od tih oblika kažnjavanja ilustruje primjerima iz pjesama. Na kraju, P. govori i o najblažoj kazni za hotimične ili nehotične grijehove — o kajanju.

165. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *Самоубиство у народној поезији.* Српски књижевни гласник, НС, 1931, књ. XXXII, бр. 6, 464—474.

P. smatra da je preziranje smrti glavno obilježje naših junačkih pjesama i da je upravo ono kvalitet koji »junake epske poezije stavlja iznad običnih ljudi«. Pored preziranja smrti, ima u narodnoj poeziji i mržnje na život, od koga se oslobađa samoubistvom. U lirskoj poeziji ima mnogo pjesama sa motivom samoubistva, a u junačkim je ono rijetko i veći dio pjesama ove vrste varijante su jedne pjesme sa ovim motivom. Autor naglašava da do samoubistva u narodnoj poeziji ne dolazi zbog teških i neizlječivih bolesti, kao ni zbog materijalnih nevolja, već, najčešće, zbog nesretne ljubavi. Pri tom »postoje tri vrste ljubavne nesreće koje nagone na samoubistvo: 1. smrt jednoga od supružnika, 2. kad mladića žene nemilom devojkom, ili devojku udaju za nedragog, 3. kad jedno od zaljubljenih svojevoljno ostavlja drugo«. P. iznosi brojne primjere za samoubistva iz ovih pobuda, a zatim govori o samoubistvu nesrećne majke, o kajanju kao motivu za ovaj čin, o nekim samoubistvima iz patriotskih razloga, zatim iz vjerskih razloga, a na kraju o pokušajima samoubistva u narodnoj poeziji. Iz narodnih pjesama je vidno da narod na samoubistvo gleda kao na grijeh i da se u tom slaže sa vjerskim učenjem.

166. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *Психолошка опажања и логичка расуђивања у народној поезији.* Српски књижевни гласник, НС, 1931, књ. XXXII, бр. 7, 535—544; бр. 8, 618—627.

Pošto je kazao da »naša narodna poezija nije bogata misaonim elementom«, da je on sveden uglavnom u narodne poslovice, P. govori o malobrojnim primjerima psihološkog opažanja i logičkog umovanja u narodnim pjesmama. On iznosi elemente psihološkog u pjesmama *Gaja i njegov ujak, Ivo Senković i aga od Ribnika, Bolani Dojčin, Stari Vujadin, Mali Radojica, Smrt majke Jugovića,* naglašavajući u njima narodno opažanje o uticaju duha na tijelo, a zatim govori kako su u nekim pjesmama tuga jednako kao i zadovoljstvo jači od životnih potreba. On šire analizira psihološke elemente u poznatim pjesmama *Banović Strahinja, Ženidba Dušanova, Uroš i Mrnjačevići.* Dalje, analizira prikaze gnjeva i ljutine u narodnim pjesmama i govori o njihovim opasnim i često kobnim posljedicama; tumači, zatim, narodni pogled na lijepu i gordu djevojku i na ohola i razmetljiva mladića, kao i narodno opažanje o prevlasti seksualnog osjećanja nad razumom. Na kraju, P. iznosi pojedinačna trezvena umovanja, mudre izreke, moralne pouke ili pravedna suđenja, kazana poslovično i sažeto u narodnoj poeziji.

ANU BiH АНУ БиХ

167. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *Једна корисна књига. Драгутин Костић — „Тумачење друге књиге српских народних пјесама Вука Ст. Караџића". Додатак четвртом државном издању. Издање и штампа Државне штампарије. Београд, 1937.* Српски књижевни гласник, НС, 1937, књ. LII, бр. 5, 414—416. # Ј. М. П.

Prikazivač se najprije osvrće na cijelo četvrto izdanje Vukovih pjesama i stavlja primjedbu na raspored građe: trebalo je ženske pjesme grupisati po vrstama, a tako isto trebalo je i epske pjesme koje su »slične, bez obzira jesu li cele ili odlomci, staviti zajedno«. Trebalo je zatim pjesmama dodati sve vrste podataka i tumačenja — stručnih riječi, geografskih pojmova, zabilješke o ličnostima ukoliko su poznate istoriji i objašnjenje smisla pojedinih nejasnih stihova. Za Kostićevu knjigu P. kaže da je veoma znalački i savjesno uređena, ali da su objašnjenja preopširna da bi se davala kao dodatak pojedinim Vukovim knjigama — kako bi trebalo da se štampaju.

168. PROHASKA DRAGUTIN. *Najstariji rukopis srpsko-hrvatskih narodnih pesama.* Književni sever, 1928, IV, 7, 8. i 9, 392—396.

Prikaz D. Prohaske o izdanju *Erlangenskog rukopisa starih srpsko-hrvatskih narodnih pesama* (Sr. Karlovci 1925) odnosi se uglavnom na uvodnu studiju G. Gezemana, koja se bavi pitanjem vremena postanka i autorstva ovog zbornika.

Na osnovu pjesama, odnosno podataka iz samog rukopisa, Gezeman je zaključio da je ova stara zbirka narodnih pjesama nastala početkom 18. stoljeća (najkasnije do 1733). Međutim, Prohaska je podvukao nekoliko detalja iz 120. pjesme *Erlangenskog rukopisa* (stih: *Na imenu Panu želinskomu,* tj. iz mjesta Želin, posjeda grofa Nikole Erdedija, koji je bio ban od 1670. do 1693) i dao mogućnost da se vrijeme postanka rukopisa pomjeri u 17. stoljeće.

Govoreći o autoru, Gezeman je iznio hipotezu da je pisac (ili prepisivač) mogao biti »pisar jedne vojne kancelarije bivše austrijske vojne granice«. Prohaska ne prihvata ovo objašnjenje, tvrdeći da izdavač *Erlangenskog rukopisa,* i pored veoma jasnih dokaza (crkvena ćirilica kojom je zbornik pisan, pogrdni nazivi kaur, vlah latinin za kršćane, ali i pjesme sa protuturskim sadržajem), nije vidio da pred sobom ima *»mešovitu zbirku od muslimanskih i kršćanskih pesama«.* Stoga Prohaska zaključuje da je autor ovog zbornika mogao biti samo čovjek »koji je imao pre svega *neutralan odnos* prema borbama kršćana i muslimana, koji nije imao *nikakva službena položaja,* koji je volio pesme zbog *zabave,* a *bio je veoma malo obavešten o geografskim i plemenskim imenima Južnih Slavena«.* Dakle, to je mogao biti kakav trgovac, ili kakvo lice koje je bilo zarobljeno od Turaka pa opet vraćeno svojima — a znalo je ćirilsko pismo, ili kakav njemački humanista profesor, ili njemački sveštenik, itd.

Pri određivanju vremena i mjesta nastanka pojedinih pjesama — piše Prohaska — nije dovoljno tragati samo za historijskim licima i događajima; treba uzeti u obzir i značenje predmeta — oružja, odje-

će i svih drugih rekvizita koji se u pjesmi pominju — jer oni vrlo često daju dragocjene podatke (na primjer, u pjesmama ovog zbornika pominje se svileni *atlas*, za koji se zna tek od 1720; ili, puška *tanka kocijanka*, koja je dobila naziv po imenu jednog austrijskog generala iz 16. stoljeća, itd.). Isto tako i pojedini izrazi, nazivi karakteristični za određene krajeve ili mjesta, mogu poslužiti kao putokaz za određivanje porijekla nekih pjesama. »Mnoge pesme Erlangenske zbirke pretpostavljaju pozadinu, zalivenu valovima talijanske kulture, dakle *primorje i zagorje dalmatinsko i hrvatsko*, to su pesme kršćenske, dok su pesme muslimanske pune šara, boja i usklika bosansko-istočnjačkog života«.

169. SAVKOVIĆ MILOŠ. *Narodne pesme kao dokumenat za socijalni život u srednjem veku.* Književni sever, 1928, IV, 7, 8. i 9, 299—311.

Istorijski spisi, koji mogu dati vjerne podatke o socijalnom životu srednjeg vijeka, nisu ipak — smatra autor — dovoljni da bi ta slika bila cjelovita i potpuna. »Mi smo danas radoznali da saznamo kako su ‚naši stari' vodili politiku i kako su se molili Bogu, kako su se oblačili i kako su ratovali, kako su tekli bogatstvo i kako su ga rasipali, kako su pili i kako su ljubili. Jednom rečju interesuje nas njihov intimni život«. Istorijski dokumenti sami, kao ni narodna poezija, ne mogu dati odgovor na ova pitanja: treba imati u vidu *sve* podatke koji na bilo koji način čuvaju uspomenu na to doba.

Za sliku socijalnog života srednjeg vijeka — piše autor — neophodne su dvije stvari: »sredina« (»lokalna boja«), kao okvir u kome se živi i dopunjuje moralni karakter, i «epizode«, koje pokazuju odnose između klasa, grupa i ličnosti i slikaju moralne tendencije. Upravo te «epizode« sačuvala je naša epska poezija, mada ne u potpunosti vjerno, s obzirom na modifikacije koje je narodno predanje pretrpjelo na svom dugom putu od nastanka do ulaska u narodnu pjesmu. Međutim, »epizode« su ipak sačuvale osnovnu crtu svog porijekla, mada je pjesma u toku vremena apsorbovala mnoštvo različitih uticaja sa strane: pod uticajem usmenog predanja i istorijskih zbivanja uneseni su u pjesmu viteški motivi, pod uticajem legendi uneseni su u mitološke pjesme orijentalni i vizantijski motivi, iz narodnog vjerovanja uneseni su u pjesmu snovi, sujevjerje, običaji, iz crkvenog učenja religiozni motivi itd. U stvari, »epizode«, slike i karakteri iz socijalnog života postojali su već u narodnom predanju, a odatle su ušli, u izvjesnoj mjeri, i u narodnu pjesmu. Dokazi za to su, u prvom redu, istorijski likovi u kojima se istorija i narodna poezija podudaraju, i to »sa dosta preciznim obeležjima tih ličnosti i njihovim istorijskim značenjem«. Kao primjer autor navodi moralnu ličnost Marka Kraljevića (gdje je razlika između istorije i pjesme najveća), koja je s gledišta poetskog konstruisanja istog porijekla i u istoriji i u pjesmi.

Narodna pjesma sačuvala je sve veće istorijske događaje, imena, gradove, manastire, crkve — sa karakterističnim »epizodama« (npr. teško i naporno zidanje Skadra), ali je sačuvala i nekoliko »epizoda« iz

socijalnog života, koje su jedva primjetne. Na primjer, državna organizacija i podjela na klase ostale su gotovo u potpunosti zabilježene u narodnoj pjesmi (povlašteni staleži — vlastela i sveštenstvo, njihova moć i bogatstvo). Prema mnoštvu religioznih motiva (zidanje manastira, molitve, pozivanje na boga, pokloni crkvama) reklo bi se da su ljudi srednjeg vijeka bili veoma religiozni. Međutim, sve to upućuje više na crkvenu politiku, koja je bila značajna komponenta vladavine srednjovjekovnih vladara.

Autor teksta zatim opširno analizira jedan momenat koji je u našu epsku pjesmu unio »dramski napon najvišeg reda« — to je »izdajstvo« Vuka Brankovića. »Ceo problem ovog kosovskog momenta o izdajstvu svodi se na unutrašnju borbu dveju stranaka i dvaju političkih shvatanja« — cara Lazara, koji je izveo narod na Kosovo sa principom: država mora biti viteška ili neće postojati, i Vuka, koji je »možda jedini osetio koliko strahovita budućnost čeka našu državu ako se nastave ti uzaludni napori«. Predanje o izdajstvu moralo je nastali odmah poslije kosovskog boja, dok su još u životu bile pristalice Lazareve. Prema tome, »epizoda« o izdajstvu sadrži podatak da su u tom odlučujućem trenutku *postojale* dvije političke stranke. Pjesma je osudila Vuka, »jer se stavila na herojsko gledište«, no ona je ipak sačuvala, bolje nego ikakav istorijski dokumenat, najdramatičniji momenat socijalnog života našeg srednjeg vijeka — njegove političke tendencije i borbe.

Narodna pjesma je zabilježila i »epizode« o politici »izdajstva« koju je vodio, između ostalih, i Marko Kraljević: iako ga je obojila epskim heroizmom, pjesma nije zaboravila da je Marko »turska udvorica«. Isto tako ne zaboravlja da su se Maksim Crnojević ili Jovan Obrenbegović poturčili! Uopšte, naša narodna pjesma sadrži niz »epizoda« koje karakterišu politički i socijalni odnos srpske vlastele prema sultanu, s jedne strane, kao i odnos prema zapadu, »Latinima«, s druge *(Ženidba Dušanova, Ženidba Đurđa Smederevca, Miloš u Latinima).*

Jedan od najvažnijih elemenata društvenog života srednjeg vijeka jeste bogatstvo — novac. Predanja i »epizode« o njemu morali su biti ogromnih razmjera, jer su u velikoj količini ušli i u pjesmu. Međutim, način na koji je bogatstvo sticano od posebnog je značaja za studiju o socijalnom životu (ratni plijen, ucjene, pljačke, potkupljivanja, pokloni od cara, zatim veliki zemljišni posjedi, stoka, trgovina i slično).

O društvenom moralu srednjeg vijeka nema mnogo podataka. Narodna pjesma, koja je vrlinama srednjovjekovne aristokracije dala epske razmjere, i nehotice je sačuvala neke podatke o istinskom stanju društvenog morala tog doba. Takozvani »religiozni ciklus« naših narodnih pjesama (*Sveci blago dijele, Ognjena Marija u paklu* i dr.) sadrži mnogo više socijalne kritike nego religioznih motiva: u njima nalazimo sudije koje uzimaju mito, kumove koji za zlato prodaju kuma itd. I u mnogim drugim pjesmama nalazimo detalje koji ne idu u prilog moralnoj ispravnosti srednjevjekovne vlastele *(Ženidba kneza Lazara, Marko Kraljević i beg Kostadin, Zidanje Ravanice).* Ni žene srednjeg vijeka, koje se u pjesmi često pominju, nisu samo svijet-

li primjeri kao Majka Jevrosima ili Kosovka djevojka. One su često nevjerne, spremne na najgora djela da bi se oslobodile muža *(Nevjera ljube Kraljevića Marka, Banović Strahinja, Ban Milutin i Duka Hercegovac).*

170. САВКОВИЋ МИЛОШ. *Удео народне поезије у српско-хрватском романтизму.* Књижевни север, 1928, IV, 7, 8. и 9, 320—325.

Srpskohrvatski romantizam određen je nizom uslova, prije svega njemačkim nacionalizmom, koji je došao preko čeških nacionalista, zatim panslaviznom, »slavjenstvom«, Herderovim idejama, uticajem njemačke lirike, našim nacionalnim i kulturnim pokretom pred 1848. i poslije 1860, ilirskim idejama, pokretom Ujedinjene omladine srpske. Ipak, očevidno je da je narodna poezija, pored njemačkog uticaja i zajedno s njim, imala najveći udio u njegovu formiranju. Narodna poezija — kaže autor teksta — bila je književni materijal i model, ona je davala snagu našem nacionalnom oduševljenju, pomagala jedinstvo Srba i Hrvata — prvo književno, a zatim i nacionalno i političko: narodna poezija dala je najbolji obrazac stila i jezika našem romantičnom pjesništvu i izvršila izuzetno snažan uticaj na pjesnike tog perioda.

Najviše vrijednosti naše narodne poezije — moralne, nacionalne, poetske i stilske — našim romantičarima otkrila je književna Evropa. Herder, Gete, braća Grim, Lamartin, Marime, Tomazeo, Talvj, — svi oni bili su zainteresirani za našu narodnu pjesmu, prevodili su je i ukazivali na njenu ljepotu i vrijednost. »Tek posle njih naši romantičari su utvrdili da su Srbi i Hrvati najveći pesnički narod«. Ljubav prema narodnoj poeziji, prema guslama i pjevačima ubrzo je u nas prerasla u kult, kome su se priklonili gotovo svi pjesnici romantizma. Oni su nalazili izvor svoje pjesničke inspiracije u narodnoj pjesmi, od nje su pozajmljivali predmet, formu, stil, jezik, uopće — »pesnik je hteo da peva kao narod, da bude guslar i najčešće on je kao pesnik i ocenjivan samo sa toga gledišta«.

Kako je ljubav za istorijsku prošlost jedna od glavnih crta svakog romantizma, razumljivo je što je romntičarski pjesnik — u želji da pobjegne od svakodnevnice koja ga guši — potražio utočište u narodnoj pjesmi, koja je čuvala »svu ratničku atmosferu prošlih vekova, sve velike događaje iz dana slave, sva junaštva heroja«. Kritične istorije, naime, nije ni bilo i pjesma je ostala kao jedina i najbolja naknada za sve nacionalne patnje. »Pod efektom narodne poezije stvorila se čitava jedna literatura koja je bila namenjena tom ukusu za srednji vek i koja je sve više golicala nacionalno oduševljenje za staru slavu«.

Punu vrijednost. dakle, naša narodna poezija dobila je kod pjesnika romantizma u trenutku kada je trebalo da naša literatura uđe u evropsku duhovnu zajednicu. Pjesnici su shvatili da je naše narodno blago ono najbolje što se može prezentirati velikom učenom svijetu.

Međutim, u našoj narodnoj poeziji pjesnici romantizma našli su i jedan od najboljih uslova za nacionalno ujedinjenje Srba i Hrvata. Narodna pjesma je, napokon, i Srbima i Hrvatima otkrila istinu:

ANU BiH АНУ БиХ

da su oduvijek bili jedan narod, sa istom prošlošću i istim jezikom. Stoga su pjesnici romantizma upravo u narodnoj poeziji gledali jedan od glavnih faktora koji će njihovu, dotle podijeljenu književnost, uputiti u istom pravcu. Tri najveća pjesnika tog doba — Njegoš, Mažuranić i Branko Radičević — pokazuju najbolje koliko je već u to doba srpskohrvatska književnost zaista bila jedna. A sva trojica su bili pod jakim uticajem pučke pjesme. »Od toga momenta za nas postoji samo jedna književnost«, a osnova na kojoj je to jedinstvo izvršeno bila je narodna književnost.

171. САВКОВИЋ, МИЛОШ. *Наша народна књижевност. Од Јаше Продановића (Савременик СКЗ, 1932)* Мисао, 1932, књ. XXXIX, св. 1—4, 182—188.

S. govori o teškoćama na koje se nailazi pri proučavanju narodne književnosti. Folklor sa svojim umjetničkim izrazom, svojom književnošću, »znači čitavu jednu civilizaciju, primitivnu, doduše, ali utoliko težu za proučavanje«. On zatim povlači distinkciju između pisane i narodne književnosti, govori o nastanku mita i o transformaciji priča i motiva koji iz knjiga silaze u narod. Prodanović se, smatra S., mada njegova knjiga predstavlja skup članaka a ne organsku cjelinu, bavio našom narodnom poezijom u cjelini. Čitavu narodnu poeziju on je posmatrao kroz prizmu motiva i u svojoj knjizi je dao »širok i detaljan pregled svih tema naše narodne književnosti i pomoću njih pokazao kretanja misli i shvatanja našeg naroda«. S. drži da je Prodanovićev sistem manjkav jedino utoliko što nije govorio i o ličnostima, jer »narod sebe gleda u svojim ličnostima u prosečnim tipovima svoga karaktera... Narod je stvorio tipove avanturiste i viteza, tip vojvode, lukavog čoveka, majke, sestre, plemenitog čoveka, neverne žene, zaljubljenog mladića itd.«

Autor analizira pojedine članke iz Prodanovićeve knjige, najviše se zadržavajući na prvom, onom koji se bavi Markom Kraljevićem. On zaključuje da je Prodanović svoje radove pisao samo na osnovu samih narodnih pjesama, a da se nije upuštao u studije folklora i pučke umjetnosti uopšte. Svoje zaključke Prodanović je izvodio samo iz narodne pjesme, a ne iz obilne literature o pučkoj i folklornoj psihologiji. Ni istoriju Prodanović nije dovodio u bližu vezu sa pjesmom; nije, zatim, ispitivao psihologiju našeg naroda nezavisno od pjesme. Zato su kod njega ostali po strani porijeklo, motivi i unutrašnji pokreti koji su doveli do poetskog izraza. »U knjizi g. Prodanovića mi vidimo samo rezultate. Ona ne dodiruje stepene kulture našeg naroda, ne prati razvoj tradicija i školskog narodnog pesništva.«

172. СКЕРЛИЋ, ЈОВАН. *Откуд Вуку „Зидање Скадра". Написао Др. Никола Андрић. Глас Матице хрватске, 1908, бр. 12.* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XXI, бр. 1, 68—72. # Ј. С.

U tekstu koji je Andrić objavio u *Glasu Matice hrvatske* iznesena je tvrdnja da je Vuk tri svoje pjesme *(Zidanje Skadra, Smrt majke*

Jugovića, Bog nikom dužan ne ostaje) prepisao i malo dotjerao iz rukorisne zbirke Ante Franjina Alačevića, koji je od kraja 18. v. kupio narodne umotvorine po okolini makarskoj, u neretvanskoj, vrgorskoj i imotskoj krajini, a njegova velika zbirka pohranjena je u MH. Na str. 189. ove zbirke nalazi se *Pisma od zidagna Kraglia Ukašina*, koja se u detalje slaže sa Vukovim *Zidanjem Skadra*. Pošto Vuk dosljedno i tačno piše prezime Mrnjačević u svojoj pjesmi, a Alačević nedosljedno, na pet raznih načina, Andrić izvlači zaključak da je Vuk uzeo pjesmu, dotjerao je i ujednačio pisanje prezimena. Jer, da je slučajno bilo obrnuto, Alačević ne bi mogao činiti takvu grešku da u istoj pjesmi ne prepiše pravilno prezime.

S. smatra da ovi »dokazi« nisu dovoljni i ističe činjenicu da je Alačević bilježio svoje pjesme u drugom vremenskom periodu (kraj 18. do polovine 19). v.), dakle u doba kada je Vuk već štampao svoje glavne zbirke, u kojima se i pomenute pjesme nalaze. Ukoliko je Vuk uzimao pjesme iz rukopisnih zbirki, on je to mogao činiti i iz srpskih pjesmarica kojih je imao na raspolaganju. Osim toga, moguće je da su i Vuk i Alačević samostalno bilježili »lepe i popularne pesme, koje su u savršenom obliku pevane u našim jugozapadnim krajevima«.

U nastavku članka Skerlić se zadržava na pojavi isticanja hrvatstva naših narodnih pjesama, naglašavajući da tu vrstu »samohvalisanja« treba isključiti iz literature.

173. СКЕРЛИЋ, ЈОВАН. *„Женидба Максима Црнојевића" у српској књижевности.* Српски књижевни гласник, 1911, књ. XXVII, бр. 12, 931—932.

U umjetničkoj književnosti prvi je obratio pažnju na narodnu pjesmu *Ženidba Maksima Crnojevića* Konstantin Nikolajević, i to povodom prevoda *Franceska od Rimini epizoda iz Dantove podzemnosti, pesma V*, koji je objavio u *Podunavci* 1845 (str. 127—128). Nikolajević je zaključio da ova epizoda mnogo podsjeća na našu narodnu pjesmu *Ženidba Maksima Crnojevića.*

S. pretpostavlja da je ova bilješka u *Podunavci* podstakla i J. St. Popovića na pisanje »melodrame u 3 djejstvija« pod nazivom *Maksim Crnojević.* Naime, u posmrtnim rukopisima Sterijinim nađen je nacrt (»plan manuscript«) ovog dramskog teksta. Laza Kostić je, prema tome, drugi srpski pisac koji je dramatizovao ovu narodnu pjesmu.

1871. izašlo je u Beogradu »žalosno pozorje u IV dela«, koje je napisao Aleksandar M. Vukomanović po narodnoj pjesmi *Ženidba Maksima Crnojevića.*

174. СТАНОЈЕВИЋ, СТАНОЈЕ. *Јаша М. Продановић, Наша народна књижевност. Београд 1932.* Српски књижевни гласник, НС, 1933, књ. XXXVIII, бр. 4, 314.

Prodanović je u ovoj knjizi obradio: psihološka opažanja i logička rasuđivanja u našoj narodnoj poeziji, moralna i humana osjećanja u njoj, estetička osjećanja, ljubavna, porodična, vjerska, sukob osjeća-

ja, samoubistvo, kletvu itd. Njegova knjiga je, tvrdi prikazivač »odličan prilog ispitivanju naših narodnih umotvorina i sjajan materijal za psihološku analizu i kulturnu istoriju našega naroda«.

175. STOJKOVIĆ, SRETA J. *Uticaj narodne poezije na junaštvo u Srba.* Književni sever, 1925, I 7, 253—259.

Uticaj narodne tradicije na život, običaje, karakterne osobine i nacionalnu svijest evidentan je u svih naroda. U životu srpskog naroda taj uticaj je posebno značajan, što autor teksta objašnjava »kako zdravim etničkim i intelektualnim osobinama i budnim održavanjem nacionalne svesti, tako i vrlo burnim prilikama koje su ga snalazile u novoj Otadžbini posle doseljenja na Balkansko Poluostrvo pa sve do poslednjih dana«.

Istorija srpskog naroda, puna je burnih događaja, a narod je o njima čuvao spomen u svojim predanjima. Ipak, od svih predanja epska poezija je najjače utjecala na pokoljenja, jer su upravo u njoj opjevana viteška djela i borba za slobodu. Počevši od XV vijeka pa do najnovijih događaja prvog svjetskog rata epske junačke pjesme su »napajale velikim rodoljubljem i oduševljavale na odvažnost i požtrvovanje u borbi za slobodu i narodne ideale«.

176. ŠIMČIK, ANTE. *Nova knjiga starih jugoslovenskih narodnih pjesama.* Hrvatska prosvjeta, 1927, XIV, 3, 69—70; 5, 116—119.

Prikaz *Erlangenskog rukopisa starih srpskohrvatskih narodnih pesama* (izd. dr Gerhard Gezeman), koji je objelodanila Srpska akademija kao XII knj. Zbornika za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda. Pisac teksta napominje da je ova zbirka pored Bogišićeve knjige *Narodne pjesme iz starijih, najviše primorskih krajeva* (Beograd 1878) jedina koja sadrži narodne pjesme zapisane »prije romantičnog perioda jugoslovenske književnosti«.

Autor teksta zatim daje podatke o *Erlangenskom rukopisu:* sadrži 217 pjesama, pronašao ga je 1913. prof. Erih Berneker i prepustio svom učeniku G. Gezemanu da ga obradi. Beogradsko izdanje je zapravo nešto prerađen Gezemanov habilitacioni rad, odbranjen u Minhenu 1920. Sadrži uvod (I-CXCLVIII), tekst pjesama (1—300), kritičke napomene, popis varijanata, popis ličnih imena, skraćenice i nekoliko fotografija.

Pjesme *Erlangenskog rukopisa* različite su i po jeziku i po vrstama: štokavski oblici mijenjaju se s kajkavskim, a u štokavskim ima i ekavskih i ikavskih pjesama. Zapisivač je bilježio »u svoj tefter hrvatske i srpske, turske i kaurske, vojničke i mornarske, junačke i ženske pjesme...«, te se ovaj rukopis može smatrati jugoslovenskim u najširem smislu riječi.

Zanimljivo je da u *Erlangenskom rukopisu* nema pjesama o kosovskom boju — ima tek jedna poskočica (br. 208) u kojoj se spominje knez Lazar. Ima još nekoliko pjesama u kojima se pominju junaci ko-

sovskog ciklusa — Miloš Ohridanin (br. 50), Miloš Kobilić, Jugović Bogdan i Stefan Musojević (br. 188).

Šimčik se zadržava posebno na pojedinim pjesmama, tražeći sličnosti i ukazujući na razlike između ovih pjesama i pjesama koje su objavljene u drugim zbornicima narodne poezije. Tako govori o pjesmama o Marku Kraljeviću (šest pjesama), o Brankovićima, o Zmaj-despotu Vuku, Radonji Kaici, Ivanu Karloviću o hajducima Novaku i Radivoju, Gruji Novakoviću i Tatomiru, o Muji Jelačkoviću i Aliji Bojičiću itd.

Na kraju svoga rada Š. zaključuje da ova zbirka, pored osobina koje je vežu za njeno vrijeme i za stariji period narodne pjesme, potvrđuje »nagađanje Maretićevo,da je narodna pjesma u 18. stoljeću bila već potpuno izgrađena i onakva, kakva je danas«.

177. ŠIMČIK, ANTE. *Kad bi nebo padnulo na junačku crnu zemlju...* Hrvatska prosvjeta, 1932, XIX, 5, 116—118.

U drami *Bisernica* Đone Palmotića Šimčik je naišao na stihove »... Od kopjah bi naših teških / uzdržano nebo bilo / kad bi se vrh viteških / naših glava oborilo«, kojima po sadržini savršeno odgovaraju stihovi iz bugarštice *Kad je poginuo knez Lazar i Miloš Kobilović* (Bogišić, *Narodne pjesme iz starijih, ponajviše primorskih zapisa*, br. 1). Maretić je u svom radu *Kosovski junaci i događaji u narodnoj epici* citirao stihove pomenute bugarštice i naglasio da oni sasvim slučajno liče na Horacijeve, ali su sasvim izvjesno narodni.

Autor teksta pronašao je još desetak »paralelnih mjesta« u drugim štampanim i neštampanim pjesmama, u kojima se nalaze varijante ovih stihova. Tako npr. u 109. pjesmi *Erlangenskog rukopisa* u *Popijevci o porazi svatova dužđeva Stjepana* (koju je krajem 18. ili početkom 19. v. zapisao Marko Brijer-Derivo, preveo je na italijanski i poklonio F. M. Apendiniju, a ovaj je štampao u originalu u svojoj knjizi *Notizie istorico-critiche sulle antichita, storia e letteratura de' Ragusie)*, u dalmatinskoj pjesmi *Marko Kraljević na svadbi Sibinjanina Janka (Hrvatske narodne pjesme*, MH, knj. II), u nekim pjesmama rukopisnih zbornika MH (Pavlinović 1252, 1386, rukopis Mijata Saridže Zrinovića br. 11, Mijata Ostojića 120 itd.).

Š. zaključuje: ova pjesnička poredba živjela je u nekoj, po svoj prilici, kosovskoj pjesmi, koju je slušao i Đ. Palmotić prije nego što je zapisana pomenuta bugarštica. Zatim, Palmotić je posvećivao pažnju narodnoj poeziji i znao je cijeniti. I napokon, sve varijante ovih stihova nalaze se u pjesmama iz primorskih krajeva u blizini Primorja, osim one iz *Erlangeskog rukopisa.*

178. ШИМАУС, АЛОЈС М. *Мурко (поводом његове седамдесетогодишњице).* Мисао, 1931, књ. XXXV, св. 5. и 6, 378—379. # А. Ш.

Jubilarni članak o životu i radu Matije Murka, sa osvrtom na pojedine od njegovih djelatnosti. Š. naročito ističe sljedeći momenat u njegovom radu: »U trenutku kad je bilo krajnje vreme, kad su se već

počeli gubiti i nestajati uslovi stvarnog života epike u narodu g. Murko je njeno izučavanje iz kabineta i biblioteka preneo »na teren«, pokušavajući da tamo gde narodna pesma stvarno živi ispita uslove njenog postojanja i načina života kao i uzroke njenog nestajanja«.

179. ТОМИЋ, ЈОВАН Н. *Ево, отиуд Вуку „Зидање Скадра". (Одговор на питање Г. Никола Андрића „Отиуд Вуку „Зидање Скадра" у „Гласу Матице Хрватске" бр. 12).* Српски књижевни гласник, 1908, кн. XXI, бр. 3, 222—230; бр. 4, 303—311; 5, 381—387; 6, 462—472; 7, 536—545.

Povodom članka N. Andrića *Otkud Vuku Zidanje Skadra,* u kome je iznesena tvrdnja da Vuk nije ovu narodnu pjesmu (i još neke poznate pjesme) uzeo iz naroda nego iz rukopisnog zbornika Ante Franina Alačevića, da je ikavski tekst pjesme prenio u ijekavski i da pri tome nije zabilježio izvor — T. iznosi nekoliko podataka koji osporavaju Andrićevo mišljenje. Prije svega, Vuk je štampao sve podatke o pjesmama koje je objavljivao: iz kojeg su vremena, iz kojih krajeva, ko su pjevači. Pošto Andrić to nije znao, mogao je pokušati na drugi način, tj. odrediti vrijeme postanka Alačevićeva zbornika i unošenje navedene pjesme u nju, pa ukoliko nađe da se ovo pitanje može tako riješiti, trebalo je da se lati proučavanja pjesme o zidanju Skadra i njenih varijanata. Umjesto svega toga, on je pristupio jezičkoj analizi pjesama iz Alačevićeva i Vukova zbornika. Doduše, Andrić je pokušao riješiti pitanje starosti Alačevićeva zbornika, ali je njegovo rješenje ne samo »sumnjive nego i nikakve vrednosti«.

Tomić se ne zadržava na jezičkoj analizi Andrićevoj, nego, sistematski i detaljno, iznosi *metod* istraživanja porijekla narodnih pjesama (odrediti kakva je pjesma, koji motiv sadrži, ispitati odnos varijanta, utvrditi lokalitete koji se u njoj pominju i, prema njima, teren na kome je pjesma nastala itd.). Služeći se ovim metodom, T. dokazuje da je teren postanka pjesme *Zidanje Skadra:* gornja Albanija, Crna Gora i jugozapadni dio Hercegovine, tj. krajevi gdje je jaka tradicija o Mrnjavčevićima. Prema tome, pjesma je ijekavska, a ne ikavska; srpska, a ne hrvatska; ne može biti iz Makarskog primorja, nego je sa navedenog terena. Vuk je, dakle, nije uzeo iz Alačevićeva zbornika, nije je mijenjao i dotjerivao. Uostalom, Vuk je sam zabilježio u IV knjizi *Srpskih narodnih pjesama* da je *Zidanje Skadra* čuo i zapisao od starca Raška iz Kolašina. I za ostale pjesme za koje je Andrić naveo da su uzete iz Alačevićeva zbornika postoje podaci o porijeklu: *Smrt Marka Kraljevića* Vuk je zabilježio od Filipa Višnjića, *Marko Kraljević i Musa Kesedžija* od Tešana Podrugovića, *Bog nikom dužan ne ostaje* od »nekog Rova«, momka Jovana Obrenovića.

Međutim, Andrić — smatra pisac ovog prikaza — ima pravo kada tvrdi da Vukova pjesma *Zidanje Skadra* i Alačevićeva *Pisma od zidanja kralja Ukašina* nisu varijante jedne pjesme nego jedna potpuno ista pjesma, samo što je u Vuka ijekavska a u Alačevića ikavska. Moguća su samo dva rješenja: ili je Vuk pjesmu uzeo iz Alačevićeva rukopisa i obratio je u ijekavštinu, ili je, obrnuto, Alačević prepisao i u

ikavštinu okrenuo Vukovu pjesmu. Prvu mogućnost T. odbacuje a drugu otvara za ispitivanje.

T. raspravlja i o novim radovima sa istom temom, koji su se pojavili u vremenu dok je njegov tekst čekao objavljivanje u *Srpskom književnom glasniku*. To je Pasarićev napis *Andrićevo »iznenađenje«* (*Savremenik*, br. 8) i dva Andrićeva teksta — *I opet Vukovo »Zidanje Skadra« i Još jedan mali rep Vukovu »Zidanju Skadra«* (*Glas Matice hrvatske*, br. 14. i 15). Sva tri napisa su interesantna, ali različita karaktera i vrijednosti. Pisarić je svoj rad zasnovao na istim podacima na kojima je i T. napisao svoj odgovor *Evo, otkud Vuku »Zidanje Skadra«*. Andrićevi tekstovi, međutim, brane ista gledišta kao i ranije, a napisani su kao odgovor na Skerlićev i Pasarićev napis. I u njima Andrić »ponovo izmišlja« i falsifikuje dokaze, samo što ovog puta uzima u pretres narodnu pjesmu *Smrt majke Jugovića*, što je T. okarakterisao kao »zaturanje traga«. Naime, i za ovu pjesmu Andrić tvrdi da je uzeta iz Alačevićeva zbornika, a da su ličnosti koje je Vuk naveo kao kazivače navedene samo zato da se prikrije pravi izvor. Iznoseći niz protudokaza, T. smatra da je Vuk pjesmu *Smrt Majke Jugovića* dobio od Mušickog, dakle »s hrvatske strane«, što je uostalom i sam Vuk zabilježio. Najzad, T. citira riječi Mirka Alačevića, unuka i prepisivača Alačevićeve zbirke, koji je lično poznavao Vuka: «... ama Vuk mi nije izjavio nikada želju da je vidi, jerbo veliki posao bijaše već gotov i zaključen — niti je Vuk znao za nju niti za moga djeda...«.

180. ВЕЉКОВИЋ, МОМИР. *„Почетак буне против дахија". Историско-књижевна анализа*. Књижевни север, 1928, IV, 7, 8. и 9, 375—389.

O književnoj i istorijskoj vrijednosti jedne od naših najpopularnijih narodnih pjesama — *Početak bune protiv dahija* izrekli su sud poznati naučni radnici Pavle Popović i Stojan Novaković. Popović je naziva »grandioznom« pjesmom naše epike, a Novaković je posmatra »kao prvoklasan izvor ove vrste«, tj. istorijski izvor za izučavanje prvog srpskog ustanka.

Istorijska vrijednost ove pjesme — smatra autor teksta — leži u tome što potiče od savremenih događaja, što se ogleda u težnji da se zabilježi intimno narodno osjećanje. Višnjić je istorijsku građu sa velikim brojem ličnosti i događaja zaodio pjesničkim slikama i idejama, karakteristikama i stilom, tako da se hronika izgubila u pjesničkoj obradi. Pjesma Gavrila Kovačevića *Pesn o slučajnom vozmuščeniji v Serbiji* je hronika bez umjetničke vrijednosti. Ona je korisna za utvrđivanje datuma, dok je Višnjićeva bolja za upoznavanje opštih uzroka. Tok događaja u Višnjićevoj pjesmi ima istorijsku vrijednost, mada je njihov raspored u pojedinostima slobodnije komponovan.

Pored izlaganja uzroka ustanka, pjesmu prožima i misao da je ustanak djelo naroda i da njegova snaga leži u narodu. Narodu je bilo jasno da mora da se nosi, prvo, s janjičarskom, a poslije sa turskom silom. I on je ova dva sukoba odvajao jedan od drugog. Iz pjesme se vidi kako je narod gledao na svoje starješine, na njihov odnos

prema Turcima, na njihovu ulogu u ustanku i na njih lično. Iako ih na jednom mjestu karakteriše kao vlast koja nema računa da se zamjeri Turcima, on se ponosi njihovim bogatstvom, pameću, ugledom i junaštvom. Skoro je utvrđeno mišljenje da je šumadijska buna u početku svome bila pobuna na spahijskom dobru, uperena ne protiv spahije nego protiv njegovog rđavog upravnika, i da nije imala drugih ciljeva već da se vrati upravno stanje prije povratka janjičara u Beogradski pašaluk. Međutim, Višnjićeva pjesma daje dokaza i za to da je jedan snažan oganj odavno zagrijevao srpski narod i da je bio potreban samo jedan malo jači potres pa da izbije na površinu.

Prema pjesmi, ustanak protiv dahija nije samo posao ljudski nego i želja neba: sveci podstiču Srbe na bunu, a neobična nebeska znamenja (pomračenje sunca i mjeseca, komete, gromovi u zimu i sl.) predstavljaju opomenu da se »na oružje dižu«.

U pjesmi je došao do izraza i narodni bijes na zulumćare: on je krvavije prikazan nego što se predstavlja u istoriji, ali u potpunosti odgovara revoluciji.

Ima detalja, zatim, koji su sigurno uzeti sa samog poprišta događaja (paljenje turskih teferiča, skidanje haljina sa zulmućara) i koji u potpunosti odgovaraju stvarnim zbivanjima. Napokon, stihovi kojima se završava pjesma (o povezivanju Srbije sa Bosnom) imaju isti smisao kao jedno Karađorđevo pismo vladici Petru I.

U drugom poglavlju rada V. daje književnu analizu pjesme, ističući da je njena istorijska vrijednost velika, ali da je književna još veća. Pjesnika je vrebala opasnost da iz pjesme pređe u hroniku. Želeći da istakne uzroke ustanka, pjesnik je morao tražiti slike i alegorije i svoje izlaganje činiti apstraktnijim, a, s druge strane želja da uhvati ustanak u cjelini tražila je nabrajanje mnogih događaja i ličnosti. Pjesnik je, međutim, cijeloj toj građi dao jedinstvo.

U nastavku rada V. analizira pojedine prizore iz pjesme i daje karakterizaciju ličnosti koje se u pjesmi spominju.

181. ВУЛИЋ, НИКОЛА. *Бановић Страхиња.* Српски књижевни гласник, НС, 1937, књ. L. бр. 6, 435—439.

Pošto je iznio na kakve su sve načine tumačeni završni stihovi pjesme *Banović Strahinja,* V. zaključuje da oni jesu zaista nejasni, ali da su istovremeno bezuspješni i nekorisni pokušaji da proniknemo šta je Starac Milija htio da kaže i šta je rekao na kraju pjesme. Svi, naime, dosadašnji zaključci neizbježno se svode na hipoteze, a one su — po autorovom mišljenju — nauci nekorisne.

6. BUGARŠTICE

182. БУРОВИЋ, ДИМИТРИЈЕ. *О постању песама бугаркиња или бугаршица с етимолошког гледишта.* Мисао, 1924, књ. XVI, св. 1, 1165—1168.

O postanku narodnih pjesama dugog stiha postoje tri teorije: prva grupa naučnika — Jagić, Serenzen, Bogišić — tvrdi da su ove pjesme živjele do 17. vijeka i da su se iz njih, u doba uskoka i borbe za slobodu, razvile u Primorju pjesme guslarskog stiha. One su, takve, prešle u drugoj polovini 18. vijeka u Bosnu i Hercegovinu, a kasnije, na kraju 18. i početkom 19. vijeka, pojavile su se u Crnoj Gori i Srbiji. Drugi — Šerč, Halanski — vežu postanak bugarštica naime njihov naziv, sa zapadnoevropskim »carmina vulgaris«, a također i sa imenom ruskih narodnih pjesama 18. vijeka. Treći — Gavrilović, Novaković — uče da su bugarštice postojale i živjele uporedo sa pjesmama guslarskog stiha, ali su kasnije dobile u Dalmaciji novi oblik, to jest pjevači su unijeli u njih književne riječi i italijansku strukturu. Đ. smatra da pri rješavanju ovog pitanja moramo uzeti u obzir smisao i značenje ove riječi i izvodi sljedeću etimologiju: »bugarkinja« od »bugarit« — označavalo je s početka »tužakinju«, a kasnije se ta riječ stala upotrebljavati u smislu imena za pjesme tužnog karaktera. Riječ »bugarština« bliže određuje predmet, ukazuje na to da su ove pjesme plod stvaralačke fantazije pjesnikinja, koje su neko vrijeme nosile ime »bugarkinje«. Dakle, »bugarština« označava pjesmu koja je sastavljena od »bugarkinje«, to jest od tužne pjesnikinje.

7. DOGAĐAJI I LIČNOSTI

183. ANONIM. *Koje je narodnosti bio Kraljević Marko.* Hrvatska prosvjeta, 1914, I, 8, 406—407.

U prilog rješavanju pitanja koje je narodnosti bio Marko Kraljević, *Hrvatska prosvjeta* prenosi dio članka Ilariona Ruvarca *O knezu Lazaru*, objavljenog u Novom Sadu 1888, u kome se ukazuje na činjenicu da Marko Kraljević nije bio Srbin nego da »naginje više Bugarima nego Srbima«.

184. ЧАЈКАНОВИЋ, ВЕСЕЛИН. *Свети Сава у народном предању, спремио Владимир Ђоровић. Издање задужбине Радојице Ј. Бурића, Београд*, 1927 („Из старих ризница", No 2). Српски књижевни гласник, НС, 1927, књ. XX, бр. 4, 299—301.

Prikaz knjige u kojoj je objavljena cijela usmena tradicija (pjesme, priče skaske, legende) o sv. Savi, i to tako što su važniji tekstovi objavljeni u cjelini, a varijante pjesama i priča i izvodi i motivi iz njih uneseni u napomene ispod teksta. Cio materijal od 244 priloga raspoređen je u tri grupe: narodne pjesme, narodne pripovijetke, narodna lokalna predanja. U predgovoru je Ćorović iznio svoje gledište o postanku i izvorima legenda o sv. Savi (neposredno kazivanje njegovih biografa, srednjovekovne legende, opšta tradicionalna književnost) i o stvaranju i prostiranju njegova kulta. U napomenama na kraju knji-

ge dao je najrazličitija obavještenja, iscrpnu literaturu o tekstu i o motivima u njemu, kao i registar.

Č. napominje da je sv. Sava bio ne samo jedna od važnih ličnosti u političkoj i kulturnoj istoriji već je dobio važnu ulogu i u srpskoj mitskoj istoriji: »za njega se (isto onako kao i za Marka Kraljevića) s pravom može reći da je mitski predstavnik srpskoga naroda«. U mitologiji, na sv. Savu prenesena su djela davno zaboravljenih junaka srpskih mitova; u legendama i kultu on je zamijenio nekoliko ranijih božanstava. Na osnovu obilatog materijala ovog zbornika moguće je, drži Č., bliže odrediti karakter starih božanstava, utvrditi njihove atribute i funkcije. Tako ovaj zbornik ima veliku važnost »za konstruisanje prethrišćanske srpske religije, pa zbog toga ima i veliku naučnu vrednost«. Č. zatim govori o nekima od brojnih priloga ovog zbornika.

185. ČIPLIĆ, BOGDAN. *Sveti Sava u narodnim i umetničkim pesmama. Prikupio i sredio Uroš Džonić (Beograd, 1955 godine).* Književni sever, 1935, XI, 1, 34—36.

Prikaz knjige *Sveti Sava u narodnim i umetničkim pesmama* od Uroša Džonića. Knjiga sadrži dvadeset i devet narodnih pjesama u kojima je centralna ličnost epskog pjevanja sveti Sava, i sto šezdeset manjih i većih umjetničkih pjesama. Sveti Sava je jedna od najomiljenih ličnosti narodne tradicije, poznata u svim našim krajevima. Najveći dio narodnih predanja u kojima se govori o sv. Savi sakupili su i objavili Vladimir Ćorović *(Sveti Sava u narodnom predanju,* 1927. god.) i St. Dimitrijević *(Sveti Sava u narodnom verovanju i predanju).* Džonić je odabrao građu iz narodne tradicije, ali je najveći napor zahtijevalo sređivanje obimne građe koju pruža umjetnička literatura. Pisac prikaza smatra da je, i pored savjesno obavljenog posla u odabiranju tekstova, ipak trebalo zanemariti izvjestan broj pjesama.

186. ЋОРОВИЋ, ВЛАДИМИР. *Кнез Ивo од Семберије.* Мисао, 1932, књ. XXXVIII, св. 7. и 8, 457—462.

Istorijska ličnost kneza Ive Kneževića opjevana je u pjesmi Filipa Višnjića *Knez Ivan Knežević* (Vuk, IV, 1896, 176—186). U njoj se govori o događaju iz 1806. godine, kada je kroz Semberiju prolazio Kulin-kapetan. Opjevano je Ivino djelo oko spasavanja dobričkog roblja. Drugi pomen o ovom Ivinom djelu nalazi se takođe u jednoj posebnoj pjesmi, a njen autor je Kneževićev savremenik Sima Milutinović *(Trojebratstvo,* Beograd, 1844, 39—72). Nušić je u komadu *Knez od Semberije* Ivinu žrtvu uvećao do najvišeg ličnog samoprijegora, a njegova obrada je i najznatnije popularisala ovog junaka. Prota Matija Nenadović ne pominje ovo Ivino djelo, mada o njemu priča u svojim *Memoarima.*

187. ДЕСНИЦА, БОШКО. *Брачна трагедија Стојана Јанковића.* Српски књижевни гласник, НС, 1940. књ. LXI, бр. 3, 192—196.

U zabilješkama koje ja pravio Đuzepe Ferari-Kupili, zadarski istoričar i književnik, pripremajući istorijsku dramu o Stojanu Jankoviću Desnica je našao bilješku Teodora Rinaldija o jednom gradskom događaju: 10. juna 1676. ubio je »kavalir Janko« svoju ženu pošto je zatekao u nevjerstvu. Desnica je tražio originalnu Rinaldijevu hroniku i kad je nije našao, zaključio je da ipak nije izmišljena već izgubljena. On traga za momentima iz istorije i tradicije koji bi ovu vijest potvrdili. Citira podatke iz dokumenata o rođenju i životu ove ličnosti i navode matice pravoslavne crkve o njegovoj porodici. Tu je našao podatke o dvije žene Stojana Jankovića: Vinki i Antoniji, i potvrdu za podatak da je prva, Vinka, umrla u razmaku od 26. februara 1676. do 24. avgusta 1676. Rinaldijevo pričanje potvrđuje i tradicija sačuvana u porodici Janković, koja govori da je Stojan Janković zaista ubio ženu u nastupu ljubomore.

188. БУРОВИЋ, ДИМИТРИЈЕ. *Марко Краљевић као измишљени народни јунак.* Мисао, 1925, књ. XVII, св. 5. и 6, 383—397; св. 7, 504—509. [Незавршено]

Sliku najomiljenijeg junaka Južnih Slovena nauka je vezala sa istorijskim Markom, vazalnim kraljem Makedonije poslije raspada Dušanove države. Ne nastojeći da prodru u filozofiju i psihologiju poetskog stvaranja, naučnici rješavaju pitanje: zašto je narod, pored tolikih drugih zaslužnih srpskih vladalaca, izabrao za svoga ljubimca istorijskog Marka, turskog kletvenika, i u njemu oličio svoje želje, ideale, svoja osjećanja i nadu u budućnost. Đ. ukratko iznosi mišljenja V. Jagića, T. Maretića, M. Halanskog, St. Novakovića, A. Serenzena, Sr. Stojkovića i J. Tomića. Svi naučnici govorili su o Marku Kraljeviću kao o istorijskoj ličnosti i mislili su da je narod uzeo slabu realnu veličinu za izraz vječnih i nacionalnih ideala. Pri tome, oni su pretpostavljali 1. da se srpskohrvatski epos rodio pod jakim utiskom kosovske katastrofe i 2. da u osnovi pjesme leži istorijska ličnost ili istorijski događaj. Đ. drži da sliku Marka Kraljevića treba izučavati isključivo kao umjetničko djelo, nikako kao istorijski dokumenat. On govori o osobinama umjetničkog djela uopšte, o osobinama stvaralačke mašte slovenske rase, o misticizmu i hrišćanstvu, o nekim slovenskim motivima i junacima. — U stvaranju slike junaka Marka Kraljevića bile su odlučujuće, smatra Đ., opšteslovenske ideje svečovječnosti, dobročinstva i vječne harmonije. Smatra da je narodni junak dobio ime Kraljević mnogo prije rođenja istorijskog Marka. On Kraljevića nalazi već u jednoj koledi — *Dubrovčani žene Kraljevića* (Vuk, V, str. 121), a zatim u predanju sačuvanom u prilepskoj oblasti. U njemu se govori o Marku kao sinu seljačkom, dječaku koji sa ocem ide na oranje i sve iznenađuje svojom ogromnom snagom. Našeg junaka Đ. poredi sa starijim ruskim junacima i nalazi sličnosti koje govore u prilog njegovoj tvrdnji da slika Marka Kraljevića nije odmah po svom nastanku imala individualni karakter jugoslovenske grupe naroda.

ANU BiH АНУ БиХ

189. ИВИЋ АЛЕКСА. *Војводани у народним песмама.* Књижевни север, 1928, IV, 7, 8. и 9, 390—392.

Autor govori o narodnim pjesmama u kojima je očuvana uspomena na nekoliko znamenitih srpskih poglavica koje su poslije pada Smedereva 1459. godine prešle Savu i Dunav (današnja Vojvodina) i nastavile borbu protiv Turaka. Međutim, narodna pjesma nije »u pravednom srazmeru« sačuvala sjećanja na njih: veoma često su sporedni događaji i manje značajne ličnosti bili zanimljiviji za narodnu maštu od krupnih događaja i znamenitih ljudi. Tako, na primjer, cara Jovana Nenada — osnivača Vojvodine i jednu od najmarkantnijih istorijskih ličnosti tog vremena — narodna pjesma uopšte ne pominje, dok je njegovom generalnom kapetanu Radosavu Čelniku posvećena jedna od najljepših narodnih pjesama *Margita devojka i Rajko vojvoda.* Isto tako, nema nijedne narodne pjesme o posljednjem despotu Pavlu Bakiću, o srpskom despotu Radiču Božiću, koji je vojevao po Sremu, ni o vojvodama Milošu Belmuževiću, Stefanu Balentiću i Nikoli Crepoviću, koji su živjeli u Banatu.

Kada je riječ o istorijskoj pozadini događaja o kojima pjesma govori, veoma često neke sporedne pojedinosti u potpunosti odgovaraju istini, dok su značajne ličnosti, mjesta i događaji u mnogo čemu iskrivljeni. Primjer su narodne pjesme o Jakšićima: samo u dvije pjesme pominju se Dmitar i Stevan Jakšić kao braća, što odgovara istorijskoj činjenici, dok se u ostalim umjesto Stevana govori o Bogdanu ili Todoru, za koje istorija ne zna. U pjesmama o sremskim despotima Brankovićima, od kojih četiri govore o despotu Vuku a jedna o despotu Jovanu, sadržan je niz istorijski tačnih detalja. I pjesma *Margita devojka i Rajko vojvoda* u potpunosti tačno iskazuje težak položaj Radosava Čelnika.

190. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Остоја Рајаковић Угарчић. (Прилог историји нашег народног песништва)* Српски књижевни гласник, НС, 1931, књ. XXXIII, бр. 8, 611—619.

Ostoja Rajaković Ugarčić nije poznat kao junak narodne pjesme. Za njega se zna samo po jednom natpisu na zidu u crkvi sv. Klimenta u Ohridu. U transkripciji, taj natpis glasi: »Prestavi se rab božji Ostoja Rajaković poguslom Ugarčić, surodnik kralja Marka a zet župana Gropе, 10 leta 1379«. K. misli da je našao trag stvarnog narodnog guslarskog pjevanja o ovom junaku iz druge polovine XIV vijeka. To je pjesma objavljena u *Bosanskoj vili* 1891 (str. 14 i d.) pod naslovom *Ženidba Radulović-Stoja,* a varijanta je Vukove pjesme *Ženidba cara Dušana.* K. drži da je pjesma vjerovatno bila spjevana prilikom ženidbe samog Rajakovića »za zabavu svatima«. Rajakovićevo ime je ovde deformisano u Radulović-Stoja, a pored njega u pjesmi se javljaju i Janko Sibinjanin, Marko Kraljević, Miloš Obilić, Starina Novak, Relja Krilatica, arbanaški vlastelin Leka Kapetan kao tast. Ova pjesma, vezana za junaka iz XIV vijeka imala bi, kaže K., da posluži uklanjanju zablude da u

našem narodu nije bilo epskog pjesništva i prije XV vijeka (T. Maretić), odnosno da su se deseteračke pjesme razvile tek u XVII vijeku na terenu senjskih i kotarskih uskoka, preko starijih dvanaesteračkih i jedanaesteračkih (A. Serensen).

191. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Који је то Милош био у Латинима.* Српски књижевни гласник, НС, 1934, кн. XLI, бр. 8, 581—589.

Po poznatoj Vukovoj pjesmi u Latinima je bio Miloš Obilić, po drugoj, manje poznatoj, iz zbirke Sime Milutinovića, bio je to Miloš Vojinić (Vojinović); po istorijskim podacima koje je Jireček prikupio u dubrovačkom arhivu i objavio, to je mogao biti i treći Miloš — Miloš Pović, čelnik cara Uroša. K. ponavlja i komentariše Jirečekove podatke o porodici Povića i zaključuje da se podaci o djelovanju i životu čelnika Miloša naziru u narodnoj pjesmi *Miloš u Latinima.* Zadržava se na momentu sa glorifikacijom carskih zadužbina i prebacivanjem buzdovanom dubrovačke crkve. On smatra da je taj dio unesen u Vukovu varijantu iz neke druge, ranije pjesme. Na osnovu analize elemenata iz Vukove i Milutinovićeve varijante. K. zaključuje da je Milutinovićeva starija, jednako kao što je stariji i Miloš Vojnović od Miloša Obilića. »Zamena Miloša Vojnovića u ovoj pesmi Milošem Obilićem navodi na analognu pretpostavku da je i Miloš Vojnović mogao zameniti nekog drugog Miloša baš u toj istoj pesmi, kojoj za predmet nije uzet izmišljen ili presađen romantičan događaj, nego realan, sasvim mogućan u živim odnosima između Srba i 'Latina' primorskih. ... Kad dodamo još da se, sudeći po zameni Vojnovićem i Obilićem, obojicom Milošima, i on zvao Miloš onda je sasvim prirodno pomisliti na Uroševa čelnika Miloša Povića...« K. zaključuje da čelnik Miloš, kao manje značajna istorijska ličnost nije uspio da u narodnoj pjesmi postane i tipska, motivska ličnost, kakve su postali Vojnović i, naročito, Obilić, pa se njegovo ime u poznim prepjevima pjesme *Miloš u Latinima* vrlo brzo izgubilo.

Na kraju rasprave Kostić se osvrće i na rad Vladimira Ćorovića o Milošu Vojnoviću *(Zbornik u čast Bogdana Popovića)* i zamjera autoru što je govorio samo o junaku Vukove pjesme *Ženidba cara Dušana,* a nije uzeo u razmatranje i junaka Milutinovićeve varijante.

192. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Најстарије песме о Светом Сави.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLIV, бр. 3, 187—193.

Po svjedočenju Domentijanovom, o odlasku najmlađeg Nemanjinog sina na Svetu Goru pjevane su pjesme. Trag tim pjesmama tražen je u raznim zabilježenim narodnim pjesmama, najuspješnije u makedonskoj pjesmi koju Jovan Tomić navodi u raspravi *O srpskim narodnim epskim pesmama o begstvu Sv. Save u kaluđere (Glas SKA,* 84 str. 209). Ona bi mogla biti bliža prvobitnoj, staroj pjesmi i po tome što je data ne u jednom metrički određenom stihu — dugom ili kratkom

— nego u starinskom kolebljivom, »mešovitom«, u kakvom je mogla biti data i ona srednjovjekovna. Ali i ova Tomićeva svakako je tvorevina poznijeg vremena, a vjerovatno je »krpež od dva samo odlomka ranije neke, savremenskoj bliže pesme«. U njoj nema najglavnijeg i najepskijeg srednjeg momenta: o Savinu bjekstvu, o gonjenju i hvatanju, o monašenju i drugom. On se, znači, u usmenoj pjesničkoj hronici izgubio i treba ga tražiti u pismenoj. Svetislav Vulović je upozorio *(Godišnjica Nikole Čupića, VII)* da se vjerovatno »najstariji ostatak te narodne pesme ili tradicije, kakva je bila u drugoj polovini 13. veka«, sačuvao u pričanju Teodosijevom o životu sv. Save. K. iznosi neke od osobina Teodosijevog teksta koje su za njega dokazi da je Teodosijevo pričanje »u stvari samo prozno i knjiško prepričavanje sa živog i upesmljenog starosrpskog jezika...« Tragove stihovanog sloga — bugarštičkog — Kostić je pronašao i u djelu drugog Savinog biografa iz XIII vijeka — u Domentijana.

K. zaključuje da ovi tragovi stihovanog sloga u djelima Savinih biografa pokazuju: »prvo, da je u staroj književnosti našoj bilo pesama, i po formi, i to u raznolikim stihovima, često i slikovanim... ili našega porekla, dakle, ‚narodnih'... ili tuđinskoga, dakle ‚knjiških' ... ; drugo, da je još u veku njegova delovanja, u veku 13., o Svetom Savi ispevano više pesama, i to, sudeći prema raznolikim metrima njihovim, najmanje četiri: dve o bekstvu njegovu u kaluđere nesumnjivo, a dve možda takođe u vezi s tim podvigom njegovim, jedna u jedanaestercu, a druga u dvanaestercu«.

193. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Три сестре Арбанке.* Српски књижевни гласник, НС, 1939, књ. LVII, бр. 5, 361—368.

Jovan Kršić je, u članku *Jedna nepoznata pesma o Kraljeviću Marku* (*Pravda*, 7, 8, 9. I 1939), dijelom prepričao a dijelom štampao po svom bilježenju pjesmu koju je čuo u selu Vrbniku u Dalmaciji. Tim povodom K. prati ličnosti ove pjesme i nalazi, poslije analize događaja oko ženidbe »Stevana Slijepca«, da je Marko Kraljević, kao već otipisani, uopšteni junak, u ovom prepjevu zamijenio Ivana Crnojevića. »Stevan Slijepac« poznat je istoriji — to je Stevan Đurđević, sin despota Đurđa Smederevca, oslijepljen od strane zeta Murata II. Taj Stevan se zaista oženio Angelinom, svastikom Ivana Crnojevića. U osnovi svojoj, Kršićeva pjesma nije spadala u ciklus Marka Kraljevića, nego mu je tek kasnije priključena kao i mnoge druge o junacima lokalnim, neuopštenim, i to onda kada je otišla sa terena gdje je postala. O udaji i druge svastike Ivan-begove, Marije, koja se pominje i u Kršićevoj pjesmi, imamo pomen u Vukovim pjesmama — u *Ženidbi Vlašića Radula* i u dvije njene varijante. U epskom narodnom pjesništvu postoji pomen i o trećoj strani — ženi Ivana Crnojevića, i to u *Ženidbi Maksima Crnojevića*. K. govori o istoriji poznatim sestrama Gojsavi, Angelini i Mariji, Arbankama, kćerima elbasanskog vojvode Đorđa Arianita, i o razlozima narodnog pjesnika da ih unese u usmenu hroniku.

194. KOVIJANIĆ, RISTA. *Obilić u Njegoševoj poeziji.* Književni sever, 1929, V, 3, 93—101.

U svom književnom djelu, posebno u *Gorskom vijencu*, Njegoš je, više nego ijednom drugom junaku naše narodne poezije, posvetio pažnju Milošu Obiliću. Osim Miloša, Njegoš često pominje i Kosovo, kosovske žrtve i junake.

Obilićev kult Njegoš je razradio i uzdigao mnogo više nego sam narodni pjevač. Pisac teksta pokušava da objasni uzroke Njegoševa izuzetnog oduševljenja Milošem Obilićem. »Uzrok Njegoševa naročitog obožavanja Obilića« — piše on — »ne leži sav u samom pesniku, već nešto i u sredini u kojoj je živeo i sa kojom je saosećao«. Obilić je u Njegoševim krajevima, gdje je borba za punu nacionalnu slobodu bila isto toliko značajna kao i sam život, bio uvažen i voljen više nego igdje drugo. Stavljajući Obilića »u plamteće vrste«, Njegoš je izražavao pravo osjećanje, ne samo svoje, nego svoga naroda (najljepše stihove Obiliću u *Gorskom vijencu* pjeva kolo, tj. cio narod).

Uzroci Njegoševog oduševljenja Obilićem leže i u svojstvima samog pjesnika, kao i u osobinama Miloša Obilića koji mu je dao narod. Tu je, prije svega, Kosovo, a Obilić je u potpunosti vezan za kosovski podvig. »Kosovo je dalo našoj naciji jednu posebnu religiju. Njegoš je tom religijom fanatizovan u najboljem smislu reči; — sem toga, ničim više na svetu«. U kosovskoj tragediji Njegoš vidi svu crnu sudbinu svoga naroda, ali i veličanstvenu pobjedu srpskog duha; u kosovskim žrtvama nalazi najsvjetlije primjere požrtvovanja.

Kao najveći propovjednik borbe za nacionalnu slobodu, Njegoš traži požrtvovanje do krajnjih granica, do »istrage«. »Osveta Kosova, to je težište Njegoševa nacionalnog programa — uzvišen i svet nacionalni ideal, koji kroz čitavu svoju poeziju ističe, i ne može dovoljno da naglasi«. U Obilićevu podvigu pjesnik *Gorskog vijenca* vidi pravedno djelo: ubistvo turskog cara na Kosovu predstavlja ubistvo predstavnika tiranije, a prema tiraniji se ne može i ne smije odnositi bez pogovora.

Najistaknutije osobine Miloša Obilića koje mu je podarila narodna pjesma jesu: nacionalni ponos i viteško dostojanstvo koje čast domovine stavljaju iznad svega ostalog, unutarnja čistota i fizička ljepota. Međutim, Njegoš mu daje mnogo više od toga — on Obilića diže iznad svih kosovskih žrtava, u njemu veliča nacionalni duh. »Po narodnom pesniku, u nama je kosovskim porazom ostao nepobeđen *čovek*, pobedila je čovečnost (knez Lazar, Marko Kraljević); po Njegošu je ostao nepobeđen duh nacije (Obilić)«.

195. МАТИЋ, СВЕТОЗАР. *„Краљевић Марко" (збирка 220 песама и 90 приповедака народних; средио Ср. Ј. Стојковић; издање Друштва св. Саве).* Српски књижевни гласник, НС, 1922, књ. VI, бр. 6, 477. # С.М.

Bilješka o izlasku iz štampe zbirke narodnih umotvorina: pjesama epskih i lirskih, pripovijedaka i poslovica koje govore o Marku Kraljeviću. U uvodu je Stojković iznio dotadašnje naučne rezultate o

ovom junaku. Prikazivač drži da je urednik morao ovoj knjizi da dâ ili »naučniji oblik«, ili da je, kad se već zadovoljio ambicijom da sačini popularnu čitanku, rastereti od lošijih pjesama.

196. МИЛУТИНОВИЋ, САВА. *Косовска легенда.* Српски књижевни гласник, НС, 1940, књ. LIX, бр. 4, 257—264.

Autor se u članku bavi pitanjem: »šta je to što je u očima narodnog rapsoda izdvajalo kosovski poraz iz niza ostalih poraza i pobeda?« On ukazuje na etički smisao Kosova, na »višu istinu koja treba da budućim pokolenjima pokaže put kojim treba ići... U Kosovu je naš pevač video ne jedan fizički poraz kakvih je svaka istorija puna, već jednu duhovnu pobedu, kakva se ne sreće svuda«. Kosovska legenda je sva u pobjedi duha nad materijom. Ona je u XVII vijeku dobila svoj puni lik, tvrdi M., kada su se o njenim junacima počele pjesme pjevati. »Prvo na terenu koji je bio dosta udaljen od samog mesta pogibije — negde u krševima Hercegovine i Primorja, u kojima nastaju pesme dugoga stiha, bugarštice, koje prve opevaju sam događaj i predaju već stvoren motiv u nasleđe desetercu. Deseterac ga dalje razvija, daje mu one misli, slike i detalje koji danas i čine svu njegovu vrednost i lepotu... i tako od istorijske istine, ništa lepše i ništa tragičnije od maričke, stvara legendu sa kojom se ništa porediti ne može. Od istorije uzima samo događaj — sve ono što ga prati stvara narod sam kao izraz svoga duha i svoga gledanja na vrednosti ovoga i onoga sveta«.

197. ОРХАНОВИЋ, СТЈЕПАН М. *Образовање легенде о кнезу Лазару у старој српској поезији.* Мисао, 1932, књ. XXXVIII, св. 3. и 4, 213—218; 5. и 6, 341—346; св. 7. и 8, 480—487.

U uvodu studije O. govori o odnosu narodne književnosti i istorije i tvrdi da porijeklo i tumačenje narodne književnosti treba tražiti u istoriji, da je i ona određena istorijom i zavisna od istorijskih uslova. Narodna književnost se javlja kao produženje književnosti na mrtvom, nenarodnom jeziku i između oba pravca, konzervativnog i naprednog, postojao je nekad nužan odnos opšte životne uzročne zavisnosti.

O. pronalazi elemente Lazarove legende naporedo u narodnim pjesmama i hagiografijama. On ide i dalje, i svim poznatim motivima ove legende: motivu mirisanja, motivu netruljenja tijela i motivu moći isceljenja — nalazi izvor u *Starom* i *Novom zavjetu*, »delima prvobitne inspiracije srednjovekovnoj hagiografskoj književnosti«. Svi ovi motivi su, dakle, književni, a prenošeni su u vremenu i prostoru šablonski. Ovi književni motivi su, iz svog mitološkog značenja atributa božijih, postali mitološki atributi istorijskih svetitelja. Kada se sazna otkuda su uzeti i kako je došlo do formiranja izvjesnih podviga ili čuda u nekim legendama, ti podvizi gube vrijednost istorijskih činjenica. Čudima je istorija svakako bila deformisana, ali kako je to uči-

njeno u interesu ljepote i u skladu sa lijepim koje je »igralo direktnu i presudnu ulogu u stvaranju legenada i mišljenja«, ovaj postupak je umjetnički opravdan. Autor govori i o motivu sijanja, svijetljenja glave kneza Lazara i nalazi takva mjesta u hagiografijama i *Novom zavjetu.* Kao mistični atributi, svi ovi motivi pridavani su isključivo Bogu, a zatim, preko Hrista, svima svetim i pravednim koji se sa njim mistično ujedinjuju. I padanje sunca, Lazarove glave, u vodu inspirisano je jevanđeljima, a stihovi *Sve zvijezde kraju pribjegnule, / Sve Kosovo tama pritisnula,* podudarni su i sa nekim navodima jevanđelja i sa pojedinim mjestima iz apokrifa. Iste kosmičke pojave događaju se prilikom Lazarove pogibije i prilikom Hristove smrti — pjesnik još jednim mističnim motivom poredi kneza Lazara sa Hristom. On poredi i situacije prije njihove smrti — oba su prije smrti imala da se izjasne za koje će se carstvo odlučiti. Da bi ovo poređenje bilo do kraja izvedeno, i Lazar je kao i Hrist bio izdan od nekoga iz najbliže okoline. Vuk Branković, tako, kao žrtva pjesničke mistifikacije, morao je da predstavlja Judu. Cijelo ovo poređenje izvedeno je frapantnom sličnošću: izdaja Vukova se otkriva dan prije kosovske bitke, uoči Lazarove smrti, a Judina na veliki čevrtak, uoči Hristove smrti, i to za vrijeme večere Lazarove sa srpskom gospodom, a Hristove s apostolima. I prizori sa večere teku jednako. Obje izdaje, jednako, samo su književni tip, nemaju vrijednost ni vjerovatnoću istorijskog događaja, a sigurno je jedno da je Judina izdaja bila prvi mistični književni šablon te vrste po kom su pravljene sve ostale literarne izdaje u srednjem vijeku.

Autorov zaključak glasi: »... legenda je manje istorijski dokumenat a daleko više umetničko delo, uvelike zavisno od prethodnih književnih proizvoda«.

198. POPOVIĆ, LAZA. *Srpske narodne pesme. O veličini umiranja duše.* Književni jug, 1919, knj. III, sv. 8, 337—339.

Predmet članka je »tri smrti velike i uzvišene«: Isusa Hrista, kozaka Ošćapa i hajduka Vujadina. P. govori »o umiranju kao o nečem najboljem i najdragocenijem što čovek može da iz sebe dade za druge«, o umiranju koje je »potpuno, celo, jako, svesno i lepo«.

199. СТАНОЈЕВИЋ, СТАНОЈЕ. *Јован Н. Томић: Последње две године живота и рада харамбаше Баја Николића Пивљанина (1684. и 1685. год.)* ... Српски књижевни гласник, 1901, књ. II, бр. 1, 71—72.

Prikaz knjige J. Tomića *Poslednje dve godine života i rada harambaše Baja Nikolića Pivljanina,* u kojoj je autor prikazao »rad jedne hajdučke čete, koju je mletačka republika u južnom srpskom primorju znala vešto da upotrebi kao svoje oruđe u borbi protiv Turaka«. Njen harambaša bio je Bajo Pivljanin, koji je poginuo na Vrtijeljci 1685. U opisu posljednjih godina života i borbi Bajove čete »ogleda se tip hajdučkog života i borbe u srpskom primorju«.

8. MOTIVI

200. АНОНИМ. *Рад. Медешица: Филип Вишњић и песнички оквир „Полећела два врана гаврана".* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLV, бр. 4, 327. # Д.

Prikaz članka preštampanog iz *Priloga proučavanju narodne poezije.* Članak se odnosi na starinu narodnog pjesničkog okvira sa gavranima glasonošama koji je Višnjić umjetnički iskoristio u pjesmi *Boj na Mišaru.* Višnjić nije tvorac ovoga motiva, a mogao ga je upoznati na putu kroz Hercegovinu i Crnu Goru, »gdje bi se isti mogao lokalizovati po većini pesama u kojima se javlja, i pre Vukovih zbornika, ili u Sremu, pošto ga ima i u *Erlangenskom zborniku,* redigovanom najverovatnije u Beogradu, ne čak oko Siska, kako i g. Medenica navodi prema g. Gezemanu«.

201. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР Р. *Лажни младожења и лажна млада.* Књижевни север, 1926, II, 10, 393—396.

Motiv lažnog mladoženje, koji je više puta obrađen u narodnoj pjesmi (*Ženidba Maksima Crnojevića,* neke pjesme o despotu Lazaru Brankoviću), ima svoju osnovu u stvarnim događajima naše prošlosti. Autor navodi nekoliko dokumenata (doduše novijeg datuma — iz 1732. i 1826. godine) koji nedvojbeno govore o »podmetanju« lažnog mladoženje umjesto pravog.

Međutim, narodna pjesma pominje i obrnute slučajeve, tj. podmetanje lažne mlade umjesto prave (pjesma u kojoj se govori o prosidbi Jazedžije Saliha iz Kurtove zbirke *Hrvatske narodne ženske pjesme* I, Mostar 1902, str. 153—156). Pisac teksta navodi i pripovijetku *Arif veliki vezir* od N. Besarovića (*Bosanska vila,* 1887), u kojoj se govori o slučajevima prevare sa lažnom mladom.

Đ. izvodi zaključak da je podmetanje lažnog mladoženje ili lažne mlade ponekad bilo iz nevolje, a ponekad, pak, čista i namjerna podvala.

9. MIT I RELIGIJA

202. АНОНИМ. *Др Дим. Буровић: Митолошки елеменат у песми „Цар Лазар се приволева царству небеском".* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLV, бр. 4, 326. # К.

Prikaz studije preštampane iz *Glasnika Jugoslovenskog profesorskog društva.* Prikazivač smatra da u ovoj pjesmi ima mitoloških elemenata u mjeri kakva je zastupljena i u ostalim narodnim pjesmama, narodnoj vjeri, »verovanju hrišćanski gotovo samo obojenom«. Po njemu, Lazarevo privolijevanje carstvu nebeskom »treba smatrati kao sintezu opšteg osećanja našeg višeg društva u srednjem veku, propagirano kroz svu staru književnost i pismenost od Nemanjine povelje

Hilandaru i Savina života Simeonova, preko svih pohvala knezu Lazaru i dalje do kraja XVIII veka. Sama pesma odaje svoje kaluđersko-knjiško poreklo, a u Vukovoj verziji neće ni biti starija od XVIII veka, bar u završnim stihovima: sve je sveto bilo i čestito (časno, pošteno — po novijem značenju mesto starog: srećno)«.

203. ЧАЈКАНОВИЋ, ВЕСЕЛИН. *Трн и глог у народној српској религији.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLIX, бр. 2, 125—130.

Članak predstavlja odlomak neobjavljenog rada o religiji i mitologiji biljaka i drveća, a odnosi se na vjerovanja u vezi sa trnom i glogom. Autor naglašava da je kult biljaka i drveća bio kod starih Srba jako razvijen i, što je od najvećeg značaja, od njega se sačuvalo do savremenih dana više ostataka, jasnijih nego kod mnogih drugih naroda.

204. ЧАЈКАНОВИЋ, ВЕСЕЛИН. *Култ дрвета и биљака код старих Срба.* Српски књижевни гласник, НС, 1940, књ. LX, бр. 2, 112—122.

Svoju raspravu Č. počinje konstatacijom da je kult biljaka i drveta jedini od starih kultova sa kojim se pravoslavna crkva »brzo i bezuslovno izmirila« i to je učinilo da je ovaj kult ostao u narodu svjež i jak. Drveta i biljke imaju zato važno mjesto i u narodnoj mitologiji i legendama. Autor tvrdi da mu je o njima poznato oko stotinu mitova i legenda, u cjelini i u fragmentima. One počivaju na uvjerenju »da se eliksir života nalazi u tajanstvenoj snazi svetih drveta i magičnih biljaka«.

205. БУРИЋ, МИЛОШ. *Хелени и динарски Срби (Једно упоређење њихове религиозности).* Српски књижевни гласник, НС, 1932, књ. XXXVI, бр. 7, 518—528.

Sličnost u religioznosti ova dva naroda izbija najviše kad se uporedi helensko vjerovanje koje je poniklo iz ratova sa Persijancima sa jugoslovenskim vjerovanjem koje je poniklo iz ratova s Turcima. »U oba rata bio je strašni i grandiozni sukob Istoka i Zapada, okršaj dveju suprotnih ideja, dvaju suprotnih socijalno-političkih shvatanja. Na istočnoj strani je princip univerzalne vlasti koja odbacuje svaku deobu s nekim drugim i, kao posledica toga, princip ropstva, a na zapadnoj strani princip pravde i slobode i slobodan život u nezavisnoj državi«. Đ. u tom smislu pravi konkretna poređenja na nizu primjera iz naše narodne poezije i helenske tradicije. Iz njih proizilazi da »istorijska uloga Helena i Srba leži u odmazdi pravde. Oba naroda stoje na strani zakona i reda protiv bezakonja i nereda«. Velikoj borbi dva naroda oduzet je lokalni karakter i dat širok, svjetsko-istorijski značaj kao borbi dviju kultura — helenstva i varvarstva, hri-

ANU BiH АНУ БиХ

šćanstva i muslimanstva. Uvođenjem viših sila u tu borbu ona je dobila i kosmički značaj i pretvorila se u grandioznu epopeju. Religiozna vjerovanja u višu, nadljudsku pomoć u ovoj borbi dobila su jednu karakterističnu vrijednost — podsticala su stvaralačku snagu narodnu.

10. JEZIK, STIL I METRIKA

206. ЋУРЧИН, МИЛАН. *Петостопни (српски) трохеј.* Српски књижевни гласник, 1905, књ. XV, бр. 6, 442—451; 7, 527—531; 8, 604—613.

Rad je dodatak doktorskoj disertaciji *Srpska narodna pesma u nemačkoj književnosti.* U prvom poglavlju — *O istoriji deseterca* — raspravlja se o postanku deseteračkog stiha: autor tvrdi da se ne može sa sigurnošću odrediti gdje i kad se ovaj stih prvi put pojavio, ali se može pretpostaviti da je nastao u isto doba kad i najstarije narodne junačke pjesme, dakle u doba oko kosovske bitke i nešto kasnije, a u predjelu oko Kosova i u pograničnoj Srbiji i Bosni. U doba pod Turcima narodna pjesma o junačkim događajima usavršavala se u obliku deseteračkom, širila se i dopirala u sve krajeve »gde su pesmom davali oduška svojoj nevolji«: sjeveroistočno u Bugarsku, sjeverozapadno preko BiH u Dalmaciju i Hrvatsku, čak do Kranjske. Pjesme koje su zabilježene u Hektorovićevu djelu — bugarštice »srpskim načinom« pjevane — sadrže 15 do 16 stihova i Ć. takav oblik naziva *dalmatinskim stihom;* on, naime, misli da su te pjesme u Dalmaciju došle iz srpskih krajeva kao junačke deseteračke, a da su ih u Dalmaciji prepjevali stihom koji je tamo već bio odomaćen, dakle dužim stihom. Namjera autorova je da dokaže kako duži, 15—16-složni stih nije raniji i stariji od deseterca, nasuprot već postojećim mišljenjima (Miklošić, Bogišić, Jagić).

Drugo poglavlje nosi naslov *Desetarc kao stih.* Svaki deseterac je — piše Ć. — zasebna cjelina, metrička i sintaksička, jer se krajem stiha završava i rečenica. Deseterac ne poznaje opkoračenja, odnosno na kraju stiha redovno nastaje snažan presjek — cezura. Cezura na kraju stiha najvažnija je osobina deseterca. Odmah za tim dolazi, kao karakteristika deseterca, lakši presjek poslije četvrtog sloga. Osnovni ton deseterca je trohejski, ali samo osnovni, jer ne može biti govora o tome da je deseterac uvijek pravilan petostopni trohej. Što nešto više od jedne petine stihova možemo čitati bez natezanja trohejski, tome je uzrok trohejski, padajući karakter srpske riječi i sastava rečenice. Između dvije cezure padaju i dižu se stope kako kad: trocheji se miješaju sa jambima i daktilima. Ovakav stih ima samo srpska narodna poezija, kao i neke poezije koje su ga pozajmile iz srpske poezije (Bugari, npr.). Slikova, asonancija i aliteracija ima ponekad u desetercu, oni dolaze sami od sebe, kao govorni ukras ili kad hoće nešto da se naglasi.

Međutim, stvari stoje malo drugačije ako se uzme u obzir da je narodna pjesma određena za pjevanje. Nijemci su prenijeli u svoje

pjesništvo onaj deseterac koji se govori, odnosno čita, a ne onaj koji se pjeva. U srpskom desetercu melodija igra glavnu ulogu. Prvi je P. Budmani obratio pažnju na zakone ritmike u srpskoj narodnoj metrici. Za njim se poveo i L. Zima. Najzad je V. Volner, dopunjujući ih obojicu, učinio njihove radove gotovo izlišnim svojom raspravom *Građa srpskog stiha*. Volner polazi od melodije, koju naziva alfom i omegom narodne metrike. Ć. saopštava najvažnije Volnerove zaključke: da tekst južnoslovenske narodne pjesme nastaje u neposrednoj vezi sa melodijom, ali da je pogrešno tražiti u njemu apstraktnih stopâ. Tekst narodne pjesme postaje iz narodnog govora, koji se sasvim prirodno i neusiljeno podaje ritmu melodije.

Ć. na kraju ovog poglavlja konstatuje da petostopni trohej nije prosto prenesen stih srpske narodne junačke pjesme. Deseterac je »služio podlogom istom troheju i [...] on ga je upravo izazvao«, ali oni ni u kom slučaju nisu identični.

Treće poglavlje: *Prelaz srpskog deseterca u petostopni trohej u nemačkom pesništvu* govori uglavnom o Geteovu prevodu *Hasanaginice*. Ćurčin se slaže s Dincerovim mišljenjem, koje polazi od pjesnikova kazivanja da je *Hasanaginicu* prevodio »sluteći ritam i obraćajući pažnju na red reči u originalu«, pa kaže da je Gete »na svaki način poznao prvi stih, upoređujući nemački prevod od 1775. s originalom«. Ć. detaljno razglaba glavne tačke na koje se Gete pri radu oslanjao. Trudeći se da vjerno pogodi stih srpske narodne pjesme, Gete je svojim prevodom *Hasanaginice* uveo potostopni trohej bez slika u njemačko pjesništvo. Prenio je deset slogova, trohejski osnovni ton i oba karakteristična presjeka, samo što je u njemačkom od slobodnog deseterca postao pravilni petostopni trohej.

Po svemu sudeći, odmah poslije Getea Herder je u desetercu preveo svoj *Gesang von Milos Cobilich und Vuko Brankowich* (1788), te je, po Geteovu primjeru popravljajući prevod naročito se trudio da ukloni opkoračenja.

Posljednje poglavlje — *Petostopni trohej u nemačkom umetničkom pesništvu* — sadrži niz podataka o bogatstvu upotrebe petostopnog trohejskog stiha kod njemačkih pjesnika. Sam Gete, pošto ga je otkrio, upotrijebio ga je u mnoštvu svojih kasnijih pjesama, pri čemu se sve više i više udaljavao od srpskog stiha: zanemaruje cezure, upliće kraće stihove među deseterce i sl. Isto tako i Herder, koji ga, još slobodnije, upotrebljava i u originalnim pjesmama i u prevodima. U djelima docnijih njemačkih pjesnika ovaj stih postaje još slobodniji.

207. ВИНАВЕР, СТАНИСЛАВ. *Језичке могућности. Трећи чланак.* Мисао, 1923, књ. XII, св. 3, 860—871.

V. razvija misao da je narodna junačka pjesma kao umjetnina sasvim zrela, završena, da nema ničeg nedopjevanog u sebi. Mada je tvorevina jednog naivnog doba i naivnog života, sama ona nije naivna; životno sirova, ona nije umjetnički sirova. U njoj se jasno osjećaju zakoni stilizacije: ispričani sadržaj nije nag i sirov — neke pojedinosti su istaknute, druge odbačene, a treće podređene.

Najveći dio članka autor posvećuje razmatranju narodnog junačkog deseterca. On smatra da je to što je narodna epopeja izražena baš u ovom a ne u drugom metru posljedica naročitog života: odbrambenog, hajdučkog, patriotskog. Osnovna umjetnička težnja, jednako u starom narodnom pjesništvu kao i u novijem, jeste kalup koji se može nazvati *plaha klima* i *mukla oseka;* svaki stvarni događaj se razbija i ukalupljuje u niz ritmičkih događaja sa po jednom plimom i osekom: *Zakukalo devet udovica / Zaplakalo devet sirotica*... Snaga, zalet, uspon deseterca nalaze se u prva četiri sloga — u četvercu. U njemu je akcija; šesterac, drugi članak deseterca, jeste vrsta muzičke, dosta tamne, mukle i nerazgovijetne pratnje. Snaga i jasnost je u prvom članku. I uopšte, najkraća, najizrazitija, jeziku prosto urođena, potpuna akcija postiže se četvercem. Akcija cijelog deseterca sastoji se, tako, iz prvog stremećeg, aktivnog članka (četverac) i drugog zadržavajućeg, muklog članka (šesterac). Svaki stih je za se po jedna cjelina od udarca i otpora.

U bugaršticama je to drukčije. Tamo je pripjev najbitnija intimna osobenost. U njima aktivni, udarajući, stvarajući dio jeste cio onaj veliki stih, a otporni, mukli, trpeći dio jeste pripjev. To je opet šesterac. Dakle, »jedan isti princip postoji i u bugaršticama i u desetercu, da se početnoj, poletnoj akciji protivstavi muzička odbojna muklina šesterca«.

11. MELOGRAFIJA

208. АНОНИМ. *Предавање професора Др. Густава Бекингса „О музичким елементима у југословенском народном епу"*. Књижевни север, 1931, VII, 1, 40—41. # Б.Ј.

Predavanje G. Bekingsa *O muzičkim elementima u jugoslovenskom narodnom epu* održano je u »Jugoslovenskom krugu« njemačkog Univerziteta u Pragu kao prvo u nizu kojim je ovo društvo slavista željelo da »upozna širu javnost sa problemima jugoslovenskog života«. Predavanje je rezultat naučnog putovanja članova društva kroz Dalmaciju, Crnu Goru, Bosnu i Srbiju.

U muzici našeg narodnog epa Bekings je našao tri bitna elementa: arapsku kulturu, specijalnu tehniku gusala i, napokon, ono što je čisto autohtono, osobeno. Arapski elemenat ogleda se u sistemu tonova, melodici i šarenilu »arabeski«, od kojih je pjevač stvorio zakon ove vještine i umjetnički ih uobličio. Predavač je posebnu pažnju obratio guslama, u kojima nalazi sličnosti sa jednim indijskim instrumentom.

S druge strane, Bekings smatra da se »kao zapadnjačko« u našem epu može smatrati »njegova racionalna metrika (ep se naš može u note složiti), naturalistički način stvaranja, pa deseterac i skroz primitivna obrada crkvenih glasova gdc se jedan osnovni ton u svakom desetom slogu ponavlja«. O pravoj umjetnosti, u modernom smislu,

ne može se govoriti: sve je tu prirodno, a pjevač se ne služi stilizacijom ni forme ni glasovne građe.

Uz predavanje emitovana je i snimka guslara Vučića, koji je također boravio u Pragu.

12. REALIJE

209. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР Р. *Коњ и оружје као знаци положаја и старешинства.* Књижевни север, 1928, IV, 7, 8. и 9, 371—375.

U našem narodu i u našoj narodnoj poeziji konj i oružje smatrani su znacima starješinstva. Autor navodi niz primjera iz starih spomenika i arhivskih dokumenata koji to potvrđuju, kao i stihove iz narodne pjesme koji to lijepo ilustruju: *Koliko su divno živovali / Ispod sebe konje mijenjali / I sa sebe svijetlo oružje...* Međutim, kao znak položaja i starješinstva ponekad se javlja samo oružje, bez konja, ili, pak, samo konj, bez oružja (*Dioba Jakšića*, odnosno stihovi: *Dmitar ište konja starješinstvo*). Sa ovim starješinstvom ne treba miješati slučajeve kada se u narodnoj poeziji spominje »starješinstvo« kao višak pri diobi koji se daje u znak pažnje starješini, domaćinu ili višak plijena koji se odvaja najzaslužnijem za taj plijen.

Konj i oružje su istovremeno i znaci časti, a često je u vezi s njima i žena, koja doduše ne znači ni položaj ni zvanje, nego samo čast, u koju niko ne smije dirati.

I Turci su smatrali konja i oružje kao znake časti, te zbog toga nisu ovu privilegiju dopuštali raji. Zanimljivo je da je konj kod sveštenstva bio također znak zvanja, samo su umjesto oružja išle sveštenićke knjige ili slična znamenja.

210. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР Р. *Отрови.* Мисао, 1930, књ. XXXIV, св. 3. и 4, 210—216.

O otrovima i njihovoj upotrebi nema mnogo podataka, mada je sigurno da su u našoj starini igrali znatnu ulogu. Đ. drži da su se spomeni o njima sačuvali najviše u narodnim pjesmama, pa ih i razmatra isključivo u svjetlu tih svjedočanstava. Za otrov postoje još tri sinonima: jed, čemer i nalep, a upotreba mu je bila dvojaka — ili je njime trovano oružje da bi mu efekat bio smrtonosan, ili se davao kao napitak. Đ. govori o načinima kako se truje u narodnim pjesmama i svoje navode ilustruje pojedinačnim stihovima.

13. POMENI, PREVODI I IZUČAVANJA U STRANIM KNJIŽEVNOSTIMA

211. АНОНИМ. *Louis Leger, Slovenska mitologija...* Српски књижевни гласник, 1904, књ. XII, бр. 6, 1119.

Bilješka o izlasku iz štampe Ležeove *Slovenske mitologije* u prevodu R. Agatonovića. Prevodilac je napisao i predgovor o životu i radu L. Ležea, ističući posebno njegovo izučavanje slovenske istorije i književnosti. Kao uvod djelu, Agatonović je dao jedno poglavlje u kome govori o mitologiji uopšte.

212. АНОНИМ. *Разговори с Гетеом.* Српски књижевни гласник, 1904, књ. XIII, бр. 1, 75—76.

Povodom objavljivanja fragmenata iz Ekermanove knjige *Razgovori s Geteom,* pisac bilješke napominje da prevodilac teksta nije ranije bio u mogućnosti da otkrije u kojim se zbirkama nalaze narodne pjesme koje je Gete pominjao. Zahvaljujući Milanu Ćurčinu, koji je saopštio naslove svih pomenutih narodnih pjesama i zbirke u kojima su objavljene, *Srpski književni glasnik* donosi redom podatke i na taj način nadopunjava tekst koji je objavljen u XII knjizi (br. 7, 1163—1171) ovog časopisa.

213. АНОНИМ. *Baron Adolf d'Avril.* Српски књижевни гласник, 1904, књ. XIII, бр. 5, 399—400.

Povodom smrti Adolfa d'Avrila, autor teksta piše o životu i radu ovog zaslužnog radnika na polju književnosti. D'Avril je svojim radom zadužio i naš narod: pored studije *Hrišćanska Srbija (La Serbie Chrétienne),* koja je objavljena 1896, on je u više navrata pisao o našim političkim i književnim prilikama, između ostalog o spisima Matije Bana, Stojana Boškovića i Nićifora Dučića, o srpsko-turskim ratovima. Posebno je značajno njegovo djelo *Kosovska bitka (La bataille de Kossovo),* objavljeno u Parizu 1868. U njemu je D'Avril dao desetak naših narodnih pjesama o kosovskom boju, pokušavajući da ih poveže u jednu epsku cjelinu kao što su to prije njega činili Joksim Nović-Otočanin u *Lazarici* (1847) i dr Sigfrid Kaper u *Der Serben — car Lazar.* Pored pjesama D'Avril je napisao i predgovor o srpskom narodu i njegovoj poeziji. Djelo je i kod nas privuklo pažnju, te je Stojan Novaković napisao opširan članak o njemu u *Vili* 1868.

214. АНОНИМ. *Статы по Славеновѣдѣнію.* Српски књижевни гласник, 1905, књ. XIV, бр. 6, 477. # Д.

Bilješka o izlasku iz štampe zbirke članaka o slavenskim narodima u redakciji poznatog slaviste V. I. Lamanskog. Od članaka koji se tiču našeg naroda u knjigu su ušli: *Motivi u predanju o smrti kralja Vukašina* od J. N. Tomića, jedan tekst J. Erdeljanovića i *Južnoslovenske pjesme o smrti Kraljevića Marka.*

215. АНОНИМ. *Српски преводи на талијански.* Српски књижевни гласник, 1905, књ. XV, бр. 5, 396. # И.

Bilješka o prevodu na italijanski narodne pjesme *Nahod Momir.* Pjesmu je prevela Umberta Grifini, a prevod je objavljen u časopisu *Nouva Rassegna,* poznatom po tome što redovno donosi prevode iz srpskohrvatske književnosti. Prevod je posvećen italijanskom pjesniku Đ. Paskoliju.

216. АНОНИМ. »*Das serbische Volkslied in der deutschen Literatur*«. Српски књижевни гласник, 1906, књ. XVI, бр. 3, 235. # В.

Bilješka o štampanju doktorske disertacije M. Ćurčina u Lajpcigu. Ćurčin je svoja izučavanja o srpskim narodnim pjesmama u njemačkoj književnosti podijelio u dva poglavlja: u prvom razmatra Herderove prevode morlačkih narodnih pjesama, a naročito Geteov prevod *Hasanaginice;* u drugom govori o popularnosti srpske narodne pjesme kod njemačkih romantičara, o njemačkim prevodima Vukovih pjesama. Dodatak ovoj disertaciji je tekst *Petostopni (srpski) trohej.*

217. АНОНИМ. [*Успомене Л. А. Франкла о Милици Стојадиновић...*]. Српски књижевни гласник, 1906, књ. XVII, бр. 12, 494—950. # П.С.

Opširnija bilješka o životu i radu Ludviga Augusta Frankla, koji je za našu nauku o književnosti značajan zbog prevoda srpskih narodnih pjesama na njemački. Prevod je objavio 1852. pod naslovom *Gusle, Serbische Nationallieder.* Prevodeći naše narodne pjesme, Frankl se trudio da zadrži razmjer i ritam njihov, u čemu, naravno, nije imao uvijek uspjeha. Prevod je posvetio Mini, kćerki Vuka Stefanovića, u čijoj je kući bio čest gost.

ANU BiH АНУ БиХ

218. АНОНИМ. *Шарл Нодје и романтичка група.* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XX, бр. 4, 315—317. # Л.

Prikaz knjige *Charles Nodier et le groupe romantique* (Paris, 1908) Mišela Salomona. Književna ličnost Š. Nodjea zanimljiva je i za nas, jer se Nodje bavio našom narodnom literaturom: prevodio je naše narodne pjesme na francuski, boravio u našoj zemlji, čak je napisao i roman iz dalmatinskog života *(Žan Sbogar).* Posebno je zanimljiv dio knjige u kome je opisan Nodjeov boravak u Ljubljani, gdje se upoznao s našim narodnim životom i poezijom i gdje je pisao svoje novele, prevode i mistifikacije »ilirske«.

219. АНОНИМ. *Валтера Скота превод песме о Хасан-агиници.* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XXI, бр. 6, 397.

Bilješka o traganju V. Jovanovića za prevodom *Hasanaginice* na engleskom jeziku, koji je, po svemu sudeći, V. Skot ostavio u rukopisu. Jovanović je u časopisu *The Athenaeum* (br. 4219, od 5. septem-

bra 1908) objavio tekst *Jedan izgubljeni prevod Skotov*, gdje napominje da je u Lokartovom *Skotovom životu* naišao na podatak da je Skot 1799. čitao Džemsu Balantajnu »morlački fragment po Geteu«, namijenjen Ljusovim *Bajkama*. Taj »fragmenat« je, u stvari, poznata balada *Hasanaginica*. Bajke su objavljene 1801. ali bez Skotovog prevoda. Katalog izložbe Valtera Skota, koji je izašao u Edinburgu 1871, ima zabilježen taj rukopis kao *The Lamentation of the Faithful Wife of Asan Aga*, preveden sa morlačkog jezika u dvanaest strofa. U Katalogu se napominje da je rukopis u privatnom vlasništvu, ali Jovanović nije uspio da ga vidi. Naime, pomenuti ljudi su odgovorili da rukopis ne posjeduju i da je obavijest u Katalogu pogrešna.

220. АНОНИМ. *Један изгубљени превод В. Скота.* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XXI, бр. 9, 718. # Н.

Bilješka Vojislava M. Jovanovića, prenesena iz engleskog časopisa *The Athenaeum* (br. 4219, od 5. sept. 1908), u kojoj se pominje prevod *Hasanaginice* iz pera Valtera Skota. To je vjerovatno bio prvi prevod naše poznate balade (1799), ali nikada nije štampan, mada je bio namijenjen za Luisove *Čudnovate priče*. Rukopisu prevoda izgubljen je svaki trag.

221. АНОНИМ. *Француски романтичари и српска народна поезија.* Српски књижевни гласник, 1909, XXII, бр. 6, 478. # Н.

Obavještenje o štampanju knjige *Francuski romantičari i srpska narodna poezija* u izdanju mostarske Male biblioteke (1908). U knjizi su, mjestimično dopunjeni i ispravljeni, tekstovi o Šarlu Nodjeu, Prosperu Merimeu i njegovim mistifikacijama srpske narodne poezije, koji su ranije objavljeni u *Srpskom književnom glasniku* (1901, 1904).

222. АНОНИМ. *Прилог ка изучавању наших народних песама.* Српски књижевни гласник, 1909, књ. XXIII, бр. 1, 77—78. # К.

Bilješka o izlasku iz štampe rasprave K. N. Misirkova *Южнославянскія епическія сказанія о женитьбѣ Кароля Валкашина въ связи съ вопросомъ о причинахъ популярности Кароля Марка среди Южныхъ Славянъ*. Djelo je objavljeno u Odesi i predstavlja nov prilog proučavanju ciklusa narodnih pjesama o Marku Kraljeviću.

223. АНОНИМ. *Мериемеове књижевне мистификације.* Српски књижевни гласник, 1910, књ. XXIV, бр. 1, 78—79. # Л.

Bilješka povodom članaka Ogistena Tjerija u *Figaru* pod naslovom *Velike književne mistifikacije*. Jedan dio tih tekstova odnosi se na mistifikacije srpskih narodnih pjesama od strane Prospera Meri-

mca. Članak ne sadrži ništa novo: u njemu su podaci koje je ranije iznio poznati bibliograf francuskog romantizma Miras Turne, kao i podaci koje je prikupio Luj Leže služeći se člankom dra T. Matića (objavljenim u *Arhiv für slavische Philologie*). Novo je — konstatuje pisac bilješke — samo to što Tjeri tvrdi da se srpska kritika ne prestaje baviti djelom »koje tako intenzivno izražava ratničku dušu nacije«, a što nijedan od srpskih kritičara nije tako formulisao.

224. АНОНИМ. *Докторска теза Г. Војислава Јовановића.* Српски књижевни гласник, 1911, књ. XXVI, бр. 8, 647—648. # Л.

Bilješka o objavljivanju doktorske disertacije V. Jovanovića u Parizu: »*La Guzla« de Prosper Mérimée. Les Origines du livre. — Ses Sources. — Sa fortune. Etude d'histoire romantique.* Autor bilješke donosi i veoma pohvalno mišljenje o ovoj disertaciji objavljeno u *Journal des Débats* (br. 108, od 19. IV 1911) iz pera poznatog francuskog literarnog istoričara Ogistena Filona.

225. АНОНИМ. *Оцена о дисертацији Г. Др. Војислава Јовановића у »La Revue bleue«.* Српски књижевни гласник, 1911, књ. XXVII, бр. 4, 319. # М.

Obavještenje o izlasku iz štampe prikaza Lisijen Morija povodom Jovanovićeve disertacije o Merimeovim *Guslama.* Prikaz je štampan u svesci od 5. augusta 1911. *La Revue bleue* i veoma je pohvalan.

226. АНОНИМ. *Нов преводилац српских народних песама.* Српски књижевни гласник, 1913, књ. XXX, бр. 7, 557. # Н.

Bilješka u kojoj se saopštava da je dr Džordž Rapel Nois, profesor slavenskih jezika i književnosti na Univerzitetu u Kaliforniji, odlučio da prevodi srpske narodne pjesme iz Vukovih zbirki. Bilješka je prenesena iz ženevskog lista *Union.*

227. АНОНИМ. *Зидање Скадра у руском преводу.* Српски књижевни гласник, 1913, књ. XXXI, бр. 2, 160. # К.

Bilješka o prevodu na ruski naše narodne pjesme *Zidanje Skadra.* Prevodilac je T. V. Ržiga. Uz prevod je i mali predgovor o Skadru u prošlosti i o srpskoj narodnoj mitologiji i običajima. Prevod pjesme objavljen je u Nižnjem Novgorodu kao prva sveska biblioteke *Славянское чтеніе.*

228. ANONIM. *Hasanaginica u češkim prevodima i M. Ogrizovićeva »Hasanaginica« u preradbi I. Hudca.* Književni jug, 1919, knj. III, sv. 6, 286—287. # K. Paul.

Geteov prevod *Hasanaginice* bio je podloga i uzor prevodiocima raznih naroda, među njima i češkim. Najstariji češki prevod potiče od Slovaka Rožnaja (časopis *Hlasatel*, 1818, sv. IV), drugi prevodilac bio je Čelakovski (1822. god. u zbirci *Smíšené básně)*, a treći M. Fialka (časopis *Květy*, 1846, sv. XIII). Rožnaj je prevodio Geteov tekst gotovo doslovno, Čelakovski se ugledao na prevod njemačkog pjesnika ali se poslužio i srpskim tekstom »preuređenim prema Fortisovu«, a Fialka je, pored ugledanja na Getea i Čelakovskog, upotrijebio i Vukov tekst. Ivan Hudec, koji je preradio Ogrizovićevu *Hasanaginicu*, preveo je i Vukov tekst narodne pjesme.

229. АНОНИМ. *Српске народне песме на енглеском језику.* Мисао, 1920, књ. II, св. 5, 808. # С.

Bilješka o izlasku iz štampe zbirke *Srpske junačke pesme* u engleskom prevodu Helen Rutam. Uporedo sa engleskim tekstom štampan je i srpski.

230. АНОНИМ. *Предавање г. проф. К. Геца „Народна песма и народни живот Срба и Хрвата".* Мисао, 1926, књ. XXII, св. 1. и 2, 123—126. # Š.

Osvrt na predavanje njemačkog naučnika i univerzitetskog profesora Karla Geca o našim narodnim pjesmama koje je održano u Beogradu. Iznose se podaci o njegovom životu i naučnoj djelatnosti, a zatim se daje sadržaj samog predavanja. U uvodu je Gec govorio o značaju narodnih pjesama u prošlosti i o njihovoj ulozi oko očuvanja kulture, narodnosti i vjere, a zatim posebno o ljubavnoj poeziji, o motivima, o staleškoj podjeli kako je odslikana u pjesmama, o porodičnom i religioznom životu, o nacionalnom osjećanju, o narodnim običajima i narodnoj medicini, o narodnim veseljima i svakodnevnom životu, posebno o pobratimstvu i posestrimstvu, te o kletvi u narodnim pjesmama i o načinu kako narod pjeva o prirodi.

231. АНОНИМ. »*La Bataille de Kossovo*«. Српски књижевни гласник, НС, 1926, књ. XVIII, бр. 3, 235. # С.М.

Bilješka o prevodu na francuski jezik narodne pjesme *Propast carstva srpskoga*, koja sadrži preko 1600 stihova i po veličini predstavlja »malu epopeju«. Prevodilac je Petar Pekić. Autor bilješke smatra da je ovaj prevod »veran i dobar«, ali da je Pekićeva tvrdnja da je ova naša narodna pjesma »najstarija, i možda i najlepša« — neosnovana.

232. ANONIM. *Otto F. Babler. Hasanaginica (Prevod).* Književni sever, 1926, II, 3, 128. # V.B.

Kratak prikaz češkog prevoda *Hasanaginice*, koji je, zahvaljujući O. F. Bableru, objavljen u Omoloucu 1926. Prevodilac je napisao i mali uvod »o čudnom historijatu naše najlepše narodne pesme«. Prevod je »vanredno uspio«.

233. АНОНИМ. *Српска народна поезија у енглеској литератури.* Српски књижевни гласник, НС, 1927, књ. XXII, бр. 2, 151. # Т.

Bilješka o članku Dragutina Subotića *Serbian Popular Poetry in English Literature*, koji je izašao u londonskom časopisu *Slovenski pregled (Slavonic Review)*. U članku je Subotić iznio interesovanja Engleza za srpske narodne pjesme, i to počevši od Valtera Skota, koji je prvi preveo *Hasanaginicu* sa njemačkog jezika, jer je bio zainteresovan zapravo za Geteovu poeziju. Kao ni Skot, tvrdi Subotić, ni ostali engleski prevodioci nisu poznavali našu poeziju u originalu.

234. АНОНИМ. *Matthias Murko: La poésie populaire épique en Yougoslavie. (Paris 1929).* Мисао, 1929, књ. XXXI, св. 5—8, 493. # Д.

Bilješka povodom izlaska iz štampe djela M. Murka *Narodno epsko pesništvo u Jugoslaviji početkom XX veka (La poésie populaire épique en Yougoslavie au début du XX-e siècle)*. Knjiga je nastala iz ciklusa predavanja koja je Murko maja 1928. godine držao na Sorboni. U uvodu je Murko iznio prve vijesti o narodnom pjesništvu, govorio o počecima skupljanja, o Vuku Karadžiću i njegovoj ulozi, o značaju narodne poezije za umjetničku literaturu, a u samoj studiji dao je »pregled celokupnog stanja narodne poezije u najnovije doba«.

235. АНОНИМ. *Народна епска поезија у Југославији на почетку XX века.* Књижевна север, 1930, VI, 3—4, 110—113. # С.

Prikaz knjige *La poésie populaire épique en Yougoslavie au début du XXe siècle*, u kojoj su objavljena predavanja Matije Murka održana na Sorboni od 23—25. maja 1928. U knjizi, koja ima podnaslov *Narodni pevači i njihove epske pesme*, Murko je, na osnovu ispitivanja narodne poezije u našim krajevima, pokušao da objasni način na koji živi naša narodna poezija, ko su njeni pjevači i slušaoci, kad i kako se pjeva naša narodna pjesma.

Prema rezultatima Murkovih ispitivanja, naše narodno blago se gubi i izumire. U Vojvodini, Slavoniji i većem dijelu Srbije — izuzev jugozapadnih krajeva — narodna poezija je iščezla. U jugozapadnoj Hrvatskoj ona je na putu da izumre — ima je samo u brdovitim dijelovima Dalmacije. Najbolje je očuvana u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori (dijelovima prema Hercegovini) i Novopazarskom Sandžaku.

Kada je riječ o nazivu narodne poezije, Murko bilježi da se u narodu kaže: pjesme junačke, o junacima, o junaštvu ili starinske

ANU BiH АНУ БиХ

pjesme. Bunjevci ih zovu i starovinske. Prilikom pjevanja ili kazivanja mnogi pjevači ne prate svoje pjevanje guslama, a Bunjevci imaju jedan specifičan način, tzv. pjevanje iz dubine grla ili groktanje.

Pjevači su najčešće ratari (u ravnicama) ili pastiri (u brdima), ali se pjevanjem »amaterski« bave i muslimanski begovi, kao i sveštenici raznih vjeroispovijesti. Ima i profesionalnih narodnih pjevača, naročito kod Muslimana (sjeverozapadna Bosna i dalje ka jugu). Međutim, nije nikako pravilo — kao što se ranije smatralo — da su narodni pjevači slijepci.

Zanimljivo je Murkovo zapažanje da se više narodne pjesme »ne predaju sa usta na usta, već se često uzimaju iz knjiga i brošura«, čak i u Hercegovini, gdje epska tradicija živi punim životom. Murko to uzima kao najjači dokaz dekadencije narodne pjesme kod nas.

U daljem tekstu Murkove knjige govori se o vremenu i prilikama kada se narodne pjesme pjevaju (na sijelima, svadbama, zborovima, vašarima, po kavanama). Pri tome pjevači skraćuju, produžavaju ili mijenjaju pjesmu zavisno od svoje »artističke ličnosti«. Pjesme se pjevaju s pauzama, ponekad čitavu noć ili nekoliko noći zaredom.

Po broju pjesama koje zna napamet najpoznatiji je pjevač Salko Vojniković iz Bosne. On je u Zagrebu, za nepunih petnaest dana, izdiktirao 90 narodnih pjesama, koje broje ukupno 80.000 stihova. Pamćenje narodnih pjesama pomažu, prije svega, poznata epska ponavljanja, kao i razna stajaća mjesta (npr. slavljenje ženske ljepote, opis oružja, junaka, megdana, opreme i sl.).

Što se tiče muzičke strane naših narodnih pjesama, Murko smatra da je njihovo izvođenje »monotona recitacija, koja proizvodi nemuzikalan utisak, nerazumljiv za kulturne ljude«. U tom smislu bilo bi bolje da ih stranci ne slušaju.

Prikazivač Murkove knjige smatra da je to »ozbiljan rad, zasnovan na savesnom proučavanju na licu mesta«, u kome ima izvjesnih generalisanja koja se ne mogu prihvatiti, ali u svemu predstavlja bogat prinos izučavanju »dekadencije i nestajanja naše narodne epske poezije«.

236. ANONIM. [*Nova proučavanja jugoslovenskog narodnog epskog pesništva*] Književni sever, 1932, VIII, 7—10, 262—263. # V.J.

U uvodnom dijelu teksta autor govori o interesovanjima Njemaca za naše narodno blago — počevši od *Erlangenskog zbornika* preko Getea, Grima, Gerharda, Talvj, Kapera do savremenih istraživača. Među njima posebno mjesto pripada Matiji Murku, koji, iako Slovenac, spada među njih jer je dugo vremena radio na njemačkim univerzitetima i najvažnija svoja djela objavio na njemačkom jeziku.

U daljem tekstu autor govori o pokušajima gramofonskog snimanja naših epskih pjesama, koje izvode Matija Murko i Gerhard Gezeman.

237. АНОНИМ. *XII, Leopold Karl Goetz: Volkslied un Volksleben der Kroaten und Serben. Erster Band: Die Liebe. Heidelberg, 1936.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLVIII, бр. 6, 484.

Bilješka o izlasku iz štampe, u rubrici »Nove knjige«.

238. АНОНИМ. *Leopold Karl Goetz: Volkslied und Volksleben der Kroaten und Serben. Erster Band: Die Liebe. (Slavica, 12, herausgegen von K. H. Mayer u. M. Murko). Heidelberg, 1936.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLIX, бр. 2, 155—156. # К.

Kao slavistu, Geca je najviše zanimao život ruskog naroda, a poslije ovoga njegovu pažnju privlačio je naš narodni život, koji je on izučavao iz narodnog pjesništva. U toku posljednjih deset godina života objavio je odlomke iz nedovršenog opšteg pregleda narodnog života Srba i Hrvata. Godine 1921. objavio je rad *Religiozni element u srpskohrvatskom narodnom pesništvu*, a 1931. *Milosni, šaljivi i pogrdni nazivi za ljubavnike u srpskohrvatskom narodnom pesništvu*, uvijek s napomenom da su to odlomci opsežnijeg djela o životu srpskohrvatskog naroda kako se on ogleda u narodnom pjesništvu. Prvi dio Gecovog velikog spisa bio je završen i spreman za štampu, ali nije objavljen u cjelini. U redakciji Karla H. Majera, u kolekciji »*Slavica*« objavljena su tri odlomka: *Ljubav, Ljubavni osećaj, Ljubavni odnos*. U *Uvodu* Gec je dao istorijat upoznavanja Evrope sa našom poezijom i istakao prisnu vezu između pjesme i života našeg naroda. Pri tom, Gec se služio materijalom pribranim ne samo u najpoznatijim zbornicima već i u manje popularnim i teže dostupnim. Njegovi prepjevi naših pjesama su »metrički i jezički tačni i lepi«.

239. АНОНИМ. *Једна немачка расправа о нашој народној поезији.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLIX, бр. 8, 637. # С.Ј.

Prikaz rasprave Maksimilijana Brauna *Zur Frage des Heldenliedes bei den Serbokroaten*, objavljene u časopisu *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*, knj. 59. »Pisac tu nastavlja pravac Murka, Gezemana i Cvijića, polazeći putem da se narodna poezija objasni iz same psihe i rasnog tipa stanovništva kao i sredine i prilika u kojima je ona nastala, obraćajući pažnju na njene socijalne i kulturne temelje kao i na analogne paralele u drugim narodima«. Braun razlikuje tri stilska perioda u našoj junačkoj poeziji: prvi od njih obuhvata strogi epski stil, očuvan u pjesmama XVI i XVII vijeka, a druga dva obuhvataju najprije realistički a zatim ekspresionistički stil, oba nastala u XVIII vijeku, kad počinje opadanje epske poezije. Realistički stil se očuvao najbolje u onim krajevima kojima je i dalje vladao stari, partrijarhalno-herojski način života — kao što su Crna Gora, Hercegovina i Albanija, a u drugim

ANU BiH АНУ БиХ

oblastima, u Srbiji i u zapadnim dijelovima našeg naroda, nastao je drugi način pjevanja, »više umetnički i veštački«, koji Braun naziva ekspresionističkim i koji predstavlja opadanje u odnosu na raniji stupanj.

240. АНОНИМ. *Dr Matthias Murko: Das Original Goethes »Klaggesang von der edlen Frauen des Asan Aga« (Asanaginica) in der Literatur und im Volksmunde durch 150 Jahre. Brünn — Prag — Leipzig — Wien. 1937.* Српски књижевни гласник, НС, 1938, књ. LIII, бр. 1, 80.

U rubrici »Nove knjige« bilješka o izlasku iz štampe.

241. АРНАУТОВИЋ, АЛЕКСАНДАР. *Matthias Murko: Die Volksepik der bosnischen Mohammedaner.* Српски књижевни гласник, 1909, књ. XXII, бр. 5, 387—390. # А.А.

U uvodnom dijelu napisa A. daje, u pregledu, dotadašnji rad na prikupljanju narodnih muslimanskih pjesama. Pominje izdanje F. S. Krausa u Dubrovniku *(Smailagić Meho)* 1886, zatim dvije zbirke Koste Hermana, *Junačke pjesme muhamedovske* u izdanju Matice hrvatske 1889. i 1891. i *Ženske hrvatske narodne pjesme muslimanske,* koje je zapisao Mehmed Dželaludin Kurt i štampao u Mostaru 1902.

A. dalje objašnjava da je u prvoj svesci za 1909. *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde in Berlin* objavio predavanje M. Murka koje je održano na Međunarodnom kongresu za istorijske nauke u Berlinu 1908, pod naslovom *Narodna epska poezija bosanskih Muhamedanaca.* A. konstatuje da su za ovaj članak iskorišćeni, u stvari, podaci iz predgovora Luke Marjanovića. Samo na kraju rada Murko govori o poetskoj ljepoti muslimanskih narodnih pjesama, o Marjanovićevom tvrđenju da pjesma postaje gora ukoliko se odvoji od mjesta postanka i o nekim netačnim tvrđenjima F. Krausa.

242. АРНАУТОВИЋ, АЛЕКСАНДАР. *Суд Гетеа о српској народној поезији.* Српски књижевни гласник, 1909, књ. XXII, бр. 5, 394. # А.А.

Chronik des Wiener Goethe-Vereins donosi u februarskoj svesci za 1909. izvod iz predavanja M. Murka pod naslovom *Narodna poezija jugoslovenskih (naročito bosanskih) Muhamedanaca.* Murko je, koristeći se djelima M. Ćurčina *Das serbische Volkslied in der deutschen Literatur* i K. Lucerne *Die südslavische Ballade von Asan Agas Gattin und ihre Nachbildung durch Goethe,* pokazao ne samo kako je prva narodna pjesma koju je Gete preveo na njemački pripadala muslimanskim pjesmama, nego je i Gete svoj sud o srpskoj narodnoj poeziji dao prema pjesmama muslimanskog kruga.

243. АРНАУТОВИЋ, АЛЕКСАНДАР. *Наша народна поезија на француском.* Српски књижевни гласник, НС, 1924, XII, бр. 8, 632—636.

Pregled zbirki prevoda naših narodnih pjesama na francuski jezik u godinama poslije prvog svjetskog rata. — Prva od njih, *Herojska Srbija*, izašla je 1916. godine. Njen autor je francuski književnik Leo D'Orfe. Prikazivač za nju kaže jedino to da je izrađena po ugledu na Dozona i D'Avrila. Zbirka Anđelije Jakšić i Marsela Robera *(Poèmes nationaux du Peuple Serbe, Paris, 1918)* ima predgovor Jovana Cvijića. A. smatra da izbor i prevod A. Jakšić nisu dobri. — 1919. godine A. Šabozo je štampao knjigu *Srbi i njihova narodna epopeja*, u kojoj je preveo veći broj pjesama iz kosovskog ciklusa. Njegov prevod kipti modernim izrazima kakvi se nalaze u savremenim pjesmama o ratu, kao i tehničkim izrazima modernog porijekla. Poetske motive Šabozo je pozajmio iz savremene lirike, a tekst je proširivao i kitio veoma slobodno. — Prikazivač bilježi i pojavu jedne zbirke koja, mada na francuskom, nije objavljena u Parizu već na Madagaskaru: *La Geste de Marko- Tananarive, 1922.* On drži da ona predstavlja korak naprijed u prevođenju naših pjesama, da je njome Rabate ipak »uspeo da dâ opštu sliku Markovu onako kako ju je tradicija ostavila kod Jugoslovena«, ali joj zamjera prepjevavanje i istovremeno posavremenjivanje i postarivanje. »Umesto izvanredne prostote, umesto mirne veličanstvenosti, umesto prirodne, samonikle živopisnosti, naša poezija... krca pod pesničkom virtouznošću, pod besom i orgijom slikâ.« Najbolja antologija prevoda naših pjesama na francuski jezik, smatra prikazivač, jeste zbirka *Srpske ženske pesme* Fileasa Lebega *(Les chants féminins serbes, Paris, 1920).* Lebeg je dao i »adekvatne prevode, napisao komentare, kritička objašnjenja, paralele sa poezijom drugih naroda, ogledao se s uspehom u istorijsko-psihološkom tumačenju slovenske duše i našeg lirizma«.

244. АРНАУТОВИЋ, АЛЕКСАНДАР. *Једна нова збирка француских превода наше народне поезије.* Српски књижевни гласник, НС, 1925, књ. XV, бр. 5, 392—395.

Prikaz zbirke prevoda naših narodnih pjesama *Chants populaires des Serbes* F. Funk- Brentana. Prikazivač zamjera prevodiocu veliku slobodu u prevođenju: »On popravlja, ulepšava, kiti, pojačava ili razblažuje tekst guslarev«. U prikazu je doneseno mnogo primjera koji idu u prilog tom tvrđenju. Kad se radi o lirskim pjesmama, »pofrancuzivanje i slobodnije prepevanje« manje smeta »zato što prevodilac unosi izvesnu muziku, koja spasava grešku i zaglušuje prozaičnost... prepevi balade *Omer i Merima* i *Prijateljske pohode* izgledaju nam prave muzičke kompozicije«.

245. БАКОТИЋ, ЛУЈО. *Наша народна поезија на талијанском,* Српски књижевни гласник, 1924, НС, књ. XIII, бр. 1, 75—76.

Prikaz knjige prevoda naših narodnih pjesama *Canti popolari serbi e croati,* Petra Kasandrića. Kasandrić je preveo neke starije (iz XVI i XVII vijeka) i veći broj novijih narodnih pjesama. Od starijih zastupljene su: *Radoslav, Brat Kraljevića Marka, Margitina majka.* Od novijih pjesama prevedene su: *Sveci blago dele, Car Dukljanin, Krstitelj Jovan. Zidanje Skadra, Kosovska večera, Boj na Kosovu, Smrt majke Jugovića, Marko Kraljević i Musa Kesedžija, Marko ukida svadbarinu, Smrt Kraljevića Marka. Ženidba Maksima Crnojevića, Hasanaginica, Ženidba Miloja barjaktara.* U zbirci se nalaze i ove ženske pjesme: *Jovo i Marija, Napuštena, Duša devojačka, Ne gledajte me što sam malena, Devojka i lice, Rastanak, Žalosni rastanak, Ne pij vode, ne ljub' udovice, Stari guslar.* Prikazivač smatra da je Kasandrićev prevod vjeran, talijanski jezik besprijekoran, živ i moderan, a kao najveću odliku prevoda ističe očuvani originalni metar. Čudina i Tomazeo su sve naše pjesme prevodili u jedanaestercu; Kasandrić je starijim pjesmama održao stih od petnaest ili šesnaest slogova, a novijim deseterac. Prevodilac je napisao i predgovor svojoj zbirci i u njemu dao »interesantne opaske o našoj narodnoj poeziji...«

246. BODULIĆ, LJUTOVID M. *Bartolomeo Calvi: I canti popolari slavi e la saga di Mattia Corvino re d'Ungheria...* Književni sever, 1934, X, 1,30—32

Pod naslovom *I canti popolari slavi e la saga di Mattia Corvino...* Kalvi je objavio oveću studiju o slovenačkim narodnim pjesmama u kojima se opjeva ugarski kralj Matija Korvin. Kao osnova poslužila mu je Štrekeljeva zbirka *Slovenske narodne pesmi.*

U prvom dijelu studije — pored riječi o značaju proučavanja folklora — Kalvi opširno govori o italijanskim prevodiocima naših narodnih pjesama — o Tomazeu, P. Kasandriću i I. Kušaru. Pominjući ostale italijanske naučnike koji su se interesirali za naše narodne pjesme (Apendini, Katu, Pelegrini, Kuzani, Fortis), Kalvi smatra da su se svi oni služili zastarjelim, prevaziđenim metodama, »ne uzevši u obzir narodnu poeziju drugih naroda«.

U drugom dijelu rada Kalvi govori o relativno malom broju epskih narodnih pjesama kod Slovenaca, što objašnjava činjenicom da je slovenačka istorija mnogo manje bogata ratovima i borbama nego, na primjer, istorija Srba, Hrvata, Bugara. Pošto nisu imali svojih junaka, Slovenci su ih uzeli iz drugih naroda: od Srba Marka Kraljevića, od Mađara Matiju Korvina, od Nijemaca Lambergera. Pjesme o Marku Kraljeviću došle su Slovencima preko Hrvata, a Slovenci su pomiješali pjesme o Marku i Matiji Korvinu, te je Korvin, dobivši mnoge Markove osobine, postao tipičan junak slovenačke narodne pjesme. Kalvi je do ovog zaključka došao poredeći srpske narodne pjesme sa slovenačkim. Pravi uzrok ovog stapanja dviju ličnosti Kalvi nalazi u »zajedničkoj borbi naroda srpskoga i madžarskih kraljeva i junaka protiv Turaka«.

Treći dio studije čine slobodni prevodi na italijanski nekoliko slovenačkih pjesama *(Kralj Matija oslobađa svoju vjerenicu, Kralj Matija u turskoj tamnici, Smrt kralja Matije).*

247. БОДУЛИЋ, ЉУТОВИД М. *Canti epico-popolari serbi, tradotti e comentati per cura dei cap. dr. Carlo Predazzi (Modena, 1930).* Књижевни север, 1934, X, 5, 145—148.

Prikaz zbirke naših narodnih pjesama koje je — sa uporednim tekstom originala i prevoda — objavio Karlo Predaci. Zbirka je, prema ciklusima iz kojih su pjesme odabrane, podijeljena u pet dijelova.

Pjesme su prevedene u prozi. Pisac prikaza smatra da su Predacijevi prevodi »bez ikakvih viših prinosa; hladni su, stilski mrtvi, neoduhovljeni, tako da se iz njih ne mogu osetiti ni duh, ni lepota naših narodnih pesama«. Osim toga, ima i netačno shvaćenih i pogrešno prevedenih stihova. Prikazivač svoje tvrdnje potkrepljuje nizom primjera.

Predaci je uz svaku pjesmu dao komentar u vidu kratkih objašnjenja, istorijskih i jezičkih. Objašnjenja su nepotpuna, a često i netačna. Predaci je uz knjigu napisao i predgovor, u kome sa oduševljenjem govori o našoj narodnoj poeziji.

248. БУДИМИРОВИЋ, ДУШАН. *„Женидба Максима Црнојевића" у немачкој књижевности.* Српски књижевни гласник, 1914, књ. XXVII, бр. 12, 930—931.

Naša narodna pjesma *Ženidba Maksima Crnojevića* poslužila je djelimično kao građa njemačkom piscu Arturu Fitgeru za dramu *Kći svetoga Marka (San Marcos Tochter).* Drama je napisana 1903. i sa uspjehom se prikazivala na njemačkim pozornicama sve do 1906. Prva tri čina izrađena su po našoj narodnoj pjesmi, a ostala dva po njemačkoj *Legendi o bijednom Hajnrihu (Der arme Heinrich).* Pisac prikaza daje kratak sadržaj Fitgerove drame.

249. ЋОРОВИЋ, ВЛАДИМИР. *Camilla Lucerna: Montenegros bedeutendstes Heldenvolkslied, die Hochzeit des Maxim Crnojević,* Загреб, 1911. Српски књижевни гласник, 1911, књ. XXVII, бр. 3, 225—229.

Prikaz njemačkog prevoda *Ženidba Maksima Crnojevića* Kamile Lucerne. Prvi prevod ove naše narodne pjesme dala je Talvj (u zbirci *Volkslieder der Serben).* Lucerna je, međutim, napisala i uvodni tekst za prevod pjesme, u kome je istorijske elemente *Ženidbe Maksima Crnojevića* dovela u vezu sa elementima bajke i ukazala na simboličnu važnost zlatne vezene košulje, istu kao i zlatnog runa ili Brunhildinog pasa *Nibelunške pjesme.* Ona je analizirala sve bitne elemente pjesme o ženidbi Maksima Crnojevića i našla mnogo istovetnih momenata u njoj i u *Pjesmi o Nibelunzima.* Tražila je, zatim, koliko i zašto pjesma koja je sačuvana kod Vuka predstavlja najpotpuniji tip. Na kraju je s uspjehom izložila psihološki razvoj radnje i dala pregled varijanata ove pjesme, kao i dosta tačan sud o Kostićevoj dramatizaciji *Ženidbe Maksima Crnojevića.*

ANU BiH АНУ БиХ

Ć. upozorava na »jednu sporednu, ali ipak zanimljivu pojedinost«: naime, u Crnoj Gori se smatra da je Latinka povod i uzrok »svemu jadu«. Zanimljivo je da u pjesmi pjevač nigdje izričito to ne kaže, ali se vidi da je sluti.

Inače, prevod pjesme je tačan i vrlo savjestan.

250. ЋОРОВИЋ, ВЛАДИМИР. *Г. М. Мурко о епским пјесмама босанских Муслимана.* Српски књижевни гласник, 1913, књ. XXXI, бр. 7, 547—552.

Prikaz i komentar dvaju izvještaja M. Murka o muslimanskoj epskoj poeziji Bosanske krajine i okolnih dijelova Like i Dalmacije. Murko je po ovim krajevima putovao 1912, a materijal snimio fonografski. Izvještaji su objavljeni pod sljedećim naslovima: *Bericht über eine Bereisung von Nordwestbosnien und der angrenzenden Gebiete von Kroatien und Dalmatien behufs Erforschung der Volksepik der bosnischen Mohammedaner, von Prof. Dr. Matthias Murko (Sitzungsberichte der k. Akademie der Wissenschaften in Wien, Phil-Hist. Klasse, 173 Bd, 3 Abh). Wien,* 1913; *Bericht über phonographische Aufnahmen epischer, meist mohammedanischer Volkslieder im nordwestlichen Bosnien im Sommer 1912, von Dr Matthias Murko (Nr. XXX der Berichte der Phonogramm-Archivs-Kommission der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien).* Wien 1912. (pogrešno, mjesto 1913).

Ć. smatra da je fonografsko snimanje narodnih pjesama nova etapa u izučavanju naše narodne poezije. On napominje da je Murko bio prikraćen, jer je pjevače dobavljao pomoću kotarskih ureda i snimao u prisustvu činovnika, što je moralo zbunjivati pjevače. Osim toga, Murko nije mogao doći u vezu sa srpskim pjevačima, te o njihovim pjesmama i nema mnogo bližih podataka. Slaže se s Murkom da nema pjevača koji jednu istu epsku pjesmu dva puta saopštava bez ikakvih izmjena, bar stilističkih. Ne izgleda mu, medutim, opravdana Murkova podjela muslimanskih narodnih pjesama na dva tipa — na krajiške i hercegovačke. Hercegovačke narodne pjesme — kaže Ć. — ukoliko nisu prenesene iz Krajine i središne Bosne, nisu ništa drukčije od srpskih junačkih pjesama, od koji imaju dikciju, epitete, opšte shvatanje radnje, relativnu kratkoću; razlikuju se samo po izvjesnom specifičnom muslimanskom moralu i leksici. Bosanske muslimanske narodne pjesme, koje se pjevaju naročito u Sarajevu i zapadno od doline rijeke Bosne, osobito u Krajini, imaju svoj krug junaka, svoj moral, svoje shvatanje radnje, često čak i nešto svoje tehnike. Osim stiha, jezika i izvjesne utvrđene pjevačeve tehnike, koji ukazuju na stvaralački utjecaj naše poezije, sve ostalo je u tim pjesmama prilično samostalno. Krajiški tip Murkov, po Ćorovićevom shvatanju, karakterističan je tip muslimanske poezije u Bosni uopšte.

Ć. zatim iznosi Murkove podatke o životu narodne poezije u poje dinim našim krajevima — u Hrvatskoj, Lici, Slavoniji — zatim o pje vačima i sl.

251. ĆOROVIĆ. VLADIMIR. *Novo izdanje Hankinih prevoda narodnih pesama.* Književni jug, 1918, knj. II, br. 1—2, 65. # V. Ć.

Prvo izdanje Hankinih prevoda srpskih narodnih pjesama izašlo je u Pragu, 1817. godine — *Prostonárodni srbská muza do Čech převedená*, a sadržavalo je prevode iz Vukove zbirke iz 1815. godine. Hankina zbirka izašla je ponovo u Pragu 1918. godine kao dio njegove sabrane poezije — *Hankovy písně a prostonárodni srbská Muza, do Čech převedená*, sa predgovorom Jana Mahala. Mahal je ukazao kako se razvijao Hankin interes za narodne pjesme Rusa i Srba i kako se to odražavalo u njegovom originalnom stvaranju, a upozorio je i na pogreške i neka nerazumijevanja u Hankinom prevodu, kao i na pogrešnu ritmiku desetrca, kome često nedostaju karakteristične cezure. Ćorović se zalaže za proučavanje veza i uzajamnih uticaja naše poezije i češke književnosti.

252. ĆOROVIĆ, VLADIMIR. *Iz južnoslovenskih pesama.* Književni jug, 1918, knj. II, sv. 5, 188—189.

Prikaz zbirke prevoda Kamile Lucerne — *Aus Südslavischen Dichtungen. U* četvrtom dijelu knjige, za koji Ć. kaže da je »najvredniji u svakom smislu«, doneseno je nekoliko prevoda naših narodnih pjesama, među njima *Hasanaginice, Smrt majke Jugovića* i *Ženidba Maksima Crnojevića.*

253. ЋОРОВИЋ, ВЛАДИМИР. *Studien zur südslavische Volksepik von Dr Gerhard Gesemann (Veröffentlichungen der Slavischen Arbeitsgemeinschaft an der Deutschen Universität in Prag, I 3). — Reichenberg, 1926.* Српски књижевни гласник, НС, 1927, књ. XX, бр. 7, 561—562.

Radeći dugo na *Erlangenskom rukopisu*, Gezeman je uočio neke zanimljive motive i momente iz stvaralačke tehnike narodnih pjevača i o tome sačinio šest studija. Ćorović se najviše bavi prikazivanjem prve studije o Vojvodi Prijezdi i padu Stalaća. Nadovezujući je na članak Tihomira Đorđevića o tom predmetu *(Narodni pesnik i narodna tradicija, Naš narodni život*, Beograd, 1923, str. 161—166), Gezeman proučava sve objavljene varijante te pjesme i utvrđuje da se u narodnoj poeziji nalazi i onaj »brutalni deo tradicije« o skrnavljenju lešine. Ć. napominje da Gezeman očigledno nije znao za njegov članak (objavljen u *Glasniku Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, 1913, XXV, str. 355—359) o narodnoj pjesmi iz Šunjićeve zbirke koja motiv sa moravskog Stalaća prenosi na hercegovački Stolac. Tu je Ć. zaključio da se, prema istorijskim ličnostima koje su unesene u tu pjesmu (Hasanpaša Tiro i princip Parela), radi o varijanti koja sigurno nije mogla nastati prije XVII vijeka. On smatra da se pri govoru o narodnoj pjesmi uopšte mora više iskoristiti njena istorijska pozadina. Završavajući ocjenu ove studije, Ć. kaže da je analiza varijanata ove naše pjesme

ANU BiH АНУ БиХ

»pažljiva ... ali ... i suviše formalna« i da je sigurno da je Gezemanov sud o hercegovačkoj varijanti neodrživ. »Oglasiti pevača te naknadne i dobrim delom izopačene pesme kao najdarovitijeg, i čak kao boljeg od pevača pesme iz Vukove zbirke, znači ne oceniti dovoljno poetske kvalitete prave vrednosti«. Ć. drži da je posljednji prilog sa skarednim pjesmama trebalo da izostane.

254. ЂОРОВИЋ, ВЛАДИМИР. *Dr Gerhard Gesemann: »Die serbo-kroatische Literatur«*. Српски књижевни гласник, НС, 1931, књ. XXXII, бр. 1, 61—63.

Prikaz Gezemanovog teksta o srpskohrvatskoj literaturi koji je štampan kao sastavni dio zbornika *Handbuch der Literaturwissenschaft, Potsdam 1930 (Priručnik nauke o književnosti)*. Ć. smatra da je Gezeman uspio da na 44 stranice da ono što je »najkarakterističnije i po čemu naša književnost u stvari i zaslužuje da se uzme u obzir kad se radi o najvećima ... Gezeman je,... sa razlogom našao da treba kod nas podvući ono što je nesumnjivo najoriginalnije i najrasnije, našu herojsku tradiciju guslarskog deseterca i patriarhalnu dinarsku etiku samu po sebi i u dodiru s drugim kulturama starijeg i novog doba ... Da u njegovom izlaganju narodna epika odnosi lavovski deo, razume se samo po sebi, kad se zna njena velika vrednost; i interes koji je izazvala u svoje vreme u Evropi, a u Nemačkoj naročito; njen značaj u našoj narodnoj etici; i, najzad, čist interes nauke za nju, oživljen ponovo u naše dane, kao za poslednje ostatke epskog narodnog stvaranja«. Ć. drži da Gezeman, »kao svi koji vole epsku poeziju«, nije našoj lirskoj pjesmi priznao zasluženu vrijednost. I dok je makedonsku liriku prokomentarisao s najljepšim pohvalama, prešao je »preko umetnički neobično kombinovane, po tekstu vanredno intensivne, hibridne poezije bosanskih sevdalinki...«

255. ЕКЕРМАН, ЈОХАН, *Разговори с Гетеом. I. О српским народним песмама*. Српски књижевни гласник, 1904, књ. XII, бр. 7, 1163—1171.

U uvodnom dijelu teksta koji je potpisao U. [Bogdan Popović] govori se o Ekermanu, njegovom životu i radu, o vremenu koje je proveo uz Getea i o tome kako su nastali *Razgovori sa Geteom*.

U drugom dijelu dati su u prevodu fragmenti iz *Razgovora sa Geteom* koji se odnose na srpske narodne pjesme. O njima je Gete pisao u pojedinim sveskama časopisa *Umjetnosti i starine*, tako da pasusi iz Ekermanove knjige treba da dopune pomenute tekstove.

256. ФЕКЕТЕ, ИРЕНА. *Гете као подстрекач превођења српских народних песама*. Српски књижевни гласник, НС, 1932, књ. XXXV, бр. 7, 555—557.

Ovaj članak je prevod dijela disertacije *Wilhelm Gerhard und seine Ubersetzungen serbischer Volkslieder.* I. F. govori najprije o teškoćama prevođenja pjesništva na strani jezik. Ona govori opširno o tome kako je uopšte došlo do toga da Vilhelm Gerhard, »dobroćudni i imućni lajpciški trgovac, već u zrelim godinama, uloži toliko truda, da se unese u jezik i poeziju naroda dotle njemu skoro potpuno nepoznatog, i da toliko uspe, da posle nekoliko meseca spremi za štampu nekoliko stotina pesama«. Razloge ovom poduhvatu F. nalazi u Gerhardovoj želji da se približi Geteu; ona jednako tumači i napore Talvj. »Rivalstvo između Talvjeve i Gerharda pomoglo je u stvari srpskoj pesmi. Ali to rivalstvo se nije izrodilo radi same pesme, već radi utrkivanja ko će od njih što pre osvojiti Geteovu naklonost....« Gete je pratio Gerhardove prevode, koje je on radio uz Milutinovićevu pomoć i slao ih Geteu. U aprilu 1827. godine Gete je objavio (u *Umetnost i starine — Kunst and Altertum)* recenziju o Gehardovim prevodima, a ujedno je pisao i o Milutinovićevoj *Srbijanci* — prema Gerhardovom tumačenju. Recenziju je Gete završio molbom upućenom Grimu, Gerhardu i Talvj da produže posao prevođenja. Gerhard je iza toga, 1828. godine, štampao dvije sveske pod naslovom *Wila.* Gete je o njima napisao prikaz *(Umetnost i starine)* i pohvalio veliki broj prevedenih pjesama; on sam lično je razaslao ovo djelo svojim prijateljima. »Kad je Gete sasvim ostario, i udaljio se od 'varvarske narodne poezije', i Gerhard je prestao da prevodi. Smatrao je da nema nikakvog cilja da to i dalje čini, kad ne može da time obraduje svog velikog maestra«.

257. ГЕОРГИЈЕВИЋ, КРЕШИМИР. *»Hasanaginica v polské literature«.* Српски књижевни гласник, НС, 1932, књ. XXXVI, бр. 8, 632—633.

U godišnjaku Češke akademije nauka i umjetnosti, *Sbornik filologičky,* 1931. godine, štampao je Vaclav Burjan, lektor češkog jezika na ljubljanskom univerzitetu, rad o sudbini naše poznate pjesme u poljskoj literaturi. Kao najvažnija crta prvih prenosa naših narodnih pjesama u poljsku književnost, a posebno *Hasanaginice,* ističe se činjenica da je ona Poljacima došla posredno putem tuđih prevoda. Prvi prevod ove pjesme pripada Kazimiru Brođinskom, a napravljen je po Geteovu prevodu i štampan u časopisu *Pamietnik Naukowy* (1819). Drugi prevodilac, Bogdan Zaleski, prevodio je po Merimeu i Talvj. Našu pjesmu preveo je na francuski Adam Mickijevič, a njegov francuski prevod preveo je na poljski novinar F. Vrotnovski. Na osnovu Mickijevičevog teksta dao je slab prevod i Ludvig Norvid. Peti prevodilac takođe je radio po Geteovu prevodu — to je Viktor Bavorovski. Tek je Roman Zmorski, posljednji od prevodilaca, znao naš jezik i pored *Hasanaginice* preveo još oko stotinu i sedamdeset naših pjesama.

G. ocjenjuje ovu studiju kao solidan rad i koriguje autora u podatku koji se odnosi na Mickijeviča — njega treba uzimati ne kao poljskog već kao francuskog prevodioca.

ANU BiH АНУ БиХ

258. ГЕОРГИЈЕВИЋ, КРЕШИМИР. *Пољска историја и наша народна епика.* Српски књижевни гласник, НС, 1934, књ. XLI, бр. 5, 388—389. # К. ГРГ.

Kao IX sveska radova Slovenskog instituta u Pragu izašla je knjiga Konstantina Viskovatija: *Odjeci poljske istorije u jugoslovenskoj epici* (Prag, 1933), sa podnaslovom *Pokušaj istorijskog ispitivanja narodne epike Srba, Hrvata i Slovenaca.* Zadatak rada bio je da ispita koliko je narodna pjesma sačuvala istorijskih elemenata u događajima u kojima sudjeluju poljski kraljevi Vladislav Varnenčik i Jan III Sobjeski. On je utvrdio da su se o pogibiji kralja Vladislava sačuvale četiri pjesme, od toga tri u Bogišićevu zborniku; o pobjedi Jana Sobjeskog nad Turcima pod Bečom sačuvano je oko petnaest pjesama — u zbornicima B. Bogišića, V. Karadžića, F. Kurelca, V. Krasića, M. Kordunaša, I. S. Jastrebova, L. Ilića-Oriovčanina i K. Strekelja. Pisac je analizirao svaku od njih i pokušao da utvrdi istorijske elemente u njima, postanak pjesama i uzroke promjena u njima.

Predgovor knjizi napisao je Matija Murko.

259. ГЕОГИЈЕВИЋ, КРЕШИМИР. *Најновији преводи наших народних песама на пољски језик.* Српски књижевни гласник, НС, 1938, књ. LV, бр. 7, 519—523.

Prikaz knjige *Jugoslowianska poezja ludowa* (Varšava, 1938), koja predstavlja zbirku prevoda srpskohrvatske narodne poezije. Knjiga pripada ediciji Jugoslovenske biblioteke, koju uređuje Julije Benešić. G. govori o tradiciji prevođenja naših pjesama na poljski jezik: o Brođinskom, Zaleskom, Mickijeviču, Zmorskom i Kopernjickom. Ova zbirka sadrži 128 prevedenih pjesama, od toga su 94 lirske a 34 epske. Izvori za lirske pjesme bili su: Vukova prva knjiga, *Antologija* Jaše Prodanovića, Andrićeve *Izabrane narodne pjesme, knj. II, ženske.* Od epskih zastupljene su pjesme iz svih ciklusa. Predgovor zbirci napisao je Gerhard Gezeman. On je govorio o značaju i ljepoti srpskohrvatskih narodnih pjesama, zatim je dao njihovu podjelu i govorio posebno o epskim i lirskim pjesmama, zadržavajući se kod lirskih na njihovim melodijskim osobinama. U tom smislu on je podijelio jugoslovensku kulturu na pet sfera, od kojih svaka ima posebne muzičke i melodijske osobine. Govoriće o epici, Gezeman je komentarisao njen postanak i razvoj, zatim prirodu deseteračkog stiha, a na kraju dao karakteristike bugarštica i pojedinih ciklusa epskih pjesama. Na kraju zbirke Benešić je dao pregled ranijih prevoda naših pjesama na poljski. Za ovaj prevod G. tvrdi da je veoma čitak i lijep i da naš tekst donosi »sa svim lepotama i karakteristikama«.

260. ГЕТЕ, ЈОХАН ВОЛФГАНГ. *Српске народне песме.* Српски књижевни гласник, НС, 1932, књ. XXXV, бр. 7, 557—560.

Ovaj tekst je prevod (Dragoljuba Gančića) dijelova Geteovog članka (u časopisu *Kunst und Altertum, 1825)* iz vremena kad mu je Talvj

poslala prve svoje prevode srpskih narodnih pjesama *»aus der Sammlung des Herrn Vuk«*. Gete ih je blagonaklono primio i tom prilikom pisao o osobinama ove poezije.

Gete podvlači da narodne pjesme nije moguće ispravno posmatrati i ocjenjivati pojedinačno, bez unutrašnje veze, »ovakve pesme moramo imati pred sobom u masi, jer onda pre možemo da primetimo i ocenimo bogatstvo i siromaštvo, skučenost ili širokoumlje, duboko poreklo ili svakidašnju običnost...« On govori najprije o najstarijim pjesmama, za koje kaže da se odlikuju »praznoverično-varvarskim pogledima, nalaze se ljudske žrtve ... najranija epoha izgleda dakle sasvim neznabožačka«. U pjesmama »srednje epohe« G. nalazi »izvesnu hrišćansku boju«, koja je zapravo »samo crkvena«. Inače, vlada pjesničko praznovjerje ... »Ipak nad svim i svuda vlada neka vrsta nerazumnog božanstva. Bezuslovno gospodari jedno neumitno biće sudbine, nazvano vila ...« Marka Kraljevića G. naziva »surovim pandanom grčkom Herkulu, persijskom Rustanu, ali naravno na skitski veoma varvarski način«. Najopširnije G. govori o ljubavnim pjesmama, za koje kaže: »... u najvećoj su meri lepe«.

G. zatim govori o svom odnosu prema našoj poeziji i o načinu kako je, pedeset godina ranije, preveo *Hasanaginicu*. On podvlači teškoće oko upoznavanja srpske narodne poezije i zasluge Vuka Karadžića u tom smislu. Osvrće se, zatim, na prevode Grimove, Faterove i, najopširnije, Talvjine.

261. ИВЕЗИЋ, ГЕРАСИМ П. *Antropophyteia, Jahrbücher für folkloristische Erhebungen und Forschungen zur Entwicklunggeschichte der geschlechtlichen Moral, herausgegeben von Dr. Friedrich S. Krauss* ... Српски књижевни гласник, 1905, књ. XV, бр. 10, 779—780.

Antropofiteja F. Krausa, koja je namijenjena antropolozima, etnolozima, sociolozima, liječnicima i pravnicima, sadrži folkloristička istraživanja i ispitivanja potrebna za istoriju razvića seksualnog morala. Materijal je podijeljen u trideset odjeljaka. Prvi tom sadrži 371 narodnu priču, od kojih je veliki dio iz naših krajeva. Kraus je napisao opširan predgovor, a saurednici ovog velikog djela su najpoznatiji etnolozi i folkloristi.

262. ИВЕЗИЋ, ГЕРАСИМ. *Anthropophyteia. Jahrbücher für folkloristiche Erhebungen und Forschungen zur Entwicklungsgeschichte des geschlechtlichen Moral. Herausgegeben von Dr. Friedrich S. Krauss, II Band. Leipzig...* 1905. Srpski književni glasnik, 1907, knj. XVIII, бр. 11, 870—871.

Druga sveska Krausove *Antropofiteje* sadrži obilje građe za folklorističkа ispitivanja u oblasti seksualnog morala. Po obimu je ova sveska veća od prve: napuštena je ranija namjera da u njoj izađe drugi i završni dio jugoslovenskih narodnih priča koje se odnose na seksualni život.

Od ovih priča — koje je skupio, preveo na njemački i objasnio sam Kraus — izašla su tri dalja odjeljka, u kojima su naše narodne priče o popovima i kaluđerima. Mnoge od njih, ističe priređivač, slične su Pođovim, Bokačovim i drugim šaljivim pričama romanskog porijekla.

U jednom odjeljku su i dva zanimljiva priloga od dra Trđića (pseud. Tih. R. Đorđevića): *Zum Sprachschatz moslimischer Zigeuner in Srebien* i *Erzählungen moslimischer Zigeuner aus dem Moravagebiet in Serbien.*

263. ИВЕЗИЋ, ГЕРАСИМ. *Anthropophyteia. Jahrbücher für folkloristische Erhebungen und Forschungen zur Entwicklunggeschichte der geschlechtlichen Moral. Herausgegeben von Dr. Friedrich S. Krauss. III Band. Leipig... 1906...* Српски књижевни гласник, 1907, књ. XIX, бр. 5, 389—392.

Bilješka o izlasku iz štampe III sveske *Antropofiteje* F. Krausa i najava sljedeće sveske, u kojoj će jedan od saurednika biti i dr Mitrović iz Knina.

Autor bilješke navodi sadržaj treće sveske, u kojoj je, između ostalog, objavljen i nastavak jugoslovenskih narodnih priča u prevodu i sa objašnjenjima F. Krausa. U prevodu narodne pripovijetke *Kako je seljanka sa magarca stradala* potkrala se jedna greška, na koju prikazivač ukazuje. Na kraju prikaza I. izražava čuđenje što Krausovo najnovije djelo nije izazvalo nikakvog interesa u Srbiji, jer nijedan primjerak *Antropofiteje* nije upućen u naše zemlje.

264. ЈОВАНОВИЋ, ВОЈИСЛАВ М. *Џон Бауринг и српска народна поезија.* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XXI, бр. 1, 31—43.

U prvom dijelu teksta autor govori o životu i radu Dž. Bauringa. Odmah zatim napominje da Bauring nije prvi upoznao Engleze sa srpskim narodnim pjesmama. Osim V. Skota, koji je 1799. preveo *Hasanaginicu,* Poljak Lah-Širma 1821. govori o srpskoj narodnoj poeziji u članku štampanom u *Blackwood's Magazine.* Nešto kasnije, 1823, on je štampao knjigu o svojoj zemlji, u kojoj govori i o našim narodnim pjesmama, o Vuku, iz čijih knjiga prevodi *Slavuja.*

Godinu dana prije Bauringa pojavio se, štampan kao rukopis, u malom broju primjeraka, jedan prevod srpskih narodnih pjesama — *Translations from the Servian Minstrelsy, to wich are added some specimens of Anglo-Norman Romances.* Smatra se da je prevodilac Džon Lokhart.

Sam Bauring štampao je u *Vestminsterskom pregledu,* čiji je bio urednik, jedan prikaz Vukovih knjiga devet mjeseci prije nego što je objavio svoju zbirku. Zapravo, zbirka *Servian popular poetry* pojavila se 1827. i bila je veoma zapažena. Javio se veliki broj prikaza, od kojih je jedan bio preveden na francuski u *Globu* za 1927. I Gete je pisao o ovoj zbirci u svom časopisu *Umetnost i starine.*

Autor teksta uz ove podatke objavljuje i dva pisma: prvo je Vuk uputio Bauringu, a pisano je na ruskom jeziku (1927. god.). Vuk pri-

staje na saradnju s Bauringom, koji želi prevesti naše pjesme na engleski. Zatim ga moli da mu pomogne kod londonskog Biblijskog društva u vezi sa prevodom *Novog zavjeta* na srpski, tj. da mu ga ovo društvo štampa.

Drugo je pismo Bauringu uputila Talvj (pismo je na engleskom, a preveo ga je V. Jovanović).

265. ЈОВАНОВИЋ, ВОЈИСЛАВ М. *Клод Фориел и српска народна поезија.* Српски књижевни гласник, 1910, књ. XXIV, бр. 3, 199—209; бр. 4, 267—277.

U prvom dijelu rada J. iznosi podatke o životu i radu Kloda Forijela, ističući posebno njegovo interesovanje za narodnu književnost.

Prvo veće Forijelovo djelo: *Narodne pesme današnje Grčke,* objavljeno je 1824. i 1825. godine. U uvodu svojoj knjizi Forijel je objasnio cilj i metod proučavanja narodne poezije, korist koju od toga može da ima nauka (kulturna i politička istorija), kao i književnost. Uz to, on je dao podatke o karakteru grčke narodne poezije, načinu na koji je nastala, podjeli, jeziku, obliku i slično. Tekstove grčkih narodnih pjesama koje je objavio u ovoj knjizi prikupio je od svojih prijatelja Grka, najviše u Trstu, i popratio ih opširnim komentarima. Štampao ih je u grčkom originalu i u francuskom prevodu. Knjiga je imala mnogo uspjeha u Francuskoj i, bez sumnje, izvršila snažan utjecaj na francuske romantičare. Poslije njene pojave Merime je došao na ideju da piše »ilirske balade«. J. zatim osvjetljava sredinu u koju su imale da uđu naše narodne pjesme.

Kod Francuza se vrlo rano znalo za naše narodne pjesme — nastavlja J. u drugom dijelu teksta. Već u aprilu 1819. *Enciklopedijski pregled* spominje Vukove zbirke u prikazu Vukova *Srpskog rječnika;* pretpostavlja se da je pisac bilješke u *Enciklopedijskom pregledu* Klod Forijel. Osim njega i barona Ekstena, našom narodnom poezijom u to vrijeme bavio se i francusko-njemački filozof i istoričar Ž. B. Depen. On piše o našim narodnim pjesmama u uglednom listu *Bulletin des sciences historiques.* Tu su zatim članci o našim narodnim pjesmama u *Globu, Katoliku, Germanskom pregledu.*

Međutim, popularizaciji naše narodne poezije u Francuskoj veoma mnogo su doprinijela Forijelova predavanja na Sorboni, u kojima je, pored provansalske poezije, posebno mjesto dato narodnoj poeziji balkanskih naroda, Srba i Grka. Rukopisi ovih predavanja pohranjeni su u Francuskom institutu. Kurs o našoj poeziji sadrži svega 11 lekcija, a prva od tih lekcija štampana je 1833. u februarskoj svesci pariskog lista *Le Siècle, revue critique de la littérature, des sciences et des arts* pod naslovom *Introduction à l'étude des Poésies serbes (extrait du cours de M. Fauriel).* U ovom pristupnom predavanju Forijel priznaje da ne zna srpski jezik i da će o srpskoj književnosti govoriti po njemačkim prevodima. Zatim govori o geografskom i istorijskom položaju srpskog naroda, zadržavajući se posebno na kosovskom boju i padu srednjovjekovne srpske države. Najzad daje plan svoje studije, u kojoj ističe istu sudbinu srpskog i grčkog naroda, sličnost njihove

ANU BiH АНУ БиХ

narodne poezije, podvlačeći da su one »varijanta jedna druge«, da se međusobno dopunjavaju i objašnjavaju. Ćak postavlja pitanje: koja je od njih kojoj služila za ugled.

Jovanović je podatke o Forijelovom izučavanju naše narodne poezije uzeo iz knjige njegova biografa Galea *Claude Fauriel, membre de l'Institut, 1772—1843. Saint-Etienne... 1909.* Gale je u svojoj knjizi o Forijelu iznio kratak pregled svih 11 predavanja što ih je Forijel održao u Parizu.

266. ЈОВАНОВИЋ, ВОЈИСЛАВ М. *Грофица Розенберг и њени „Морлаци".* Српски књижевни гласник, 1913, кн. XXX, бр. 2, 110—119; бр. 3, 194—200; бр. 4, 277—284; бр. 5, 357—363; бр. 6, 441—452.

U prvim poglavljima svog opširnog rada J. daje podatke o Đustinijani Vin, grofici Orsini-Rozenberg, piscu *Morlaka*, romana koji je krajem XVIII v. uživao ogromnu popularnost. Roman je kasnije zaboravljen, mada — po mišljenju J. — zaslužuje pažnju »ako ne od velike publike, u najmanju ruku od književne istorije«. Za nas je autor *Morlaka* zanimljiv ne samo kao prevodilac Kačićevih pjesama, nego i kao prvi strani pisac »koji čini pokušaj da u beletrističkom obliku pruži sliku narodnog života jedne naše pokrajine«.

J. zatim daje opširan sadržaj romana, zadržavajući se posebno na morlačkim narodnim baladama, *pismama*, koje je grofica Rozenberg unijela u svoje djelo. Jovanović je donio u našem prevodu *Pesmu o Pecirepu, Pesmu o smrti Dabromirovoj, Pesmu o blaženoj Dianici, Pesmu o Tješimiru i Vukosavi.* Od deset balada koje je grofica Rozenberg unijela u roman kao primjere morlačke poezije kritičari ne priznaju nijednu kao autentičnu. Miklošić, koji se prvi bavio njima, proglasio ih je za apokrife, koji nemaju interesa ni za našu literaturu ni za etnografiju. Međutim, mora se priznati, i pored toga što autor romana nikada nije vidio »Morlakiju«, te su mu podaci o njoj »iz druge ruke«, metod kojim je knjiga pisana izuzetno je dobar: grofica Rozenberg uvijek se dokumentuje. Izvori za njen roman najčešće se nalaze u Fortisovom *Putovanju* ili Lovrićevim *Primedbama.* Što se balada tiče, J. nalazi da su neke od njih zaista mistifikacije, tj. tvorevine samog pisca, dok je veći dio uzet iz Kačića *(Pisma od Kotromanovića,* dobrim dijelom i *Pisma od kralja Tješimira).*

J. na kraju napominje da su *Morlaci* imali mnogo uspjeha: o njima je opširno pisao Čezaroti, roman je preveden na njemački i dramatizovan *(Morlačke svadbe* Kamila Federičija), čitao ga je Gete, Gospođa de Stal se poslužila ovom knjigom pišući u *Korini* o »Morlacima« i njihovoj poeziji, Šarl Nodje je posjedovao jedan primjerak ove rijetke knjige i pisao o njoj.

267. КАПЕР, СИГФРИД. *О Краљевићу Марку.* Књижевни север, 1935, XI, 5—6, 171—182; 12, 376—382.

Raspravu *O Kraljeviću Marku* uvrstio je S. Kaper u svoj putopis *Südslavische Wanderungen* (Lajpcig, 1853). Knjigu je na naš jezik preveo Đorđe Stratimirović i objavio pod naslovom *Po našem Podunavlju*, ali je tom prilikom rad *O Marku Kraljeviću* izostavljen, jer je svojim sadržajem odudarao od ostalog putopisnog teksta. Stoga je prevodilac izostavljeni Kaperov rad, u kome je autor »pokušao da srpske narodne pesme o Kraljeviću Marku prikaže, prozom i citatima, kao jednu celinu«, odlučio da objavi u *Književnom severu*.

Poslije kratkog uvoda, u kome Kaper naglašava da »Markov značaj za narodnu istoriju *njegova* doba nije veliki, ali tim je važniji za narodnu istoriju *posle* njega, i tim dublje zahvata u istoriju koja se tek *u razvitku* nalazi«, opširno se govori o Markovu rođenju, životu, bojevima i megdanima, o njegovim pobratimima — sve na osnovu i iz sadržaja narodnih pjesama i predanja.

268. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Dr Maximilian Braun: »Kosovo«, Die Schlacht auf dem Amselfelde in geschichtlicher und epischer Uberlieferung. (Slavisch-baltische Quellen und Forschungen, VIII) Leipzing, 1937.* Srpski književni glasnik, NS, 1937, knj. LII, br. 2, 144—148.

U ranijem radu — *Prilog pitanju srpskohrvatske junačke pjesme* — Braun je našao i prikazao dva glavna stila mlađeg i najmlađeg sloja naše junačke epike: »ekspresionistički«, koji junačku pjesmu karakteriše kao »pjesmu«, i »realistički«, koji je karakteriše kao »hroniku«, kao »junačku reportažu«. U studiji *Kosovo* on dosljedno provodi to shvatanje i dopunjava ga razlikovanjem *istorijske »stvarnosti«* i *epske »istinitosti«*. U ovoj studiji Braun raspravlja o *istorijskoj* odnosno *epskoj* stilizaciji poznatih izvora, naših i tuđih (turskih, bugarskih, grčkih, ruskih, zapadnih). Po njemu, hrišćanski izvještaji o boju na Kosovu, naročito naši, bili su pod jakim uticajem epske pjesme, dok su turski pouzdaniji kao istorijski izvori. Epska stilizacija »istorijskog« izvještaja ne znači, naravno, isključivo uticaj gotove *pjesme* nego prije uticaj već stvarane *legende*. Neke Braunove zaključke K. smatra nepouzdanim. Tako je Braun utvrdio, na osnovu toga što se u najstarijem izvještaju o kosovskom boju — *Ruskom putopisu* đakona Ignjatija zapažaju tragovi epske stilizacije, da je osnovna kosovska pjesma *(Lazar-Lied)* stigla za dvije nedjelje čak na obalu Crnog mora. K. drži da bi taj zaključak imao osnova kad bi se odnosio na legendu, koja se i mogla tako brzo formirati u elemetima, ali da na pjesmu nije primjenljiv. Na kraju prikaza K. navodi djela za koja smatra da ih je Braun morao konsultovati pri izradi svoje studije.

269. КУЛИШИЋ, ФРАНО. [*Nuova Rassegna, prva sveska za januar...*] Српски књижевни гласник, 1907, књ. XVIII, бр. 9 717.

Bilješka o objavljivanju srpske narodne pjesme *Uroš i Mrnjavčevići* u italijanskom prevodu. Pjesma je objavljena u časopisu *Nuova*

Rassegna, sv. za januar 1907, pod naslovom *La successione dello Zar Dušan* a u prevodu Umberte Grifini. Prevod je veoma lijep, tako da »onaj ko pozna i srpski i talijanski, ne zna u kojem bi je jeziku radije čitao«.

270. МАТИЋ, СВЕТОЗАР. *Герхард Геземан: „Нова истраживања о народном епу у вардарској бановини"*. Српски књижевни гласник, НС, 1933, књ. XXXIX, бр. 1, 70—71. # С. М.

O članku Gerharda Gezemana koji je objavljen u *Glasniku Skopskog naučnog društva* (1933, sv. 11, 191—198). To je zapravo izvještaj o radu čitave jedne ekspedicije koja je obišla teren između Skoplja, Bitolja, Velesa i Debra. M. ponavlja najvažnije pojave koje su tom prilikom uočene. Osim izvještaja, Gezeman je iznio i objašnjenja svog metoda rada i puteve kojim će se doći do odgovora na pitanje o postanku i razvitku srpskohrvatske epske umjetnosti. Pri tom, on se najviše zalaže za proučavanje recitacione strane epske pjesme.

271. МИЛИЋЕВИЋ, АНДРИЈА. *Prizpěvky k posnání basnické činnosti Siegfrieda Kappera, podava Dr. Jan Hrejči. V Praze, 1911.* Српски књижевни гласник, 1914, књ. XXXII, бр. 153—154.

Poslije kratkog uvoda, u kome je istaknut značaj Z. Kapera kao prevodioca naših narodnih pjesama na njemački i češki, pisac teksta daje prikaz knjige J. Krejčija o ovom značajnom poznavaocu narodne pozije. U prvom poglavlju Krejči je dao Kaperov odnos prema narodnoj poeziji, njegovo mišljenje o vrijednosti i smislu narodne pjesme, utjecaje koje je Kaper pretrpio od Talvj, Grima i Getea i, posebno, način na koji se srpska narodna pjesma širila u stranim književnostima. U drugom dijelu je uporedna analiza Vukovih *Srpskih narodnih pjesama* i njihovog njemačkog prevoda *(Gesänge der Serben)*, koji je objavio Kaper. Treći dio posvećen je Kaperovim prevodima naših narodnih pjesama na češki: Kaper je okarakterisan kao polumistifikator, jer je mnoge naše pjesme prepričavao u stihu i razrađivao na svoj način. Krejči donosi uporedo i njemački prevod istih pjesama, koji je tačan i slaže se sa originalom, te zaključuje da je Kaper imao drugi cilj kada je naše pjesme prevodio na jedan slovenski jezik: htio je da izrazi sve ljepote originala i da tu poeziju da Slovenima u što ljepšem svjetlu. U tome nije uspio.

Četvrti dio prikazuje Kapera kao lirskog pjesnika.

U petom dijelu Krejči je objavio, iz Kaperove zaostavštine, prevode na njemački onih istih pjesama koje je Kaper preveo na češki i štampao kao zbirku *Gusle*. Njemački prevod nosi naslov *Historische Volkslieder der Montenegriner*.

272. МОСКОВЉЕВИЋ, МИЛОШ С. *»Heroic ballads of Servia«. Translated into english verse by George Rapel Noyes and Leonard*

Bacon. Boston 1913. Српски књижевни гласник, 1914, књ. XXXII, br. 4, 318—319. # M. S. M.

Kratak prikaz zbirke naših narodnih pjesama prevedenih na engleski. Zbirka *Heroic ballads of Servia* objavljena je u želji da se američka čitalačka publika upozna s najboljim evropskim baladama. Pjesme je prevo Džordž Rapel Nois služeći se ranijim poznatim prevodima S. Stanojevića, a prepjevao ih je L. Bejkn. U predgovoru je rečeno da je knjiga sačinjena uz pomoć Vukovih zbirki i *Pregleda srpske književnosti* P. Popovića. Uz to dat je i iscrpan tekst o herojskim baladama srpskim. Pjesme su prevedene u slobodnom metru sa slikom.

Prikazivač je naveo i sadržaj zbirke.

273. ПАВЛОВИЋ, ВИКТОР. *Нова талијанска збирка српских и хрватских народних песама.* Српски књижевни гласник, 1913, књ. XXXI, бр. 11—12, 935—945.

Prikaz zbirke *Canti popolari serbi e croati,* koja je objavljena u Veneciji 1913. Pjesme je preveo i prepjevao P. Kasandrić. Pisac teksta pominje da je prije Kasandrića naše narodne pjesme u italijanskom prevodu objavio Tomazeo: to je prozni prevod svih onih »ilirskih pjesama« koje je Tomazeo stavio pored toskanskih, korzikanskih i grčkih narodnih pjesama, i publikovao ih u Veneciji u 20 svezaka od 1841. do 1843.

Kasandrić je tridesetak godina prije svoje najnovije zbirke (1884) štampao u Zadru neveliku zbirku prevoda naših narodnih pjesama, uz kratak predgovor u kome je objasnio versifikaciju srpske narodne pjesme i dao nekoliko istorijskih objašnjenja. U zbirku od 1913. on je unio i sve te ranije objavljene prevode i dodao im još sedam novih. Prethodno je ranije prevode popravio i dotjerao. »Ovako dopunjena i ispravljena, ova zbirka G. Kasandrića spada među najuspelije talijanske prevode naših narodnih pesama«. Prevod je vjeran (pisac prikaza donosi nekoliko primjera originalnog teksta i prevoda), u njemu su sadržane i psihološke i emocionalne osobine originalnog teksta. Jedino mu zajmera čestu upotrebu opkoračenja, koju naša narodna poezija ne trpi. Prepjev je u desetercu.

274. ПЕРИЋ, КОНСТАНТИН. *Наша народна поезија и „Гусле" Проспера Меримеа у пољској књижевности.* Мисао, 1923, књ. XI, св, 7, 547—550.

Autor konstatuje da nema iscrpnijih studija o ulozi naše narodne poezije u slovenskim književnostima. Nema ni podataka o prevodiocima i prevedenim pjesmama u pojedinih slovenskim literaturama. P. tvrdi da su, na primjer, Poljaci preveli iz naše narodne poezije »dva i tri puta više nego iz celokupne naše umetničke književnosti« Čak su iz *La Guzla* P. Merimea prevodila tri poljska književnika. O prvoj

dvojici govorio je poljski profesor Jozef Trećak još 1888. godine u članku *Iz istorije literarnih mistifikacija*, objavljenom u *Gazeta Lwowska*. On je pisao o prevodima Mickijeviča *(Morlak u Veneciji)* i Aleksandra Hodžka *(Hajduci, Vampir, Daničićeva draga)*. Treći poljski pjesnik koji je iz Merimea preveo takođe *Hajduke* jeste Antoni Edvard Odinjec. Za razliku od Hodžkovog, ovaj prevod sasvim odgovara Merimeovom tekstu. Ni Hodžko ni Odinjec nisu znali naš jezik i sem ovih tobožnjih srpskih pjesama nisu ni mogli prevoditi sa originala prave srpske narodne pjesme.

275. ПЕТРАВИЋ, АНТЕ. *„Јужнословенске народне пјесме и пјевање о Матији Корвину, краљу Угарске"*. Српски књижевни гласник, НС, 1933, књ. XXXIX, бр. 2, 157—158.

Prikaz rada *I canti popolari slavi e la saga di Mattia Corvino, re d'Ungheria* italijanskog slaviste Bartolomea Kalvija. U prvom dijelu Kalvi raspravlja uopšte o našim narodnim pjesmama, u drugom prelazi na pjesme o Matiji Korvinu, o kojem pjevaju Slovenci, i daje genezu pjevanja o ovom junaku. On se osvrće na djelovanje onih koji su pred Talijane iznijeli naše pjesme, govori o Nikoli Tomazeu, Petru Kasandriću, Ivanu Kušaru i drugim i podvlači da su svi oni griješili kad su proučavali naše narodne pjesme ne uporedujući ih sa pjesmama drugih naroda.

Svoja proučavanja ličnosti Matije Korvina u slovenačkim narodnim pjesmama Kalvi je osnovao na Štrekeljevom zborniku. On je istakao oskudnost slovenačke epike u kvantitativnom smislu i utvrdio da su Slovenci svoje epske junake uzeli od drugih — od Srba Marka Kraljevića, od Mađara, Matiju Korvina, od Nijemaca Lambergera. Tako se desilo, smatra Kalvi, da su ličnosti Marka Kraljevića i Matije Korvina izmiješane u ovoj epici. Kalvi donosi u proznom italijanskom prevodu tri epske pjesme o Matiji Korvinu: *Kralj Matija oslobađa vjerenicu, Kralj Matija u turskoj tamnici* i *Smrt kralja Matije*.

276. ПОПОВИЋ, ПАВЛЕ. *Један енглески преводилац наших народних песама*. Српски књижевни гласник, НС, 1922, књ. III, бр. 5 383—386.

Oven Meredit je jedan od prvih prevodilaca naše narodne poezije uopšte, a po Popovićevom mišljenju on je i »nesumnjivo najbolji engleski prevodilac naših narodnih pesama«. Pod ovim pseudonimom krio se zapravo lord Edvard Robert Bulver Liton, vrlo ugledni državnik i pjesnik. Sa našom poezijom upoznao se u godinama 1859. i 1860, kada je kao sekretar engleske ambasade u Beču dolazio u više navrata u Beograd, gdje je zastupao engleskog konzula. U Beogradu je tada, u francuskom konzulatu, bio Ogist Dozon i upravo po njegovoj knjizi prevoda srpskih narodnih pjesama i Meredit je sačinio svoju zbirku. Ona je izašla već 1861. godine, a preštampana je 1917. pod naslovom *Serbski pesme or national songs of Serbia*. Mereditov prevod je vrlo

slobodan, to je zapravo prepjev i to krajnje subjektivan. Naša narodna pjesma Mereditu je pružala zanimljive pjesničke motive i on se latio prevođenja tek da bi dao nešto svoje pri tome. Njegovi prevodi su vrlo lijepi i književni. P. navodi, opisno, čitav niz primjera u kojima se vidi kako je Mereditov prevod vjeran originalu po utisku, a kako su slike i opisi često i novi i živopisniji, kako je ideja naglašena i refleksija pojačana.

277. САКУЛАЦ, МИЛИСАВ. *Прва веза између енглеске и наше књижевности.* Српски књижевни гласник, НС, 1930, књ. XXX, бр. 4, 276—280.

Autor komentariše dva teksta izašla u *The Slavonic Review*, jedan 1924. a drugi 1927. godine, koji se međusobno dopunjavaju, a odnose se na utvrđivanje činjenica o prvim prevodiocima *Hasanaginice* u Engleskoj. U *The Slavonic Review* 1924. godine (*Vol.* III *Nr* 8, *p.* 362—369) D. H. Lo, bivši lektor engleskog jezika u Beogradu, objavio je rukopis Skotovog prevoda *Hasanaginice*. S. smatra, pošto je lično pregledao ovaj rukopis, da on nije dobro datiran: kao godina prevoda uzimala se 1798. ili 1799, ali je on na rukopisu našao vodeni znak sa označenom 1794. godinom, pa drži da je to zapravo godina prvog prevoda *Hasanaginice* na engleski jezik. S. iznosi istorijat nastanka ovog prevoda, za koji se može reći da je »prevod jednog prevoda prevoda« — njegov put: Fortis-Vertes-Gete-Skot. »Pesma je na tome putu izgubila mnogo, tim više što V. Skot nije imao pred sobom originalan tekst *Hasanaginice*, kao što je to utvrđeno za njegova tri prethodnika....«

Pisac članka u *The Slavonic Review* iz 1927 (*Vol.* VI, *Nr* 17 *p.* 390—393) jeste oksfordski profesor H. G. Fidler. On je tu objavio anoniman prevod *Hasanaginice* pod naslovom *A Morlackian funeral song on the death of the illustrions wife of Asan Aga (From the German of Goethe)*. Ovaj prevod se razlikuje od Skotovog, a i kraći je za sedamnaest stihova. U bilješci i sam prevodilac kaže da se pored Geteovog služio i Fortisovim prevodom i srpskim originalom. Posredno, S. izvodi zaključak da bi autor ovoga nepotpisanog prevoda, drugoga po hronološkom redu u Engleskoj, mogao biti Dž. B. Grinšilds, edinburški advokat. »Kako prevod Valtera Skota nije bio štampan sve do 1924, to bi ovaj drugi prevod *John Boyd Greenshildsa* bio stvarno prva veza između engleske i naše književnosti.«

278. СКЕРЛИЋ, ЈОВАН. *Проспер Мериме и његова мистификација српских народних песама.* Српски књижевни гласник, 1901, књ. IV, бр. 5, 355—366.

U prvom dijelu teksta S. govori o prevodima naših narodnih pjesama u francuskoj književnosti prije 1827. godine, odnosno prije pojave Merimeovih *Gusala*. Tako saznajemo iz jedne bilješke Gospođe Vojar, koja je 1834. objavila svoje prevode srpskih narodnih pjesama, da je Gospođa Ernestina Pankuk, prevodeći Getea, prevela i štampala

1925. i pjesmu o Hasanaginici. Istu pjesmu preveo je i Šarl Nodje iz Fortisova putopisa i objavio u knjizi *Smara ili demoni noći*. Osim toga, zna se i za prevode barona Ekstena u *Katoliku* za 1826. i Gospođe Belok, neposredno prije Vuka, u *Globu* 1827.

Međutim, prvo oveće djelo koje je obratilo pažnju na naš život i našu narodnu poeziju bila je 1827. godine Merimeova knjiga *Gusle ili izbor ilirskih pesama sakupljenih u Dalmaciji, Bosni, Hrvatskoj i Hercegovini (La Guzla, ou Choix de poésies illyriques recueillies dans la Dalmatie, la Bosnie, la Croatie et l' Herzégovine).*

U predgovoru Merime kaže da se već duže vrijeme bavi prevođenjem »pesama bez umetnosti, proizvoda jednog divljeg naroda«, koje pjevaju slovenski bardi ili guslari — »sirotni starci, svi u ritama, koji idu po selima i uz gusle pevaju romance«. Jednog je Merime dobro poznavao: to je Hiacint Maglanović.

Zbirka ima 32 pjesme istorijske i poluistorijske, a najveći dio njih opijeva narodna vjerovanja u vampire, mađiju, zle oči i uroke *(Plamen Perušića, Lepa Sofija, Jovančić, Vampir, Kara-Ali vampir).* Pisac prikaza ukratko komentariše nekoliko pjesama iz Merimeove zbirke: *Smrt Tome II, kralja od Bosne, Prividenje Tome II, kralja od Bosne, Morlak u Mlecima, Daničićeva draga* i, »jednu od najjačih u celoj zbirci«, pjesmu o *Hrabrim hajducima.*

Merimeova zbirka nije imala nikakav uspjeh u Francuskoj, ali ga je doživjela izvan Francuske. Naime, Makfersonove mistifikacije balada škotskih brđana, *Romancero*, Forijelova zbirka grčkih narodnih pjesama — razvile su ukus za literaturu malih naroda i stvorile kult narodne poezije uopšte; Herder i Gete su već bili stvorili srpskoj narodnoj poeziji pravo građanstva, te je Merimeova zbirka bila pravi događaj. Bauring je od Merimea tražio original, jedan Nijemac je napisao disertaciju, Gerhard je piscu poslao dvije sveske slovenskih narodnih pjesama prevedenih na njemački (među njima i čitave *Gusle),* Mickijevič je jedno vrijeme vjerovao u autentičnost tih pjesama, čak je i Puškin bio obmanut te je izvjestan dio tih pjesama preveo i štampao pod naslovom *Pesme zapadnih Slovena.*

Gete, iako oduševljen pjesmama, ipak je posumnjao u njihovu istinitost. Merime je uskoro i sam priznao da su *Gusle* »samo vešta mistifikacija«, radujući se pri tome uspjehu koji su doživjele.

S. zatim piše o Merimeovoj ličnosti, ističući njegovu neobičnost. Našu poeziju Merime je mistifikovao iz više razloga: Ilirija je bila zemlja po njegovoj ćudi, romantičari su se oduševljavali narodnom poezijom, srpska narodna poezija bila je na glasu. Bliži razlozi te mistifikacije vide se iz jednog Merimeovog pisma I. A. Sobolevskom (1853) za Puškina i iz predgovora izdanju 1840. (S. interpretira važnija mjesta.)

Djela kojima se Merime služio za *Gusle* su: Fortisovo *Putovanje u Dalmaciju, Putovanje u Bosnu u godinama 1807. i 1808.* od Amedea Šomet-Defosea *(Voyage en Bosnie dans les années* 1807 et 1806, *par Amédee Chaumette-Des-Fossés).* U *Guslama* su i tragovi iz *Romancera,* iz škotskih balada, pojedine pjesme su obrađeni predmeti ili kakve bretanjske legende, ili kirgijske pjesme iz Buhare ili grčke narodne pjesme, ili pojedine Vergilijeve scene, ili odjeci iz djela Valtazara Be-

kela o mađiji. *Hasanaginica* je uzeta iz Fortisa. Balada *Miloš Kobilić* prenesena je od riječi do riječi iz Kačića-Miošića. Nju je Merime dobio od grofa Sorga (Sorkočevića), kao njegovo otkriće među rukopisima pariske biblioteke, a u stvari, ovom pjesmom je Sorkočević mistifikovao Merimea.

279. СКЕРЛИЋ, ЈОВАН, *Једна белешка Госпође де Стал о нашој народној поезији.* Српски књижевни гласник, 1902, књ. V. бр. 1, 78—79. # (С.)

U romanu *Korina* Gospođe de Stal ima odlomak (knj. IV, poglavlje IX) u kome je riječ o Dalmaciji i o našim narodnim pjesmama. Djelo je pisano 1805, objavljeno je 1807. i doživjelo je ogroman uspjeh. Skerlić citira čitav pasus iz *Korine*, u kome se, između ostalog, kaže: »Njihova poezija malo liči na poeziju Osianovu, i ako su oni stanovnici Juga; ima dva vrlo različita načina da se oseća priroda: voleti je kao stari, usavršavati je u hiljadu sjajnih oblika, ili predati se kao škotski bardi od tajne, melanholiji u koju ulivaju ono što je neizvesno i ono što je nepoznato«.

280. СКЕРЛИЋ. ЈОВАН. *Француски романтичари и српска народна поезија. Шарл Нодје.* Српски књижевни гласник, 1904 књ. XII, br. 2, 747—756; br. 3, 837—851.

U uvodnom dijelu teksta. S. govori o prvim interesovanjima za našu narodnu poeziju u Francuskoj.

1878. godine pojavio se u Bernu francuski prevod Fortisovog *Putovanja po Dalmaciji,* u kome je anonimni prevodilac objavio i original i francuski prevod *Žalosne pjesance plemenite Asan-Aginice.* To je bila prva naša narodna pjesma prevedena na francuski.

Međutim, interes za narodnu poeziju drugih naroda — za škotske balade koje je otkrio Makferson, za španske romanse o Sidu, za grčku narodnu pjesmu i za poeziju gotovo nepoznatog »ilirskog« ili »morlačkog« naroda — oživljava u Francuza tek početkom 19. v. Madam de Stal je 1807, »svakako pod uticajem Herderovih i Geteovih spisa«, u svom romanu *Korina* obratila pažnju na narodnu poeziju Dalmatinaca. No, pravi interes za naše krajeve i naše kulturne tekovine u francuskoj književnosti počinje od Napoleonovih ratova u Dalmaciji i okupacije »ilirskih« pokrajina. Mnogi francuski oficiri i činovnici, koji su po vojnoj ili administrativnoj dužnosti boravili u ovim krajevima, opisali su svoje utiske. Jedan od njih bio je i književnik Šarl Nodje. »I on je bio taj« — piše S. — »a ne Prosper Merime, koji je, u francusku književnost uneo prve pojmove o našoj poeziji i stvorio joj izvestan glas«.

S. dalje govori o Nodjeu, zadržavajući se posebno na onom periodu njegova života koji je proveo u našim krajevima, odnosno u Ljubljani, gdje je dobio mjesto bibliotekara (1812).

Pored ostalih poslova koje je obavljao, Nodje je bio postavljen za urednika službenog lista ilirske vlade u Ljubljani *Le Télégraphe*

Illyrien (Ilirski telegraf),[*sic!*] koji je izlazio na njemačkom, francuskom, italijanskom i jedan mjesec na slovenačkom jeziku. U *Illirskom telegrafu* Nodje je objavio niz radova, od kojih su posebno zanimljiva dva o slovenskoj književnosti (1813). To su prva opširnija i originalna saopštenja o našoj narodnoj književnosti iz pera jednog francuskog spisatelja. »Nodje jako ceni uopšte narodnu poeziju, koja mu svojom prostom otmenošću izgleda da stoji nad modernom poezijom, bez izraza i iskrenih osećanja. Tu lepu i veliku narodnu poeziju, kao što je škotska, nalazi on i kod Iliraca...« Nodje opširno govori o guslarima, o načinu njihova pjevanja, morlačkoj narodnoj pjesmi: ona ima svoju *Ilijadu* — to je *Osman (Osmanide)* pjesnika Ivana Gundulića. Kao primjer ilirske narodne poezije Nodje analizira *Žalosnu pjesancu plemenite Asan-Aginice*, ističe njenu dirljivu ljepotu i izuzentnu snagu.

1818. godine objavljen je roman *Jovan Zbogar*,[sic] koji je Nodje zamislio i skicirao još u vrijeme boravka u Ljubljani. Roman je bio jedan od najvećih njegovih književnih uspjeha. Glavno lice ovog romana postaje hajduk. Tu je dat i slijepi morlački guslar, koji pjeva o bijedi Dalmacije, o gorčini izgnaničkog hljeba i sl. Najzad, i ovdje Nodje iznosi utiske koje ostavlja »morlačka pjesma postiljona«.

Najznačajnije djelo Š. Nodjea kojim su naša poezija i naši krajevi ušli u francusku romantičnu književnost jeste jedna zbirka novela i slovenskih pjesama *Smara*, koja se pojavila 1821. Nodje se u predgovoru predstavlja kao prevodilac ovog djela, koje je na ilirskom napisao dubrovački plemić Maksim Oden. U stvari, sa malim izuzetkom, cijela *Smara* je jedna mistifikacija. Smara treba da znači ilirsku riječ »mora«, zao duh koji muči ljude za vrijeme snova. Nodje je u *Smari* htio da opiše »snove kao roman stvarnog života, da sa redom i logikom stavi na hartiju situacije kojih se čovek jedva seća kada se probudi, ali koji se ipak potpuno ne rasturaju i koji utiču na uzbuđenu maštu probuđena čoveka«. U predgovoru *Smare* od 1832. Nodje sa pohvalom govori o ilirskoj književnosti i kao obrasce donosi tri pjesme: dvije narodne — *Spalatin-beg* i *Žalosna pjesanca plemenite Asan-Aginice* — i *Svijetnjak* Ignjata Đorđića. *Spalatin-beg* je, prema riječima Š. Nodjea, autentična »nacionlna balada«, koja je sačuvana u usmenom predanju. S tvrdi da je to »u stvari (...) prosta i dosta nevešta mistifikacija, izrađena po podacima uzetim iz Fortisa, bez mnogo nalikosti i vrednosti«. *Žalosnu pjesancu plemenite Asan-Aginice* Nodje naziva »jednom od najslavnijih pesama morlačke književnosti«.

Nodje je prvi u francusku književnost unio prave pojmove o našoj narodnoj poeziji i probudio interesovanje za naše krajeve. Njegova *Smara* inspirisala je Merimea kada je pisao *Gusle*. Pored škotskih balada i španskih romansa o Sidu, kao i grčkih narodnih pjesama, i srpska narodna poezija od 1820. do 1830. vršila je, preko Nodjea i Merimea izvjestan uticaj na romantizam u Francuskoj.

281. СКЕРЛИЋ, ЈОВАН. *Још једном о „Гуслама" Проспера Мериме.* Српски књижевни гласник, 1904, књ. XII, бр. 5, 981—987.

Članak predstavlja nadopunu Skerlićevog ranije objavljenog teksta *Prosper Merime i njegova mistifikacija srpskih narodnih pesama (Srpski književni glasnik*, 1901).

S. iznosi nove podatke o pripremanju i prvom izdanju *Gusala*, kao i o reagovanju poznatih književnika na pojavu ovog djela — Džona Bauringa, Gerharda, Mickijeviča, Puškina i Getea. Zanimljivo je — piše S. — da čak ni *Glob*, organ romantičarske škole, koji je uživao glas vrsnog poznavaoca stranih književnosti, nije primijetio mistifikaciju. Čak je i prije pojave *Gusala* u njemu bilo riječi o srpskoj narodnoj poeziji — o prevodima srpskih narodnih pjesama i utisku koji su ovi prevodi ostavili u Njemačkoj, o Herderu i Geteu, koji su prvi obratili pažnju na našu narodnu poeziju i sl. (1827, br. 61), a pored toga, ovaj eminentni časopis objavio je, u prevodu g-đe Belok, niz naših narodnih epskih i lirskih pjesama (*Glob*, 1827, br. 61, 63, 65, 67, 69), između ostalih i pjesmu o Milici dugih trepavica, koja se veoma dopala Geteu. Upravo je Gete, kao jedan od najboljih poznavalaca narodnih književnosti drugih naroda, otkrio Merimeovu mistifikaciju i pronašao pravog autora *Gusala*. S. opširno interpretira Geteov tekst koji je napisan tom prilikom.

Glavni izvori Merimeu bili su: Fortisovo *Putovanje u Dalmaciju*, odnosno francuski prevod ovog djela, zatim *Put po Bosni u godinama 1807 i 1808* Amedea Šomet-Defosea. Prethodnik Merimeov, i njegov uzor, bio je, bez sumnje, Šarl Nodje.

282. СКЕРЛИЋ. ЈОВАН. *Две нове студије о Мериме овој мистификацији српских народних песама. T. Matuli: Prosper Mérimée's Mystification kroatischer Volkslieder. Archiv für slavische Philologie*, 1906—1907, XVIII—XIX *Band; Louis Leger, de l'Institut: Une supercherie littéraire de Mérimée. La Nouvelle Revue, 15. juin 1908.* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XXI, бр. 5, 375—380.

Matić se — piše S. — u svom radu o Merimeovoj mistifikaciji srpskih narodnih pjesama veoma obilno služio podacima koje je Skerlić već objavio u radovima o istoj temi. Matić je taj posao, međutim, radio kao filolog, »metodom deskriptivnim, tuđe podatke amplifikovao je bez ikakve srazmere, prepričavajući po čitave strane sadržine pojedinih pesama...« »Jedina novost u Matićevoj studiji jesu dva Nodjeova članka o ilirskoj književnosti iz *Thélegraphe illyrien*.[sic!] S. napominje da je pisac studije pokazao zaista »zlu volju« kad su u pitanju njegovi tekstovi: tražio je u Skerlića greške i omaške i gdje ih je bilo i gdje nije. S. rado priznaje neke netačnosti (npr. da nije znao da je grof Kriljanović doista postojao i da ga Nodje nije izmislio i sl.), a istovremeno pokazuje da Matić stvarne greške nije primijetio (npr. Skerlićeva tvrdnja da je g-đa Belok prevodila *Hasanaginicu* iz Vuka, a ona je prevodila iz Bauringa). Zatim, Matić navodi kao svoje otkriće da je drugi izvor Merimeov za *Gusle* bilo djelo Amedea Šomet-Defosea, mada je to Skerlić saopštio mnogo ranije. Autor teksta na kraju protestuje zbog naslova Matićeve studije, u kome se podvlači da je riječ o hrvatskim narodnim pjesmama, mada je sam Merime poeziju koju je mistificirao smatrao srpskom.

Ležeova studija je samo dopuna Matićevoj kompilaciji — kaže S. Leže smatra da je Nodje skrenuo pažnju Merimeu na naše narodne

pjesme, guslare, Fortisa. Slika guslara na naslovnoj strani *Gusala* u stvari predstavlja Merimea. Izmišljeni guslar Hiacint Maglanović nosi simbolično prezime: prirodno je da u jednoj ironičnoj mistifikaciji izmišljeni lik nosi prezime Maglanović! Među mistifikatore Leže ubraja i P. Šafarika, koji *Gusle* pripisuje Sorkočeviću, i Mickijeviča, koji je preveo iz *Gusala* pjesmu *La Morlaque à Venise* i objavio je kao prevod sa srpskog.

Leže navodi još jedan Nodjeov članak o ilirskoj književnosti — *Langue et littérature illyriennes* — koji je objavljen u XI svesci *Dictionnaire de la conversation* (1832—1833). Taj članak je — piše Leže — »vrlo zanimljiv kao obrazac bezazlenog neznanja i šuplje frazeologije«.

283. СКЕРЛИЋ, ЈОВАН. *Н. Г. Чернишевски о српским народним песмама.* Српски књижевни гласник, 1910, књ. XXV, бр. 5, 383—386. # J. C.

O tekstovima N. G. Černiševskog povodom knjige N. Berga *Пѣсни разныъ народовы*, u kojoj su prevedene i neke naše narodne pjesme. Černiševski je u dva maha pisao o Bergovim prevodima: *Отечественния записки* za 1854, br. 12, i u *Современнику* za 1854, br. 11. Poslije opštih književnih izlaganja o narodnoj poeziji, Černiševski se posebno zadržava na srpskim narodnim pjesmama, tvrdeći da »... srpske narodne pesme nisu manje lepe od grčkih«, ali zamjera Bergu što je »iz velike množine izvrsnih epskih srpskih pesama« izabrao jednu — pjesmu o Banoviću Strahinji — koja «ni u kom pogledu nije značajna«. Da bi pokazao ljepotu srpskih narodnih pjesama, Černiševski daje prozni prevod nekih pjesama o boju na Kosovu.

Osim toga, Černiševski zamjera Bergovim prevodima što su suviše slobodni i zbog dodavanja novih epiteta nedovoljno tačni.

284. СКЕРЛИЋ, ЈОВАН. *Voyslav M. Yovanovitch, doctor de l'Université de Grenoble: »La Guzla« de Prosper Mérimée. Etude d'histoire romantique. Préface de M. Augustin Filon...* Српски књижевни гласник, 1911, књ. XXVI, бр. 11, 874—878; 12, 947—951.

Prikaz doktorske disertacije V. Jovanovića, koja — po Skerlićevom mišljenju — predstavlja »valjan prilog istoriji francuskog romantizma i najbolji posao koji je do sada na francuskom jeziku izašao o srpskoj narodnoj poeziji«.

S. konstatuje da je o Merimeovoj mistifikaciji srpskih narodnih pjesama pisano više puta, posebno u našoj (Skerlić, Matić) i ruskoj kritici (P. V. Anjenkov, Platon Kulakovski, Petar A. Lavrov), dok se u Francuskoj, gdje se Merimeu posljednjih godina posvećivala velika pažnja, o *Guslama* samo malo i uzgred govorilo.

S. zatim opširno govori o rezultatima do kojih je Jovanović došao i pokazao »da *Gusle* imaju književne vrednosti, veće no što se obično misli, i da obeležavaju jedan trenutak francuskog romantizma«.

Međutim, S. smatra da Jovanović pretjeruje kada tvrdi da *Gusle* nisu mistifikacija nego ozbiljan književni rad, »prvi i poslednji pesnički pokušaj Merimea«.

U zaključku prikaza S. ističe da je Jovanovićeva teza veoma korisna za istoriju naše narodne poezije, jer donosi mnoštvo nepoznatih a korisnih i značajnih pojedinosti. Osim toga u njoj je, vrlo pregledno, data istorija naše narodne književnosti kod Francuza.

285. СУБОТИЋ, ДРАГУТИН. *Скотов превод „Хасанагинице"*. Српски књижевни гласник, НС, 1925. књ. XIV, бр. 1, 76—77.

Bilješka u kojoj se iznosi istorijat Skotovog prevoda Geteovog prevoda *Hasanaginice*. Skotov prevod, za koji se dugo nije znalo da li je i gdje je štampan, pronašao je u rukopisu David Lo. S. najavljuje Loov članak *Prva spona između engleske i srpsko-hrvatske književnosti*, koji treba da bude štampan u *Slovenskom pregledu*, publikaciji koja izlazi u Londonu. Uz članak će biti štampan i kompletan tekst Skotovog prevoda.

286. СУБОТИЋ, ДРАГУТИН П. *„Хасанагиница" у енглеском преводу*. Српски књижевни гласник, НС, 1927, књ. XXI, бр. 6, 443—447.

Od 1794. do 1916. godine dvanaest pisaca prevelo je *Hasanaginicu* na engleski, a od 1802. do 1924. štampana je naša narodna pjesma osamnaest puta na engleskom jeziku, redovito u stihu. S. daje podatke o svim ovim prevodima i izlascima. Najviše se zadržava na Skotovom prevodu i na istoriji njegova rukopisa. Iz Subotićevog pregleda proizilazi jasno da je interesovanje za ovu našu pjesmu vezano za interesovanje za Geteovu poeziju. Jer, većina njenih prevodilaca nije znala ni ko su Morlaci, niti da ova pjesma pripada srpskohrvatskoj narodnoj poeziji.

287. ШМАУС, АЛОЈС. *Wolfgang Hauffen: Das serbische Volkslied in der tschechischen Literatur. Reichenberg 1928.* Мисао, 1929, књ. XXXIX, св. 3. и 4, 251. # А.

Bilješka o izdanju »Slavističke radne zajednice na nemačkom univerzitetu u Pragu«. U istoj seriji, kao knjiga treća, izašle su Gezemanove *Studije o jugoslovenskoj narodnoj epici*. Haufen je ispitao i obradio cjelokupan materijal koji se tiče uloge srpskih narodnih pjesama u češkoj književnosti.

288. ШНЕВАЈС, ЕДМУНД. *„Студије из југословенске народне епике (Gerhard Gesemann: Studien zur südslavischen Volksepik, Erste Folge)*. Српски књижевни гласник, НС, 1926, књ. XIX, бр. 8, 639—640.

Prikaz knjige Gerharda Gezemana, posvećene Tihomiru R. Đorđeviću, koja sadrži šest rasprava. U prvoj, pošto je uporedio sve varijante pjesme o smrti Vojvode Prijezde, on nastoji da dokaže da je erlangenska varijanta najstarija. Druga studija sadrži tvrdnju da je Kačić za svoju pjesmu *Kako Janković razbi Ormuš pašu na Grahovu* upotrijebio narodnu pjesmu od koje erlangenska pjesma pod brojem 138 predstavlja jednu varijantu. U trećoj studiji Gezeman poredi varijante pjesme *Lov na Božić* i donosi zaključak da je ova pjesma nastala prvobitno među balkanskim hajducima i onda prenesena u Dalmaciju. Četvrta studija sadrži pogled na dramu *Ajduci* Jovana St. Popovića i na narodne elemente u njoj. Na primjeru pjesme *Anđelko Vuković i Sinan Kesedžija* (Vuk, IV, 498) Gezeman »pokazuje kako daroviti pesnik može lepo da opeva nov događaj upotrebljavajući tradicionalne šeme kompozicije i tradicionalna stilistička sredstva«. Šesta studija odnosi se na žrtvovanje rijeci u epskim narodnim pjesmama i u narodnim skaskama.

289. ТОМАЗЕО, НИКОЛА. *О српским народним песмама.* Мисао, 1924, књ. XV, св. 5. и 6, 853—866.

U uvodnoj bilješci uredništvo *Misli* daje osnovna obavještenja o N. Tomazeu i o njegovim prevodima naših narodnih pjesama. Studija koja se ovdje donosi u prevodu Marka Cara izašla je 1847.

T. misli da srpske narodne pjesme najveći dio svoje ljepote nose iz neobične sile porodičnih veza i porodične ljubavi. On vrlo iscrpno govori o načinu kako se u pjesmama odslikava ljubav i poštovanje prema majci, sestri, prema ženi uopšte, kako se gaji prijateljstvo i pobratimstvo. U vrline porodičnog karaktera on ubraja i gostoprimstvo.

Marko Kraljević se Tomazeu čini kao »živa slika celokupnog naroda« i upravo prikazivanje ovog junaka sa svim njegovim greškama i porocima čini mu se kao odraz još jedne velike osobine naroda — iskrenosti. Trajanje srpske narodne poezije T. dijeli na tri faze: prvoj pripadaju spomenici iz četrnaestog vijeka, vremena moćne nemanjićke države, epskog doba od koga je preostao mali broj pjesama; drugoj fazi pripadaju pjesme koje Marka prikazuju kao sužnja; u trećoj srećemo hajduke. — Srpske pjesme veličaju prirodu, ali joj ne daju karakter božanski; one za nju vezuju i sa njom pletu čovječji život, ali čovjeka ne čine njenim robom.

T. nalazi izvjesna podudaranja između grčkih i naših pjesama. U njima se često ogleda jedna te ista osnovna misao, provedena jednako čak i u detaljima. Što se tiče pitanja koji se narod u koga prvi ugledao, T. drži da su u nekim grčkim pjesmama misli bez sumnje uzete od Srba, jer su u srpskoj matici potpunije razrađene. U prilog ovoj tvrdnji ide i to što u grčkim pjesmama nailazimo na mnoge srpske riječi, dok u srpskima ima samo onih grčkih riječi koje se odnose na zajedničku vjeru. T. ipak ne spori da su neke pjesničke tradicije iz grčke starine mogle preći u srpski narod.

290. ТОМИЋ, ЈОВАН Н. *А. И. Јацимирски. Песме о Марку Краљевићу.* Српски књижевни гласник, 1905, књ. XV, бр. 2, 155—156. # Ј. Н. Т.

Tekst je pisan povodom članka A. I. Jacimirskog *Неизвѣстныя песни о Маркѣ Кралевичѣ,* objavljenog u četvrtoj svesci IX knj. *Извѣстій отношения рускаго языка и словесности имп. Акад. Наукъ.* Jacimirski, naime, iznosi sadržaj i razmatra devet rumunskih narodnih pjesama o Marku Vitezu, nalazeći među njima jasne varijante srpskih narodnih pjesama o Marku Kraljeviću. Stoga izvodi zaključak da su rumunske pjesme o Marku Vitezu nastale pod utjecajem srpskih narodnih pjesama o Marku Kraljeviću. Međutim, pošto je Marko Vitez istorijska ličnost iz 16. vijeka, uz to još porijeklom Srbin, koji je sa svojim četama, sastavljenim uglavnom od Srba, često upadao preko Dunava u istočnu Srbiju i tukao se sa Turcima, Tomić tvrdi da je bilo obrnuto: da je pričanje i pjevanje o Vitezu Marku iz Podunavlja preneseno u srpske krajeve dalje na zapad i da su podvizi Viteza Marka pogrešno pripisani Kraljeviću Marku u srpskim narodnim pjesmama.

14. KOMPARATIVISTIČKI RADOVI

291. АНОНИМ. *Косовске и француске јуначке песме.* Српски књижевни гласник НС, 1927, књ. XXII, бр. 2, 151—152. # Т.

Bilješka o članku Nikole Banaševića *Le cycle de Kosovo et les chansons de geste,* koji je izašao u *Pregledu slovenskih studija (Revue des studes slaves,* tom IV, 1926). Predmet ovog članka su veze naših narodnih pjesama kosovskog ciklusa sa francuskim junačkim pjesmama srednjeg vijeka. Na osnovu izvjesnih sličnih mjesta (suparništvo između Aršanta i Tibota i između Miloša Obilića i Vuka Brankovića) i nekih sličnih detalja konstatovao je Banašević analogije između motiva francuskih junačkih pjesama i naših kosovskih pjesama i zaključio da su francuske pjesme bile od uticaja na stvaranje naše kosovske legende. Taj uticaj, misli on, mogao se izvršiti u dalmatinskim gradovima ili na ostrvima Jadranskog mora.

292. АНОНИМ. *Сп. Васиљев, Словенска митологија. Србобран 1928,* стр. 94. Мисао, 1928, књ. XXVII, св. 1. и 2, 121. # -а.

Cilj ovoga rada bio je, drži prikazivač da na rezultatima dotadašnjeg rada popularno izloži glavne crte slovenske mitologije. U uvodu je Vasiljev govorio o autentičnosti izvora i originalnosti slovenske mitologije i nabrajao izvore i literaturu za njeno istraživanje. Mnogo pažnje Vasiljev je posvetio etimološkom tumačenju pojedinih naziva i imena.

293. БАНАШЕВИЋ, НИКОЛА. *О постанку и развоју косовског и Маркова циклуса — Поводом чланка г. Д. Костића, Новији прилози проучавању народне поезије ... с обзиром и на друге његове студије о народној поезији.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLVII, бр. 7, 523—534; бр. 8, 611—622.

U dva opširna članka B. odgovara na kritiku D. Kostića povodom njegovih studija o dva ciklusa narodne epike — kosovskom i Marka Kraljevića i njihovom odnosu prema francuskoj viteškoj epici. On tvrdi da je Kostić preinačio njegove misli da bi učinio besmislenim njegove zaključke i da je nepotrebno i nenaučno »potrzao patriotsko osećanje«. B. u prvom članku ponavlja rezimirano svoje zaključke iznesene u *Le cycle de Kosovo et les chansons de geste*, a zatim komentariše Kostićeve primjedbe paralelama koje je našao. Kostić je priznao uticaj zapadne viteške epike na kosovske pjesme, ali »bi hteo da taj uticaj pomakne iz XV u XVIII vek ...«, i to je prouzrokovalo, po Banaševićevu tvrđenju, sve ostale Kostićeve pogrešne zaključke.

U drugom članku B. raspravlja o Kostićevim primjedbama na njegovo tumačenje ciklusa Marka Kraljevića. On ponavlja da su »osnovni, konstitutivni motivi Markova ciklusa bili već rašireni u XV i XVI veku« i da Kostić svjesno, uprkos jasnim dokazima o ranoj popularnosti viteške književnosti u našim zapadnim krajevima, ponovo prebacuje taj uticaj u XVIII vijek. B. komentariše i Kostićeva nastojanja da dokaže kako su o Marku postojale »pesme-hronike« i da tim pjesmama da istorijsku podlogu.

294. БАНАШЕВИЋ, НИКОЛА. *Последњи одговор г. Д. Костићу.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLVIII, бр. 5, 396—398.

Odgovor na Kostićev članak *Najnoviji prilozi proučavanju narodne poezije* (SKG, knj. XLVIII, br. 3). B. i dalje tvrdi da Kostić preinačava njegove misli i odbija da prizna da je i najmanje izmijenio svoje stavove u vezi sa Kostićevim primjedbama. Neke od njih on ponavlja i ovoga puta.

295. ЧАЈКАНОВИЋ, ВЕСЕЛИН. *G. Gerland, Der Mythus von der Sintflut. Bonn. 1913.* Српски књижевни гласник, 1914, књ. XXXII, бр. 3, 240. # В. Ч.

Kratak prikaz Gerlandove studije *Der Mythus der Sintflut*, u kojoj se opširno i na nov način razmatra mit o potopu, poznat gotovo svim narodima. Najpoznatije verzije ovog mita date su u *Bibliji* i vavilonskom epu o Gilgamešu. Gerland se naročito zadržao na srodnim mitovima iz Afrike, centralne Azije, Malajskih ostrva, Australije itd., spominje i indogermanske mitove, ali vrlo sumarno (tom prilikom citira Grima, koji tvrdi da se jedini slovenski mit o potopu nalazi u narodnim umotvorinama). Gerland pokušava da, nasuprot svim ranijim mišljenjima (Eduard Sis, H. Usener), objasni mit o potopu psihološki, kao neku vrstu mitološkog epa, »kao najstariju bajku čovečanstva, koja je postala svuda spontano, iz opštih ideja što ih ima primitivan čovek o božanstvu i vasioni«. Međutim, pisac prikaza smatra da su Gerlandovi razlozi nedovoljni i često usiljeni, »ili su prosto prazni razgovori«.

296. ЋУРЧИН, МИЛАН. *Фориел, и његове претече у Немачкој.* Српски књижевни гласник, 1911, књ. XXVII, бр. 9, 666—671; бр. 10, 759—765.

Povodom članka V. Jovanovića *Klod Foriel i srpska narodna poezija (Srpski književni glasnik,* 1910, XXIV, 3. i 4), koji je pisan prema Galeovoj monografiji o Forijelu, Ć. iznosi nove faktore koji su, prema njegovom mišljenju, mnogo doprinijeli da uopšte dođe do Forijelovog interesa za narodnu poeziju, kao i do njegove zbirke prevoda grčkih narodnih pjesama. Ti faktori su — piše Ć. — »na nemačkoj strani, i, još dalje, u kranjoj instanciji, u Beču«, a značajno ih je pomenuti jer su to »oni isti [faktori] koji su toliko zaslužni uopšte za prodiranje naših narodnih pesama u zapadnu Evropu«. Naime, sam Forijel je izjavio da je samo »srećan slučaj« što je baš njegova zbirka grčkih narodnih pjesama prva »ugledala« svijet, jer »u poslednja vremena Nemci odličnoga talenta skupljali [su] grčke narodne pesme da bi ih izdali«. Forijel je bio u prijateljskim odnosima i sa Kopitarom, i sa Geteom i sa Šlegelom. Gete je, dvije godine prije Forijelove knjige, februara 1822. dobio od Žan Aleksandra Bišona, istoričara i urednika *Constitutionnel-a* članak o narodnoj poeziji Novogrka sa šest originalnih novogrčkih pjesama i njihovim francuskim prevodom. Gete ih je prepjevao na njemački iste godine i pod imenom *Neugriechischepirotische Heldenlieder* objavio u svom časopisu *Kunst und Alterthum.* Međutim, mnogo ranije, još 1915, Gete je dobio od Vernera fon Haksthauzena oveću zbirku grčkih narodnih pjesama, koju je trebalo objaviti i za koju je htio da napiše predgovor. Haksthauzen, koji se veoma rano počeo zanimati narodnim pjesmama i bio u velikom prijateljstvu sa braćom Grim, ovu zbirku grčkih narodnih pjesama dobio je od Kopitara. Uz njih, Haksthauzen je zabilježio i dosta pjesama od grčkih mornara. Do izdavanja ove zbirke nije došlo, ali Gete nije zaboravio na nju. Kada je preveo na njemački novogrčke pjesme koje je dobio od Bišona, on je pozvao u svom časopisu Haksthauzena da mu se javi, kako bi konačno ostvarili davnašnju namjeru da štampaju zbirku grčkih narodnih pjesama. Tada je Gete preveo još jednu grčku pjesmu iz Haksthauzenove zbirke iz 1815. i objavio je pod naslovom. *Haron.* Sve pjesme koje je Gete prevodio ušle su u Forijelovu knjigu. Geteovo pojačano interesovanje za narodne grčke pjesme i narodne pjesme drugih naroda bilo je, u stvari, posljedica Geteova oduševljenja našom narodnom poezijom, koju je ranije upoznao zahvaljujući Kopitaru, braći Grim i samom Vuku. I Forijelu je očigledno bio uzor Vuk, još pri prvoj objavi njegove knjige. Kao što je u Njemačkoj naša narodna pjesma izazivala interes za grčku, tako je i u Francuskoj zbirka grčkih narodnih pjesama potakla življi interes za našu narodnu poeziju.

297. ГАВРИЛОВИЋ, МИХ. *La Mythologie slave, par Louis Leger...* Srpski književni glasnik, 1902, knj. V, br. 6, 474—475. # M. G.

Pisac prikaza daje kratak pregled Ležeovih radova o slovenskoj mitologiju (1878. djelo o Ćirilu i Metodiju, 1880. članak o mitologiji u *Encyclopédie des sciences religieuses,* koji je kasnije dopunjen, pono-

vo objavljen i preveden na naš, češki i ruski jezik, zatim predavanja iz slovenske mitologije na *Collège de France* 1893. godine). Sve ove radove Leže je izdao u knjizi pod naslovom *La mythologie slave* 1896.

Leže se striktno držao dokumenata u svom izučavanju slovenske mitologije. Izbjegavao je folklor, te vrlo rijetko dopunjavao tekstove spomenika narodnim tradicijama, smatrajući ih nepouzdanim usljed uticaja stranih mitologija i hrišćanskih legenda na njih. Stoga je zaobišao i litavsku mitologiju, odbacio sve teorije i upoređenja sa mitologijom istočnih naroda, Grka, Rimljana, Germana. Ležeovo djelo — smatra pisac prikaza — znatan je dobitak za izučavanje slovenske mitologije.

298. ЈОВАНОВИЋ, ВОЈИСЛАВ М. *„Гусле" Проспера Мериме а у енглеској књижевности.* Српски књижевни гласник, 1906, књ. XVII, br. 12, 925—929.

U uvodnoj bilješci J[ovan] S[kerlić] navodi tekstove koji su se pojavili kod nas povodom Merimeovog djela *La Guzla* (Srpski književni glasnik 1901, 1904; *Archiv für slavische Philologie).*

Radeći na bibliografiji engleskih tekstova koji govore o balkanskim zemljama, Jovanović je naišao i na dva teksta o *Guslama* P. Merimea. Prvi je objavljen u *Monthly Review*, sv. za novembar 1827, str. 375—384, pod naslovom *Illyrian Poetry.* Drugi napis izašao je u *Foreign Quarterly Review* (sv. za juni 1828, str. 662—671), takođe pod naslovom *Illyrian Poetry*, a autor je T. Kejtli. Jovanović je ove tekstove djelomično preveo, a djelomično parafrazirao.

299. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Књиге Скопског научног друштва III. Н. Банашевић: Циклус Марка Краљевића и одјеци француско-талијанске витешке књижевности. Скопље, 1935.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLVI, бр. 7, 559—560. = К.

Ova Banaševićeva studija dopunjava i potvrđuje njegovu raniju studiju o kosovskom ciklusu (objavljenu u *Revue des études slaves).* Obje prikazuju »zaista jak uticaj koji je srednjevekovna francusko-italijanska viteška književnost vršila na formiranje našeg pesništva narodnog, neposrednije u gradovima dalmatinskim, naročito u Dubrovniku, sa brojnim stanovništvom romanskoga porekla, i to na pesništvo 'narodsko', ono što je uglavnom pokazano bugaršticama, i književnog porekla, u zborniku V. Bogišića, zatim prvo u Primorju pa u zapadnom delu nacionalne teritorije naše, a otuda najzad i dalje na istok i jug«. K. smatra da su Banaševićevi zaključci u završnoj glavi suviše smjeli i ubrzani »te promašuju, kao uopšte svako prerano generalisanje pojedinačnih pojava u definitivno pravilo a zasnovano na isključivoj primeni tumačenja samo jednoga naučnog metoda (seoba motiva pozajmicom književnom).«

300. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Новији прилози проучавању народне поезије — поводом књиге г. Н. Банашевића: Циклус Марка Краљевића и одјеци франц-тал. витешке књижевности, с обзиром и на чланак његов: Le cycle de Kosovo et les chansons de geste (Revue des études slaves, VI, 1926).* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLVII, бр. 3, 197—209; бр. 4, 264—280; бр. 5, 356—375.

Svoj osvrt K. počinje konstatacijom da je naslov koji je Banašević dao svojoj studiji obimniji od njene sadržine. On nije, naime, uzimao u obzir sve pjesme i motive Markovog ciklusa i zato »nije uspeo da dođe do zaključaka uvek dovoljno i solidnih«. Za sam *Uvod* K. kaže da je »pouzdano informativan pregled u kom su obrazloženo prikazani put i način kojim je francuska viteška epika mogla uticati na našu epiku. Osvrćući se na raspravu o kosovskom ciklusu, K. komentariše paralele između francuske viteške epike i pjesama ovog ciklusa i tvrdi da one, kako ih je Banašević izveo, zaista pokazuju mogućan uticaj francuskog spjeva na »pesmu o Kosovu«. Ali, tvrdi K., ova epika nije uticala na formiranje, još manje na nicanje, ni prve pjesme o Kosovu a pogotovo ne legende o Kosovu, »nego tek na *modifikovanje* već ponikle i formirane legende i prvih izraza njenih u pesmi«. Osnovna forma pjesničkog izraza kosovske legende nije bila jedna poema kakva je očuvana Bogišićeva bugarštica br. 1, nego niz epizodnih i lokalnih, saterenskih i savremenskih, kraćih pjesama o pojedinim junacima i momentima kosovske tragedije. Banašević, međutim, stalno operiše s jednom osnovnom »pesmom *(poème)* o Kosovu, sastavljenom pod uticajem francuske epike u drugoj polovini XV vijeka u Primorju, u formi »narodskoj« od pjesnika profesionalca, a njenu okrnjenu predstavnicu vidi u Bogišićevoj bugaraštici br. 1. K. vrlo detaljno govori o sastavu ove bugarštice, koja je, po njemu, »skrpljena iz trojake građe«: fragmenata narodnih epskih pjesama prvog kosovskog ciklusa, fragmenata drugog kosovskog »ugarskog« ciklusa i iz fragmenata francuskih viteških spjevova, najvjerovatnije *Pjesme o Rolanu.*

Druga Kostićeva primjedba na *Uvod* odnosi se na Banaševićev stav: »Za roman o Bovu od Antone se zna da je bio obrađen u našoj proznoj versiji u srednjem veku i da je njegova fabula bila iskorišćena od nekoga pevača koji je stvorio *prvu* versiju *Ženidba kralja Vukašina*«. K. spori ovaj stav utoliko što *prva,* osnovna verzija pjesme o ženidbi kralja Vukašina možda nije morala da bude i *prva,* osnovna verzija pjesme o pogibiji vojvode Momčila. On pretpostavlja da je prvobitna savremenska i saterenska pjesma imala za junake Momčila i Kantakuzena, a sadržavala je momente zaista slične sa romanom o Bovu. Tek kasnije pjesma se nacionalisala zamjenom tuđinca našim otipisanim lukavcem Vukašinom, kao i zamjenom tuđinskog grada Periteoriona našim Pirlitorom više Skadra, za koji je Vukašin već bio vezan legendom *(Zidanje Skadra).*

Primjedbe koje K. zatim stavlja povodom svakog od jedanaest odjeljaka Banaševićeve studije odnose se takođe na paralele koje je ovaj autor nalazio u francuskoj viteškoj epici glavnim momentima u pojedinim pjesmama o Marku. Najveći nedostatak ovoga rada on na-

lazi u tome što »Banašević, kad nađe paralele između naše i francuske epike, gotovo se nikad ne zapita otkuda ovaj ili onaj motiv u francuskoj epici, da li je i tu svaki od njih bio i prvobitan, samostalno stvoren a da nije možda i drugde u svetu i ranije zapažen pa i otuda možda došao k nama, kad već sve slično mora samo *dolaziti k nama...*«

301. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Најновији прилози проучавању народне поезије.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, кЊ. XLVIII, бр. 3, 211—223.

Odgovor na članak N. Banaševića *O postanku i razvoju kosovskog i Markova ciklusa (SKG,* knj. XLVII, br. 7). K. ne pristaje na izmjenu nijednog od svojih ranijih stavova, mnoge od njih ponavlja i razvija, a smatra da je Banašević neke od svojih postavki korigovao poslije njegove kritike.

302. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Крешимир Георгијевић: Српскохрватска народна песма у пољској књижевности (С. К. Академије посебна издања књ. CXV — 30). Београд, 1936.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLIX, бр. 6, 476—477. # Д.К.

Prikaz sadržine Georgijevićeve knjige — afirmativan, bez primjedaba i korektura sem u slučaju kad se Georgijević, provjeravajući tačnost prevoda, po prikazivačevom mišljenju, »prebacio« u tumačenju tri fraze iz narodnih pjesama o Janku Jurišiću, o Stevanu Musiću i o Strahinji Banoviću.

303. КОВАЧЕВИЋ, БОЖИДАР. *„Песма о Ролану" и Словени.* Српски књижевни гласник, НС, 1940, књ. LX, бр. 5, 394—397. # Б.К.

Pesma o Rolanu, tvrdi K., »puna je uspomena na veze sa evropskim istokom, Vizantijom naročito...« On podsjeća na neke rezultate ispitivanja Nikole Banaševića u tom smislu, a zatim se osvrće na raspravu Anri Gregoara *La Chanson de Roland et Byzance ou de l'utilité du grec pour les romanistes (Byzantion,* XIV, 1c. 265—315), koja sadrži »dosta podataka koji se tiču i nas Jugoslovena, pa i Slovena uopšte«. K. navodi neke od tih podataka o pomenima Slovena, Srba i Rusa i zaključuje: »istraživanja Anri Gregoara dokazuju da su dodiri Latina sa Balkanom ostavili traga u romanskom pesništvu srednjega veka«.

304. MEDENICA, VARVARA. *O karakteru i značaju narodnih eposa. Jedan opšti pogled.* Književni sever, 1930, VI, 2, 55—58.

»Narodne pesme su ogledalo narodnog duha i narodnog karaktera«, a istorija, i to legendarizirana, daje okvir narodnoj poeziji. Istorija je pokretač u stvaranju predanja, legendi, eposa kao oblika na-

rodnog kazivanja istorije. Istorija i legenda, svaka na svoj način, tumače narodnu prošlost. Prema tome, »narodni eposi imaju značaj za istoriju i život naroda kojima pripadaju«.

Autor teksta se poziva na mišljenje Ključevskog, koji je smatrao da stvaralačka mašta pjesnika može učiniti ono što ne može ni najrekonstruktivnija uobrazilja najverziranijeg istoričara. »Legenda, ma koliko bila udaljena od istorijskog izvora, služi istoriji — kao što istorija služi legendi«.

Savremena istorijska istraživanja pokazuju da *Ilijada* i *Odiseja* sadrže »veran opis državne administracije, ekonomskih prilika i naročito života antičko-grčkog doba«. Narod je u svojim pjesmama i istoričar i psiholog, vjeran slikar samoga sebe, jer u svojim umotvorinama izražava prvenstveno one osobine koje su svojstvene njegovom duhu i karakteru. Odstupanja od ovoga činjena su samo onda kada je trebalo na konkretan način dati psihološko opravdanje nekim događajima. Ganeloni *(Pjesma o Rolandu)*, Hageni *(Nibelunzi)* i Brankovići (kosovski ciklus) nisu istorijski vjerne ličnosti, ne odgovaraju ni duhu naroda: one su bile neophodne da se dâ psihološko objašnjenje događaja, one su »oličena zla kob«.

Pri površnom čitanju narodne pjesme se mogu dojmiti kao neoriginalne tvorevine, način obrade je specifičan kod svakog naroda, i svaki narod unosi u svoje tvorevine i »dobar deo svoje kolektivne duše«. To narodnim pjesmama daje specifično, narodno obilježje i onda kada im ga osporava neoriginalnost fabule. Fabula je samo povod za ispoljavanje duha i karaktera jednog naroda.

Razni narodi različito su ispoljili osobine svoga duha i karaktera u svojim eposima. Pisac teksta daje opće oznake Indusa, ispoljene u indijskim epovima, zatim Iranaca, Skandinavaca (Finaca), Engleza, Francuza, Nijemaca, Rusa i, na kraju, Srba. On napominje da jedino još Srbi imaju žive narodne pjesme. U njima su ispoljene rasne osobine i mane duha i karaktera srpskog naroda, čiji je tipski predstavnik Marko Kraljević.

305. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *Две српске народне песме и „Хиљада и једна ноћ"*. Књижевни север, 1926, II, 5, 189—191.

Za razliku od naših narodnih pripovijedaka i izvjesnog broja mitoloških narodnih pjesama, za čije motive možemo naći izvore u istočnjačkoj književnosti, junačke narodne pjesme uglavnom nemaju srodnosti ili sličnosti sa literarnim bogatstvom Istoka. Ipak, u ponekim epskim pjesmama ima izvjesne sličnosti u epizodnim motivima sa poznatim arapskim gatkama. Tako pjesme *Banović Strahinja* i *Ženidba kralja Vukašina* podsjećaju u nekim pojedinostima na dvije pripovijetke iz zbornika *Hiljadu i jedna noć* (pripovijetka o kralju varoši Makaka i pripovijetka o mladom Kamari). Autor opširno komentariše detalje iz naših pjesama i arapskih priča, podvlačeći pojedine sličnosti.

ANU BiH АНУ БиХ

ANU
ВіН
АНУ
БиХ

II. NARODNE PRIPOVIJETKE, PREDANJA, ANEGDOTE, POSLOVICE I ZAGONETKE

A) PRIPOVIJETKE, PREDANJA I ANEGDOTE

1. IZDANJA I ZBIRKE

306. АНОНИМ. *Насрадин-хоџа.* Српски књижевни гласник, 1902, књ. VII, бр. 5, 394—395.

Bilješka o štampanju knjige *Nasradin-hodža, njegove šale, dosetke i lakrdije u pripovetkama od Mehmeda Tevfika* (Novi Sad 1902). »Dosetke i doživljaji Nasradin-hodže« — kaže pisac bilješke — »toliko su popularni u našem narodu, da su postali tako reći kao naša narodna svojina«. Najnovija zbirka, po svemu sudeći, najopširnija je i najpotpunija među ranije objavljenim knjigama o Nasradin-hodži.

307. АНОНИМ. [*„Из књижевности"*]. Српски књижевни гласник, 1906, књ. XVI, бр. 2, 153. # Л.

Bilješka o izlasku iz štampe zbirke književnih članaka P. Popovića *Iz književnosti*, u kojoj je, proširen i dopunjen, i tekst *Srpske narodne pripovetke i njihove zbirke.*

308. АНОНИМ. *Из југословенских часописа.* Српски књижевни гласник, 1906, књ. XVI, бр. 4, 318—319, # Ћ.

Bilješka o objavljivanju prikaza Frana Ilešića studije Pavla Popovića *Pripovetke o devojci bez ruku*, koji je objavljen u *Ljubljanskom zvonu*, sv. za februar 1906.

309. АНОНИМ. *Двадесет српских народних приповедака, издао проф. Андра Гавриловић.* Мисао, 1925, књ. XVII, св. 7, 528.

Bilješka: u drugom izdanju zbirke narodnih pripovijedaka A. Gavrilović je donio predgovor i bilješke za izvore i paralele teksta.

310. ANONIM. *Srpske narodne pripovetke. Antologija...* Književni sever, 1925, I, 10, 405—406.

Prikaz zbirske srpskih narodnih pripovijedaka koje je za štampu priredio Vojislav M. Jovanović. Knjiga sadrži 252 pripovijetke — 102 ozbiljne i 150 šaljivih, predgovor i bibliografske podatke o izvorima kojima se Jovanović koristio. Pisac bilješke smatra da bi se ovoj, inače dobroj i korisnoj antologiji, mogle staviti neke zamjerke kada je riječ o klasifikaciji pripovijedaka, o grupisanju i redu razmještanja (u vezi sa motivima).

311. АНОНИМ. *Српске народне умотворине.* Српски књижевни гласник, НС, 1927, књ. XXI, бр. 8, 633—634. # В.

Bilješka o izlasku iz štampe prve knjige iz nove serije izdanja Srpske kraljevske akademije *Srpske narodne umotvorine.* Ovu prvu knjigu pripremio je Veselin Čajkanović. Ona sadrži 212 narodnih pripovijedaka i stotinu stranica objašnjenja. Pisac bilješke smatra da ova zbirka »može služiti kao obrazac« kako se priređuju naučna izdanja.

312. АНОНИМ. *Narodne pripovedke.* Мисао, 1928, књ. XXVII, св. 1. и 2, 124.

Katolička knjižara u Gorici izdala je izbor srpskih narodnih pripovijedaka iz zbirke Vuka Karadžića u prevodu Alojzija Gradnika. Od prevedenih priča najduža je *Đavo i njegov šegrt.* Gradnik je i pisac predgovora, koji sadrži kraća obavještenja o karakteristikama srpske književnosti, o Vuku Karadžiću, o odjeku koji je naša narodna poezija izazvala u Evropi, o podjeli narodnih pripovijedaka i o predmetima kojima se priče bave.

313. АНОНИМ. *Jakob Kelemina: »Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva«.* Српски књижевни гласник, НС, 1931, књ. XXXII, бр. 2, 175. # Т.П.

Bilješka o izlasku iz štampe izbora slovenačkog proznog narodnog stvaralaštva. U uvodu Kelemina je govorio o slovenačkoj mitologiji i dao brojna poređenja sa srpskohrvatskom literaturom ove vrste, naročito sa Vukovim zbornicima.

314. АНОНИМ. *Српске народне приповетке — Српске народне приче, из збирке народних приповиједака Новице Шаулића. Књижара Геце Кона. 1931.* Мисао, 1932, књ. XXXVIII, св. 1. и 2, 125. # Т.

Bilješka o izlasku iz štampe treće sveske narodnih pripovijedaka iz zbirke Novice Šaulića. Prva sveska izašla je 1922. godine u Podgorici, a druga 1925. u Beogradu. Treća sveska obuhvata kraće priče sakupljene u Crnoj Gori i Hercegovini.

315. АНОНИМ. *Важније збирке наше народне прозе.* Књижевни север, 1934, X, 11, 335—337.

Bibliografija zasebno izdatih zbirki narodne proze: zagonetki, poslovica i pripovijedaka.

316. АНОНИМ. *Мићун Павићевић: Црногорци у причама и анегдотама. Љубљана, 1934.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLIV, бр. 6, 496.

Bilješka o izlasku iz štampe, u rubrici »Nove knjige«.

317. АНОНИМ. *Др Фехим Бајрактаревић: Насредин-Хоџин проблем. (Из Прилога за књижевност, језик, истор. и фолклор XIV) Београд, 1934.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLV, бр. 4, 328.

Bilješka o izlasku iz štampe, u rubrici »Nove knjige«.

318. АНОНИМ. *Мићун Павићевић: Црногорци у причама и анегдотама. С предговором проф. др Михајла Вукчевића. Књига тринаеста. Београд 1935. — Crnogorci u pričama i anegdotama, s predgovorom dr Mata Hanžekovića. Knjiga XVI. Izdanje Jugosl. Pariskih Novina, Pariz, 1936.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLVIII, бр. 6, 484.

Bilješka o štampanju dva izdanja Pavićevićeve zbirke, u rubrici »Nove knjige«.

319. АНОНИМ. *Мићун Павићевић: „Црногорци у причама и анегдотама". Књига четрнаеста. — Уз студију Умберта Урбани-а (штампано у 200 примјерака као рукопис, искључиво у научне сврхе). Загреб, 1938.* Српски књижевни гласник, НС, 1938, књ. LIV, бр. 3, 240.

Bilješka o izlasku iz štampe. u rubrici »Nove knjige«.

320. АНОНИМ. *Мићун М. Павићевић: Црногорци у причама и анегдотама. Са предговором Димитрија Љотића, адвоката и бившег министра правде. Књига деветнаеста. Загреб, 1939.* Српски књижевни гласник. НС, 1939, књ. LVI, бр. 6, 480.

U rubrici »Nove knjige« bilješka o izlasku iz štampe.

321. АНОНИМ. *Мићун Павићевић: Црногорци у причама и анегдотама. Књига двадесетпрва. Са предговором др Ернеста Чимића. Загреб, 1939.* Српски књижевни гласник, НС, 1939, књ. LVIII, бр. 1, 64.

Bilješka o izlasku iz štampe, u rubrici »Nove knjige«.

322. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Проф. Младен Лесковац: „Наше народне приповетке" (Антологија). Нови Сад, 1937.* Српски књижевни гласник, НС, 1938, књ. LIII, бр. 4, 316. # К.

Prikaz izdanja biblioteke »Škola i život«. Antologija narodnih pripovijedaka sadrži sedamdeset i četiri priloga, podijeljena u odjeljke: priče o životinjama, bajke, muške pripovijetke, legende, šaljive pripovijetke. Prikazivač hvali izbor priča i podvlači da se izabrano štivo u većini podudara sa izborom u antologiji Vojislava Jovanovića.

323. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *Двадесет српских народних приповедака, издао проф. Андра Гавриловић. II издање. Београд 1925...* Српски књижевни гласник, НС, 1925, књ. XV, бр. 6, 472. # Ј.П.

Kratak prikaz Gavrilovićeve zbirke. P. ističe autorov napor da uz svaku pripovijetku dâ napomenu o njenom motivu i njenim varijantama u stihu i prozi, kao i da objasni način svoga rada i izvore svoje zbirke.

2. POSTANAK, PORIJEKLO I STAROST

324. АЛИМПИЋ, ДОБРИВОЈЕ. *Неколико мисли о односу наше народне прозе и старе књижевности.* Књижевни север, 1934, X, 7—10, 189—196.

U prvom dijelu teksta autor komentariše teorije o postanku naših narodnih pripovijedaka (mitološku, migracionu ili istorijsku i antropološku). Svaka od njih ima značaja pri objašnjavanju postanka narodnih pripovijedaka, ali mitološka i antropološka dobijaju posebnu važnost jer se međusobno dopunjuju.

Porijeklo pojedinih motiva obrađenih u pripovijetkama može se otkriti uspoređivanjem tekstova iz naše i stranih književnosti. Naime, veze između pisane i usmene književnosti postojale su već u najstarije vrijeme — one su bile usmene (starije) i pisane (mlađe), a zahvaljujući njima, naša narodna književnost, kao i umjetnička uostalom, trpjela je utjecaje i sa Zapada i sa Istoka. Na osnovu samih pripovijedaka evidentan je mnogo jači utjecaj Istoka, s obzirom da su i veze našeg naroda kao cjeline u prošlosti bile i veće i jače sa Istokom nego sa Zapadom. Najbolji dokaz za to je naša stara književnost, koja je uglavnom »vizantijska književnost u malom«. Naime, istočnjačka umjetnost i religija našle su u izvjesnoj mjeri svoj izraz u vizantijskoj kulturi, a otuda su došle nama. U tom prenošenju značajnu ulogu je imala religija. Primivši religiju iz Vizantije, naš narod je, putem vjerske književnosti, primio i mnoge svjetovne motive, često samo obojene hrišćanski. Otuda su gotovo sva djela naše stare književnosti vjerski obojena.

Autor se slaže sa Banaševićevom podjelom tvoraca naše narodne poezije na tri grupe: pjesnici stvaraoci, pjesnici prenosioci i pjesnici prerađivači. On smatra da se u te tri grupe mogu podijeliti i stvaraoci naših narodnih pripovijedaka. Isto tako, autor prihvata i Jagićevu podjelu na narodne pripovijetke sa biblijskim dodacima, na hrišćanske ili biblijske sa narodnim dodacima i priče pozajmljene iz grčkog ili istočnog svijeta, a dodaje još — samonikle, čisto naše pripovijetke, bez tuđih primjesa.

U daljem tekstu autor se bavi pripovijetkama »koje su nam došle putem migracije«, odnosno pripovijetkama koje je Jagić obuhvatio svojom klasifikacijom. Radi lakše preglednosti podijelio ih je po ciklusima:

— Ciklus pripovijedaka o Usudu. Izvor im je u našoj staroj književnosti, u pripovijeci *Vrač* (16. v.);

— Ciklus nesrećnih i gonjenih djevojaka. Pripovijetka *Pepeljuga*, koju imaju mnogi narodi, sadrži tri motiva: motiv gonjene djevojke, motiv zle maćehe i motiv tijesne obuće. Ovaj posljednji nalazi se u našoj staroj književnosti *(Teofana krčmarica*, prevod sa grčkog iz 16. v.);

— Ciklus pripovijedaka sa motivom djevojke bez ruku ima dva tipa. Po mišljenju P. Popovića, prvi tip ima dvije verzije: prvoj je izvor u italijanskom spjevu *Život kraljice Olive* (14—15. v.), a drugoj u francuskom romanu *Manekine* (13. v.). Drugom tipu je izvor u zbirci *Čudesa presvete Bogorodice* od Agapija (13. v.);

— Motiv o četiri kovčega, obrađen u pripovijeci *Kako su radili onako su prošli*, porijeklom je iz romana *Varlaam i Joasaf;*

— Ciklus pripovijedaka s tendencijom pouke (motiv obrađen u priči *Mlekarica)* ima izvor u romanu *Stefanit i Ihnilat* (11. v., naš prevod iz 13. v.);

— U mnogim narodnim pripovijetkama spominje se car Solomun. Izvor ovim pričama nalazi se u rukopisima naše stare književnosti (14. v.) i orijentalnog je porijekla.

Autor nabraja još nekoliko priča kojima je lako pronaći izvore u staroj književnosti: *Tamni vilajet* je porijeklom iz romana *Aleksandar Veliki*, basna *Medved, svinja i lisica* u priči *Lisica* iz rukopisa 16. vijeka, itd.

325. JELIĆ, STANKO. *Narodno predanje i naše narodne priče.* Književni sever, 1934, X, 7—10, 214—218.

Narodno predanje čini »onaj duhovni, zamišljeni i često fantastični svet jednog naroda, koji se čuvan u njegovom pamćenju prenosi pričanjem sa kolena na koleno«. Izvori su mu u narodnim običajima, tradiciji, religiji i praznovjerju, a stvaralo se i rađalo »od pamtiveka i iskona«. Za duhovni život naroda predanje je jedan od najbitnijih faktora: narod iz njega crpi svoju vjeru, iskustvo i pravilo za život.

Narodno predanje čini zametak gotovo svake bajke i mnogih drugih narodnih kazivanja (o okamenjivanju, uklinjanju, pretvaranju i sl.). Naime, pored religioznog shvatanja o sebi, životu, Bogu, u narodu živi i jedno drugo, neobično moćno i mnogo starije, po kome se vrše običaji, vjeruje i živi. Otuda tragova narodnog praznovjerja i mitoloških objašnjenja ima u najvećem broju bajki i kaža.

Mitski elemenat zajednička je osobina i narodnih priča i narodnog predanja. Put od predanja do priče ide preko legende, koja se formira u narodnom kazivanju vremenom i hiperbolisanjem. Međutim, narodno predanje i narodna priča nisu samo proizvod mašte, izmišljene fikcije: oni imaju svoj dalek ali stvaran povod u istinskom dešavanju, a predstavljaju samo jedan određeni oblik kojim je prost narodni čovjek, primitivan i bez kontrole razuma, dočaravao ono »što je pre stvarnosti naslućivao — ili ono što mu stvarnost nije mogla dati«. Narod je u svoje priće ,naročito u bajke, preko predanja unosio sebe, svoj život, svoju ličnu dramu.

Prema tome, »postanak i razvitak narodne priče [...] uslovljava sama priroda i bogatstvo narodnog predanja, što opet zavisi od stepena kulture i imaginativne sposobnosti dotičnog naroda«.

3. SAKUPLJAČI I ZAPISIVAČI

326. АНОНИМ. *Мићун М. Павићевић: Црногорци у причама и анегдотама. С предговором др Мата Ханжековића. Књига шеснаеста. Издање Југослов. париских новина. Париз, 1936.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLIX, бр. 6, 153—154. # Д.

Prikaz šesnaeste sveske Pavićevićeve zbirke. Prikazivač kaže da se autor predstavio cijelom zbirkom »kao zaista najvredniji i najobilatiji skupljač, beležilac i redaktor crnogorskih priča i anegdota o Crnogorcima«. Jedina primjedba upućena je piscu predgovora Mati Hanžekoviću, koji je tvrdio da je Pavićević samo u prvim knjigama donosio

originalne priloge, a da su čitave knjige »produkt njegove stvaralačke duše...« Prikazivač odbija da vjeruje da je Pavićević u zbirci imao bilo kakvu ulogu sem sakupljačke i redaktorske.

327. BABIĆ, JOVAN J. *Vuk kao skupljač narodnih pripovedaka.* Književni sever, 1934, X, 7—10, 307—308.

Autor u kratkom pregledu daje Vukov rad na sabiranju i štampanju narodnih pripovijedaka, od prve zbirke u Beču 1821. godine do posljednjeg, četvrtog izdanja 1897. godine, koje se pojavilo poslije njegove smrti. Vuk je sakupio oko 2.000 pripovijedaka, »i to su, kao i pesme, najbolje, najlepše naše narodne pripovetke«. Međutim, dok u skupljanju narodnih pjesama Vuk zapravo nije imao prethodnika, u poslu oko bilježenja i objavljivanja pripovijedaka mora se pomenuti Jovan Muškatirović kao njegov preteča. Muškatirović je u Beču 1878. štampao zbirku *Priče, iliti po prostomu poslovice, temže sentencije iliti rečenija.* U zbirci ima i nenarodnih i prevedenilh pripovijedaka, koje je Muškatirović, kao moralista, objavio s namjerom da pokaže kako treba pametno živjeti i raditi, kao i da istakne »svojstva sile i krasnorječija našega serbskoga jezika«.

328. РАДУЛОВИЋ, ЈОВАН. *Први следбеник Вука Караџића у Херцеговини, Јоаникије Памучина.* Српски књижевни гласник, НС, 1938, књ. LIII, бр. 1, 34—36.

U članku koji sadrži životopis J. Pamučine i opis njegovog književnog djelovanja četvrti odjeljak se odnosi na rad na narodnoj književnosti. R. ocjenjuje bavljenje J. Pamučine narodnim pripovijetkama: »Naš pisac kao sakupljač pripovedaka koliko je god umeo da pronađe zanimljiv motiv, nije znao da sam odbaci ono što je suvišno i što je narodni pripovedač možda dodao. Koliko je to nedostatak njegov lični, toliko je to, rekli bismo, osobina ‚guslarskog' kraja koji nema granica ni okvira u pričanju«.

329. [РАДУЛОВИЋ, ЈОВАН] *Библиографија* [*дјела Јоаникија Памучине*]. Српски књижевни гласник, НС, 1938, књ. LIII, бр. 1, 76—77.

Dopuna članka o Joanikiju Pamučini: popis njegovih radova od trideset bibliografskih jedinica. Najveći broj radova odnosi se na narodnu književnost i etnografiju.

4. ZAPISIVANJE I SAKUPLJANJE

330. АНОНИМ. *Двадесет српских народних приповедака с предговором и с белешкама за извор и паралеле текста издао проф.*

Андра Гавриловић, Београд 1906... Српски књижевни гласник, 1906, књ. XVII, бр. 5, 379—381. # O.

Autor prikaza zamjera Gavriloviću zbog rđavog bilježenja teksta narodnih pripovijedaka i nenaučnog prilaza ispitivanju njihovih izvora i paralela. On pokazuje da Gavrilović nije našao ni izvore ni paralele, da mu čak nije bila poznata ni literatura o pojedinim motivima narodnih pripovijedaka. »Poslovi ovakve vrste« — zaključuje prikazivač — »stoje sasvim van nauke«.

331. ANONIM. *Andra Gavrilović: Dvadeset srpskih narodnih pripovedaka s predgovorom i beleškama za izvor i paralele teksta...* Književni sever, 1926, II, 1, 35—36. # O.

Prikaz drugog izdanja zbirke *Dvadeset srpskih narodnih pripovedaka,* koju je za štampu priredio A. Gavrilović. Mada je povodom prvog izdanja ove knjige izrečen negativan sud, Gavrilović je bez ikakvih izmjena ponovo štampao knjigu.

Izadavanje narodnih umotvorina — piše anonimni prikazivač može se obavljati na dva načina: prvi je da se umotvorine *tačno* zabilježe i objave bez ikakva komentara, kao građa; drugi način podrazumijeva komentar uz građu: otkrivanje porijekla, izvora, rasprostranjenosti, promjena, uticaja i sl. Gavrilović, međutim, nije uspio čak ni građu tačno zabilježiti, a njegovi komentari »su prosto smešne stvari«.

332. ANONIM. [*O bunjevačkim narodnim pripovetkama*]. Književni sever, 1932, VIII, 12, 328. # R.

Uredništvo *Književnog severa* obavještava čitaoce da će, zahvaljujući »predanoj zauzimljivosti jednog mladog školovanog Bunjevca«, ubuduće donositi i bunjevačke narodne pripovijetke. Tako će, u izvjesnom smislu, nadopuniti građu o duhovnom razvoju i životu Bunjevaca, koju je ranije u nekoliko specijalnih brojeva *Književni sever* počeo donositi.

333. АНОНИМ. *О бележењу народних приповедака.* Књижевни север, 1934, X, 7—10, 311—312. # M.

Bilježenje narodnih pripovijedaka — ističe autor — nije lak posao. Čak je i Vuku bilo mnogo teže bilježiti pripovijetke nego pjesme, »jer ih je on kao skupljač morao da rediguje i doteruje onako kako to odgovara i narodnom duhu, i pripovedanju i jeziku«. I Vuk Vrčević je pisao o teškoćama bilježenja narodne proze. U vezi s tim, autor hvali napore Novice Šaulića i Bunjevca Balinta Vujkova, koji se upravo bave tim poslom.

334. ANONIM. *Jedan predlog.* Književni sever, 1934, X, 7—10, 312 # S.

Povodom napisa Milana Vukićevića *Crnogorski razgovori* (*Zapisi*, knj. X, str. 148), u kome se podvlači značaj i potreba bilježenja narodnih kazivanja, autor apeluje na proširivanje ovog posla na sve narodne umotvorine. Pri tome su učitelji i sveštenici, kao obrazovani a ipak u bliskom kontaktu sa narodom, najpozvaniji da obavljaju ovaj težak posao.

335. ЛАПЧЕВИЋ, ДРАГИША. *Српске народне приче. Из збирке народних приповедака Новице Шаулића. Књига прва. Београд. Издавачка књижарница Геце Кона. 1926.* Мисао, 1926, књ. XX, св. 5. и 6, 373. # Д.Л.

L. hvali Šaulićeva nastojanja da bilježeći sačuva narodno blago. Ovom izdanju on zamjera to što su pojedine priče skraćivane i što su tako, u nekim slučajevima, izgubile čak i najvažnije obrte u pripovijedanju. Mana je i u činjenici da nisu saopštene u čistom jeziku kraja u kom su sakupljene, a zatim i u tome što nije bilježeno od koga su pribilježene i gdje.

5. OPŠTI RADOVI I INTERPRETACIJE

336. АНОНИМ. *О Доситејевим и о народним баснама.* Српски књижевни гласник, 1903, књ. X, бр. 6, 450—454. # М.Ш.

Autor donosi sadržaj narodne basne koju je Vuk u *Srpskim narodnim poslovicama* (1849) zapisao ispod »u običaj uzete riječi«: *Dok ja gledam moj rep, a ti tvoga sina grob, nema pravog prijateljstva među nama,* kao i sadržaj iste basne koju je zabilježio Vuk Vrčević pod naslovom *Otac bez sina, a zmija bez repa* (*Narodne basne,* 1888). Toma Maretić tvrdi da ova priča nije postala u našem narodu (*Sitniji prilozi, Zbornik za narodni život i običaje južnih Slovena,* knj. 7), a kao dokaz navodi anegdotu (prema pisanju N. Kosomarova) kako je kozački ataman Bogdan Hmeljnicki tu priču ispričao poslaniku poljskog kralja Jana Kazimira, Stanislavu Ljubovickom, da bi pokazao kako među kozacima i Poljacima ne može biti pravog prijateljstva. Još stariji trag ovoj basni nalazi se u poznatom srednjovjekovnom zborniku *Gesta Romanorum.*

Međutim, ista basna nalazi se i kod Dositeja pod naslovom *Zmija i zemljodelac,* a ispričana je po Ezopu. Autor donosi tekst Dositejeve i doslovni prevod Ezopove basne, te zaključuje da je poenta u Dositejevoj i u obje narodne basne gotovo ista, tj. da je u Ezopa »tumačenje psihologijsko«, a u Dositeja (i u narodnim) moralno. Dositej je vjerovatno slušao tu poentu u narodu i upotrijebio je u svojoj basni, a sama basna mogla je doći u narod preko putnika i stranaca, ili, pak, običnim putem kojim prelaze motivi iz pisane u usmenu književnost.

ANU BiH АНУ БиХ

Autor na kraju postavlja pitanje: da li je Dositej, koji je znao grčki, prevodio Ezopove basne sa originala. S obzirom da kod Dositeja pored Ezopovih (104) ima i Fedrovih, Lafontenovih i Lesingovih basni, može se pretpostaviti da je Dositej prevodio iz kakvog njemačkog zbornika u kome je bilo basni iz raznih izvora (latinske, francuske, njemačke i dr.).

337. АНОНИМ. *Једна народна приповетка и „Превара за превару" Ј. Ст. Поповића.* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XXI, бр. 10, 791. # Ј.

U *Kići* (1908, br. 43) objavljena je pripovijetka *Okati slepac*, koja je istovetna sa pripovijetkom *Kamatnik i haračlija* iz zbirke V. Vrčevića *Srpske narodne pripovetke* (1868, br. 165). Primjer je zanimljiv jer je već ranije P. Popović ukazao na ovu Vrčevićevu pripovijetku kao na mogući izvor za Sterijinu *Prevaru za prevaru* (tekst o ovome objavljen je u *Karadžiću* 1903, str. 171—172).

338. АНОНИМ. »*Srpske narodne pripovedke«, preložil Fran Erjavec (Ljubljana, 1922).* Српски књижевни гласник, НС, 1922, књ. VI, бр. 8, 638—639. # Ц.

Erjavčeva zbirka prevoda sadrži trideset pripovijedaka, a rađena je po uzoru na antologiju Tihomira Ostojića *Srpske narodne pripovijetke* (izdanje Matice srpske, Dubrovnik, 1911). Prikazivač drži da je knjiga, kao lektira namijenjena omladini, u cjelini dobra i da ima samo one greške koje podrazumijeva svaki prevod. On govori protiv prevođenja uopšte i smatra da narodne umotvorine njime samo gube. Pripovijetke treba, po njegovom mišljenju, štampati u originalu i ispod teksta dati objašnjenja.

339. ANONIM. *Josip Pasarić, Hrvatska narodna šala, svezak prvi, Zagreb 1923...* Hrvatska prosvjeta, 1924, XI, 7, 336.

Povodom knjige J. Pasarića *Hrvatska narodna šala* anonimni autor upozorava da se u našim narodnim šaljivim pričama i pjesmama nalazi bogat izvor za šaljivo pozorište, te bi, umjesto rđavih prevedenih stvari, mogao da se dobije niz farsa i šaljivih igara, ukoliko bi se, naravno, neko time ozbiljnije pozabavio.

340. ANONIM. *Naše narodne bajke za decu.* Književni sever, VII, 2, 79.

Anonimni pisac bilješke smatra da su narodne bajke najpogodnija i najdragocjenija lektira za djecu, ali da je veliki nedostatak izdavačkih kuća što ih još nisu objavile. Naime, upravo od i preko narodnih bajki treba početi »stvarati kod naše dece ljubav za lektiru i književnost«.

341. ANONIM. *Vrste naše narodne proze. O postanku, podeli i vrstama naše narodne proze.* Književni sever, 1934, X, 7—10, 219—240.

\# * *

U prvom dijelu teksta autor ukratko rezimira teorije o postanku narodnih pripovijedaka: teoriju braće Grim, Teodora Benfeja, Maksa Milera, Tajlora i A. Langa i tzv. geografsko-istorijski metod, koji ima više pristalica (Arne, Gaston Paris, Emanuel Kosken, Ernest Kun, Vilhelm Herc, Teodor Caharije, Johanes Bolte). Naša narodna književnost u cjelini podijeljena je na poeziju i prozu. Ovom podjelom nije jasno podvučena granica između njih ni s obzirom na njihovu sadržinu (narodna proza ima mahom pjesničku sadržinu) ni s obzirom na formu (znatan dio poslovica i zagonetki izražen je u stihu). U stvari, veza između narodne poezije i proze postoji ne samo u obliku i sadržini nego i u mnoštvu drugih detalja (tehnika i kompozicija, obrada i stilska ornamentika, zajednički motivi), što je prirodna posljedica njihovog zajedničkog izvora — narodnog predanja.

Narodnu prozu autor dijeli u dvije velike skupine: *narodna kazivanja* (uzrečice, poslovice, pitanja i odgovori, zagonetke, pitalice i gatalice) i *narodna pripovijedanja* (vjerovanja, kaže, bajke, novele, basne, anegdote i dosjetke).

Narodna kazivanja

Uzrečice (uobičajeni izrazi, »u običaj uzete riječi«) čine slikovite ilustracije i govorne stilizacije narodnog čovjeka. One su prve pojave, izvor i osnov našeg figurativnog govora. U njima su najčešće poređenja (za osobine, radnje, boje) i metaforični izrazi.

Poslovice su, kao i uzrečice, dio narodnog govora, koji se »navode kao srećno, obično slikovito izraženo narodno mišljenje, kao uvjerenje ili mudrost«. Najpoznatije zbirke poslovica priredili su Jovan Muškatirović, Vuk Karadžić, Đuro Daničić, Mijat Stojanović, Vicko Skarpa i Fran Kocbek. Prema rasprostranjenosti poslovice mogu biti opšte, pokrajinske i mjesne, a prema kompoziciji i načinu izražavanja autor razlikuje: poslovice u kojima se kazuje neka istina zasnovana na životnom iskustvu, poslovice u kojima se misao izražava u analognom, odnosnom značenju aluzijom na kakav poznati događaj ili lice, i poslovice u kojima se izražava izvjesno razmišljanje zaodjeveno slikom (poređenjem, metaforom).

Narodna pitanja i odgovori čine prelaz između poslovica — sa kojima su srodni po misaonosti i upotrebi — i zagonetki — sa kojima imaju sličan oblik i blizak način pogađanja. Prvi ih je izdvojio Stojan Novaković kao zagonetke-pitalice u *Srpskim narodnim zagonetkama* 1877.

Narodne zagonetke »su isključivo sredstvo narodne zabave«. Zasnovane su na igri riječima, sastavljene od pitanja i odgonetanja. Najstarije štampane zagonetke su iz *Kalendara od godine 1791 izdanog u Budimu po O. Emer Pavichu* (preštampao ih je J. Brlić 1842), a najljepše Vukove i Vrčevićeve.

Narodne pitalice su, u stvari, narodne pričice svedene na dijalog. Prvi ih je izdvojio Vuk Vrčević, i to kao pričice.

Narodne gatalice imaju sličnosti sa narodnim pitanjima i odgovorima. To su zapravo računski zadaci, čije je rješavanje razvijeno pričanjem kao dešavanjem. Novaković ih je nazvao zagonetke u opkladu (s pričanjem) i računske. Najveću zbirku gatalica sakupio je Vuk Vrčević.

Narodna pripovijedanja

Narodna vjerovanja su nastala kao dio narodnog predanja. Utkana su u kaže, legende i bajke, ali samo kao tkivo. Kad su data posebno, mogu da predstavljaju ne samo etnološku ili folklornu građu nego i zaseban dio narodne proze koji ima književnu vrijednost. Glavni motiv im je praznovjerica, ali se osjeća i hrišćanski uticaj.

Narodne kaže. Pored vjerovanja i kazivanja u vezi s njima, narod ima i svoja objašnjenja pojedinih prirodnih pojava, stvari, mjesta i slično, koja su obično čudna i nevjerovatna, ali mogu da budu i književna i lijepa. Ova narodna objašnjenja-kazivanja, koja čine prelaz između narodnih vjerovanja i bajki, nazivaju se kaže (sage, skaske, legende). Kaže uglavnom govore o nebeskim tijelima i prirodnim pojavama ili o biblijskim (Isus) ili istorijskim ličnostima (Kraljević Marko, npr.).

Narodne bajke ili ženske narodne priče, kako ih je Vuk nazivao, jesu one narodne priče »u kojima se pripovijedaju kojekakva čudesa što ne može biti«. Osnova im je narodno predanje sa praznovjericom i običajima paganskog obilježja, koji su kasnije pomiješani sa hrišćanskom i istorijskom tradicijom. Po motivima su slične bajkama drugih naroda, što daje osnove za pretpostavku da su prenošene (naročito za vrijeme ratova a i kasnijim vezama) i od drugih naroda. No, i pored ovih utjecaja, u našim bajkama ima »i čisto naših nacionalnih primesa i rasnih elemenata koji im daju i jedno posebno naše obeležje (krsno ime, kumstvo, pobratimstvo . . .)«.

Narodne novele su pripovijetke »u kojima nema čudesa nego ono što se pripovijeda rekao bi čovjek da je zaista moglo biti« (Vuk). Mogu biti ozbiljne i šaljive.

Narodne basne su anegdote o životinjama, ispričane sa željom da pouče.

Narodne anegdote su kratke, sažete pričice o jednom doživljaju. Osnovu im čini sukob radnji ili duel riječima. Mogu biti šaljive i ozbiljne, i neistorijske i istorijske.

Narodna dosjetka je nerazvijena i neispričana anegdota, njena srž. To je obično »kontrastiran iskaz ili duhovita opaska data kao dijalog«.

342. АНОНИМ. *Две народне приповетке о животињама.* Књижевни север, 1934, X, 7—10, 268—269.

Kratka napomena uz objavljivanje dviju sličnih narodnih pripovijedaka — *Zašto se kurjak boji vatre* i *Baba i mečka.* Prvu priču zapisao je Marko Peić-Tukuljac, a objavilo je *Bunjevačko kolo* (1934, I, 4, 77), a drugu Đorđe Kiselinović zapisao u Risnu i štampao 1925. godine u knjizi *Skoplje i Južna Srbija. Književni sever* ih ponovo štampa »radi zanimljivosti i radi sravnjivanja: kako je skoro jedan isti motiv, u dva razna naša kraja, u najjužnijem i najsevernijem, dobio dve obrade«.

343. ANONIM. *Naše narodne pripovetke o Ciganima i ciganske narodne pripovetke.* Književni sever, 1934, X, 7—10, 310. # S.

Kratak osvrt na zbirku od 86 ciganskih narodnih pripovijedaka, koju je objavio T. Đorđević (Beograd, 1933). »U njima smo naročito dobili predanja koja nam na neposredniji način govore o njima i njihovoj kulturi; nasuprot naših narodnih anegdota o njima, gde je izraženo gledanje našeg naroda na njih, najčešće kao potsmeh«.

Naše narodne pripovijetke o Ciganima niko nije posebno sakupljao i objavio. Vuk Vrčević je u svojoj zbirci *Srpskih narodnih pripovijedaka* objavio jedan dio anegdota o Ciganima.

344. ANONIM. *Zalij cvijet.* Književni sever, 1934, X, 7—10, 310. # R.

Autor poredi Vukov tekst iz *Srpskih narodnih pripovedaka (Zalij cvijet,* izdanje 1928, str. 314) sa pjesmom o seji Todorovoj, koja je objavljena u *Književnom severu* (1932, str. 29) pod naslovom *O jednoj bunjevačkoj narodnoj pesmi (Motiv o dobroj snasi),* i nalazi sličnosti i neke manje razlike između njih.

345. ANONIM. *Noviji prilozi za proučavanje narodne proze.* Književni sever, 1935, XI, 1, 37—38. # K.

Autor govori o najnovijim naporima na sakupljanju i objavljivanju naše narodne proze. Na prvom mjestu pominje zbirku Novice Šaulića *Sveti Savo u narodnim pričama,* koja sadrži 31 pripovijetku (posljednja je nedovršena) i u izvjesnom smislu nadopunjava ranije objavljenu Ćorovićevu zbirku *Sveti Sava u narodnom predanju.*

Mladi bunjevački sakupljač i komentator narodnih umotvorina Balint Vujkov objavio je u *Kalendaru Biskupa Ivana Antunovića* sedam bunjevačkih narodnih bajki *(Prase i krmača, Lipi mladoženja, Vragovski šegrt, Tri plasta sina, Bog i sveti Petar na zemlji, Bog i kraljevi sinovi* i *Mrtvac i trgovac).*

Osim pripovijedaka, u posljednje vrijeme obraća se veća pažnja i drugim oblicima narodne proze — govornoj frazi, poslovicama i »riječima uzetim u običaj«. Tako su Franc Kocbek i Ivan Šešelj izdali *Slovenske pregovore, reke in prilike,* kojima je predgovor napisao Veselin Čajkanović.

ANU BiH АНУ БиХ

Veoma koristan posao predstavlja i prilog Mićuna Pavićevića *Narodna poređenja (iz Crne Gore)*, koja su objavljena kao posebno izdanje *Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slavena* (knj. XXX).

346. АНОНИМ. *Мићун М. Павићевић: Црногорци у причама и анегдотама. Љубљана 1934.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLIV, бр. 7, 580. # Д.

Zbirka je preštampana zasebno iz *Etnologa*, br. VII (glasila etnografskog muzeja u Ljubljani). Prikazivač zamjera Pavićeviću što često »literariše«, ukrašava, namješta riječi i podatke. Ipak, smatra prikazivač, Pavićević je u svom prepričavanju po sjećanju očuvao najčešće izgled zabilježenog kazivanja.

347. АНОНИМ. *Др Фехим Бајрактаревић: Насрадин-хоџин проблем.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLV, бр. 4, 326. # И.

Osvrt na studiju o Nasradin-hodži, preštampanu iz *Priloga za književnosti, jezik, istoriju i folklor*. U prvom, opštem dijelu donesene su razne verzije o poznatom turskom šaljivcu, počev od onih što ga stavljaju u VIII vijek pa sve do onih što sumnjaju u njegovu istorijsku egzistenciju. Ispitivano je porijeklo većine njegovih šala i istaknuti su eventualni uticaji na njihov postanak, a zatim je govoreno o popularnosti ovih umotvorina kod pojedinih naroda. U drugom dijelu su opširnije prikazani i kritički razmatrani naši prevodi Nasradin-hodžinih šala, zatim pojedine zbirke naših narodnih pripovijedaka i poslovica u kojima oživljava ovaj lik.

348. АНОНИМ. *Мићун М. Павићевић: Етиолошке приче из Црне Горе. (Зборник за нар. жив. и об. Јужних Словена, XXX, 2) Загреб, 1936.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLVII, бр. 3, 240. # И.

Kratak prikaz zbirke etioloških priča, kaža, skaski, preštampane iz *Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slovena*. Priče tumače nazive topografskih objekata vezanih za istorijske (npr. kraljica Jelena) ili legendarne (Dukljanin) ličnosti koje su na terenu tih priča boravile ili su kao otipisane i uopštene (sv. Sava, Jerina) po sličnosti za njih karakterističnih postupaka naknadno prenesene i na njih.

349. АНТУЛА, НИКОЛА. *Народна приповетка о „Шарану".* Српски књижевни гласник, 1905, књ. XV, бр. 8, 634—635. # А.

Autor upozorava na narodnu pripovijetku *Zaludila čoveka*, koja je objavljena u *Kići*, br. 23. za 1905, kao mogući tekst narodne proze koji je poslužio Zmaju prilikom pisanja *Šarana*. Naime, odranije se

znalo da je sadržina Zmajevog *Šarana* pozajmljena iz neke naše narodne pripovijetke, ali se nije moglo pozvati ni na jednu štampanu priču takvog sadržaja. Sada je takav tekst donesen u jednom nedeljnom listu »za šalu, zabavu i prikupljanje narodnih umotvorina«.

Antula, takođe, dodaje da je sličnu priču štampao i *Karadžić* 1901. u 109. broju.

350. ЧАЈКАНОВИЋ, ВЕСЕЛИН. *Српске народне приповијетке, одабрао и средио Тихомир Остојић. Друго издање. — Београд. — Сарајево, 1923. (Мала библиотека, 288—295)* Српски књижевни гласник, НС, 1923, књ. X, бр. 7, 542—543. # В.Ч.

Prikaz zbirke u kojoj je štampano trideset pripovijedaka. Najveći broj, sedamnaest pripovijedaka, preštampan je iz Vukove zbirke. Prikazivač smatra da je izbor dobar i zamjera redaktoru jedino što nije uzeo u obzir i zbirku Vladimira Krasića. On drži da pripovijetka *Mala vila* nije narodna. Najoštrija prikazivačeva zamjerka odnosi se na način štampanja teksta. Naime, Ostojić je napustio tradicionalnu skripturu kontinuu i slog razbio na dijaloge i paragrafe. Čajkanović nije zadovoljan Ostojićevim komentarima i kaže da su oni pravljeni »samo kao rečnik tuđih, ili manje poznatih reči i izraza«.

351. ЧАЈКАНОВИЋ, ВЕСЕЛИН. *Српске народне приповетке. Антологија. Приредио Др Војислав М. Јовановић. Издање Г. Кона, Београд.* Српски књижевни гласник, НС, 1925, књ. XVI, бр. 4, 306—310.

Prikaz antologije V. Jovanovića, u kojoj se nalaze 252 pripovijetke, priređivačev predgovor i bibliografski podaci o pojedinim pripovijetkama, to jest o izvorima građe. Odatle se vidi da je za ovu antologiju vršen izbor iz trideset i osam zbirki i serija, a broj sakupljača koji se pominju takođe je velik — sedamdeset. Č. drži da je vrijednost ove antologije velika, da je odlikuju »duboko poznavanje predmeta, tačan osećaj za narodni stil, dobar ukus«. Njegove primjedbe su zapravo »razmimoilaženja u shvatanjima, i ne smanjuju vrednost knjige«.

Č. smatra da grupisanje materijala nije vršeno dovoljno precizno. Jovanović, po njemu, nije vodio računa o tom da se ne mogu terminom pripovijetka ili priča pokriti svi različiti rodovi narodne proze. Trebalo je pripovijetke rasporediti na slijedeći način (u osnovi ove podjele je podjela Pavla Popovića): pripovijetke (»ženske«, »muške«, pripovijetke o životinjama), skaske (etiološke, kozmogonijske i skaske o mjestima), legende, basne i one priče koje se odnose na religiju i mitologiju.

Druga primjedba se odnosi na izbor pojedinih priča. Č. ne dovodi u pitanje Jovanovićev osnovni princip izbora, koji je zahtijevao književnu vrijednost priče i nesumnjivo narodno porijeklo. On ga dopunjuje zahtjevom da antologija mora da upućuje u cjelokupnu oblast

ANU BiH АНУ БиХ

narodnih pripovijedaka, u cjelokupnu njenu sadržinu, u sve najvažnije motive i tipove. Po njemu, ovdje nedostaju sljedeći motivi: o zmiji mladoženji, o zahvalnom mrtvacu, o djevojci bez ruku, o kumi smrti, Lenorin motiv, motiv o Ćeli, motiv o Ćosi, o Biberčetu, a zatim i primjerci »junačkih« skaski — o Marku Kraljeviću i Milošu Obiliću. Č. zamjera Jovanoviću što nije unio pripovijetke Vladimira Krasića.

Č. daje i popis priča koje su, po njegovom mišljenju, mogle izostati iz ovakve antologije. On zamjera Jovanoviću i to što je od Vuka Vrčevića uzeo šest ozbiljnih pripovijedaka; po njemu, V. Vrčević je »slab autor« i jedina valjana priča mu je *Pravda i krivda*. Jovanović je, međutim, dobro učinio kad je iskoristio Vrčevića za šaljive pripovijetke; i Čajkanović im priznaje »lep jezik, i odgovarajući stil, i interesantne teme«.

352. ЧАЈКАНОВИЋ, ВЕСЕЛИН. *Једна божићна легенда.* Српски књижевни гласник, НС, 1931, књ. XXXII, бр. 1, 47—51.

Č. tvrdi da u našoj narodnoj književnosti postoji samo jedna autentična hrišćanska legenda, a to je ona koju je M. Đ. Milićević saopštio u djelu *Život Srba seljaka* (str. 121) i koja glasi: »Samo na Đurđev dan konji se siti napasu, pa i to ih boli trbuh. Evo zašto je to. Kad je Bogorodica rodila Hrista, i smestila ga u jasle, za jaslima su bili jedan vo i jedan konj. Vo je svojom njuškom gurao seno te zaklanjao detence, a konj je sve grabio te jeo, i dete je ostalo golo. Zato ga Bogorodica prokune da se nikad ne može najesti, osim na Đurđev dan, pa i tada da ga boli trbuh«. Č. iznosi genezu ove legende i način kako su je Srbi prihvatili kao svoju. »Shvatanje koje naš narod ima o volu i konju potpuno se slaže sa njihovom karakteristikom u ovoj legendi. Vo je u starinskoj srpskoj religiji božanska životinja, konj je demonska životinja; ‚konja valja biti, a vola milovati' (Vuk, *Poslovice*, 2869)«. Sem o ovoj poslovici, Č. govori o narodnim pripovijetkama *So i hleb*, *Miloš i divonja*, kao i o nekim narodnim vjerovanjima koja svoj korijen imaju u jednakom shvatanju ovih dviju životinja.

353. ЧАЈКАНОВИЋ, ВЕСЕЛИН. *Циганске народне приповетке. Сакупио др Тихомир Р. Борђевић, Београд, 1933.* Српски књижевни гласник, НС, 1934, књ. XLI, бр. 7, 536—538. # В. Чајк.

Prikaz zbirke od stotinu i pedeset pripovijedaka koje je Đorđević najvećim dijelom lično zabilježio. Č. ističe potpunost ove zbirke i podatak da su pripovijetke sakupljene na veoma velikoj teritoriji, zbog čega zbirka nema usko lokalni karakter. Zbirka sadrži više vrsta narodnih pripovijedaka: bajke, novele, skaske. Što se motiva tiče, javljaju se sljedeći: o zahvalnom mrtvacu, o vjernom sluzi, o opanjkanoj ženinoj nevinosti, o progonjenoj ženi, o dosjetljivom lopovu, o varalici koji se promeće; tu su i pripovijetke tipa Pepeljuge, Polifema, prevarenog diva, ima i nekih koje su orijentalnog porijekla i tipa.

Skaske su etiološke (o postanku raznih stvari, pojava), kozmogonske (o potopu i postanku ciganskog naroda) i junačke (sa prepričanim motivima iz muslimanskih epskih pjesama). Šaljivih nema.

Ova zbirka otvara ponovo pitanje o porijeklu ciganskih pripovijedaka. Đorđević misli da su Cigani primili mnogo iz pripovijedaka onih naroda među kojima su živjeli — orijentalnih i srpskih, ali da u njima ima i mnogo starine, izvornog ciganskog, čemu je pomogao karakteristično izolovan život koji vode.

354. ĆOROVIĆ, VLADIMIR. *Јеремија Обрад. Караџић: Српске народне приповиједке...* Српски књижевни гласник, 1905, књ. XIV, бр. 5, 384—390.

Srpske narodne pripovijetke izdala je mostarska Mala biblioteka, s napomenom da ih je preštampala iz kalendara *Takovac* za 1869. godinu. Mada su prvobitno bile nepotpisane, uredništvo Male biblioteke je zaključilo da je sakupljač tadašnji urednik *Takovca* J. O. Karadžić, te ih je objavila pod njegovim imenom.

Mada je ideja o ponovnom štampanju narodnih pripovijedaka koje su zaturene po starim i već zaboravljenim publikacijama za svaku pohvalu, pisac teksta zamjera uredništvu Male biblioteke što se tog posla prihvatilo bez ikakvog kritičkog stava: tekstovi su štampani redom, bez odabiranja, bez neophodnih ispravki, bez provjeravanja izvora (neke priče, npr., nisu uzete direktno iz usmenog predanja, nego iz starih zbirki J. Vojinovića i Đ. K. Stefanovića ili iz kalendara). Često su vrlo loše zabilježene, jezik je pun grešaka, izlaganje nevješto ili nepotpuno. Ipak, najveća greška sakupljačeva je u tome »što je želio da tim pričama da savremeni karakter«, zbog čega je često ispadao smiješan i naivan, a pripovijetka je gubila svoj originalni ton.

Zbirka sadrži dvije duže i deset kraćih šaljivih priča. Ćorović ih pojedinačno razmatra i utvrđuje neke varijante.

355. ĆOROVIĆ, VLADIMIR. *Прилог библиографији српских народних приповједака.* Српски књижевни гласник, 1905, књ. XV, бр. 4, 304—307.

Prvi bibliografski pregled srpskih narodnih pripovijedaka dao je V. Jagić u prvoj knjizi svog *Arhiva.* Osim zbirki, Jagić je tu spomenuo i časopise i kalendare, kao i druge knjige u kojima su objavljivane narodne pripovijetke. Ovaj bibliografski pregled dugo je bio i jedini: Šurminov, objavljen u *Poviesti književnosti,* došao je mnogo kasnije, a rađen je prema Jagićevom. Doduše, u Senju je objavljen 1879. *Pregled hrvatske tradicionalne književnosti* Ivana Radetića, ali se u njemu pominju samo Vukove zbirke, i to u vezi sa teorijom postanka i tumačenjem narodne proze. Tek je 1903. Pavle Popović, prilikom ocjenjivanja zbirke J. Pamučine, dopunio Jagićev bibliografski pregled (SKG, 1903, knj. IX/4. i 5). Ć. napominje da je saznao za jedan bibliografski pregled narodnih pjesama i pripovijedaka koji je objavljen u časopisu *Wisli,* ali nije imao prilike da ga vidi.

Ć. zatim iznosi svoje dopune bibliografskom pregledu narodnih pripovijedaka P. Popovića:

Prvo izdanje zbirke narodnih pripovijedaka Atanasija Nikolića izašlo je u Beogradu 1842. i 1843, u dvije knjige. Drugo izdanje pojavilo se 1899. pod naslovom *Srpske narodne pripovetke, skupio Atanasije Nikolić, na svet izdali njegovi unuci.* U ovom izdanju popravljen je jezik, dotjerana je stilizacija, ali su, često bez razloga, mijenjani ili skraćivani naslovi.

U Matičinim »Knjigama za narod« izašle su 1897. u dvije sveske *Narodne pripovetke,* koje je sakupio Vladimir Krasić. Jezik ovih priča je slab, a neke od njih su književnog porijekla.

1896. štampane su u Beogradu *Pripovetke iz srpskog naroda,* koje je zabilježio Radovan Dobrosavljević. Izdanje je nepismeno, priče lascivnog sadržaja, »bezobrazne preko svake mere«, nedostojne ozbiljne pažnje.

U zbirci Nikole Stankova Kukića *Srpske narodne umotvorine iz raznih srpskih krajeva* (Zagreb, 1898) osim priča ima i pjesama; uglavnom su sve varijante.

U Zagrebu 1902. objavljena je knjižica Spasoja Đurića *Očev spomenik, izveo u tri pjesmice, osamnaest šaljivih priča i dvije poučne pripovijetke.*

Na kraju, Ć. pominje i zbirku Jeremije Obrad. Karadžića, o kojoj je pisao ranije u *SKG.*

356. ЂОРОВИЋ, ВЛАДИМИР. *О Врчевићевој подјели српских народних шаљивих приповиједака.* Српски књижевни гласник, 1905, књ. XV, бр. 5, 378—384.

1868. izdalo je Srpsko učeno društvo *Srpske narodne pripovijetke, ponajviše kratke i šaljive,* koje je sakupio Vuk Vrčević. Ć. odaje priznanje Vrčevićevoj marljivosti, ali napominje da mu nedostaje kritičnost Vuka Karadžića.

Vuk je podijelio narodne pripovijetke na muške i ženske. Vrčević je pokušao da muške pripovijetke podijeli po stalnim vrstama: *narodne opće,* s najširim prostranstvom; *književne,* koje se čuju samo od popova i kaluđera; *varalice; podbodačice* ili *satirične; basne; gatke,* koje su sličnije zagonetkama ili pitalicama nego pričama; *pitalice.* Ć. smatra da ova podjela nije ni dobra ni tačna, odnosno da je površna i neodređena. On se zadržava na svakoj od ovih vrsta posebno, ukazujući na nepreciznost i netačnost u određivanju vrsta. Prva vrsta, na primjer, naznačena je besmisleno, ona podrazumijeva sve narodne priče. Književne priče, zatim, ne pokazuju ničim da su narodne — to su više kaluđerske dosjetke. Varalice i podbodačice zabilježene su nekritički: Vrčević ne razlikuje narodno od nenarodnog. Zatim, gubi se u varijantama basni, što takođe pokazuje njegovu nekritičnost. Neke priče Vrčević je pisao »po nesvjesnoj reminiscenciji od čitanja«.

Basne jesu zasebna vrsta i Vrčevićeve priče iz ovog odjeljka vrlo su dobre (kasnije ih je štampao u zasebnoj knjizi, koja je doživjela tri izdanja). I pitalice Vrčevićeve su lijepe i dobro odabrane, dok naziv

»gatke« ne znači ništa, a ni tekstovi pod tim naslovom nemaju nikakve vrijednosti.

Na kraju Ć. predlaže svoju podjelu narodnih pripovijedaka, »koja je, uostalom, samo modificarana Vrčevićeva podjela«: *basne* treba odijeliti kao posebnu vrstu, *narodne opće* i *gatke* izostaviti. Tako bi ostale: *podbodačice, varalice, pitalice.* Za kratke šaljive priče koje iznose samo kakvu šaljivu situaciju i ne mogu se staviti ni u jednu pomenutu grupu. Ć. predlaže naziv *pošalice.*

357. ЋОРОВИЋ, ВЛАДИМИР. *Краљевић Марко у српским народним приповиједкама.* Српски књижевни гласник,. 1908, књ. XXI, бр. 9, 678—685; бр. 10, 768—775; бр. 11, 844—850; бр. 12, 921—928; 1909, књ. XXII, бр. 1, 43—50; бр. 2, 119—124.

U uvodnom dijelu napisa Ć. povlači razliku između naših narodnih pjesama i priča: »... dok pjesma ima istorijske boje« — piše on — »nacionalnih težnji, aluzija, individualnosti, tipičnosti, dotle u narodnoj priči nema istorijskog šatiranja«; one su bezbojne, sa opštim mislima i opštim motivima. Tu razliku Ć. pokušava dokazati na primjeru Marka Kraljevića.

Marko Kraljević iz narodnih pjesama ne može se prepoznati u narodnim pričama. Ć. zatim daje Markov portret na osnovu narodne pjesme, nalazeći da mu je upravo narodna pjesma dala individualnost.

O porijeklu Markovu naša narodna priča ne zna ništa (narodna pjesma i bugarska narodna tradicija imaju tri verzije), kao ni o njegovom rođenju (bugarska tradicija daje o tome dosta podataka). Ali, ima u nas dosta priča o tome kako je Marko provodio djetinjstvo i postao junakom (vila ga zadojila i dala mu snagu, ukazala na kržljavo ždrijebe, odnosno na Šarca). Međutim, motivi o porijeklu Markova junaštva nisu karakteristični samo za naše narodne priče: oni se nalaze i u narodnoj pjesmi, a pripisuju se i Aliji Đerđelezu. Iz cijelog izlaganja Ć. izvodi zaključak: »... narodne priče u ovom najširem i najobrađenijem motivu vezanom s imenom Kraljevića Marka nijesu dovoljno markantne, nijesu individualne, u njima nema ničeg unešenog iz etničkih osobina narodnih, nema istorijskih reminiscencija [...], nemaju nacionalne boje...« Ć. zatim prelazi na pregled junačkih podviga Markovih — onako kako ih prikazuje narodna pjesma i priča — i konstatuje da je u pričama još veće odsustvo tipičnosti, još jače izražen opšti ton. On ukazuje na činjenicu da nema nijednog zanimljivijeg motiva narodnih priča o Marku Kraljeviću koji se ne nalazi i u narodnoj pjesmi«, da su pjesme primile u se sve, što je više uspjelo u našoj narodnoj tradiciji za razliku od priča, usmenog pričanja, koje to ranije nijesu mogle da stvore«. Maretić je, međutim, polazio od tvrdnje »da narod nije imao pjesama o ljudima dokosovskog vremena, nego je o njima pripovijedao u prozi priče, pa je njekoje od tijeh prozaičnijeh priča u XV vijeku, a njekoje kasnije prenio u stihove, a gdjekoje su priče ostale u prozi do danas«. Ćorović se ne slaže sa ovakvim razmatranjem porijekla narodne pjesme, jer smatra da pjesma ponekad može da postane iz priče ili obrnuto, ali da to nije uslov

ANU BiH АНУ БиХ

njihova postanka. Uslov postanka i pjesmi i priči Ć. nalazi u narodnom predanju, koje je često rezultat kakve istorijske uspomene, ili kakvog pričanja slučajnog i uzgrednog.

Ćorović se posebno osvrnuo na grupu priča o Marku Kraljeviću i Aliji Đerđelezu, kojih ima dosta. Napominje da narodna priča govori vrlo malo o Marku i njegovoj ženi, dok u narodnoj pjesmi ima mnogo motiva o tome.

Ć. posebno zanima zbog čega je Marko toliko omiljen u našem narodu i otkud uživa toliku slavu. Halanski smatra da je sudbina M. Kraljevića kao političkog vladara bila uzrok toj narodnoj simpatiji. Maretić nalazi da je Markova neobična fizička snaga bila uzrok što je Marko još za života uživao popularnost u narodu, a tek nekoliko decenija poslije njegove smrti, kada se zaboravilo kakav je Marko bio prema Turcima a kakav prema Srbima, počela su se junačka djela drugih pripisivati njemu.

Ćorović se ne slaže sa ovim mišljenjima. Smatra da treba uzeti u obzir ondašnje prilike i značaj jednog vladara kome je bilo stalo do mira i svojih podanika. U danima krvi, nasilja i otimačine Marko je mogao steći ljubav narodnu boreći se za njega i štiteći ga od nasilja. Uz to dolazi i njegova snaga, lično junaštvo, njegov glas zaštitnika sirotinje.

Ć. na kraju analizira Markovu smrt kako je data u narodnim pjesmama i pripovijetkama. U narodnim pripovijetkama uvijek se kaže da će Marko doći, da živi. Psihološko objašnjenje ove pojave sadržano je u vjerovanju u besmrtnost i vječnost najboljih junaka; simbolično — to je vjerovanje u sopstvene snage.

U zaključku Ć. rezimira svoja razmatranja i kaže: u narodnoj pjesmi Marko je tip individualan i karakterističan, naš junak, dok u narodnoj priči nema ništa od toga.

358. ДУЛИЋ, ВЕЦО. *Три народне приче из Бачке.* Књижевни север, 1934, X, 7—10, 244—258.

Autor napominje da su dvije narodne bunjevačke priče koje je *Književni sever* (1931, VII, 7—10) objavio kao nepoznate već ranije štampane u Čajkanovićevim *Srpskim narodnim pripovetkama* i Đorđevićevim *Ciganskim narodnim pripovetkama.* To su pripovijetke *Careva kćer i divlji bravac* i *Čilašin Janko,* dok za treću priču, također objavljenu u *Književnom severu — Kralj bez svitlosti,* nije pronađena ni paralela ni varijanta.

Uz pripovijetke *Čudni jaganjci, Ujak mu otac a mati žena i opet se spasli* i *Košta l' koza dukat* autor daje kratke komentare o motivima i sadržajima, o obradi i njihovim zapisivačima.

359. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР. *Шаљиве, кратке српске народне приповетке.* Српски књижевни гласник, 1913, књ. XXXI, бр. 10, 797. # Т. Б.

Prikaz zbirke *Šaljive, kratke srpske narodne pripovetke*, koje je izabrao i sredio Vladimir Ćorović. Zbirka se pojavila u ediciji »Knjiga za narod« Matice srpske u Novom Sadu. Sadrži odabrane pripovijetke iz zbornikâ Vuka Karadžića, Vuka Vrčevića, Svetozara Bojića, Luke Grđića-Bjelokosića, Petra Stojačića, zatim iz Vukova *Srpskog rječnika*, *Bosanske vile* i *Karadžića*. Pri izboru pripovijedaka Ćorović je pazio da u zbirku ne uđu »etički nedostojne stvari«, kojih ima mnogo u našim šaljivim pričama, da ne budu lokalne i u dijalektu i da ne budu ni za koga uvredljive.

360. БОРБЕВИЋ, ТИХОМИР Р. *Мујо и Алил у предању улиџьских Цигана*, Српски књижевни гласник, НС, 1932, књ. XXXVII, бр. 4, 292—297.

Poznate ličnosti naše narodne poezije Mujo i Alil popularne su i u arbanaškim narodnim pjesmama. O njima znaju mnogo priča i pjesama i Cigani u Ulcinju, doseljenici iz Arbanije. Đorđević je od njih zabilježio tri pripovijetke, sve tri od istog kazivača — Dula Nela Gurzakovića, koje u cjelini donosi u ovom tekstu: *Raspra Muja i Alila*, *Car, Mujo i Alil*, *Omer izbavlja tamnice oca Muja i strica Alila*.

361. ЕРДЕЉАНОВИЋ, ЈОВАН. *„Црногорци у причама и анегдотама"*. Српски књижевни гласник, НС, 1929, књ. XXVI, бр. 3, 233—234. # Др Ј. Е.

Bilješka o drugoj knjizi zbirke *Crnogorci u pričama i angedotama* skupljača Mićuna Pavićevića. Prikazivač smatra da je ova knjiga bolja od prve, da je izbor u njoj izvršen »bez obzira na stvoreni kult o pojedincima, plemensku osjetljivost i sentimentalnost«. Prikazivač zamjera Pavićeviću što građu nije razvrstao po odjeljcima koji bi se odnosili na pojedine etničke grupe, zatim što nije objasnio nepoznate pokrajinske riječi i, na kraju, što je dozvolio da u knjizi ima mnogo jezičkih grešaka.

362. ЕРДЕЉАНОВИЋ, ЈОВАН. *Митун М. Павићевић: „Црногорци у причама и анегдотама" (I—VI); I Београд, II Подгорица, III и IV Херцег-Нови — Котор, V и VI Загреб)*. Српски књижевни гласник, НС, 1929, књ. XXVIII, бр. 7, 557—559.

Prikaz zbirke priča i anegdota o Crnogorcima u šest knjiga sa 1007 priloga. Dio objavljenog materijala svjedoči o originalnosti ove grupe našeg naroda, smatra prikazivač, o njenim najbitnijim karakteristikama, ali mnoge od njih »nemaju nikakve vrednosti«, »dosta ih je koje su sasvim besmislene«, a ima ih prilično i koje su tako nejasne da im se smisao ne može uhvatiti«, neke su i po više puta štampane. »Očevidno je, dakle, da u zbirci nije vršeno odabiranje ni po stvarnoj ni po umetničkoj vrednosti ovog materijala«. Ipak, drži prikazivač, učinjen je koristan sakupljački posao.

ANU BiH АНУ БиХ

363. ILIĆ, MILAN. *O šaljivcima naših narodnih pripovedaka.* Književni sever, 1934, X, 7—10, 201—205.

U našem narodu postoje čitavi ciklusi priča, anegdota i pričica o pojedinim narodnim domišljanima čije su dosjetke, nadmudrivanja, podvale i naopaki postupci veoma omiljeni kod slušalaca. Najpoznatiji šaljivci naše narodne priče su: Nasradin-hodža, Vuk Dojčević, Baja-Džora, Istar-Petar, Ćosa, Ero.

Autor govori posebno o svakom od ovih šaljivaca, navodeći podatke o njihovom porijeklu i životu, o karakteru njihove šale i domišljatosti, te o motivima priča u kojima su oni glavni junaci.

364. JABLAN, VIDO. *O crnogorskim anegdotama.* Književni sever, 1935, XI, 5—6, 182—185. Nedovršeno.

U prvom dijelu teksta autor govori o napisima koji su se pojavili povodom knjige St. Cerovića *Crnogorci o sebi i životu* i knjiga Mićuna Pavićevića *Crnogorci u pričama i angedotama* (14 knj.). O oba izdanja pisali su Pero Slijepčević *(Zapisi* 1929, knj. V/4) i Dušan Vuksan. O Pavićevićevim knjigama — pored onih koji su pisali predgovore (T. Đukić, N. Andrić, Gavro Manojlović, Ivo Politeo, Niko Županić) — svoj sud su izrekli i Živojin Perić, Đuro Vilović, Umberto Urbani, Gerhard Gezeman i drugi. Pisac teksta također govori o Pavićevićevim anegdotama. Zamjera što anegdote nisu podijeljene (kao u Cerovića: na dobre anegdote, anegdote sa dobrom poentom, slabo prepričane i slabe anegdote) i što nije zabilježeno mjesto u kome je anegdota postala. Naime, između pojedinih crnogorskih plemena postoje velike razlike (psihičke, karakterne), koje su veoma ispoljene upravo u anegdotama. On stoga dijeli Pavićevićeve anegdote na: anegdote koje su postale u staroj Crnoj Gori, anegdote koje su iz »Novodobitka« (hercegovački dio Crne Gore) i prelaznu grupu u koju bi ušle anegdote iz Kuča, Bratonožića i Pipera. Zatim daje osnovne karakteristike svake od ovih grupa: u anegdotama iz stare Crne Gore neobično je ispoljena ličnost, govor je odsječen, ubjedljiv, u jeziku se zapažaju ostaci mletačkog i italijanskog utjecaja, poznavanje narodne istorije i poezije je izvrsno. Iz anegdota druge grupe izbija mirnoća pričanja, one »ne nose ničeg specijalno crnogorskog«, jezik im je čist, sa neznatnim ostacima turskog utjecaja. Karakteristika anegdota treće grupe je »otsečenost i neposrednost«, sa upravo dramatičnim prelomima u dušama tih ljudi (velike svađe, velika praštanja), što se objašnjava dodirom sa Arbanasima.

365. ЈОВАНОВИЋ, ВОЈИСЛАВ М. *Красићеви плагијати.* Српски књижевни гласник, НС, 1932, књ. XXXV, бр. 2, 131—140.

Povodom bilješke u *Glasniku* br. 1 koja se odnosi na češki časopis *Slavia* i Polivkin članak u njoj, J. tvrdi da on i Čajkanović u svojim zbirkama narodnih pripovijedaka nisu iskoristili materijal ra-

nije objavljen u zbirkama M. Kordunaša, N. Kukića i V. Krasića i da to, štaviše, nije ni Polivka tvrdio. Jovanović je u *Antologiji* čak izričito rekao da smatra da je Krasić plagirao. Na to je J. ukazao i ranije, 1925. godine, i čak naveo Krasićev izvor — zbirku Frana Mikuličića: *Narodne pripovietke i pjesme iz hrvatskog primorja*, štampanu u Kraljevici 1876. godine. U ovom članku J. opširno, čak poredenjem naslova i tekstova, pokazuje odnos Krasićev prema svom izvoru, »njegovu zavisnost od Mikuličića ne samo u pogledu teme... već i u pogledu sklopa pripovetke, rečenice, jezika pa čak i rečnika originala«.

366. КОЗАК, ФЕРДО. *Књига о словенској митологији, Јакоб Келемина: Бајке ин приповедке словенскега људства. Заложила дружба св. Мохорја в Целу.* Мисао, 1931, књ. XXXVII св. 5. и 6, 381. # Ф. К.

U ovoj zbirci Kelemina je iskupio najstarije slovenačke bajke i priče. Autor je pokazao široko poznavanje mitološkog materijala uopšte, a osobito slovenskog. Bajke su, po njemu, svi oni produkti narodne fantazije i narodnog stvaralačkog duha čija se sadržina oslanja na predhrišćanske religije. Kod Slovenaca je malo takvih u kojima se svijet mitičnih bića izdvaja i nema dodira sa ljudskim životom. Više je mitološkog materijala u kome se svijet viših bića i čovjekov miješaju među sobom. Iz toga su se kasnije razvile priče, takvi narodni proizvodi u kojima su viša bića već čovjekolika i oslonjena na istorijske događaje. — Kelemina je svoju zbirku podijelio na šest dijelova: u prvom su bajke o duhovima, u drugom je materijal o vilinskim bićima, u trećem su predstavljeni demoni, u četvrtom se govori o najvišem biću, vladaru zemlje i neba, peti govori o svijetu i njegovim promjenama kao djelu viših bića, a u šestom su predstavljena mitična bića vremenom pretvorena u nosioce istorijskih tradicija naroda.

367. ЛАЛЕВИЋ, МИОДРАГ С. *О нашој народној прози.* Књижевни север, 1934, X, 7—10, 185—189.

Narodne pripovijetke su najraniji izraz duhovnog čovjekovog stvaralaštva. Tek poslije njih, kada je epski zamah dobio savršeniji oblik, nastale su pjesme i stih. Pjesma ima određenu, fiksiranu formu koja se ne smije mijenjati, dok je pripovijetka nefiksirana i u svakom novom prepričavanju predstavlja početak nove varijante. Pjesme smiju i mogu mijenjati samo majstori, pjevači, dok prozu mijenja svako ko je prepričava. To je i Vuk osjetio, pa je u pripovijetkama intervenisao (sažimao, odbacivao). »Pripovijetke apsolutno nose Vukov žig, dok su pesme i dalje čuvale staru konstrukciju«.

Narodne pripovijetke uvijek se mogu lako prilagoditi svakoj zgodi i svakom vremenu. U svakom novom prepričavanju one su malo drukčije — u naglasku, u dužini, u kakvom sitnom detalju, u sklopu uopće. Ovo variranje pripovijetke zavisi u prvom redu od dara, spo-

sobnosti produbljivanja i vještine komponovanja onoga koji prepričava

U daljem tekstu autor se bavi narodnim poslovicama i zagonetkama. U nekim poslovicama iskazana je ukratko misao čitave jedne priče, te bi se moglo zaključiti da je poslovica bila osnov pripovijetke. Međutim, autor smatra da je upravo obrnuto — da se poslovica javlja kao sažeta misao priče, kao osnovna njena ideja. Poslovice, kao i zagonetke, imaju dodirnih tačaka i sa narodnom pjesmom: često su iskazane u pravilnom, ritmičkom desetercu, imaju fiksiran oblik, ponekad i rimu, cezuru poslije četvrtog sloga. Međutim, pošto je većina poslovica i zagonetki ipak u »nepravilnijem« obliku, tretiramo ih kao prozu po obliku, mada su po sadržini poezija.

Poslovice i zagonetke su po obliku koncizne, s tom razlikom što su poslovice uvijek određene, jednosmislene, dok su zagonetke neodređene, često dvosmislene ili višesmislene. »Poslovica ima *prenesen* smisao, zagonetka *sakriven*«.

Poslovice obuhvataju čitav čovjekov život, sve njegove dobre i rđave strane, pa su stoga često kontradiktorne. »U njima su izloženi oportunistički zakoni života, sukobi strasti i svesti«.

368. МИЉКОВИЋ, БРАНИСЛАВ. *„Српске народне приповетке"*. Српски књижевни гласник, НС, 1929, књ. XXVII, бр. 8, 640—641. # Б. М.

Prikaz antologije Veselina Čajkanovića (Beograd, 1929). Zasluga Čajkanovićeva je u tome što je on preduzeo da sačini sistematski zbornik koji istovremeno pruža i zanimljive i dobre pripovijetke, a ujedno daje pregled svih najvažnijih tipova narodnih pripovijedaka. Podijelio ih je na sedam grupa: priče o životinjama i basne; bajke; muške pripovetke; kratke, većinom šaljive pripovetke; skaske; legende; verovanja. M. smatra da je u Čajkanovićevom uvodu najvažniji odgovor na pitanje o porijeklu naših propovijedaka. On, naime, ukazuje na strane uticaje koji u pojedinim od njih preovlađuju; tako konstatuje uticaj »grčko-arbanaški u Srbiji i Crnoj Gori, nemački kod Hrvata i Slovenaca, mađarski u Vojvodini, zatim vizantijski uticaj«. Nalazi da najbolje naše pripovijetke imaju nacionalan karakter. U njima se pominju naše specifičnosti: krsno ime, kumstvo i pobratimstvo i, čega nema u pričama zapadnih naroda, junaci su seljaci, ljudi iz naroda, a srpski demoni su zmajevi i vile. Sem toga, ima i mnogo uzajamnih veza između pjesama i pripovijedaka. Komentari i objašnjenja na kraju knjige odnose se na narodna vjerovanja, mađije, zatim se u njima porede najvažniji motivi, govori se o vezama priča sa narodnim pjesmama, uneseni su bibliografski podaci i rječnik rjeđih riječi.

369. PETROVIĆ, PETAR Ž. *Dr. Tihomir R. Đorđević: Ciganske narodne pripovetke.* Književni sever, 1934, X, 1, 36.

Kratak prikaz knjige T. Đorđevića *Ciganske narodne pripovetke*, koja sadrži 86 narodnih ciganskih priča zabilježenih po kazivanju varo-

ških (nastanjenih) Cigana. Pripovijetke sadrže različite motive o ljudskom životu prije i poslije smrti, a naročito se ističu »pogledi na toliko, Ciganima, željeno bogatstvo, na cigansko junaštvo, njihovu dosetljivost u potrebnim trenucima«.

U uvodnom dijelu autor knjige govori o savremenom shvatanju ciganskih narodnih predanja i o tome koliko je učinjeno na njihovom izučavanju. U dodatku zbirke ukazuje na srodnost motiva nekih ciganskih pripovijedaka s našim narodnim pjesmama.

370. ПОПОВИЋ, ПАВЛЕ. *Ј. Памучина, Шаљиве српске народне приповијетке.* Српски књижевни гласник, 1903, књ. IX, бр. 4, 308—315; бр. 5, 373—380.

U prvom dijelu teksta P. daje pregled dotad izdatih narodnih pripovijedaka: Vuk je 1821. izdao sveščicu pripovijedaka, koju je kasnije dopunjavao, tako da njegova zaostavština obuhvata 120 velikih priča, klasično izabranih; Atanasije Nikolić izdao je zbirku (u dvije sveske — 1842. i 1843) od 25 pripovijedaka; Jovan Vojinović je ostavio zbirku od 15 pripovijedaka (1869), a odmah poslije njega (1870) klerici bosanskih franjevaca u sjemeništu u Đakovu objavili su latinicom zbirku od 33 pripovijetke: *Bosanske narodne pripovijetke.* Zatim slijede: zbirka Đorđa Stefanovića, koja sadrži 25 pripovijedaka (1871); zbirka narodnih pjesama i pripovijedaka Dimitrija Aleksića (1871), koja sadrži 6 pripovijedaka; zbirka pripovijedaka sakupljenih po Banatu — sadrži 10 priča, a objavili su ih 1891. Kosta Ristić i Vasa Lončarski; zbirka *Iz duše narodne* (1897) od Andre Gligorijevića. Sve ove zbirke sadrže poglavito ženske (bajke) i »druge muške pripovijetke«, tj. uglavnom ozbiljne a ne šaljive priče. Ipak, u Vuka ima oko 50 šaljivih priča, a u ostalim pomenutim zbirkama — po dvije do tri.

Šaljive narodne pripovijetke prvi je sakupio i objavio Vuk Vrčević 1868 (uz druge priče), a zatim još dvije sveske — 1883, i 1888 — tako da ukupan broj Vrčevićevih objavljenih pripovijedaka iznosi 625. U vrijeme prve Vrčevićeve zbirke javlja se kao sakupljač Milan Stanić »Dragačevac«, koji je 1869. izdao *Srpsko-narodne pesme i narodne pripovetke,* među kojima su 3 šaljive priče. Stanić je 1872. izdao još jednu zbirku pjesama i pripovijedaka pod naslovom *Dragačevka,* u kojoj ima 37 kratkih, mahom šaljivih priča. Zatim dolaze: Manojlo Kordunaš sa zbirkom od 38 kratkih pripovijedaka (1892), Luka Grđić-Bjelokosić sa zbirkom od 100 šaljivih narodnih pripovijedaka (1902) i Joanikije Pamučina sa zbirkom od 28 pripovijedaka (1903).

Iz čitavog pregleda sakupljanja i objavljivanja narodnih pripovijedaka P. zaključuje da je ipak malo urađeno na ovom poslu, pogotovo što ima još dosta neskupljenih priča po narodu. Osim toga, sakupljači i priređivači nisu dovoljno pazili prilikom izbora, te u zbirke nisu ušle najljepše varijante, često nisu išli direktno u narod »na slušanje i beleženje«, nisu imali dovoljno vještine i sposobnosti da pojedine dijelove priče organski povežu ili zapamte i sl. Zatim, pripovijetke nisu podjednako bilježene u svim našim krajevima: najviše ih je iz Srbije i Bosne, manje iz Dalmacije i Boke, još manje iz Crne Gore, iz Vojvodi-

ne vrlo malo, iz Hrvatske i Hrvatskog primorja gotovo ništa, a iz stare Srbije i Makedonije ništa. Stoga bi trebalo i dalje, i to sistematski, sakupljati narodne pripovijetke, zatim izdati pripovijetke iz časopisa i preštampati stare zbirke, koje su već postale rijetkost. I konačno, trebalo bi obraditi svaku narodnu pripovijetku kao što je to radio Rajndhold Keler.

P. zatim razmatra, jednu po jednu, pripovijetke iz Pamučinove zbirke, utvrđuje njihove varijante i motive, uporeduje ih sa drugim našim narodnim pripovijetkama. Napominje da su neke ranije već štampane u *Magazinu srbsko-dalmatinskom* (1861, 1866, 1867). Zamjera priređivaču što knjiga nema predgovora, sadržaja, te što pripovijetke nisu numerisane.

371. ПОПОВИЋ, ПАВЛЕ. *Ситни прилози. 3. О Змајеву „Шарану".* Српски књижевни гласник, 1905, књ. XIV, бр. 4, 294—297. # Н.

Autor konstatuje neoriginalnost Zmajeva *Šarana* podvlačeći vezu između ove drame i naše narodne pripovijetke (koja nije štampana, ali su je poznavaoci folklora, kao M. Glišić na primjer, slušali). Isti motiv nalazi se i u jednoj pripovijeci u *Knjizi Sindipe filosofa persiskoga* (Beograd 1848), čiji tekst autor donosi u cjelini.

372. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *Бајке и гатке за младеж.* Српски књижевни гласник, НС, 1930, књ. XXX, бр. 3, 206—210.

O izdanjima Biblioteke za mladež »Nova zora«: 1. *Omiljene bajke;* 2. *Odabrane bajke;* 3. *Ilustrovane bajke;* 4. *Odabrane priče;* 5. *Ilustrovane priče.* Urednik svih izdanja je Jovan M. Popović, a izdavač Izdavačka knjižara Gece Kona, 1930.

U uvodu ovog prikaza P. govori o razlozima za izdavanje i razlozima protiv izdavanja ove literature za djecu i konstatuje: »U dobrim bajkama i gatkama nema štetnih laži, nego samo proizvoda snažnog poetskog uobraženja [...] Bajka i gatka imaju pravo na život, ako se njima ne vređa estetičko i moralno osećanje. Kad su umetnički lepe i moralno zdrave, bajke i gatke uče omladinu korisnim naporima, izdržljivosti, hrabrosti, pravičnosti, humanosti, veri u svoju snagu«. Kad se iz ove vrste narodnih umotvorina pravi izbor, neophodno je imati »dobar književni ukus i snažno moralno osećanje«. P. smatra da priređivač ovih zbirki nije sačinio dobar izbor, a zbirkama je dao naslove proizvoljno, tako da ne odgovaraju svojoj sadržini. Prikazivač se, zatim, bavi posebno književnim vrijednostima pojedinih zbirki, zatim njihovim moralnim značajem i, na kraju, jezičko-stilskim osobinama.

373. ПРОКИЋ, ДРАГОМИР. *Смешно у нашој народној прози.* Књижевни север, 1934, X, 7—10, 205—208.

»Šala je u našem narodu« — piše autor — »ne samo zabava, nego i potreba duha«. Smiješno se ne ogleda samo u šaljivim narodnim pri-

čama i anegdotama nego i u narodnim uobičajenim izrazima, poslovicama, zagonetkama, pitalicama, u čitavoj narodnoj frazeologiji kao što su poštapalica, rugalica, napijalica, pitanje i odgovor, dosjetkašala. Ono proističe iz karikiranja i ismijavanja (ruganja), iz laganja i nadmudrivanja, iz dosjetke i podvale, iz pogrešnog razumijevanja (nesporazum) i naopakog rada i iz same prirode dešavanja. Svaku od ovih kategorija autor posebno objašnjava primjerima.

Smiješno u našoj narodnoj prozi »pretstavlja čitavu skalu duhovitosti: od običnog, primitivnog i podrugljivog potsmeha, pa preko naivnih šala, pošalica i otšalica do zgodno začinjene dosetke ironijom i sarkazmom — i pravog duhovitog humora«.

374. STROHAL, RUDOLF. *Hrvatska glagolska knjiga i naše narodne pripovijetke*, Hrvatska prosvjeta, 1914, I, 3, 165—166.

U traganju za izvorima i paralelama između naše narodne pripovijetke i narodnog stvaralaštva drugih naroda potpuno je zapostavljen jedan bogati izvor našeg narodnog blaga — hrvatska »glagolska knjiga«, osobito mnogobrojne »prilike« ili »priče«, ili »ežempli« ili »ižempli« u zbirkama pripovijedaka popova glagoljaša. Kako je hrvatska »glagolska knjiga« utjecala na hrvatsku narodnu pripovijetku, Strohal je pokazao u nekim ranijim tekstovima (*Narodne novine*, 1913, br. 132, i u *Südslavische Revue*, također 1913). U ovom tekstu Strohal se ograničava da pokaže izvor motivu narodne pripovijetke o tome kako čovjek može biti upisan kod vraga i kako se samo velikom pokorom može osloboditi toga. Iz jednog glagoljskog rukopisa iz 15. v. koji se čuva u Studijskoj knjižnici u Ljubljani S. donosi pripovijetku »o kraljici koja je bila kod vraga upisana«. Rukopis ima dva dijela, odnosno dvije verzije, svaka po 10 listova; prvi je pisan pod Novim gradom na Dobri (u Crikvenom selu), potpisao ga je »Klarić đak pod novim gradom«, a drugi u Bužama, a pisao ga je Matij Karlović. S. zatim navodi narodne pripovijetke iz svoje zbirke koje obrađuju isti motiv: u knjizi I, među narodnim pripovijetkama iz sela Stativa, pod brojem 11. nalazi se priča *O dečku koji je bil kod vraga upisan.* U II knjizi pod br. 14. zabeležena je narodna pripovijetka *Kako je jedan čovik sina vragu obećal a da ni znal*, a u III knjizi, među pripovijetkama iz sela Oštrija kod Ogulina, nalaze se dvije priče (br. 7. i 8) *Čovik sina vragu obećal, a da ni znal.* U Strohalovom zborniku, knj. I ima i priča *Kako je vrag kupoval u Karlovcu konja* (br. 48), koja sadrži sličan motiv (tj. sin oslobađa majku, za razliku od prethodnih, gde otac obećava sina vragu, a on se sam mora osloboditi).

375. TODOROVIĆ, NIKOLA. *Životne istine u našim narodnim bajkama.* Književni sever, 1934, X, 7—10, 210—213.

»Misli i ideje o životnim istinama kazivao je naš narod u bajkama ne samo slučajno nego i svesno, kao cilj: da se na zabavan, najbolji način saopšti mudrost koju je on na osnovu iskustva stekao«.

Prave narodne bajke kazuju kakvu pouku, životnu istinu ili moralnu poruku, mada im nikada nije samo to svrha: pouka, moral i istina, kada nisu tendenciozni i traženi, doprinose njihovoj pjesničkoj vrijednosti. Kao primjer autor navodi niz narodnih kaža i bajki (koje imaju izvor u *Bibliji*, apokrifnim spisima ili istočnim i zapadnim književnostima) čiji sadržaj donosi neke od etičkih konstanti našeg naroda: duša je najveće čovjekovo blago *(Pobratimski darovi)*, život je određen neminovnim udesom *(Usud)*, čovjekova sreća ili nesreća određene su višom silom (proviđenje, Bog) i zavise isključivo od njene naklonosti *(Bog svoga ne ostavlja)*, dobro se uvijek dobrim uzvraća *(Ko dobro čini ne kaje se)* itd.

376. VUJKOV, BALINT. *Narodna pripovetka i narodni pripovedači kod Bunjevaca.* Književni sever, 1923, VIII, 12, 318—323; 1933, IX, 1, 32—35; 2, 64—66; 3—4, 118—120; 5, 161—163. [Prvi dio teksta potpisan ⁎ * ⁎.]

Bunjevci, kao i ostali jugoslovenski narodi, imaju svoje narodne pripovijetke. Šira javnost malo o njima zna: one se čuvaju među Bunjevcima i imaju značaj »kao pesme kod ostalih plemena jugoslovenske nacije«. Svoj razvoj bunjevačka narodna pripovijetka duguje nedostatku pjesama. Naime, karakteristika razvoja bunjevačkih narodnih pjesama ogleda se u čuvanju starih a nedostatku novih stihova, što autor objašnjava nestankom gusala kao instrumenta koji služi ne samo za pratnju i čuvanje narodne pjesme nego i podstiče na stvaranje.

Pripovijetka, međutim, živi i stvara se kod Bunjevaca neprekidno: pripovijedaju je »vorgadžije« (pripovjedači) na sijelima, po salašima, u toku dugih zimskih noći. O tvorcima i porijeklu pripovijedaka autor ne govori ništa određeno — njega posebno zanima pitanje: zašto su »prvotvorci« narodne priče ostali anonimni? Objašnjenje je sadržano u dva razloga: prvo, narod voli mistiku i tajnastvenost koju sadrži priča, te ako bi se otkrilo ko je izmislio sadržaj, umanjila bi se vrijednost priče, ona bi izgubila draž i ljepotu svoje nestvarnosti. Drugi razlog je u narodnom poštovanju prema knjizi i pisanoj riječi: čovjek iz naroda u knjizi ne traži autora, on mu nije ni potreban, — on traži samu sadržinu. Stoga su »vorgadžije« u narodu veoma omiljene i cijenjene, ali ne kao stvaraoci nego kao vješti pripovjedači i prepričavači.

Narodni pripovjedač — ako je darovit i sposoban — uvijek se drži na izvjesnoj umjetničkoj visini, vješt je kompozitor, ima osjećanja za mjeru i dimenziju, pazi na tok i završetak priče, iako ima dosta »opštih mjesta« koja često kvare utisak cjeline i harmonije. »Uopšte, izlaganje narodnih pripovedača je prosto, prirodno, ali ono nije bez finoće osećanja i jake sadržine«. Čest je dijalog kao način kazivanja, mada ni monolog nije rijetkost. Glavni faktor svake narodne pripovijetke je mašta, koja ponekad dobija grandiozne razmjere i prelazi sve krajnosti, naročito pri opisivanju ambijenta u kome se radnja događa. U opisivanju junaka, medutim, pripovjedač je škrtiji: opis svodi na minimum spoljnih oznaka, ali zato više pažnje polaže na opis unutarnjih momenata, na njegov karakter. U tom smislu detaljno opisana po-

zadina upotpunjuje unutarnji lik junaka. Karakter muškarca saznaje se iz njegova djelovanja, dok se karakter žena opisuje posebno. Junaci su obično gorostasi, sa natprirodnim osobinama, ili mali, sposobni i lukavi (Aršin-Brada), a žene lijepe i dobre ili ružne i zle. Uz njih, u pripovijetkama se javlja mnoštvo životinja, često fantastičnih (krilati konji, aždaje, zmajevi itd.). Opisi žena, oružja i životinja šablonizirani su.

Narodne pripovijetke Bunjevaca pune su dramatičnosti, koja često odudara od drugih elemenata priče. Dramatičnost je naročito zastupljena u ozbiljnim, tragičnim pričama, koje su prožete dubokim ljudskim osjećanjima (ljubav prema majci, djetetu, dragoj, osjećanje časti i dužnosti i sl.). U šaljivim pričama, kojih je kod Bunjevaca najviše, dramatičnosti gotovo nema: tu je obično gruba, golicava šala, koja izaziva bure smijeha. Fine komike i istinskog humora u njima je malo. Najčešće je meta ismijavanja sveštvenstvo.

Poseban oblik bunjevačke narodne šaljive pripovijetke čini pričanje u obliku neke zagonetke: u njima izgleda, u prvi mah, da je sve ludo i iskrivljeno, a na kraju uvijek dolazi objašnjenje koje daje pravi značaj sadržini.

Religioznih pripovijedaka je malo. U njima su samo ličnosti religiozne, a obično zastupaju kakav moralni, socijalni ili poučni pogled. Isto tako, nema ni čiste tragike. Narodni stvaralac je, naime, želio svojom pričom da poučava i zabavlja. Otuda se ni ljubav nigdje izričito ne pominje, mada se ona nalazi u osnovi gotovo svakog pripovijedanja (iz nje proizlaze glavni zapleti). Ljubav je u većini slučajeva davana kao nešto materijalno. Ličnosti su šablonizirane (žena — princeza, momak — sluga), a ljubav se izražava opštom formulom (»oni se zavoleli«). Međutim, u ovim pripovijetkama čest motiv je i roditeljska ljubav. Najjače je ipak izražen u njima moral, kome se uvijek nasuprot javlja »crna strana«. Kazna je surova, ali je uvijek pravedna. Ponekad, kazna je i šaljiva, odnosno u nekim šaljivim pričama moral podliježe nemoralu (vještina u laži i prevari, i to obično na račun neprijatelja).

6. MOTIVI

377. BODULIĆ, LJUTOVID M. *Motiv o goveđoj koži.* Književni sever, 1931, VII, 12, 381—382.

Uz tekst narodne pripovijetke *Kako je naprajen manastir »Sv. Naum«* (zabilježene u Ohridu) autor piše o motivu o goveđoj koži, koji je i ranije pominjan u literaturi. Naime, Vuk Vrčević je saopštio pripovijetku *Kako je postala sarajevska crkva (Srbadija,* 1876, 1, 16), a jednom prilikom na nju je ukazao i Vatroslav Jagić *(Eine serbische Kuhhautsage, Archiv* I, 1875). Pripovijetka koju donosi *Književni sever* sadrži također motiv o isječenoj koži, ali se sadržajno razlikuje od Vrčevićeve: vezan je za manastir sv. Nauma, a umjesto sultana javlja se nekakav car koji ima bolesnu kćer.

378. ЂОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР Р. *Два библијска мотива у предању наших Цигана.* Српски књижевни гласник, НС, 1932, књ. XXXVI, бр. 5, 354—365.

Iznoseći neka predanja iz ciganske tradicije, u prvom redu predanje o ciganskom carstvu poznato i srpskoj tradiciji, Đ. kaže da su u njima sadržani motivi dva starozavjetna predanja: predanja o prelasku Jevreja preko Crvenog mora i predanja o vaseljenskom potopu. Đ. zatim opširno govori kako se oba očituju u ciganskoj pripovjedačkoj tradiciji.

379. ПЕТРОВИЋ, ПЕТАР Ж. *Наш народни мотив о укроћеној злој жени.* Књижевни север, 1934, X, 7—10, 197—201.

Naše narodne pripovijetke sadrže uglavnom tri motiva o zloj ženi: o zloj maćehi i svekrvi, o zloj ženi koja je u stanju da zaplaši i đavola i o zloj ženi koja postaje dobra. Autor se bavi samo ovim trećim motivom i njegovim varijantama u našim narodnim pripovijetkama, utvrđujući pri tome načine na koje, po pripovjedačevu i narodnom mišljenju, od zle postaje dobra žena (»pedagoška načela« zastrašivanja, kazne, prijekori majci što je razmazila jedinicu i sl.).

7. POMENI, PREVODI I IZUČAVANJA U STRANIM KNJIŽEVNOSTIMA

380. АНОНИМ.*Српско-хрватске народне приче у енглеском преводу.* Српски књижевни гласник, 1907, књ. XVIII, бр. 3, 233—234. # J. B.

Pod naslovom *The Russian Grandmother's Wonder Tales* izdala je Lujza Sejmor Hafton zbirku slovenskih narodnih pripovijedaka na engleskom jeziku. Tim povodom engleski časopis *The Athenaeum* (1907, br. 4133) piše i postavlja pitanje: zašto su ove priče pripisane ruskoj baki kada su to pripovijetke južnih Slovena po njemačkoj verziji F. Krausa.

381. АНОНИМ. *Два енглеска чланка о српским стварима.* Српски књижевни гласник, 1910, књ. XXIV, бр. 3, 237. # J.

Obavještenje da je u 8. broju engleskog časopisa *The Oxford and Cambridge Review* za 1908. *W. B. Forster Bovill* objavio članak *Nekoliko srpskih narodnih pripovedaka.*

382. АНОНИМ. *»Slavia« (Časopis pro slovenskou filologii. O. Hujera M. Murko. Ročnik X. Sešit 3. Praha, 1931. Str. 449—672).* Српски књижевни гласник, НС, 1932, књ. XXXV, бр. 1, 75. # К.

Prikaz najnovije sveske češkog časopisa. U osvrtu na članak J. Polivke *Slovanské pohadký*, zapravo odjeljak iz istoimene knjige, prikazivač tvrdi da je Polivka dajući pregled »folklorskog sabiralaštva jugoslovenskog« rekao da su zbirke Manojla Kordunaša, Nikole Kukića i Vladimira Krasića upotrijebljene pri sastavljanju *Antologije* Vojislava Jovanovića i Akademijinog *Zbornika* u redakciji Veselina Čajkanovića.

383. ANONIM. *Dr Gerhard Gesemann: Crnogorski čovek.* Književni sever, 1935, XI, 2, 71.

Kratak osvrt na najnovije djelo G. Gezemana *Crnogorski čovek*, koje je publikovano povodom Gezemanova izbora za rektora Njemačkog univerziteta u Pragu. Sastavni dio ove studije, njen glavni dio, čine prevodi crnogorskih priča i antegdota iz serije izdanja Mićuna M. Pavićevića.Gezeman je uspješno preveo na njemački čitave cikluse ovih priča i anegdota i popratio ih analizom i komentarom.

384. ЂОРОВИЋ, ВЛАДИМИР. *Anmerkungen zu den Kinder-und Hausmärchen der Brüder Grimm. Neu bearbeitet von Johannes Bolte und Georg Polivka. Erster Band Nr 1—60. Leipzig, 1913.* Српски књижевни гласник, 1914, књ. XXXII, бр. 1, 65—66. # В. Ђ.

Tekst povodom knjige J. Bolte i J. Polivke koja je pisana kao dodatak *Dječijih i domaćih* priča braće Grim. Dodatak sadrži sve varijante — do kojih su autori uspjeli doći — onih priča što su ih braća Grim prvi put objavili 1813. Ć. pretpostavlja da će dodatak iznositi najmanje tri knjige, jer već prva sadrži nekoliko hiljada varijanata. Za srpske verzije, koje je Polivka upotrebljavao vrlo mnogo, nalazi se u dodatku veliki broj raznovrsnih paralela.

Ć. izražava žaljenje što sličan rad koji su svojevremeno započeli Jagić, Keler i Polivka nije i kod nas nastavljen. U nas nema — piše on — čak nijednog zbornika narodnih priča koji bi odgovarao modernim zahtjevima nauke.

385. ЂОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР, *Zigeunerhumor. 250. Schnurren, Schwänke und Märchen von Dr. Friedrich S. Krauss. Leipzig, 1907.* Српски књижевни гласник, 1907, књ. XVIII, бр. 4, 302—303. # Т.

Kraus je izdao na njemačkom jeziku zbirku od 250 šaljivih priča, pričica i pripovijedaka, koje su »ili srpske narodne, a odnose se na Cigane, ili su ciganske srpskih Cigana...« Gradivo je uzeto iz šesnaest naših zbornika, a podijeljeno je u sedam odjeljaka. Mnoge od ovih priča nisu se prvobitno odnosile na Cigane nego im je izvor na drugoj strani, mnoge su starije od pojave Cigana, ali su sadržajno odgovarale osobinama ciganskim, te su se »za Cigane slepile kao puna njihova karakteristika«. Vrijednost ove knjige ne umanjuje ni činjenica da su

neke od ovih priča pozajmljene od naroda sa kojima su Cigani dolazili u doticaj, jer je ta pojava poznata svuda u svijetu: gdje je bilo mješavine naroda, moralo je biti i pozajmica.

386. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР. *Један часопис о Циганима.* Српски књижевни гласник, 1907, књ. XIX, бр. 10, 799—800. # Т.

Pod predsjedništvom Čarlsa Lelanda osnovano je društvo za ispitivanje Cigana — *Gypsy Lore Society*, koje je pokrenulo i časopis — *Journal of the Gypsy Lore Society* (1888). Časopis je do 1892. uređivao David Mak Riči. Kada je prestao izlaziti, zamijenio ga je *Etnologische Mitteilungen aus Ungarn*, pod uredništvom A. Hermana, u Pešti. U njemu je objavljen niz zanimljivih rasprava o Ciganima, između ostalog, i prvi dio studije T. Đorđevića o srpskim Ciganima *Die Zigeuner in Serbien, ethnologische Forschungen, I.* Pošto je i ovaj časopis u Pešti prestao izlaziti, ponovo je oživio rad *Društva za ispitivanje Gigana* u Liverpulu, a pojavio se i njihov *Journal of the Gypsy Lore Society*. Između ostalog, u prvoj svesci ovog časopisa štampane su i dvije pripovijetke o srpskim Ciganima iz Slavonije na srpskom jeziku i u engleskom prevodu, a saopštio ih je F. Kraus.

387. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР. *Оглед библиографије о Циганима.* Српски књижевни гласник, 1909, књ. XXII, бр. 5, 366—367. # Т.Р.Ђ.

Đ. saopštava da je Džordž F. Blak izradio kao ogled bibliografiju literature o Ciganima, u koju su uneseni i tekstovi naših pisaca, kao i napisi stranih autora o našim Ciganima. Đ. donosi taj popis i moli sve koji znaju kakav novi podatak da mu ga dostave, kako bi Blak mogao okončati svoj posao.

388. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Helden, Hirten und Hajduken, Montenegrinische Volksgeschichten. Gesammelt und übersetzt Gerhard Gesemann. 1935. (Albert Langen-Georg Müller) München.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLVI, бр. 3, 236—237. # Д. К.

Prikaz druge knjige zabavno-poučne biblioteke »*Bücherei Südosteuropa*« (Biblioteka jugoistočne Evrope), koju su pokrenuli minhenski knjižari Albert Langen i Georg Miler. U ovoj zbirci je Gezeman preveo 63 interesantne i karakterološki značajne anegdote o Crnogorcima, probrane iz zbirki M. Miljanova, M. Pavićevića, St. Cerovića, Sime Šobajića i dr. K. donosi Gezemanov sud o ovoj vrsti narodnih umotvorina: »O hajducima i ratnicima, o čobanima i krvavim osvetnicima, o vođama naroda i herojskim ženama, o nesalomnom ponosu, o neiscrpnoj snazi i promišljenoj duhovitosti govore ove jezgrovite, vrlo zanimljive priče narodne sa brda Crne Gore. One neposredno uvode u patrijarhalno snažan život jednog naroda, koji je kao jedna od najdalje istaknutih pretstraža Zapada, potpuno ostavljen sam sebi, stolećima branio

svoju slobodu od juriša Azije, pa nam je ipak dosada ostao nepoznat u stvarnom biću svom.«

Anegdote su sređene hronološki i po sličnosti motiva. Gezemanov pogovor, po prikazivačevom sudu, vrlo je instruktivan.

389. ПОПОВИЋ, ВЛАДЕТА. *Told in Serbia. — Fifteen Peasant Tales Translated into English by G. Grant (London 1929).* Српски књижевни гласник, НС, 1930, књ. XXX, бр. 3, 238. # Вл. П.

Kratak prikaz engleskog izdanja zbirke od petnaest naših narodnih pripovijedaka, »dužih i kraćih, ozbiljnih i šaljivih, [...] u divnom izdanju i sjajnom prevodu«. Sve su iz Vukove zbirke; pored ostalih, tu su *Usud, Nemušti jezik, Zla žena, Jarac živoderac, U cara Trojana kozje uši, U laži su kratke noge.* Autor prikaza saopštava da je o ovom prevodu objavljena bilješka u engleskom listu *The Time's Literary Supplement* (januara 1929) i da se u njoj ističu kao naročito vrijedne naše priče *Nemušti jezik, Zla žena* i *U laži su kratke noge, a i cijela zbirka* je veoma pohvalno ocijenjena.

390. ВИНАВЕР, СТАНИСЛАВ. *Helden, Hirten und Hajduken, Montenegrinische Volksgeschichten. Gesammelt und übersetzt von Gerhard Gesemann. München.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLVI, бр. 4, 314—315. # С. В.

Prikazivač smatra da je Gezeman pogrešno izveo crnogorskog »herojskog čoveka« iz čisto materijalne osnove, iz načina života; po njemu je samo očuvanje egzistencije i dobara tih pastira diktiralo njihov ratnički i ljudski moral, njihovo junaštvo. V. ima drukčije mišljenje: »Ono što čini uzbudljivost i čudnu zanesenost nad srpskim herojskim čovekom to je istorijska svest i istorijski (nacionalni) mit. Ceo herojski život, ma od kud poticao, u njihovoj je službi. Drugi duhovni putokaz, koji Gezeman takođe previda jeste ‚unutrašnje carstvo', odanost nezemaljskoj, duhovnoj normi, odanost načelu velike i visoke pravde, protivstavljene nasilju i zulumu kao bezbožnima, kao bezakonju.«

Za Gezemanov prevod V. kaže da je rađen sa »najtananijim poznavanjem i strasnom ljubavlju.... Iz Gezemanovog prevoda stvara se zaključak o tekstu savremenom, ne samo etički, nego i jezično!«

8. KOMPARATIVISTIČKI RADOVI

391. АНОНИМ. *Ка чланку „Волтеров Задиг и наше народне приповетке".* Српски књижевни гласник, 1904, књ. XIII, бр. 1, 68—70.

Povodom članka Pavla Popovića *Volterov »Zadig« i naše narodne pripovetke,* koji je objavljen u *Srpskom književnom glasniku* (1904), knj. XII, br. 6, 1061—1068), Svetozar Ćorović je poslao uredništvu časo-

pisa narodnu pripovijetku *Anđeo i čoban*. Pripovijetka nije ranije štampana, a gotovo u potpunosti se podudara sa XX glavom Volterova *Zadiga* (nedostaje samo motiv o paljevini). Uredništvo *Srpskog književnog glasnika* donijelo je u cjelini tekst narodne pripovijetke *Anđeo i čoban*, »jedno zato što je ona krasan prilog pitanju koje se u našem članku pretresalo, a drugo zato da bismo još bolje ukazali na važnost ispitivanja naših narodnih pripovedaka i na bogatstvo interesantnih rezultata koji ispitivaoca na ovom polju čekaju«.

392. BODULIĆ, LJUTOVID M. *Dve narodne pripovetke iz Južne Srbije*. Književni sever, 1934, X, 7—10, 241—244.

Bodulić donosi dvije narodne pripovijetke *Dete svinjarče i carska ćerka* i *Loša sna*, koje je zabilježio po kazivanju Veljana Kitanovića iz sela Izdeglavlja (srez ohridski). U popratnom tekstu autor ukazuje na sličnost prve pripovijetke sa Vukovom pričom *Careva kći i svinjarče*, a napominje da se priče sa istim motivom nalaze i među estonskim pripovijetkama koje je izdao *August von Löwis of Menar* pod naslovom *Finische und estnische Volksmärchen* (na šta je ukazao M. J. Majzner) i u rukopisnoj zbirci Sime D. Mileusnića, koja se čuva u arhivu Akademije u Beogradu. Svim pomenutim pripovijetkama zajednički je motiv: djevojka sa biljegama i pogađanje biljega.

Pripovijetka *Loša sna* podsjeća na poznatu priču *Djevojka bez ruku*, i to po glavnom motivu, a po ostalim pojedinostima na narodnu pjesmu *Bog nikom dužan ne ostaje*.

393. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР Р. *Die Schwänke und Schnurren des Florentiners Gian-Francesco Poggio Bracciolini. Übersetzung, Einleitung und Anmerkungen von Alfred Semerau. (Romanische Meistererzähler herausgegeben von Dr. Fridrich S. Krauss, IV Band). Leipzig, 1905...* Српски књижевни гласник, 1906, књ. XVII, бр. 3, 226—231.

Povodom napisa J. Živanovića o *Romanskim majstorima pripovedačima* F. Krausa (u SKG, 1905, knj. XV, br. 3, 220—227), u kome je podvučena veza između starih romanskih tekstova i naših narodnih pripovedaka, Đ. ukazuje na još jednu vezu naše narodne proze: na vezu između naših narodnih pripovijedaka i pripovijedaka u zbirci Poña Braćolinija. Autor napisa govori o životu i radu Braćolinijevu i o načinu na koji je njegova zbirka nastala: priče su sakupljali i zapisivali mnogi ljudi na papskom dvoru (gdje je Braćolini godinama bio sekretar), te su ih, u časovima odmora, čitali jedni drugima, a Braćolini ih je zapisivao, popravljao i davao im ljepši oblik. Često su ljudi sa papskog dvora ove priče donosili sa svojih putovanja; mnogim je pričama izvor u Ezopu, u Apelijusovim *Metamorfozama*, u fablioima itd. Semerau, prevodilac Braćolinijevih priča na njemački našao je u *Antropofiteji* F. Krausa jugoslovenskih narodnih pripovijedaka koje imaju manje ili više zajedničkih elemenata sa Poñovim pripovijetkama.

Čitajući Pođovu zbirku, i Đ. je zapazio da mnoge naše narodne priče, u cjelini ili u pojedinostima, naročito one iz naših zapadnih krajeva, imaju izvor u Pođovoj knjizi. Ostavljajući na stranu pripovijetke sa opscenim sadržajem, Đ. ukazuje na neke naše pripovijetke štampane u zbirkama koje imaju sličnosti sa Pođovim.

394. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР. *Манекина у југо-словенској литератури,* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XXI, бр. 2 156—157. # Т. Б.

Autor bilješke saopštava da je P. Popović u Greberovom časopisu za romansku filologiju *(Zeitschrift fiir romanische Philologie)* za 1908, štampao članak *Manekine in der siidslavischen Literatur,* u kome je pokazao da je jedna od najinteresantnijih verzija našeg ciklusa priča o djevojci bez ruku — makedonska narodna pripovijetka *Carica i njeni blizanci* došla direktno iz *Manekine,* francuskog romana iz 13. v. Popović smatra da je do ovog prenošenja moglo doći usmenim putem u toku srednjeg vijeka, preko kakvih rapsoda, krstaša i slično.

395. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР. *Манекина у југословенској литератури.* Српски књижевни гласник, 1909, књ. XXII, бр. 6, 478—479. # Т. Б.

U *Zeitschrift fiir romanische Philologie* (1909, str. 754). P. Popović je napisao *Dodatak* svom ranijem tekstu o *Manekini u jugoslovenskoj literaturi,* u kome iznosi neke nove podatke kao prilog ranijoj tvrdnji: da je narodna makedonska priča *Carica i njeni blizanci* došla direktno iz francuskog romana *Manekine* Filipa de Remi sira de Bomanoara (iz XIII v). Popović ovdje ukazuje da se naša pripovijetka razlikuje od katalonske novele iz XV v. *La istoria de la filla de l'emperador Contasti,* kao uostalom i *Manekina,* te ne postoji mogućnost da se naša priča mogla razviti iz katalonske. Osim toga, motivi naše pripovijetke stariji su od motiva katalonske novele.

396. ЛАПЧЕВИЋ ДРАГИША. *Шекспир и наше народне умотворине.* Мисао, 1920, књ. II, св. 2, 489—496.

Šekspirova *Ukroćena goropad* ima paralelu u našoj narodnoj pripovijeci o goropadnoj djevojci koju je muž učinio krotkom; *Magbet* ima sličnosti sa našom narodnom pjesmom *Đurđević Mujo i Isporak Peroš* (Vuk, knj. VIII, str. 26), u kojoj se radi o djetetu izvađenom iz majke, dakle nerođenom, nepobjedivom — kakav je bio i Magbetov ubica Makduf. Ipak, ma koliko sličnosti, čak istovetnosti nalazili u poređenju ovog materijala, sigurno je da neposrednih pozajmica nije bilo. L. smatra da su ovi motivi došli do Šekspira i do nas možda raznim putevima, ali u osnovi iz istog vrela. Postoji, na primjer, frapantna sličnost između naših narodnih pripovijedaka i narodnih i umjetničkih tvorevi-

ANU BiH АНУ БиХ

na persijske, indijske, grčke i latinske književnosti. Ta sličnost se ogleda u bujnoj fantaziji, u motivima, u gradivu, moralnim pogledima i ostalom. L. drži da su umotvorine stranog porijekla u nas prvobitno prenesene pisanom književnošću. On nalazi dokaze u malom broju sačuvanih originalnih dokumenata naše prevodne i izvorne, dijelom samostalne, a uglavnom uzajmljene književnosti — u nekoliko sačuvanih legenda, a zatim u mnogim sačuvanim i objavljenim spomenicima, hrisovuljama, tipicima, krmčijama, zakonima i uredbama. Svi oni svjedoče o tome da se u nemanjićko doba u nas mnogo prevodilo, prerađivalo, pa i originalno radilo. Iz njih se vidi da je u to vrijeme postojala privilegovana dvorska, crkvena i vlasteoska klasa i da je uz njeno bogatstvo išla i odgovarajuća duhovna kultura. Manastirsko školstvo, kombinacija gimnazije, univerziteta i akademije, podrazumijevalo je predavanje znanja vlastelinskim sinovima, ali i prevođenje i pisanje književnih djela, koja su u manastirskim pisarnicama i umnožavana prepisivanjem. Kada su se ova središta znanja usljed turske invazije rasturila, onda je ono što se dotad pismeno njegovalo prenošeno usmenim putem. Uništenjem srpskih viših staleža izravnat je sav srpski živalj; učeni kaluđeri su se stopili sa narodom, pa je i znanje i ona književnost koja se njegovala pismeno sada prenošena u narodnu masu usmeno. U tom procesu stvarano je dosta novoga po ugledanju na stare forme i tradicije, ali je sačuvano i nešto staroga. Tim putem su do nas doprle mnoge pripovijetke i zabavne legende iz negdašnje pisane, poglavito prevodne književnosti. Kako je Vizantija bila uzor iz kojeg je primljena i vjera, i društveni sistem i državna organizacija, i književnost je, kao i sva ondašnja kultura, morala na sebi nositi pečat vizantijski. Preko vizantijske književnosti koja je u tim našim akademijama čitana, predavana, prevođena, prerađivana i po čijem su ugledu i originali pisani — unesено je u ondašnju našu pisanu, a preko nje zatim i u usmenu književnost i nauku ne samo mnogo iz grčkog originala, već i od onoga što je grčka nauka i književnost bila pozajmila od drugih naroda.

Na sličan način se i u drugih naroda razvijala književnost. Inače, bilo bi nemoguće objasniti da se iste ili slične umotvorine nalaze u različitih naroda.

I Šekspir je građu za svoje komade mogao naći u škotskim narodnim pripovijetkama i pjesmama, ali i upravo ondje odakle su i naši stari pozajmljivali — u grčkoj i latinskoj književnosti.

397. ПАВЛОВИЋ, ДРАГОЉУБ. *О народној приповеци „Како се родио св. Сава.* Књижевни север, 1934, X, 7—10, 305—306.

U zbirci V. Ćorovića *Sv. Sava u narodnom predanju* (Beograd, 1927) nalazi se i pripovijetka *Kako se rodio sv. Sava.* Prikazujući ovu zbirku, V. Čajkanović je *(SKG,* 1927, knj. XX, str. 300) primijetio da se ova pripovijetka vezuje za poznati motiv ostavljanja obilježja, kojim se uvijek objašnjava rađanje znamenitih ljudi. Isto tako, Čajkanović je ukazao na paralele istog motiva u našoj narodnoj književnosti (predanje o Sibinjaninu Janku u Vukovu *Rječniku* i sl.). P. donosi i jednu paralelu ovom motivu iz italijanske književnosti *(Dekameron),* tvrdeći da je

veza između italijanske i naše priče o sv. Savi morala postojati. Prihvatajući mišljenje Pavla Popovića o mogućnosti prelaska motiva iz italijanske u našu narodnu književnost preko Primorja u unutrašnjost Balkana, P. objašnjava prisustvo ovog motiva upravo na taj način.

398. ПЕТРОВИЋ, АНТЕ. *Wernerova tragedija »Dvadeset i četvrti veljača« i naša narodna priča.* Хрватска просвјета, 1916, III, (I—III), 144—149.

Autor donosi opširan sadržaj Vernerove tragedije *Dvadeset i četvrti veljača,* ističući da se osnovni motiv ovog djela nalazi u predanju raznih naroda: ispričan je i u knjizi *Correspondance intime* Naundorffa, a kod nas ga je zabilježio Vuk Vrčević kao istinit događaj iz 1750. godine pod naslovom *Majka krvnica* (u zbirci *Narodne pripovijesti i presude).* Tumači komparativnih mitologija smatraju da se pod ovim motivom (roditelji ubijaju jedinoga sina ne prepoznavajući ga, kako bi ga opljačkali) personificira pradavno vjerovanje kako Mrak (pakao) jede u tamnoj noći vlastitu djecu mjesto tuđe, koju njihov brat zaklanja izmenjujući im kape s kapama Mrakove djece.

399. ПОПОВИЋ, ПАВАЕ. *Из наших народних приповедака.* Српски књижевни гласник, 1903, књ. IX, бр. 5, 353—363.

U našim narodnim pripovijetkama ima motiva koji su slični (ili su čak potpuno jednaki) motivima u poznatim djelima svjetske literature. Popović je odabrao nekoliko motiva iz Šekspirovih drama koji se nalaze i u našim narodnim pripovijetkama. Glavna ideja *Mletačkog trgovca,* kao i niz sporednih elemenata, nalazi se u našoj narodnoj priči *Dram jezika (Kolo,* 1847). Nešto manje sličnosti sa Šekspirovom dramom ima i pripovijetka iz zbirke J. Pamučine *Srbin i Čivutin.* P. navodi još dvije narodne priče u kojima je obrađen motiv sječenja mesa za zalog: *Turski paša i ludi Pera,* iz zbirke Đ. Stefanovića i *Ko se prije rasrdi, s onoga tri opute,* koju je zabilježio Bogdan Dobrosavljević (*Bosanska vila,* 1892).

Motiv o šumi koja se kreće, koji je obrađen u *Magbetu,* nalazi se u našoj narodnoj pripovijeci *Jedna gobela u kao a druga iz kala* iz Vukove zbirke i u dvije narodne pjesme iz zbirke Vladimira Krasića (*Srpske narodne pjesme starijeg i novijeg vremena,* 1880). Motiv o Magdufu, »kojega nije žena rodila«, nalazi se kod nas, donekle modifikovan (jer se ne odnosi na čovjeka nego na konja), u pripovijeci *Žena ocu majka* iz Vrčevićeve zbirke (*Srpske narodne pripovijetke ponajviše kratke i šaljive,* 1868).

P. smatra da ovi »zajednički« motivi vode porijeklo iz starog »zajedničkog blaga opšteevropske srednjevekovne književnosti«, da ih je otud uzeo Šekspir a i naša usmena književnost. On zatim rekonstruiše put kojim su motivi iz *Mletačkog trgovca* dospjeli u Šekspirovu dramu i u naše narodne pripovijetke. Naime, izvori za *Mletačkog trgovca* su latinska *Gesta Romanorum* i italijanska zbirka *Il Pecorone.* U prvoj od

ovih knjiga nalazi se pripovijetka *(De milite conventionem faciente cum mercatore)* u kojoj se priča uglavnom o pogodbi između jednog vojnika i trgovca — onako kako je to dato i u Šekspira kasnije (funta mesa kao zalog za dug). U drugoj su još potpunije dati elementi koji čine i fabulu Šekspirova djela. Međutim, ovi izvori nisu samostalni: *Gesta Romanorum* (nastala prije 1342) vodi porijeklo od francuskog romana u stihovima *Dolopatos* (napisan oko 1210), koji je, opet, kao i njegova druga francuska verzija *Roman sedam mudraca (Roman des sept sages)* samo zapadnoevropska prerada stare istočnjačke priče o Sindbadu.. Ova priča ima svoju istočnoevropsku, upravo grčku preradu u *Najlepšoj istoriji o Sintipi filozofu*, čiji je prevod vjerovatno postojao u našoj staroj slovenskoj književnosti, bar fragmentarno, u pojedinim pričama. Moguće je da je priča o funti mesta kao zalogu prešla u našu narodnu književnost upravo preko takvog jednog prevoda. Knjiga *Gesta Romanorum* bila je također poznata kod nas. Po svemu sudeći, čuveni bosanski pisac fratar Matija Divković dobro je poznavao, te je iz nje crpio mnoge pričice za svoje pripovijesti, pa je tako i spomenuta fabula mogla dospjeti u narod. Naime, obe naše narodne pripovijetke sa motivom iz *Mletačkog trgovca* zabilježene su u Bosni.

Motive iz *Magbeta* o šumi koja se kreće i o Magdufu, »kojega mati nije rodila«, uzeo je Šekspir iz starog engleskog hroničara Holinšeda, koji se, opet, za svoju *Istoriju Skotlanda* služio hronikama Hektora Boetija. Odakle i kako su ovi motivi dospjeli engleskim hroničarima, a pogotovo kada su došli Srbima, P. ne može da objasni. Pretpostavlja da je motiv o šumi koja se kreće mogao doći iz romana *Leucip i Klitofon* grčkog pjesnika s kraja IV vijeka Ahila Tatija.

400. ПОПОВИЋ, ПАВЛЕ. *Из наших народних приповедака. II Волтеров „Задиг" и наше народне приповетке.* Српски књижевни гласник, 1904, књ. XII, бр. 6, 1061—1068.

P. napominje da je pri pisanju teksta o vezama naše narodne proze i Šekspirovih drama (*Srpski književni glasnik*, 1903, knj. IX, 353) previdio Jagićev članak u kome se govori o istim analogijama.

P. Zatim ukazuje na sličnosti između XX glave Volterova *Zadiga* i naših narodnih pripovijedaka. Naime, istorija o Zadigu i pustinjaku nije Volterova originalna tvorevina, nego je stara legenda o anđelu i pustinjaku koja se u raznim varijacijama nalazi u nekim latinskim srednjovjekovnim zbornicima *(Gesta Romanorum)*, u jednoj francuskoj pjesmi iz XIII vijeka, u *Koranu* i starim jevrejskim knjigama. Tragove ove legende P. nalazi u našoj narodnoj priči *Kako pravo tako zdravo* (iz zbirke *Srpske narodne pripovedke*, 1871, Đ. K. Stefanovića), i to u motivu o filozofu i paljevini. Motiv o anđelu i čovjeku i otkrivanju pravde božije pred njim nalazi se u pripovijetkama *Sve kako je suđeno* (zabilježio S. Novaković, *Letopis Matice srpske*, knj. 105), *Kako sveti Arhanđel vadi duše* (A. Gligorijević, *Iz duše narodne*, 1897), *Mladić i sv. Arandel, ili kako mre pravedan a kako grješan čovjek* (zabilježio R. Čajkanović, *Bosanska vila*, 1888). P. smatra da ova sličnost nije slučajna, ali se ne upušta u objašnjenje kako je ova stara legenda dospjela u našu

prozu. »Mi imamo suviše malo materiala u našoj književnosti da možemo dati odgovora na to pitanje; naše je, uostalom, bilo samo to da na stvar ukažemo, ne da je objasnimo«.

401. ПОПОВИЋ, ПАВЛЕ. *Светислав Стефановић, Приповетка о девојци без руку (реферат у „Делу", 1906, св. за децембар)* Српски књижевни гласник, 1907, књ. XVIII, бр. 9, 685—691; бр. 10, 770—776; 12, 936—949.

Povodom kritike S. Stefanovića objavljene u *Delu* P. komentariše i obara tačku po tačku njegova teksta. P. poriče da je u potpunosti prihvatio Sišijeovu podjelu pripovijedaka o djevojci bez ruku, na dva tipa, i dalje, da je ta dva tipa proglasio za uzor i izbor svim ostalim pripovijetkama sa istim motivom. On ostaje pri tvrdnji da je francuski roman iz 13. v. *Manekina* najpotpuniji predstavnik pripovijetke o djevojci bez ruku, te da je izvor i našoj pripovijeci, što je, uostalom, argumentovao i dokazao u svojoj studiji. Na prigovor Stefanovićev što »srpskim Manekinama« nije tražen izvor u vizantijskoj književnosti, P. pokazuje — citirajući Junkera — da je tema ovog francuskog romana vizantijska, ali da je upravo ta tema imala u srednjem vijeku na dvadeset različitih obrada: francuske, engleske, njemačke, katalonske i samo jednu vizantijsku. Dakle, ta tema pripada opštoj srednjovjekovnoj književnosti, a ne vizantijskoj.

P. zatim objašnjava način na koji je *Manekina* mogla iz Francuske doći do nas i istovremeno obara još jednu Stefanovićevu optužbu: da je francuski tekst stigao do nas jedino preko žonglera. Iznosi, poslije toga, način na koji je određivao koje naše pripovijetke pripadaju ciklusu o djevojci bez ruku.

Zanimljivo je u ovom članku još jedno mjesto. Stefanović smatra da pripovijetkama ne treba tražiti korijena u stranim izvorima, nego ih posmatrati kao samonikle. P. odgovara da je i sam već ranije utvrdio da se migracionom teorijom u mnogim slučajevima ne mogu objasniti neke slične pojave u različitim književnostima. Izvjesne etnološke pojave nađene u istom ili sličnom obliku kod dva sasvim različita i udaljena naroda bilo je nekad vrlo teško ili sasvim nemoguće objasniti kao pozajmice. Stoga se pretpostavilo da su takve pojave u svakom narodu samonikle. Ta se pretpostavka dalje razvijala i najzad se došlo do teorije da se u svim krajevima svijeta, pod sličnim okolnostima, javlja uvijek jedna ista čovjekova misao, zajednička »misao naroda« (Völkergedanke). Te se teorije Stefanović drži. Ali, ističe P., »teorija o misli naroda ne isključuje migracionu«, ona je postala ne da obori migracionu nego da je dopuni. Ako se radi o očiglednoj sličnosti jednog, na primjer, srpskog i jednog vizantijskog teksta, onda je prirodno da se ta sličnost objašnjava migracionom teorijom.

402. ПОПОВИЋ, ПАВЛЕ. *Из наших народних приповедака. III Шекспиров „Цимбелин" и народне приповетке.* Српски књижевни гласник, 1913, књ. XXX, бр. 9, 668—676.

Tekst o *Cimbelinu* Šekspirovom i našim narodnim pripovijetkama nastavlja se na ranije Popovićeve radove o istoj temi, objavljene u *Srpskom književnom glasniku* 1903. i 1904.

U Šekspirovom *Cimbelinu* (P. daje opširan sadržaj) ima jedan dio koji je zanimljiv za poređenje sa našom narodnom književnošću. To je motiv opklade o vjernosti žene. Predmet nije Šekspirov, nego je uzet iz *Dekamerona* (II, 9). Medutim, isti predmet obrađen je u mnoštvu drugih djela — u starim francuskim romanima, španskim dramama, talijanskim i mađarskim epovima, ruskim bilinama, grčkim pjesmama, škotskim baladama, narodnim pričama mnogih naroda — koja zajedno čine ciklus pripovijedaka poznat kao »ciklus o opkladi«. U stranim literaturama ovaj ciklus je detaljno proučavan, dok ga kod nas, osim jednom prilikom T. Maretić, nije niko ni pomenuo. P. navodi jednu pripovijetku i tri narodne pjesme koje pripadaju ovom ciklusu. To je narodna pripovijetka *Pravda ne gine*, koju je zabilježila T. Kašiković u *Bosanskoj vili* (1896, str. 353), i narodne pjesme *Ibrahim i Marko (Pevanija* S. Milutinovića, 1837, br. 81), *Marko Kraljević i Đura Golemović* (iz zbirke L. Nikolića *Marko Kraljević u osam narodnih pesama*, N. Sad, pjesma br. 3) i *Ljuba Janković Stojana* (iz zbirke M. Osvetnika *Razne srpske narodne pjesme sakupio po Boci Kotorskoj i okolini dubrovačkoj*... N. Sad, 1888, pjesma br. 19).

403. ПОПОВИЋ, ПАВЛЕ. *Из наших народних приповедака. IV. Биргер и наше приповетке.* Српски књижевни гласник, 1913, књ. XXX, бр. 11, 835—843.

Predmet za svoju baladu *Lenora* uzeo je Birger iz njemačke narodne tradicije. Međutim, ta tradicija postoji i u mnogih drugih naroda: ima varijanata staroklasičnih, staroskandinavskih, švedskih, danskih, engleskih, mađarskih, islandskih i mnogo slavenskih. To je poznati »ciklus o Lenori«, koji je dugo vremena izučavan, počevši još od 1773, kada se pojavila prvi put Birgerova pjesma. U toku izučavanja došlo se i do naše narodne tradicije. P. navodi sve one koji su se bavili izučavanjem bajke o Lenori i nalazili u nas primjere ovog ciklusa (V. Volner, I. Sazanović, N. Andrić, M. Medić, I. Šišmanov, Đ. Polivka, A. Gavrilović, V. Ćorović). P. daje opširne podatke o radu svakog autora, gdje i kada je objavio članak i sl. Zatim analizira 14 varijanata ove bajke kod nas i dodaje im još 4 koje je sam pronašao.

404. РАДОЈИЧИЋ, БОРЂЕ СП. *„Једна габела у као, а друга из кала".* Књижевни север, 1927, III, 6, 258—259.

Poznata narodna pripovijetka iz Vukove zbirke *Jedna gobela u kao, a druga iz kala* iste je sadržine kao i pripovijetka o Solomunu iz naše stare književnosti. Isti motiv našao je i Toma Maretić u djelu kajkavskog pisca Jurja Habdelića *(Prvi otca našega Adama greh).* Radojčić je našao da se isti motiv javlja još jednom u našoj staroj književnosti: u *Izvodu iz istorije* Jovana Zonare, koji je preveden u XIV vijeku (prevod je srpske recenzije sa nešto bugarizama), nalazi se priča sličnog sadržaja. Tekst je donesen u cjelini.

B) POSLOVICE

1. ZAPISIVANJE I BILJEŽENJE

405. ANONIM. *Jedna studija o našim narodnim poslovicama.* Književni sever, 1934, X, 7—10, 309. # K.

Prikaz knjige F. J. Miloševića *Biserje hrvatskog narodnog jezika — Studija o poslovicama* (Šibenik, 1910), koja je objavljena s namjerom da se ukaže na vrijednost i značaj ovog dijela našeg narodnog blaga i da se objasni njegov postanak. Pisac bilješke iznosi Miloševićeve zahtjeve u vezi sa proučavanjem i bilježenjem narodnih poslovica, koji se neosporno moraju postaviti pred svakoga ko se želi tim poslom baviti (određivanje izvornosti poslovica, zajedničkih elemenata njihovih sa poslovicama ostalih slovenskih plemena ili drugih naroda, tačno bilježenje sa podacima iz kojeg su kraja, kojom prilikom se upotrebljavaju i sl.).

2. OPŠTI RADOVI I INTEPRETACIJE

406. АНОНИМ. *Шта је добро? Српским народним пословицама истумачио Д-р Данило Трбојевић* ... Српски књижевни гласник, 1902, књ. VII, бр. 1, 77—78.

Kratak prikaz sadržaja Trbojevićeve knjige *Šta je dobro?* — u kojoj je autor narodnim poslovicama objasnio i potvrdio svoja shvatanja o dobru i »dijelovima dobra«: radu, mudrosti, karakternosti, ljubavi, pravednosti itd.

407. АНОНИМ. *„Што је добро?"* ... Српски књижевни гласник, 1902, књ. VII, бр. 8, 633—634.

Opširniji prikaz Trbojevićeve knjige *Što je dobro? srpskim narodnim poslovicama istumačio* ... Pisac teksta smatra da je već sama ideja da se moralne pouke daju na temelju narodne filozofije sasvim pogrešna. Jer, »iz hiljada narodnih poslovica i izreka, raznorodnih, nabacanih, šarenih, raznog porekla, katkada protivurečnih, može se izvesti što god se hoće, može se dokazati što god je čoveku volja«. Međutim, Trbojević je napravio još jednu grešku: da bi dokazao svoje misli, stvarao je sasvim nove izreke, a u narodne poslovice »trpao« riječi kojih nema ni u jednoj zbirci narodnih umotvorina.

408. АНОНИМ. *Религија у српским народним пословицама.* Српски књижевни гласник, 1909, књ. XXIII, бр. 9, 716. # В.Ч.

Bilješka o štampanju teksta Ljubomira Mitrovića *Religija u srpskim narodnim poslovicama* u listu *Duhovna straža* (1909, str. 233—242).

Mitrović je pregledao nekolike zbirke narodnih poslovica i izdvojio 180 poslovica religiozne sadržine te ih poredao po azbučnom redu. Pisac bilješke mu zamjera što nije naveo odakle su poslovice uzete.

409. АНОНИМ. *„Пољска привреда у народним пословицама"*. Српски књижевни гласник, НС, 1925, књ. XIV, бр. 6, стр. 478. # Д.Л.

Bilješka o djelu Milana Z. Vlajinca. U njemu su narodne poslovice svrstane »po radnjama i vrstama«. Pisac bilješke tvrdi da je ovo djelo veliki doprinos proučavanju ove vrste narodnog stvaralaštva.

410. АНОНИМ. *Перо Слијепчевић: „Прилози народној метрици" (из „Годишњице скопског филозофског факултета" I. Скопље, 1930).* Српски књижевни гласник, НС, 1931, књ. XXXII, бр. 4, 329—330. # С.М.

U osvrtu na Slijepčevićeve radove autor najšire komentariše prvi od njih — *Poslovice, zagonetke, zdravice,* u kome se govori o ritmičkim vrstama izražavanja u tim rodovima narodne književnosti. On smatra da Slijepčević nije razvio i dokumentovao svoje tvrdnje o tzv. »pevanom« i »nepevanom« stihu.

411. АНОНИМ. *Збирка одабраних народних пословица.* Књижевни север, 1934, X, 7—10, 281.

Uvodna riječ uz zbirku narodnih odabranih poslovica koje je *Književni sever* objavio u ovom trobroju (str. 281—300). Autor iznosi principe po kojima je izbor vršio (po predmetu o kome poslovice govore i prema kvalitetu), literaturu kojom se služio i zbirke poslovica koje je konsultovao. »Ovaj priručni trebnik mudrovanja našeg naroda« — piše autor na kraju — »ima više praktičnu namenu«: poslovice su izdvojene u četrdeset i pet grupa — o bogu, o čovjeku, o zlu, o dobru, dobročinstvu, izgledu itd.

412. ANONIM. *Njegoš i Vukove »Srpske narodne poslovice«*. Književni sever, 1934, X, 7—10, 309—310. # M.

Zadržavajući se na početnoj rečenici Vukove posvete Njegošu u predgovoru *Srpskih narodnih poslovica,* autor zaključuje »da je Njegoš, bilo lično ili posredno, imao značajan udeo i u sakupljanju i objavljivanju Vukovih narodnih poslovica«.

413. ЧАЈКАНОВИЋ, ВЕСЕЛИН. *Хрватске народне пословице, уредио свеħ. Вицко Ј. Скарпа, Старограђанин. У Шибенику 1909...* Српски књижевни гласник, 1910, књ. XXIV, бр. 3, 218—224.

Priređivač zbirke pokušao je da klasificira građu po sadržini i da je interpretira. Materijal je uzeo iz zbirki poslovica koje su već objavljene, zatim iz rukopisne zbirke Mihe Granića, te iz svojih ličnih zabilježaka. Napisao je i predgovor, u kome narodnu poslovicu tretira kao gnomu ili sentencu, osvrnuvši se pri tome i na njenu literarnu vrijednost i na njene izvore. Č. smatra da je poslovica prvenstveno metafora, a tek onda sentenca.

Skarpa konstatuje tri izvora za poslovice: svagdašnje iskustvo, zdrav razum i *Sveto pismo* i sveti oci. Č. upozorava da su prva dva izvora jedno te isto, a kada je u pitanju treći, dozvoljava da je jedan mali broj izreka iz *Novog zavjeta* zaista postao poslovicama, dok »u Svetih Otaca nećemo naći ni jedne karakteristične paralele«. Skarpa, zatim, nije ispitao indogermanske i vizantijsko-orijentalne utjecaje u poslovicama. Za objašnjavanje narodnih poslovica on je upotrijebio »nekakav [...] nacionalno-religiozni pragmatizam«.

Č. kritikuje Skarpin raspored materijala (po sadržini), interpretacije i slabo poznavanje literature o ovom predmetu.

414. БОРБЕВИЋ, ТИХОМИР. *Српске народне пословице и разне изреке.* Српски књижевни гласник, 1909, књ. XXII, бр. 2, 151—152. # Т.Б.

Bilješka o zbirci *Srpske narodne poslovice i razne izreke,* koju su u Oklandu (Kalifornija) priredili i štampali Miloš L. Popović i Veljko Radojević. To je, zapravo, I knjiga, u kojoj su *Primjene, kletve i zakletve u narodnoj fraseologiji.* Knjiga je rađena po ugledu na *Srpske narodne zagonetke* St. Novakovića, ali je neuspjela i u pogledu potpunosti izvora, i u načinu sređivanja građe i u pogledu samog izdanja.

415. БОРБРВИЋ, ТИХОМИР Р. *Његош и народне пословице.* Српски књижевни гласник, НС, 1925, књ. XVI, бр. 7, 513—517.

Njegoševo djelo sadrži u sebi veoma mnogo narodnih elemenata: običaja, vjerovanja, tradicija, a zastupljene su u njemu i narodne poslovice. Unoseći ih u djelo, Njegoš je sa poslovicama različito postupao. Neke je upotrijebio doslovno, neke je mijenjao (bilo da je to bilo iz potreba stiha, bilo što ih je već izmijenjene čuo ili rđavo zapamtio), a od nekih je pozajmio samo ideju, pa ju je u svojim stihovima sasvim drugačije iskazao, tako da se nekad ne mogu ni poznati. Đ. navodi veliki broj primjera za različitu upotrebu narodnih poslovica u Njegoševu djelu.

416. ЛАПЧЕВИЋ, ДРАГИША. *Пољска привреда у народним пословицама. Средио др Милан З. Влајинац. Београд 1925,* Мисао, 1925, књ. XVII, св. 4, 318.

Bilješka o izdanju narodnih poslovica koje govore o seljačkom životu i radu. Najveću vrijednost L. vidi u podatku da je Vlajinac poslovice grupisao po tematskim odjeljcima.

417. PANTELIĆ, MILADIN. *Iskustvo i umovanje u našim narodnim poslovicama.* Književni sever, 1934, X, 7—10, 208—210.

»Naše narodne poslovice su« — piše autor — »uglavnom i ogledalo iskustva i delo umovanja našeg naroda. U njima je iskustvo postajalo kao nužda života; umovanje kao posledica iskustva«. One sadrže ono dobro ili zlo koje je čovjek iskusio i poslije iskazivao kao parenezu (opomenu, savjet).

Iskustvo je u narodnim poslovicama dato neobično vjerno. Ono je prvenstveno vezano za utvrđivanje osobina kod životinja, prema kojima je kasnije čovjek poredio svoje osobine. Ovaj put preobraćanja iskustva u umovanje išao je tako što je čovjek prvo na iskustvu utvrđivao da je, na primjer, pčela vrijedna, pas vjeran i sl., a zatim od te konstatacije asocijacijom pravio poređenje i metaforu za poslovički izraz — čovjek je vrijedan kao pčela, vjeran kao pas itd. Tako je čovjek iz iskustvom utvrđenih i razumom provjerenih opažanja, koja su prvobitno i imala stvarno bukvalno značenje, upotrebom razvijao, kristalizirao i sublimirao figurativan iskaz i preneseno značenje.

Iskustvo i umovanje koje je narod unio u svoje poslovice proizašlo je iz različitih prilika, često sa suprotnih gledišta: otuda nije rijetko i pozitivno i negativno umovanje o dobru i zlu, »otuda jedna čitava zamršenost i neodređenost, nedoslednost i protivurečnost u onome što bi se htelo da shvati kao pravilno i logično mišljenje u narodnim poslovicama«.

Naše narodne poslovice nisu rezultat iskustva i umovanja samo našeg naroda — one su često importirane pozajmice, ali i kao takve imaju svoju punu vrijednost jer su našle potvrdu u narodnom životnom iskustvu.

418. СКЕРЛИЋ, ЈОВАН. *Један „превод" са српског на „илирски".* Српски књижевни гласник, 1912, књ. XXVIII, бр. 10, 771—772. # J.C.

S. bilježi da je u našoj starijoj literaturi bilo više slučajeva da se književno djelo »prevodi« na srpski. Tako je 1793. Stefan Rajić preštampao crkvenom ćirilicom *Satira* M. Reljkovića, pošto je prethodno jezik slavonskog pisca unakazio prema slavenoserbskom. 1803. Georgije Mihaljević je u Budimu preštampao crkvenom ćirilicom *Ždaju sedmoglavu* Vida Došena, ali »prečišćeno s dalmatinskoga jezika na slaveno-serbski«. Obrnuti slučaj desio se sa zbirkom Jovana Muškatirovića *Pričte ilitı po prostomu poslovice,* koja je objavljena u Beogradu 1787. Ovu prvu zbirku narodnih i drugih poslovica preveo je na »ilirski« i izdao u Pešti Ivan Ambrozović 1908. Ambrozović je prevod radio prema drugom izdanju Muškatirovićeve zbirke — iz 1807.

419. VUKIĆEVIĆ, MILAN. *Dve reči o našim poslovicama.* Književni sever, 1932, VIII, 7—10, 254—256.

U literaturi su našim narodnim poslovicama činjena uglavnom dva prigovora: da su konzervativne i protivrječne. Autor smatra da poslovice moraju biti konzervativne jer su ponikle iz drugog iskustva, »pa je objašnjiva njihova težnja da utvrde i odrede one odnose, koji se nesumnjivo, u bezbroj prilika, prostorno i vremenski, javljaju na sličan način«. Prema tome, poslovice ne treba shvatiti kao pravila, definicije, nego kao izražavanje jednog odnosa u određenim uslovima i okolnostima.

I protivrječnost poslovica nužna je posljedica činjenice što su ponikle iz života, koji je za čovjeka pun protivrječnosti. Protivrječnost se može ublažiti ukoliko se odnosi izraženi poslovicom shvataju sa potrebnom *mjerom* tog odnosa. »Narodna poslovica je nesumnjivo mudrost, ali samo ako se u njeno shvatanje unese taj činilac (tj. mjera) s kojim je narodni mudrac, svesno ili nesvesno, ali nesumnjivo računao«.

Međutim, treba napomenuti da su naše narodne poslovice, s obzirom na prirodnu rječitost našeg čovjeka, često retorika u najboljem smisla te riječi. Kao takve, one ne spadaju samo u narodne umotvorine, nego i u književnost u užem smislu.

ANU BiH АНУ БиХ

ANU
ВіН
АНУ
БиХ

LIRSKO NARODNO PJESNIŠTVO

ANU BiH АНУ БиХ

ANU
ВіН
АНУ
БиХ

1. IZDANJA I ZBIRKE

420. АНОНИМ. *Српске народне песме и игре.* Српски књижевни гласник, 1902, књ. VI, бр. 6, 1115.

Bilješka o izlasku iz štampe zbirke *Srpske narodne pesme i igre s melodijama iz Levča,* koju je prikupio Todor Bušetić, a muzički priredio Stevan Mokranjac. Zbirka je izašla kao III knjiga Etnografskog zbornika SKA.

421. АНОНИМ. *Д. П. Буровић. Студије о српској народној лирици.* Мисао, 1922, књ. VIII, св. 6, 479. # М.

Bilješka povodom izlaska iz štampe. Đurovićev cilj su komparativna posmatranja našeg narodnog duha sa ostalim slovenskim narodima i plemenima. Najinteresantniji su odjeljci: o istorijskim perspektivama narodne lirike i o praslovenskim elementima u narodnoj lirici.

422. АНОНИМ. *„Женске народне песме".* Српски књижевни гласник, НС, 1925, књ. XIV, бр. 7, 554.

Bilješka o izlasku iz štampe antologije Jaše Prodanovića sa 418 pjesama. U kratkom osvrtu govori se afirmativno o izboru pjesama i o priređivačevom predgovoru.

423. АНОНИМ. *Српске народне тужбалице.* Књижевни север, 1929, V, 10, 402. # S.

Bilješka o izlasku iz štampe *Srpskih narodnih tužbalica* iz zbirke Novice Šaulića. Knjiga sadrži sto i jednu tužbalicu, te predstavlja najveću zbirku narodnih pjesama ove vrste. »Po njoj tek i dobija svoj

puniji značaj narodna tužbalica, koja može da bude i visoko književna i duboko ljudska«.

424. АНОНИМ. *Даница С. Јанковић: Мелодије народних игара, за виолину и певање (Допунска збирка народних мелодија за књигу Народне игре I, скупиле и описале Љубица и Даница С. Јанковић, Београд, 1934). Београд, 1937.* Српски књижевни гласник, НС, 1937, књ. L, бр. 2, 160.

Bilješka o izlasku iz štampe, u rubrici »Nove knjige«.

425. АНОНИМ. *Љубица С. Јанковић: Народне игре на Косову. Београд, 1936 (Из Гласника Етногр. музеја у Београду, XI).* Српски књижевни гласник, НС, 1937, књ. L, бр. 2, 160.

U rubrici »Nove knjige« bilješka o izlasku iz štampe.

426. АНОНИМ. *Љубица С. Јанковић и Даница С. Јанковић: Народне игре. II књига. Скупиле и описале. — Београд, 1937.* Српски књижевни гласник, НС, 1937, књ. LII, бр. 3, 240.

U rubrici »Nove knjige« bilješka o izlasku iz štampe.

427. АНОНИМ. *Даница С. Јанковић: „Жена у нашим народним играма". (Из Гласника Етнографског музеја у Београду, XII). Београд, 1937.* Српски књижевни гласник, НС, 1938, књ. LIII, бр. 1, 80.

U rubrici »Nove knjige« bilješka o izlasku iz štampe.

428. АНОНИМ. *Љубица и Даница С. Јанковић: „Народне игре". III књига. Београд, 1939.* Српски књижевни гласник, НС, 1940, књ. LX, бр. 7, 552. # Р.

Kratak osvrt na izlazak iz štampe treće knjige *Narodnih igara.* U njoj je obrađena građa iz oblasti Skoplja, Tetova, Gostivara, Kumanova i Skopske Crne Gore.

429. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *„Кићине песме".* Српски књижевни гласник, НС, 1924, књ. XII, бр. 2, 75. # Ј.М.П.

Bilješka o izlasku iz štampe sveske u kojoj je preštampan dio narodnih pjesama ranije objavljenih u šaljivom listu *Kića.* U ovoj, prvoj, svesci najviše su zastupljene obredne i običajne pjesme. Dobra osobina ove knjige jeste u tome što je označavano iz koga je kraja koja pjesma i što su protumačene izvjesne tuđe riječi i pokrajinski izrazi.

2. POSTANAK, PORIJEKLO I STAROST

430. ERDELJANOVIĆ, JOVAN. *O poreklu Bunjevaca.* Književni sever, 1930, VI, 7, 8. i 9, 185—193.

U opširnom radu *O poreklu Bunjevaca,* koji obuhvata podatke o porijeklu, govoru, istoriji, predanjima, običajima i narodnosti Bunjevaca, posebno se govori (u VII poglavlju, str. 197—199) o narodnom pjesništvu.

Bunjevci su sačuvali poseban način pjevanja, nazvan »ojkanje«, »grokćenje« ili »groktenje«. Ovakav način pjevanja zajednički je dalmatinskim i primorsko-ličkim Bunjevcima, kao i podunavskim, a očuvan je iz starijih vremena.

O porijeklu Bunjevaca u pjesmama ima dvojakih elemenata. Jedni se odnose na predjele, mjesta i ličnosti opjevane ili pominjane, a drugi na opći karakter tih pjesama. Autor navodi niz mjesta iz Dalmacije, Like i Bosne i imena junaka iz tih krajeva.

Lica koja se u pjesmama spominju svjedoče o širem karakteru istorijskih uspomena. Navode se junaci (Marko Kraljević, Skenderbeg, Herceg Stipan, Jakšići i dr.).

U mnogim pjesmama opjevani su događaji kod Muslimana u zapadnim krajevima. Ne opaža se katoličko obilježje. Bunjevačke pjesme imaju karakter općenarodnih pjesama. U njima ima ijekavskih oblika kao kod dalmatinskih Bunjevaca i kod katolika zapadne Bosne i Hercegovine.

Mjesta, događaji i ličnosti opjevani u ovim pjesmama i njihov opći karakter pokazuju da bunjevačke pjesme nisu postale u Podunavlju i u Bačkoj, već u Dalmaciji, Hrvatskom primorju, Lici i Bosni i Hercegovini. Jezik pjesama svjedoči da one nisu mogle biti primljene ni od pravoslavaca s kojima su Bunjevci živjeli, ni od Šokaca. »Ove su pesme dakle morali podunavski Bunjevci naslediti od svojih predaka, a njihovi su ih preci morali sa sobom doneti iz predela koji su u blizini i oko ovih mesta što se u tim pesmama pominju i u kojima se uopšte pevaju pesme istih osobina, koje smo poznali u pesmama podunavskih Bunjevaca«.

3. OPŠTI RADOVI I INTERPRETACIJE

431. ANONIM. *Ženske narodne pesme — Antologija...* Književni sever, 1925, I, 1, 37. # L.M.

Kratak prikaz antologije ženskih narodnih pjesama koju je za štampu priredio J. M. Prodanović. »Ovo je najpotpunija i najznačajnija antologija naše narodne lirike, koja je sa puno truda i brižljivosti priređena...«

Knjiga sadrži 417 pjesama sa 12 pripjeva iz svih krajeva naše zemlje. U predgovoru su dati principi po kojima je knjiga urađena, a u članku o ženskim narodnim pjesmama Prodanović je dao ocjenu njihove vrijednosti.

432. АНОНИМ. *Народно благо — збирка народних пјесама и пословица, I књ. Сватовске пјесме.* Књижевни север, 1925, I, 1, 37—38. # Б.III.

Prikaz drugog, popunjenog izdanja prve knjige *Narodnog blaga*, u kojoj su sakupljene bunjevačke i šokačke svatovske pjesme. Pjesme je sakupio i objavio Blaž Raić. Podijeljene su u pet odjeljaka: I *Divojke*, II *Porodične*, III *Roditeljska samovolja*, IV *Razne*, V *Odgoj*. Pisac bilješke smatra da je ovakva podjela nepodesna, mada je namjera Raićeva — »sakupiti pjesme i ostale narodne umotvorine koje se med Bunjevcima i Šokcima nalaze« — svakako za pohvalu.

433. ANONIM. *Jedna srpska narodna pesma sa ostrva Krfa.* Književni sever, 1929, V, 10, 278—379.

Uz tekst narodne pjesme (*Jeste li se lađe umorile*... 36 st.) dato je obavještenje: da je pjesmu zabilježio Dobriša Cesarić od jednog crnogorskog narodnog guslara i da ju je već objavio časopis *Književnik* 1928. godine (br. 3).

434. ANONIM. *Iz narodnih umotvorina.* Književni sever, 1931, VII, 7, 8. i 9, 211.

Kratak, uvodni tekst o narodnim umotvorinama Bunjevaca, koje je *Književni sever* objavio u namjeri da što potpunije prikaže njihov duhovni život.

Bunjevci imaju, kao i drugi narodi, svoje umotvorine — pripovijetke, pjesme, zagonetke, poslovice i specijalne govorne izraze. Pripovijedaka je malo koje nisu već objavljene. Pjesme su najknjiževniji i najljepši dio njihovog narodnog blaga. Ima ih više vrsta, ali su najpoznatije kraljičke i groktilice. Kraljičke su vezane za narodni običaj »kraljice«, koji se održava o Duhovima. Groktilice je sakupio Blaž Raić i objavio kao svatovske pjesme. Naziv su dobile po načinu kazivanja, tj. pjevači su ih »groktili«, odnosno kazivali dubokim glasom iz grla. Po sadržaju i obliku veoma su slične našim epskim deseteračkim pjesmama.

435. BLAŽINČIĆ, VID. *Osvrt na »Primjedbe« Dragana Delića.* Hrvatska prosvjeta, 1918, V, 172—173.

Povodom primjedbi D. Delića na Blažinčićeva objašnjenja uz pjesmu *Marko glavom klima da šokicu prima* (*Hrvatska prosvjeta* 1918, str. 96), B. odbija sve Delićeve navode (osim uz izraz »prida«). On i

dalje tvrdi da se pjesma pjeva u sva tri narječja (ije, je, e), a da je melodiju pjesme bilježio prema pjevanju jedne snaše koja je »pridnjak« kada dođe u kolo.

436. ČIPLIĆ, BOGDAN. *Jedna nepoznata rukopisna zbirka vojvođanske građanske lirike iz 1862.* Književni sever, 1935, XI, 3—4, 124—128.

Opširan komentar o rukopisnoj *Pesmarici*, pisanoj u Temišvaru 1862. godine, na čijoj naslovnoj strani stoji: »Pesmarica prinadleži Aleksandru Rakić. Učenik IV-tog razreda u Temišvaru 1862. Marija Rakić« (posljednje ime je naknadno dopisano). Zbirka ima 70 strana i 38 numerisanih pjesama. Kao i većina drugih pjesama srpske građanske lirike, i ove pjesme su nastale pod utjecajem narodne i umjetničke pjesme. Pisca teksta su posebno interesirale narodne pjesme i one koje su ispjevane »na narodnu«. Čisto narodne pjesme u ovoj rukopisnoj zbirci su *Smilj Smiljana pokraj vode brala* (jedna varijanta ove pjesme je štampana u Vuka, I), *Majka Macu savetovala i Visoka je taraba* (obje su sačuvane u narodu i pjevaju se). »Na narodnu« je ispjevana i pjesma *Djevojka je cveće zalivala.*

Autor teksta zatim govori o ostalim pjesmama, a u dodatku objavljuje pjesme *Smilj Smiljana pokraj vode brala* (13 st.), *Majka Macu svetovala* (16 stihova, ali se svaki ponavlja tri puta) i *Devojka je cveće zalivala* (16 st.).

437. DELIĆ, DRAGAN. *Primjedba pjesmi: »Marko glavom klima . . .«.* Hrvatska prosvjeta, 1918, V, 96.

Povodom komentara uz pjesmu *Marko glavom klima da šokicu prima*, koji je napisao Vid Blažinčić uz prilog svome radu *Sadašnje stanje narodne pjesme* (*Hrvatska prosvjeta* 1918), D. ukazuje na neka netačna objašnjenja, kao i na greške koje su učinjene pri prenošenju melodije u notni sistem.

438. ЏАКОВИЋ, ВУКОМАН. *Две савремене народне тужбалице.* Српски књижевни гласник, НС, 1931, књ. XXXIV, бр. 8, 621—622.

U ovom broju *Glasnika* Džaković je štampao tužbalice *Brate Gojko — oči moje!* (58 st.) i *Ja bih, jadna, jadovala!* (53 st.), a ovaj članak daje »nekoliko obaveštenja o tužbalicama uopšte, i o ovima napose«. Uz napomenu da tužbalice stvaraju darovite žene ponesene žalošću za preminulim pokojnicima, Dž. tvrdi da se njima ne izražava samo žalost — »ona je osnovni motiv, ali kad žena zatuži, ceo njen duh se pokrene, i sav njen duševni život koji se vezuje za pokojnika oživotvori se tada u njenoj tužbalici«. Otuda je i sadržina tužbalica bogatija i raznovrsnija nego što se obično misli, jednako kao što je i njihov stil složeniji nego što izgleda na prvi pogled. Mogu se, uglavnom, grupisati u dvije osnovne skupine: »one koje su samo bolom inspirisane i samo bolnu stvarnost

kazuju, i one sa kojima se žalost spontano pretvara u želje, u oduševljenja, u fantaziju — u uzbuđenja i vizije koje su ponegde više radosni no bolni. Ta bitna razlika između dva osnovna vida tužbalica jasno se vidi baš u ovim dvema tužbalicama«. Prva je tužbalica stare majke za jedincem i sva njena tužbalica je bol i stvarnost, bez domišljanja, sjećanja, nadanja. U drugoj mlada nevjesta tuži za bratom; ona ne tuži samo što je brata voljela, no najviše zato što je bio dičan i što joj je bio ponos, tako da njeno tuženje izgleda kao »romantična elegija u obliku tužbalice«.

Dž. saopštava da je obje tužbalice zabilježio 1928. godine. Prvu je čuo od starice Stane Džaković iz Šaranaca, a drugu od mlade žene Stojke Konjević, također iz Šaranaca.

439. БУКИЋ, ТРИФУН. *Српске народне тужбалице из збирке Новице Шаулића, Београд 1929.* Мисао, 1929, књ. XXIX, св. 5. и 6, 352—354.

Povodom izlaska iz štampe Šaulićeve zbirke Đ. daje neke karakteristike tužbalica. Kao književni rod one se nalaze između čiste lirike i epa, to jest one obuhvataju i djelo pojedinaca i važne plemenske ili narodne događaje, a u osnovi su bolni jauk za pokojnikom. Tvorci tužbalica su žene, vrlo rijetko u njihovom nastajanju učestvuju i muškarci. Postanak i razvoj ovih pjesama unekoliko liči na postanak i razvoj epskih pjesama: kao što se pojedini ljudi odlikuju darom da brzo opjevaju neki događaj, tako se i pojedine žene naročito ističu svojim darom za dirljivo naricanje. Sa formalne strane gledano, tužbalica ima dva tipa: običan osmerac bez refrena ili sa mjestimičnim refrenom i osmerac sa stalnim refrenom u četiri sloga. Čini se da je noviji prvi tip; u njemu je više nabrajanja, više epskoga kazivanja, pa je zato i kvalitet slabiji. Drugi tip je podesniji za tužbalicu; u njemu je refren spontani odjek bola koji obično izražava vrlo snažne antiteze osjećanja — Đ. iznosi i neke primjedbe na Šaulićevu zbirku: jedan dio tužbalica trebalo je izostaviti, na primjer kratke parodije-tužbalice, a kad su već unesene, morale su dobiti poseban ciklus.

440. БУРИЋ, МИЛОШ. *Поводом металогике у народној песми.* Мисао, 1923, књ. XII, св. 5. и 6, 976—995.

Svi filozofski sistemi, oduvijek, podrazumijevali su težnju da postave jedan princip koji bi objasnio unutrašnju prirodu svijeta i njegovih pojava. U cijeloj evoluciji filozofske misli kao njen osnovni motiv povlači se odnos poznatog prema nepoznatom, odnos fenomena prema numenu, odnos saznatljivog prema nesaznatljivom. Cilj Đurićevog rada je da pokaže kako se prema ovoj fundamentalnoj filozofskoj misli odnosio naš narodni duh izražen u srpskim narodnim pjesmama. U mitološkim pjesmama mogu se naći pokušaji rješavanja problema koji su vječito svježi i vječito problemi i koji su oduvijek pokretali čovjeka na razmišljanje. U pjesmama o sunčevoj i mjesečevoj prosidbi, o mje-

sečevoj ženidbi, o paši tiraninu i o caru koji su prosili sunčevu sestru — nalaze se pokušaji odgovora na velike zagonetke svijeta i života.

Za predmet svoga ogleda Đ. uzima sljedeće pjesme: *Sunčeva sestra i paša tiranin* i *Sunčeva sestra i car* (obje iz Vukove zbirke, knj. I, odjeljak XIII). Njihov smisao, drži Đ., sadrži pokušaje odgovora na velike zagonetke svijeta i života. Neisprosiva djevojka, prelijepa sunčeva sestra Bosiljka, poistovjećuje se sa jednom od onih tajni koje nikad ne možemo dokučiti; već i pokušaj da to učinimo biva kažnjen. Nijedan smrtnik je ne može uzeti za ženu, ko odluči da to učini — strada, smrtne oči ne mogu podnijeti silnu svjetlost njene nebeske ljepote. »Ona je lepa zamena onog trascedentnog bića, one Pratajne s koje um ljudski nikad neće moći zavesu skinuti... Kad bi čovek nekim čudom osvojio Bosiljku devojku, došao do posedovanja božanske istine, cela ta vasiona raspala bi se... i mi ne bismo imali više nikakve volje da živimo. Zato nam je razmatranje najviše tajne bezuslovno zabranjeno«.

441. KNEŽEVIĆ, MIL. V. *O narodnim pesmama kod Bunjevaca.* Književni sever, 1930, VI, 7, 8. i 9, 278—290.

O bunjevačkim narodnim pjesmama nije se iscrpnije pisalo. Jednu zbirku objavio je Blaško Raić u Subotici 1923. godine *(Narodno blago — zbirka narodnih pjesama i poslovica,* I). Poznate su još i kraljičke pjesme (ljeljinke), koje se pjevaju o Duhovima. Međutim, Bunjevci su poznati po svojim starovinskim pjesmama. Jedna takva objavljena je u *Danici* 1892. (*Lulu pije* [*Ranče*] *u tamburu bije,* 9 st.).

Bunjevačke narodne pjesme donijete su iz starog zavičaja. U novom su izgubile nešto od ljepote, originalnosti i starine. Na njih su uticale pjesme iz štampanih zbirki — »iroške« i »rojtanske«.

Bunjevci imaju svatovske i kraljičke pjesme. Svatovske čine posebnu vrstu epskih pjesama, s istorijskom pozadinom. Redovno imaju etičko-didaktički značaj, te se bitno razlikuju od pravih svatovskih pjesama. Kraljičke pjesme, međutim, nemaju istorijske pozadine. Vezane su za narodni običaj »kraljice«, a razlikuju se od svatovskih po načinu kazivanja, po obliku i motivima.

Svatovske pjesme kazivale su se bez instrumenata, na poseban način uzimanjem dubokog glasa iz grla, tzv. groktenjem. Tako se pjevala popularna pjesma *Vino pije Dojčin Petar,* dok se za pjesme *Kušnja* (*Rod rodila višnjičica,* 28 st.) i *Smrt nevirne Jele* (*Lipa Jela dvore mela,* 42 st.) također pretpostavlja da su pjevane na isti način (dvije posljednje pjesme objavljene su u *Danici* za 1893, odnosno 1899. god.).

Kraljičke pjesme pjevane su u horu, kada »kraljice« o Duhovima obilaze selo i pjevaju (*Mi selu idemo,* 7 st.; *Ovde nama kažu,* 16 st., *Od dvora do dvora,* 17 st.; *Il nam se klanjajte,* 6 st.; *Mi o'de dođosmo,* 9 st.).

Svatovske pjesme su u desetercu, kao i junačke, mada je taj deseterac ponekad poremećen. Sadržajem su također slične guslarskim pjesmama.

Kraljičke pjesme su u šestercu, s nestalnom cezurom. Imaju pripjev »ljeljo«, a kao vrsta »potpripjeva« upotrebljava se i »nane« ili »majko« (uglavnom da bi se nadoknadio broj slogova). Lakoći šesterca

doprinosi i upotreba skraćenih ličnih imena, upotreba nominativa umjesto vokativa i sl.

Tehnika bunjevačkih narodnih pjesama ista je kao i u drugih naših pjesama (opća mjesta, paralelno poređenje, naspramna antiteza, trostepena gradacija itd.). Kraljičke pjesme ipak imaju dva vida: jedne se pjevaju samo pri ophodu, a druge na zahtjev slušalaca.

Bunjevačke epske pjesme su po motivima i varijacijama iste kao i ostale naše epske pjesme. Ima nekoliko motiva klasično obrađenih *(Boljani Nikola, Marula divojka, Vira i nevira, Mudra Janja, Rumena Ružica).* Autor navodi pjesmu *Smrt Boljanog Ive* (49 st.), koja je objavljena u *Danici* 1899, ali se ne može sa sigurnošću tvrditi da je bunjevačka. Pominje se još nekoliko već objavljenih bunjevačkih pjesama sa poznatim motivima (o Marku Kraljeviću i zmiji šarovitoj, o sokolu Kraljevića Marka, o lovu Sibinjanina Janka).

Kraljičke bunjevačke pjesme, mada ne u tolikoj mjeri kao epske, takođe su slične, po motivima i obradi, ostalim lirskim pjesmama. Ipak, posebnošću obrade i ljepotom se naročito odlikuju one kraljičke pjesme koje se pjevaju na zahtjev.

Najljepše su starovinske kraljičke pjesme, u kojima se opjevava ljubav između momka i djevojke. Osjećanja su nijansirana — od razdraganosti do proklinjanja. Upravo po osjećanjima one su jednim dijelom romanse a jednim balade. U novijim pjesmama kraljičkim ima i slobodnijeg opisivanja ljubavnih zgoda — obično su to pjesme niže vrijednosti (*Oj više, višanja,* 20 st.; *Barušini, nane,* 8 st.).

Među kraljičkim pjesmama ima i onih sa motivima sličnim ostalim lirskim pjesmama (o momku koji kuka da bi dragu izmolio, o nadmudrivanju tankoprelje i sl.). Obrada je ponekad lijepa i slikovita i svjedoči o pjesničkoj snazi Bunjevaca.

Šaljivih kraljičkih pjesama ima malo. Poznata je: *Zec Boga moli* (navedena 4 st.). Pored pjesme *Silna šteta* (15 st.), autor citira još dvije šaljive kraljice (*Stari starešina,* 21 st.; *Narasla je trava,* 9 st.).

Bunjevci su imali i prave svatovske pjesme, koje su kasnije zamijenjene onim koje »svirci« pjevaju. Autor navodi dvije prave svatovske pjesme koje su ranije objavljene u *Danici* (*S Bogom stanje! S Bogom stanje,* 21 st.; *Oj nevisto! Oj nevisto!* 9 st.).

I Bunjevci imaju pjesama koje pjevaju kao »bećarske i omladinske«. To su, u stvari, »iroške« i »rojtanske« (navodi se pet strofa takvih pjesama), po ugledu na koje su i Bunjevci ispjevali neke svoje stihove, na primjer: *Oj Bunjevci, alaj ste u ladu* (4 st.), *Volim mladu kad poveže kondžu* (4 st.), *Subotice, tužna kukavice* (4 st.).

Bunjevci su rado čitali razne pjesmarice i zbirke narodnog blaga, ali su i sami stvarali. U nastavku rada autor govori o izboru bunjevačkih kraljičkih pjesama koje su štampane u *Književnom severu* (35 pjesama, pribilježili Julka Đelmiš, Nikola Ilanković, Mara Đorđević-Malagurski i Mil. V. Knežević).

442. КОСТИЋ, ДРАГУТИН. *Мићун Павићевић: Народне пјесме (Црна Гора и Дукађин). Загреб, 1935.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLIV, бр. 5, 412—413. = Д.К.

Prikaz zbirke od osamdeset i osam pjesama što je preštampana iz *Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slavena* (XXX, 1935). Sve ove pjesme su u istom metru — »kolskom« trohejskom osmercu. Raspoređene su po starini i grupisane po varijantama. Novije pjesme u ovoj zbirci pretrpjele su vidan uticaj vojvođanskih pjesmarica. K. drži da je Pavićević dobro učinio što nije pravio izbor već objavio sve što je našao. Ove pjesme ne mogu se identifikovati sa lirskim, osnovni njihov ton je epsko-lirski, a ima ih i epskih, čak i istorijskih. One dokazuju da u usmenu narodnu hroniku ne treba ubrajati samo epske, guslarske, nego da njoj pripadaju i ženske. Ova ženska usmena hronika bilježi momente rjeđe istorijske i narodne, a više društvene, lokalne, lične.

443. LAHNER, JURAJ. *Bilješka uz pjesmu: »Šetalo se momče kroz Karlovče«.* Hrvatska prosvjeta, 1918, V, 255—256.

Povodom objavljivanja pjesme *Šetalo se momče kroz Karlovče* (*Hrvatska prosvjeta*, 1918, str. 173), kao dodatka radu V. Blažinčića *Sadašnje stanje narodne pjesme (Hrvatska prosvjeta, 1918)*, L. dodaje za istu pjesmu nekoliko tumačenja i podataka koji su dati u knjizi Velimira Gaja *Balkan-divan* (Zagreb 1878). U tekstu je i jedna verzija pjesme (*Dva se grada naporedo grade*, 22 st.).

444. LAHNER JURAJ. *Svetog Petra jabuke i kruške.* Hrvatska prosvjeta, 1921, VII, II, 7, 522—523.

U rukopisnim zbornicima MH Lahner je pronašao nekoliko pjesama o jabukama i kruškama sv. Petra: kod Dobrile, kod Marijane Kovačević (br. 64, iz Plešivice, kazivala Margeta Kunce) i kod Rožića (br. 23). Najpotpunija i najbolja je pjesma kod Dobrile; počinje stihovima *Uzrasla je rumka kruška* (18. st., zapisana pod naslovom *Ladovanka*). Pisac teksta navodi i nekoliko stihova iz pjesme Marijane Kovačević: *Ispale su tri jabuke* (9 st.), kao i pjesmu iz jedne stare rukopisne zbirke bjelokranjskih narodnih pjesama iz okolice Podzemlja: *Izrasla je runka hruška* (11. st., po kazivanju Katarine iz Podzemlja).

L. smatra da ove pjesme zajedno sa pjesmama o Isusovim jabukama (objavljenim u *Hrvatskoj prosvjeti* 1921, br. 7, 213—214) čine jednu zaokruženu cjelinu, ali da su pjesme o isusovim jabukama starije.

445. LAHNER, JURAJ. *Legenda o sv.Kati u našoj narodnoj pjesmi.* Hrvatska prosvjeta, 1921, VIII, 1, 23—25.

Pored Bogorodice, u hrvatskoj narodnoj nabožnoj pjesmi najčešće je opjevana aleksandrijska djevica i mučenica Katarina. U narodu su veoma raširene kratke pjesmice u kojima se pjeva o mukama i ranama sv. Katarine, a narod ih zove »molitvama«. Autor navodi jednu od tih pjesama koja je zabilježena u Cerniku u Slavoniji, smatrajući da je

najpotpunija, te da su sve ostale (koje je on sakupio po raznim krajevima, kao i one koje su ranije objavljene u zbornicima MH) njene varijante. Pjesma počinje stihovima *Sveta Kato, Katarino* (24. st.). Ponekad samo jedan dio ove »molitve« čini zasebnu pjesmicu, kao npr. pjesma *Sveta Kato, mučenice* (12 st., Zbornik MH, V. Palunka, br. 120).

Posebnu grupu pjesama čine one nabožne pjesme o sv. Katarini u kojima se posebno ističe njeno djevičanstvo, zbog koga trpi muke. Autor citira pjesmu iz sela Otoka u Slavoniji: *Razboli se kralj Stipan* (25 st.) i pjesmu iz Kukuljevićeva zbornika hrvatskih narodnih pjesama (u MH) *Tiho teci voda jezerina* (15 st., u svesci *Narodni pesmi ilirske iz Međumurja*, 1842, br. 9).

Od uspjelih varijanata pjesama o sv. Katarini autor navodi još Banićevu (Zbornik MH, pj. 189), Deželićevu (Zbornik MH, pj. 197) i pjesmu iz Labora, koja je pod naslovom *Kraljićevi iovci love sveticu po planini* objavljenu u *Zborniku za narodni život i običaje južnih Slovena* (knj. 23, str. 26).

446. LAHNER, JURAJ. *Kritičniji tekst narodnoj pjesmi o sv. Kati.* Hrvatska prosvjeta, 1921, VIII, 3, 90—91.

Autor teksta *Legenda o sv. Kati u našoj narodnoj pjesmi (Hrvatska prosvjeta*, 1921, 1, 23—25) dobio je rukopisnu zbirku seljaka Ive Čakalića iz Doljanovaca, koja sadrži razne molitve i pobožne pjesme, između ostalih i desetak pravih narodnih pjesama. Dvije narodne pjesme ovog zbornika su o sv. Kati, po sadržaju uglavnom jednake, očigledno predstavljaju varijante pjesme zabilježene u slavonskom Cerniku, ali su u pojedinim pasusima ljepše od cerničke. Autor donosi tekst veće i, po njegovom sudu, vrednije pjesme iz zbirke I. Čakalića. Pjesma sadrži 41 stih, a počinje *Sveta Kato Katarino.*

447. LAHNER, JURAJ. *Tri narodne pobožne pjesme od Majke Božije volavske.* Hrvatska prosvjeta, 1921, VIII, 5, 154—155.

Uz kratko objašnjenje o romarskoj ili proštenjarskoj narodnoj pjesmi autor donosi tri narodne pobožne pjesme posvećene Snježnoj Gospi u Volavlju, jednom od najstarijih prošteništa u Hrvatskoj. To su pjesme: *Šetala se djevojčica* (15 st.), *Šetala se lipa Jane* (10 st.) i *Šetala se lepa Ane* (22 st.). Pjesme su uzete iz rukopisnih zbornika MH, i to od Smičiklasa br. 28, od Strohala II, br. 117. i od Marijana Kovačevića br. 58.

448. LAHNER, JURAJ. *Topola i vrba.* Hrvatska prosvjeta, 1921, VIII, 6, 185—186.

U I knjizi *Hrvatskih narodnih pjesama* u izdanju MH štampana je kratka pjesma *Sviba i gloginja,* za koju se u komentaru kaže da vjerovatno nije potpuna. Autor je dobio od seljaka Ive Topića iz Oštre

Luke u Bosanskoj posavini potpunu pjesmu, koja ima 56 stihova, a počinje: *Šetala se Marija.* Topić je pjesmu čuo od pobožnih žena iz Štitara. Varijantu ove pjesme Lahner je našao u *Zborniku za život i običaje Južnih Slavena,* knj. VII, str. 195, iz Otoka u Slavoniji. Kraća je i nepotpuna.

449. LAHNER, JURAJ. *Isusove jabuke.* Hrvatska prosvjeta, 1921, VIII, 7, 213—214.

L. objavljuje jednu pjesmu iz rukopisne zbirke Ive Čakalića (Doljanovci), koja je zabilježena pod naslovom *Od svete Barbare, djevice i mučenice* (42 st.). Pjesma spada u proštenjarske narodne pobožne pjesme, a pisac teksta smatra da je u njoj sačuvano staro pagansko vjerovanje koje je kasnije kristijanizirano.

Pored ove, Lahner je dobio još jednu pjesmu sa istim motivom, u stvari varijantu pomenute pjesme, koju je po kazivanju Roze Crneković iz Jertovca u Zagorju zabilježila jedna učiteljica.

450. LAHNER, JURAJ. *Uz vijenac »Marija i Židovi«.* Hrvatska prosvjeta, 1921, VIII, 9—10, 309—310.

Poseban vijenac (ciklus) hrvatskih pobožnih narodnih pjesama čini tema Marija i Židovi. MH u I knjizi *Hrvatskih narodnih pjesama* objavila je nekoliko takvih pjesama. Autor citira »komadić« Pavlinovićeve pjesme iz pomenute knjige, koji počinje stihovima *Kad Marija Hrista rodi* (12 st.) i dio pjesme objavljene u *Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slovena* (knj. VIII, str. 122), čiji početni stihovi glase *Majke božje sestrice* (4 st.). L. smatra da i pjesma o Mariji i lađarima također spada u ovaj ciklus (objavljena u I knjizi *Hrvatskih narodnih pjesama* u izdanju MH), kao i jedna pjesma iz Kukuljevićeva rukopisa koji se nalazi u MH, a također govori o Mariji i lađarima.

451. LAHNER, JURAJ. *Bog se diže.* Hrvatska prosvjeta, 1921, VIII, II, 9—10, 597—598.

U okviru hrvatske narodne pobožne poezije ima dosta pjesama koje govore o dizanju Isusovom na nebo. L. citira prvo jednu pjesmu iz Velike Gore — *Idem spat, Boga zvat* (9 st.) — i jednu dužu pjesmu iz sela Ruševa u požeškom kraju — *Ajdmo spati, Boga zvati* (30 st.). Dvije varijante ove pjesme Lahner je dobio iz Brodskog Drenovca, a dvije se nalaze u Matičinim rukopisnim zbirkama,i to kod Tordinca i Zdjeralovića.

Autor smatra da su ove pjesme značajne zbog svoje starosti, jer su očigledno ostatak starih, pretkršćanskih vremena, odnosno preradba pjesama o obožavanju sunca.

452. LAHNER, JURAJ. *Lužanska pjesma iz rpe: »Bog se diže«.* Hrvatska prosvjeta, 1922, IX, 1, 47.

Dodatak ranijem tekstu *Bog se diže*, objavljenom u *Hrvatskoj prosvjeti* 1921, VIII, II, 9—10, 597—598. To je pjesma *Legoh spati, Boga zvati* (23 st.), koju je kazivala Stana Forundžić iz Lužana u Slavoniji, a zabilježila B. V. Nekoliko stihova nadopunio je i pisac teksta »zaradi razaznavanja«.

453. LAHNER, JURAJ. *Graničarska pjesma od suda Božijeg.* Hrvatska prosvjeta, 1922, IX, 5—6, 141—144.

U hrvatskoj narodnoj poeziji ima dosta pjesama o sudu Božijem. Autor je dobio iz Pavlovca od seljaka Ive Štivića jednu takvu pjesmu, a drugu je našao u rukopisnoj bilježnici za molitve seljaka Adama Miškovića. Mada je prva pjesma pravilnija, bez metričkih pogrešaka i bolje zaokružena, autor citira pjesmu A. Miškovića jer je starija i »s više onog ruha opće narodnog«. Pjesma je zapisana pod naslovom *Pisma od sv. Petra* (počinje: *Sveti Petar crkvu gradi* i ima 154 stiha).

454. LAHNER, JURAJ. *Boge sirote.* Hrvatska prosvjeta, 1922, IX, 9—10, 238—239.

Uz kraći komentar o hrvatskim narodnim pobožnim pjesmama čija je tema »boge sirote« — autor donosi dvije pjesme. Prva je *Bog i sirote*, nova i dotad nepoznata, kazivala je Reza Franješević iz Doljnjeg Varoša kod Stare Gradiške, a zapisala Katica Bukvić. Pjesma je kratka: počinje stihom *Zaspala je sveta Mlada nedilja* (11 st.). Druga je pjesma *Boga sirotica* iz Čavala u Hrvatskom primorju, pjevala je Marija Silić, a zabilježila Ljubica Pleše (82 st.). Pjesma je zabilježena i u knjizi Frana Mikuličića *Narodne pripovijetke i pjesme iz Hrv. Primorja* (Kraljevica 1876, str. 154), ali je nepotpuna i netačna.

455. LAHNER, JURAJ. *Dvije nove narodne pobožne pjesme od maloga Isusa.* Hrvatska prosvjeta, 1922, IX, 15—16, 383—384.

Iz velike rukopisne zbirke pobožnih pjesama Marice Melićeve iz Virovskih Konaka Lahner je odabrao dvije narodne starinske pobožne pjesme: *Pjesma večernja* (14 st.) i *Pjesma od Svjećnice* (16 st.). Obje spadaju u red proštenjarskih pjesama (bistričkih), a autor smatra da spadaju u najstarije hrvatske narodne pjesme, te da imaju »posebnu, dokumentarnu vrijednost«.

456. LAHNER, JURAJ. *Dvije hrvatske narodne pobožne pjesme iz vijenca »Marija i Židovi«.* Hrvatska prosvjeta, 1922, IX, 19—20, 478—480.

Kao dopunu svom ranijem tekstu (*Uz vijenac »Marija i Židovi«*, *Hrvatska prosvjeta* 1921, VIII, 9—10, 309—310) L. objavljuje još dvije

pjesme koje pripadaju istom ciklusu, a ranije nisu zabilježene. Prva je iz Oriovca u Slavoniji, kazivala je Anka Živatović (zabilježila O.N.), a počinje stihom *Šetala se, šetala* (50 st.). Druga je iz Podravine, iz Virovskih Konaka, kazivala je Katarina Hatadi, a zabilježila Marica Brodarić. Pjesma počinje stihom *Šetala se Marija* (92 st.).

457. LAHNER, JURAJ. *Dvije varijante pjesama »Isus i griješnik«*. Hrvatska prosvjeta, 1923, X, 2, 99—101.

U I knjizi *Hrvatskih narodnih pjesama* u izdanju MH štampana je pjesma *Hrist i griješnik*, a u Dodatku iste knjige i nekoliko varijanata ove pjesme. Među njima je i Volčićeva istarska narodna pripovijetka o istom predmetu. Lahner je dobio iz Čavala u Hrvatskom primorju (pjevala Marija Silić, a zabilježila Ljubica Pleše) pjesmu *Isus i griješnik*, koja je — prema autorovom sudu — nastala prema Volčićevoj narodnoj pripovijeci. Pjesma počinje *Barčica se vozi* i ima 85 stihova. Uz ovu, L. objavljuje i *Pjesmu o Isusu i griješniku* iz rukopisne pjesmarice Marice Melić iz Virovskih Konaka, koju je prepisala Marica Brodarić. Pjesma počinje stihom *Vozil se je Jezuš* (48 st.).

458. LAHNER, JURAJ. *Lepa je roža rožmarin*. Hrvatska prosvjeta, 1923, X, 4, 194—195.

U Plohl-Herdvigovoj zbirci hrvatskih narodnih pjesama (sv. II, str. 71), zatim u Kurelčevim *Jačkama* (str. 130) i u rukopisnim zbornicima MH Ivana Kukuljevića II i Deželića (br. 289) postoje pjesme o lijepom ruzmarinu sa pripjevom *Lepa je roža ružmarin / Jošće je lepši Marijin Sin*. Autor je dobio još nekoliko pjesama koje imaju slične pripjeve: u proštenjarskoj pjesmi *Mariji Vinskoj* Međumurci kao pripjev dodaju *Lepi je čerlen tulipan* (6 st.), a u rukopisnoj pjesmarici Ive Čakalića iz Doljanovaca zapisani su posebno mnogi narodni pripjevi, između ostalih i *U gori je ružmarin* (12 st. u 3 strofe), koji čini zasebnu pjesmicu. Sličnih pripjeva (u obliku pjesmice) Lahner je dobio i iz Posavskih Podgajevaca (zabilježila Marica Turudić) i iz Pavlovaca kod Nove Kapele (zabilježio Ivo Štivić). Svi ovi pripjevi sličnog su sadržaja.

459. LAHNER, JURAJ. *Pavlovačka pjesma: Krštenje Isusovo*. Hrvatska prosvjeta, 1923, X, 6, 295—296.

U I knjizi *Hrvatskih narodnih pjesama* u izdanju MH štampana je u Dodatku (str. 469) Pavlinovićeva pjesma iz Bukovca u Dalmaciji *Krštenje Isusovo*. Lahner je sličnu pjesmu, ljepšu i potpuniju od ove koja je štampana, dobio iz Slavonije, iz Pavlovaca kod Nove Kapele, a zabilježila je Maša Bašić po kazivanju Eve Došlić.. Pjesma počinje *Šetala se Marija* (54 st.), a spada u ciklus pjesama o Mariji i Židovima. Iz istog ciklusa je i pjesma koju je L. dobio iz Kozarevca od Rose Vedriš, čiji jedan dio citira u tekstu (*Šetali se Židovi*, 14 st.). Pjesme su zanim

ljive — smatra autor — jer zajedno sa nekim drugim narodnim pobožnim pjesmama pokazuju da je prema narodnoj obradi života Isusova krštenje Isusovo došlo poslije progona.

460. LAHNER, JURAJ. *Maleni Isus, opjevan u hrvatskim narodnim pobožnim pjesmama.* Hrvatska prosvjeta, 1923, X, 10, 497—508.

L. govori o svojoj zbirci hrvatskih narodnih pobožnih pjesama, koju je sakupio uz pomoć mnogih saradnika. Pjesama ove vrste ima dosta u različitim izdanjima hrvatskih narodnih pjesama, u časopisima i rukopisnim zbirkama (posebno MH), ali ih je i dosta nezabilježenih. One čine »komadiće i komade jedne velike povezate radnje« čiji je sadržaj postanak i život Isusov, i to »puno drugačije nego je to pisano u svetim knjigama«.

Tekst je podijeljen u sedam poglavlja, od kojih svako obrađuje po jednu etapu života Isusova, a sadrži. pored potpunih podataka o ranije objavljenim ili zabilježenim pjesmama, i nove, nepoznate stihove koje je prikupio pisac teksta. Poglavlja su slijedeća: *Isusovo navještenje, Rođenje Isusovo, Maleni Isus i Židovi, Muke Isusove, Teške boli Marijine, Malenog Isusa opet nađu. Isus živi, Isus se opet sastaje sa Marijom, Proslavljeni maleni Isus.*

461. LAHNER, JURAJ. *O hrvatskoj narodnoj pjesmi: Ta zvezda ta je izešla.* Hrvatska prosvjeta, 1925, XII, 2, 54—55.

U *Cithari octochordi* (izd. iz 1701. i 1703) štampana je stara hrvatska narodna pobožna pjesma *Ta zvezda ta je izešla* (28 st.), o kojoj je u listu *Sv. Cecilija* (1925, br. 1) pisao Janko Barle. Barle je donio i nekoliko tekstova te stare pjesme iz 17. v. koji pokazuju koliko su ovi stihovi bili rašireni kod Slovenaca i Hrvata. L. međutim smatra da je ova pjesma »jedan komad veličanstvene narodne pobožne epopeje o malenom Isusu«, a kao dokaz iznosi dvije hrvatske narodne pobožne pjesme — *Ušla nam je žišla denica, denica* (16 st., Žganec, *Zbornik jugoslavenskih pučkih popijevaka,* knj. I, str. 82) i *Najco je osan večeri* (12 st., Kuhač, V neizdata sveska *Jugoslovenskih narodnih popjevaka,* br. 1849).

462. LAHNER, JURAJ. *Još o hrv. nar. pobožnoj pjesmi »Ta zvezda ta je izešla«.* Hrvatska prosvjeta, 1925, XII, 3, 80.

Kao dopunu svom tekstu u prethodnom (2) broju *Hrvatske prosvjete* L. donosi nove stihove koji potvrđuju njegovu ideju da je stara narodna hrvatska pjesma *Ta zvezda ta je izešla* dio epopeje o malom Isusu. To je pjesma *Crkvica sv. Marije* u knjizi *Hrvatske narodne pjesme, što se pjevaju u Istri i na Kvarnerskih otocih* (Trst 1880, dio IV, Pobožne pjesme, str. 29, br. XVIII).

463. LAHNER, JURAJ. *Nebeske slave Isusove (Treći dio hrvatske pobožne epopeje: »Malen Isus«).* Hrvatska prosvjeta, 1925, XII, 5, 120—122; 6, 145—146.

U svom ranijem radu *(Hrvatska prosvjeta* 1923, str. 497—508) Lahner je uz popratni tekst izložio niz hrvatskih narodnih pobožnih pjesama o Isusu i Mariji, koje je podijelio u tri dijela: Isusovo rođenje i dani radosti, Isusove boli i muke, pobjeda i slava malenog Isusa. Najmanje priloga odnosilo se na treći dio, koji autor ovom prilikom upotpunjuje. U zasebnim odjeljcima, uz nužna objašnjenja, L. donosi hrvatske narodne pobožne pjesme u kojima je opjevano nebesko slavlje Isusovo. Na prvom mjestu je *Crkvica sv. Marije* (25 st.), uzeta iz knjige *Hrvatske narodne pjesme, što se pjevaju u Istri i na Kvarnerskih otocih* (Trst 1880, str. 29), zatim pjesma iz Nedelišća u Međumurju *Zišla nam, zišla denica* (16 st.) iz *Zbornika jugoslavenskih pučkih popijevaka* (izd. JAZU, knj. 7, str. 82). Uz njih L. citira i pjesme iz svoje zbirke: *Ajdmo spati, Boga zvati* (30 st.), koju je po kazivanju Marije Kusetić iz Ruševa zapisala Mila Vipauc, *Poje spati, Boga zvati* (18 st.) iz Bišnja kod Dervente (Kazivala Mande Lastrić, zapisala Dolores Tkalec), *Sveti Pero crkvu gradi* (13 st.) iz Vareša (kazivala Rozalija Gruičić, zabilježio Karlo Gruičić), *Ja s mista* (18 st.) iz Oklaja kod Knina (kazivao Perica Đapo, zapisala Barica Vračić).

L. posebno izdvaja narodne pobožne pjesme o slavnoj misi Isusovoj. Navodi jednu »hercegovačku pjesmu« iz Matičinog rukopisnog zbornika fra Pere Markovića (br. 9) — *Sveti Pero crkvu gradi* (33 st.), zatim pjesmu iz Posavine koju je po kazivanju Anke Raković zabilježila Ružica Benković iz sela Ugljen — *Svetu Katu majka kara* (28 st.) i pjesmu iz Varaždina koja je zabilježena u Matičinom rukopisu zbornika Đure Deželića, br. 242 — *Stoji nam polje široko* (26 st.).

U završnom dijelu teksta navode se pjesme koje govore o Isusovim dobrim djelima: *Križ teče po nebu* (21 st., kazivala Marija Oršić iz Vrbnika, zapisala Anica Toljanić), *Jezuš hodi po nebu* (11 st., zapisala Nada Krištof u Dolnjoj Lomnici) i pjesma sa slovenačke granice, iz Križovljana u Hrvatskoj — *Leži leži ravno polje* (20 st., kazivala Tereza Horvat, zabilježila Julka Milovčić).

464. LAHNER, JURAJ. *Narodne pobožne pjesme: Tamo dole na podole.* Hrvatska prosvjeta, 1925, XII, 10, 230—231.

Kao prilog svojim ranijim tekstovima o hrvatskoj narodnoj pobožnoj epopeji o Malenom Isusu, L. donosi nove pjesme iz grupe *Tamo dole na podole,* koje govore o Isusovom rođenju. To su tri kratke pjesme — *Ajdmo spat, Boga zvat* (9 st., kazivala Marica Kockra iz Dervente, zapisala Anka Šiprak), *Idem spat, Boga zvat* (9 st., kazivala Katica Belčić iz Martinske vesi), *Bog se rodi, pre porodi* (4 st., kazivala Jana Pavišić u selu Komišćani, zapisala Malvina Malinović — i dvije duže pjesme: *Homo, homo tamo doli* (21 stih, zapisala Marija Tomšić po kazivanju Marijana Grbčića iz Sv. Jakova u Primorju) i *Ajd, idemo spat, Boga zvat* (20 st., kazivala Liza Robinić iz Odre kraj Siska, zapisala Ljuba Telišman.

465. LAHNER, JURAJ. *Dvije kajkavske pjesme iz vijenca »Marija i Židovi«.* Hrvatska prosvjeta, 1926, XIII, 1, 24.

Kao dopunu svojim ranijim člancima o pjesmama iz vijenca Marija i Židovi *(Hrvatska prosvjeta* 1921. i 1922) L. donosi i dvije kajkavske pjesme iz svoje zbirke hrvatskih narodnih pobožnih pjesama. Prva počinje stihom *Marija se šetala* (29 st.), a zabilježila je Agata Kralj prema kazivanju Roze Bosak iz Ladanja donjeg. Druga počinje stihom *Šla Marija u goru* (16 st.), zabilježila je Kristina Horvat u Strmcu, u Hrvatskom zagorju.

466. LAHNER, JURAJ. *Narodne pobožne pjesme »Krštenje Isusovo« i naša velika narodna epopeja.* Hrvatska prosvjeta, 1926, XIII, 3, 71—72.

Pozivajući se na svoje ranije tekstove objavljene u *Hrvatskoj prosvjeti,* L. zaključuje da: »Isusovo krštenje i narodne pobožne pjesme o Isusovu krštenju jesu sastavni dio velike naše narodne epopeje Isusove, a dolaze iza progona židovskoga i Isusova oslobođenja«. Kao prilog svome razmatranju autor donosi i narodnu pjesmu *Brinila se Marija* (33 st.), koju je prema kazivanju Marije Abramović iz Posavskih Podgajica zabilježila Mandica Turudić.

467. LAHNER, JURAJ. *»Židovska paralela« u hrv. narodnoj epopeji Isusovoj.* Hrvatska prosvjeta, 1927, XIV, 1, 22—23.

Među hrvatskim narodnim pobožnim pjesmama koje govore o Isusu, zapravo o progonu Isusovom i o njegovom oslobođenju, ima čitava grupa pjesama koje »daju drugačiji tijek i oblik« događajima nego što je to pokazano u pjesmama ranije objavljenim u *Hrvatskoj prosvjeti.* Autor smatra da one čine paralelu, odnosno varijantu »epopeje Isusove«. U njegovoj zbirci hrvatskih pobožnih narodnih pjesama nalaze se dvije pjesme koje se mogu ubrojati u ovu grupu: *Šetala se Marija* (39 st., kazivala Anka Gunić iz Selaca kraj Đakova, a zabilježila Agneta Novaković) i *Pošetala Nedilja* (38 st., kazivala Anđa Babić iz Livna, zabilježila Ljubica Jazvo).

468. LAHNER, JURAJ. *Isus prelazi preko velike vode. (Prilog hrvatskoj narodnoj epopeji Isusovoj.)* Hrvatska prosvjeta, 1927, XIV, 4, 90—91.

Hrvatskoj narodnoj epopeji Isusovoj L. priključuje i pjesme iz grupe o Mariji i brodarima. Tome u prilog ide i Kukuljevićeva pjesma iz rukopisnih zbornika MH (II Bilježnica, No 5, pjesma br. 34) koja počinje stihom *Šetala se Marija* (23 st.), kao i pjesma koju je Kuhač zabilježio u Borištovu kod Hrvata šopronjske županije *(Kod Betlehema trava zelena,* 15 st.).

469. LAHNER, JURAJ. *Mali epilog.* Hrvatska prosvjeta, 1927, XIV, 4, 91.

Kraći tekst u kome L. rezimira »skrajnje i osnovne linije epopeji Isusovoj«, o čemu je ranije napisao niz priloga u *Hrvatskoj prosvjeti.* L. navodi pojedine naslove pod koje se, redom, grupiše građa ove epopeje.

470. LAHNER, JURAJ. *Dvije baćinske narodne pobožne pjesme.* Hrvatska prosvjeta, 1927, XIV, 5, 120.

Lahner je pjesme dobio od Tonke Dumbović, učiteljice u Baćinu kod Hrvatske Dubice, s napomenom da se ovakve pjesme pjevaju o korizmi; mještani to zovu dijačenje. Prva pjesma počinje stihom *Ajmo, braćo, pobožna* (16 st.), a druga *Sveti Petar crkvu gradi* (26 st.).

471. LAHNER, JURAJ. *Narodna pjesma od Majke Božje trsatske.* Hrvatska prosvjeta, 1927, XIV, 6, 141—142.

Uz kratak komentar L. objavljuje dvije pjesme iz svoje zbirke hrvatskih narodnih pobožnih pjesama o tome kako je Majka Božija gradila svoje trsatsko svetište. Prva pjesma je iz Crikvenice, kazivala je Ljubica Ivančić, zabilježila Ljubica Pleše. Počinje stihom *Kad je Mat' Marija* (42 st.). Druga je iz Čavala u Hrvatskom primorju, kazivala je Marija Silić, a zabilježila Ljubica Pleše, počinje istim stihom, ima 55 stihova. Ova pjesma nalazi se i u rukopisnim zbornicima MH, kod Jelušića iz Lipe u Istri (br. 126) i kod Šenoe iz Hrvatskog primorja (br. 112).

472. LAHNER, JURAJ. *Dvije narodne pjesme iz rpe »Marija i brodari«.* Hrvatska prosvjeta, 1927, XIV, 7—8, 173—174.

Iz svoje rukopisne zbirke hrvatskih pobožnih pjesama L. objavljuje dvije pjesme iz grupe sličnih pjesama o Mariji i brodarima. Jedna je iz Posavine, neobična po tome što je ispjevana u desetercu, zabilježila je Tonka Dumbović u selu Baćina kod Hrvatske Dubice. Počinje stihom *Šetala se Divice Marija* (28 st.). Druga je iz Blata na otoku Mljetu, a po kazivanju Marina Čumbelića zabilježio je Tomislav Masan. Počinje stihom *Kleči Gospe na kraj mora* (46).

473. LAHNER, JURAJ. *Uskrsne pjesme. Maloga Isusa mrtva nađu. Isus oživi.* Hrvatska prosvjeta, 1929, XVI, 4, 95—96.

Kao dopunu svojim ranijim tekstovima o hrvatskim narodnim pobožnim pjesama, L. donosi jednu varijantu pjesme o oživljavanju Isusa. Pjesmu je po kazivanju Marice Milak iz Virja u Posavini zabilježila Barica Markov. Početni stih glasi: *Tri putnika putovala* (50 st.).

474. LAHNER, JURAJ. *Slavna misa Isusova.* Hrvatska prosvjeta, 1929, XVI, 7—8, 176.

Kao dodatak svojim ranijim objavljenim tekstovima, u kojima je naveo dvije narodne pjesme o nebeskim slavama Isusovim, L. donosi još pet kratkih pobožnih narodnih pjesama o istoj temi. To su: *Sveti Petar crkvu gradi* (14 st., po kazivanju Reze Franić iz Šeovaca, zabilježio Ivo Čakalić), *Crkvica je građana* (7 st., po kazivanju Agate Alekšić iz Sv. Jurja u Hrvatskom primorju, zabilježila Marija Sabljak), *Kadno sveto podne zvoni* (16 st. po kazivanju Lucije Trcin iz Vodica kod Šibenika, zapisala Olga Novaković), *Sveti Petar crkvu gradi* (10 st., po kazivanju Anđe Radanović iz Sinja, zabilježila Slava Vedrina) i *U gorici crkvica* (8 st., po kazivanju M. Ćuk iz sela Bistrača kod Sunje, zabilježila Marica Crnko).

475. МАТИЋ, СВЕТОЗАР. *Душан Богосављевић, Антологија народне лирике. Ужице, 1919.* Српски књижевни гласник, НС, 1920, књ. I, бр. 1, 77—78. # С. М.

Prikaz antologije narodne lirike Dušana Bogosavljevića. Urednik je zbiru priredio po uzoru na *Antologiju novije srpske lirike* Bogdana Popovića. Iz hiljadu i pet stotina pjesama u I i V knjizi Vukove zbirke urednik je izabrao sedamdeset i dvije. On je pošao od stava da antologičar smije da dotjeruje pjesmu, pa je u tom cilju izostavljao stihove koji su se njemu činili slabi, a turske riječi zamjenjivao je srpskim. Prikazivač smatra da se takve izmjene ne mogu tolerisati ni onda kada je u pitanju antologija.

476. МИТРОВИЋ, ЈЕРЕМИЈА Д. *Тужбалица у светској књижевности од Војислава Ђурића.* Српски књижевни гласник, НС, 1940, књ. LXI, бр. 5, 382—384.

U prvoj glavi Đurić prati tužbalicu kroz istoriju, nalazi je i u najstarijim i najnovijim spomenicima kulturnih naroda, na svim kontinentima i u mnogobrojnim plemenima. Govoreći, zatim, o sudbini tužbalice kroz istoriju, Đurić naglašava da je ona uvijek imala dva neprijatelja: zvaničnu vlast, vjersku ili državnu, i shvatanje da kulturnom čovjeku ne priliči da glasno izražava svoj bol za izgubljenim. Đurić je govorio dalje o načinu tuženja, o tipovima tužbalice i njenim motivima, o melodiji i ritmu tužbalice. Na kraju knjige donio je indeks imena i stvari, a najavio je antologiju tužbalica.

477. НЕДЕЉКОВИЋ, ДУШАН. *Бугари као симбол у нашој народној лирској песми.* Српски књижевни гласник, НС, 1925, књ. XVI, бр. 5, 366—372.

N. analizira dvije narodne lirske pjesme sa istim motivom, značenjem, istom lirskom emocijom i jednakim etičkim momentom, ali

koje se razlikuju u tome što je u jednoj emocija simbolizovana Srbinom, a u drugoj Bugarinom. To su pjesme *Smiljana devojka i Jova Čobanin* (M. Đ. Milićević, *Kneževina Srbija, Beograd,* 1876, str. 214) i *Bećar Mara i Pero Bugarin* (Vuk, *Srpske narodne pjesme,* knj. I, Beč, 1841, str. 126). N. donosi obje pjesme u cijelosti. U prvoj narod »simbolizira mušku ličnost Jovom, tj. samom sobom, svojom sopstvenom tipičnošću«. U drugoj je Jova zamijenjen Perom Bugarinom i iz izmijenjene simbolizacije proizilaze i drugačije lirske peripetije. Pero Bugarin nosi sobom svoj narodni tip; on je simbol uzet iz srpskog narodnog poznavanja bugarskog naroda. Njegove osobine dakle i osobine njegovog naroda su, zaključuje autor »čulnost, materijalizam, lični interes i egoizam«.

478. НЕДЕЉКОВИЋ, ДУШАН. *Сунчева сестра и добар јунак.* Српски књижевни гласник, НС, 1928, књ. XXV, бр. 5, 342—348.

Miloš Đurić je u knjizi *Mit o sunčevoj sestri* zaključio, na osnovu analize dviju pjesama iz Vukove zbirke — *Sunčeva sestra i paša tiranin* i *Sunčeva sestra i car,* da su Južni Sloveni u sunčevoj sestri, toj savršenoj ljepoti, otkrili *numen* ili *atman, substantiu,* stvarnost do koje čovjek svojim saznanjem ne može i neće nikad doći. Po njemu, naš narod je u tim pjesmama izrazio mišljenje da čovjeku nije dato poznati savršenu ljepotu ili najdublju suštinu apsolutne stvarnosti.N. međutim, osporava to mišljenje. U navedenim pjesmama već Bosiljkina ljepota je viđena, dakle spoznata. To što je »paša tiranin« i »car« ne mogu i dobiti — ne znači i da nije osvojiva, misli N. A pogotovo Đurićevo mišljenje demantuju sve ostale pjesme o sunčevoj sestri, koje govore o tome kako »dobar junak« »osvaja sunčevu sestru i uživa u njenoj ljubavi«. Istina je, međutim, da je savršena ljepota po narodnom shvatanju kobna, fatalna za obične ljude, dok onima koji su je dostojni donosi sreću. »Dobri junaci, heroji, oni koji nadmašuju prirodu, imaju prava na uživanje u toj lepoti, zadobijaju je i ona im pripada... Herojstvo nadvišava kobnost lepote«.

479. ПЕТРОВИЋ, ПЕТАР Ж. *Моја мајка ћилим ткала. Народна песма.* Књижевни север, 1926, II, 3, 124.

Uz tekst vrlo stare pokladne pjesme *Moja majka ćilim tkala* autor daje kratak komentar, u kome se posebno bavi izrazom »trumbetari«. Naime, »trumbetari« se pominju u ovoj staroj pjesmi, ali ih nalazimo i kod dubrovačkog pjesnika Mavra Vetranovića, Pitanje je: da li je Vetranović ovaj izraz uzeo iz narodne pjesme, što nije nevjerovatno, ili ga je uzeo iz talijanskih maskerata.

480. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *О женским народним песмама.* Српски књижевни гласник, НС, 1925, књ. XIV, бр. 2, 119—122.

Ovaj članak predstavlja odjeljak za autorove rasprave koja se štampa uz *Antologiju ženskih narodnih pesama*. Članak sadrži dijelove koji govore o religioznom, estetičkom, socijalnom, moralnom i humanom osjećanju u ženskim pjesmama. On tvrdi da se religiozno osjećanje ne pokazuje čisto u ženskim narodnim pjesmama i da pravih pobožnih pjesama nema mnogo. Hrišćanski bog i sveci primili su u ženskim pjesmama osobine pojedinih bogova iz mnogobožačke religije starih Grka i Rimljana. Oni se miješaju u ljudski život, upravljaju prirodom i njenim pojavama, pomažu ljudima ili ih kažnjavaju. Uz svece, ima još viših bića od čovjeka — u pjesmama su to najčešće vile; i prirodna tijela i pojave obilježeni su kao božanstva koja su čovjeku čas neprijatelji a čas saveznici. Duboke pobožnosti malo ima u našoj poeziji — čovjek se bogu moli »da mu se nađe na nevolji, spase ga bede, izbavi sirotinje, i izleči od bolesti«. U pjesmama ima, međutim, »podosta sujeverja i praznoverice, kao i ostataka od obreda stare vere i motiva koji su zaostali iz prethrišćanskog vremena«. Ima u njima i metempsihoze — vjerovanja u seljenje duša. Čisto estetičko osjećanje najviše je izraženo u opisu momačke i devojačke ljepote, muškog i ženskog odijela. Za ljepotu prirode narod nema mnogo osjećanja i stihovi u kojima se ono izražava rijetki su i rasuti po jedan ili dva u pojedinim pjesmama, pa takvi ne privlače pažnju. Socijalna, moralna i humana osjećanja zastupljena su u ženskim pjesmama, ali ih je malo i ljepotom obrade zaostaju iza ljubavnih. P. smatra da je u nas precijenjena moralna vrijednost narodne poezije. U njoj, tvrdi P., »ne izražava se ni hrišćanski ni društveni moral nego primitivno i nekulturno osećanje odmazde i osvete, koje je razvijeno u širokim masama narodnim«. I uopšte, tvrdi autor, u ženskoj narodnoj poeziji mnogo je važniji etnički elemenat nego etički; preko njih se mogu upoznati sve važnije osobine našeg naroda, »ali se neće naći dovoljno primera za moralno uzdizanje u višem smislu te reči«.

481. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *Антологија женске народне поезије. (Поводом једне оцене.)* Српски књижевни гласник, НС, 1925, књ. XV, бр. 1, 66—70.

Povodom ocjene Prodanovićeve antologije koju je Vasa Stajić objavio u *Letopisu Matice srpske* (mart, 1925). P. smatra da Stajić nije savjesno pročitao njegovu knjigu, posebno autorova objašnjenja u vezi sa izborom pjesama, i da zato njegove zamjerke ne stoje. Po njegovom mišljenju, Stajićev metod se sastojao u tome »da se ne ocenjuje ono čega ima u *Antologiji*, nego samo da se istražuje što u nju nije ušlo...«

482. РИСТИЋ, СВЕТОМИР. *Нагонски живот у српском народном песништву.* Српски књижевни гласник, НС, 1932, књ. XXXVI, бр. 7, 510—518.

R. drži da po svjedočenju narodne pjesme nezadovoljenost spolnog nagona spada u najveće jade — »muke«, kako ih zove narodni pjesnik.

On navodi stihove više narodnih pjesama: *Ženidba Marka Kraljevića, Prvo muka, pa dobro, Đevojačke muke, Najveći jadi, Devojačka presuda, Kaluđer i pastir.* Narodni pjesnik najčešće kao uslov sreći ističe mladost; prema starosti je nemilosrdan. R. ilustruje navodima narodnih pjesama nekoliko ispoljenja spolnog nagona: »poljubac«, »pijenje očiju«, »mršenje kose«, »grizenje«, »grljenje«.

483. РИСТИЋ, СВЕТОМИР. *Наша народна књижевност у тумачењу Јаше Продановића.* Српски књижевни гласник, НС, 1934, књ. XLI, бр. 7, 498—503.

Povodom Prodanovićeve knjige *Naša narodna književnost* (SKZ, 1932) prikazivač se osvrće u prvom redu na autorove zaključke o narodnoj lirici. Pri tom, osvrće se najprije na sljedeći Prodanovićev stav: »U narodnoj lirici osećanje se ređe izražava neposredno, i te su pesme najlepše i najnežnije. Najčešće se osećanje kazuje opisom ili kroz kakav događaj. To je sasvim razumljivo. Narodni pesnik dobro uočava spoljašnje osobine pojava i predmeta i lako pamti scene i događaje, ali ne može da pronikne u suštinu stvari i da se udubi u društveno raspoloženje ličnosti...« R. negoduje na mišljenje da se radi o nesposobnosti narodnog pjevača »... Jer baš ono što g. Prodanović naziva 'spoljašnjim' i čemu odriče proniknuće i udubljenost u dušu, to baš omogućava estetsko uživanje, jer omogućava doživljavanje onoga što se zbiva u drugome 'ja', pri čemu nema ničega logičnoga, pojmovnoga, nema ni traga od *suđenja*«.

Prikazivač vrlo povoljno ocjenjuje četrnaesti odjeljak knjige *Vaspitna vrednost narodne književnosti* i citira, slažući se u svemu sa autorom, neke od njegovih stavova.

484. SKARIĆ, VLADISLAV. *Jedna zanimljiva pesma iz Bosne.* Književni jug, 1918, knj. II, sv. 7, 271—272.

U zbirci narodnih pjesama *Srpske narodne pjesme pokupljene po Bosni* Koste Hadži-Ristića (Beograd, 1873) pod brojem 42 nalazi se pjesma *Za koga je baba Šerifana odgojila lice.* S. smatra da ta pjesma nije originalna već »prerada druge neke pesme, u kojoj su se prvobitno spominjale druge ličnosti... na ovu nas misao navodi početak pesme, kojim, koliko nam je poznato, počinje nekoliko pesama o Sarajevu i sarajevskim motivima«: *»Trebeviću visoka planino. .«* (35 st.). S. tvrdi da pjesma ima politički karakter i služeći se Bašagićevim podacima nalazi da u baba-Šerifani »možemo tražiti Fazlipašu Šerifovića, a u Tuzla-kapetanu Mahmud pašu Tuzlića. U pesmi je prikazano neraspoloženje jednoga prema drugome, a politički događaji nam ih prikazuju kao pristalice dviju stranaka, koje su se pobijale«.

485. STOŠIĆ, KRSTO. *Pučke pjesme uz korizmene petke.* Hrvatska prosvjeta, 1929, XVI, 4, 94—95.

Kao dodatak svom tekstu objavljenom u *Hrvatskoj prosvjeti* 1928 (4,94) S. donosi još jednu korizmenu narodnu pjesmu koja se, uz male varijacije, pjeva u mnogim primorskim mjestima oko Šibenika *(U Gospodina mučenje,* 52 st.) i pjesmu *Blagoslov puka* iz Primoštena (132 st.).

486. ŠIMČIK, ANTE. *Priča o kraljevni koja se nije smijala.* Hrvatska prosvjeta, 1931, XVIII, br. 5, 117—119.

Autor komentariše i donosi u cjelini pjesmu *Čemu se nasmijala djevojka* (32 st.) iz zbirke MH (knjiga šesta, br. 102). Po bilješci priređivača Nikole Andrića, pjesmu je *kazivala* Anica Beginova iz sela Luke na Šipanu, a zapisao je Baldo Glavić. Andrić nije našao varijante ove pjesme. Autor naglašava da motiv o žalosnoj carevoj kćeri koju dobija za ženu onaj ko je nasmije postoji u narodnim pripovijetkama, ali nešto drugačije izveden. Kao ilustraciju on donosi sadržaj jedne Strohalove priče iz Ravne gore i napominje da je ovaj motiv inače veoma rasprostranjen u gotovo svim evropskim, azijskim i američkim literaturama. Š. drži da je motiv u dubrovačku okolinu prenesen iz Italije i da mu je sama kazivačica dala oblik pjesme.

487. ВЕНЦЕЛИДЕС, АРСЕН. *Фрањо Ж. Кухач (Антонија Касовић Цвијић).* Мисао, 1925, књ. XVIII, св. 7. и 8, 1069—1072.

Prikaz studije o životu i radu Franje Ks. Kuhača koju je izdala Matica hrvatska. Prikazivač Kuhača naziva Vukom južnoslovenske narodne muzike. On smatra da je A. Kasović-Cvijić u velikoj mjeri pomogla upoznavanju rada znamenitog muzikologa i sačuvala od zaborava podatke o njegovim putovanjima na kojima je sakupljao narodno blago.

488. ZANINOVIĆ, ANTONIN. *Najstarija poznata hrvatska pjesma i danas još pjevana.* Hrvatska prosvjeta, 1935, XXIII, br. 3—4, 78—82.

Za božićnu pjesmu *Čudnu radost ja van spravljan,* zabilježenu u Blatu na Korčuli, Ž. tvrdi da je unekoliko izmijenjena pjesma *Bog se rodi v Vitlioni,* koju je Rudolf Strohal našao u rukopisu datiranom godinom 1320-om i objavio u svojoj *Zbirci starih hrvatskih crkvenih pjesama (Zagreb, 1916).* On donosi tekstove obje redakcije i govori o brojnim rukopisima u kojima je stara kolenda također zabilježena, što ukazuje na njenu rasprostranjenost u Primorju tokom više vijekova.

4. MOTIVI

489. ANONIM. *O jednoj bunjevačkoj narodnoj pesmi (Motiv o dobroj snasi).* Književni sever, 1932, VIII, 1, 29—30. # M. V. K.

U našoj narodnoj poeziji snaha je, kao i svekrva, uglavnom prikazana kao zla. Motiv o dobroj snasi pisac je našao u jednoj bunjevačkoj narodnoj pjesmi koja je sačuvana samo u odlomcima. Pjesmu je zabilježila Kata Prćićeva, a u njoj se govori o »seli Todorovoj«. Uz interpretaciju sadržaja autor donosi i sačuvane stihove pjesme: *Žito žela moba kod Todora* (24 st.), *Čedo baci u zelenu travu* (6 st.) i završetak pjesme — *Telal viče od jutra do mraka* (6 st.).

490. НЕДЕЉКОВИЋ, ДУШАН. *„Изабелина боја" у нашој народној поезији.* Српски књижевни гласник, НС, 1931, књ. XXXIII, бр. 1, 41—43.

Motiv »Izabelina boja« vezan je za Izabelu Austrijsku (1566—1633) i za njen zavjet da svoju košulju neće promijeniti dok joj se muž ne vrati iz ratnog pohoda. Desilo se da je pohod trajao tri godine i princezina košulja dobila je naročitu nijansu žuto-sive boje, koja je krštena princezinim imenom. Nedeljković je na ovaj motiv naišao u poeziji Južnosrbijanaca, koja se i inače karakteriše naglašenom čulnošću. On donosi pjesmu *Ja dojdi mi, Eleno, na kolcno* (8), koja se pjeva u Skoplju a u kojoj momče pokazuje na vrlo živopisan način svoju »košulata tri godine neisprata, tri godine nekrpena« kao dokaz trajne i vjerne ljubavi i dvije varijante ove pjesme *Ela mi, ela pusestrimo* (13), *Kato, Kato Katerino* (17). N. zaključuje da ovaj motiv nije pozajmljen, nije literaran, već je »izraz realnog narodnog duhovnog života«.

5. MIT, RELIGIJA I OBIČAJI

491. АНОНИМ. *Г. Павле Софрић објавио је...* Српски књижевни гласник, 1903, књ. X, бр. 8, 640.

Bilješka o objavljivanju rada P. Sofrića *Praznovanje Badnjeg večera i Božića u Sent-Andreji s naročitim pogledima na njegov prethrišćanski karakter.* Sofrić je izabrao za predmet Sent-Andreju zbog toga što smatra da se u životu ove daleke srpske »kolonije« očuvalo »u pesmama, običajima, obredima i u drugim momentima njenog domaćega života toliko dragocenih starina, da se u tom pogledu može meriti i sa najsrbastijim našim krajevima«.

492. ANONIM. *O bunjevačkim narodnim običajima.* Književni sever, 1930, VI, 7, 8. i 9. 267—272. # * * *

Autor opisuje narodne običaje Bunjevaca koji su vezani za rođenje i odgajanje djeteta, »materice«, »dožejanca« ili »dužijanca«, »divan«, zatim običaje prilikom vjenčanja (»mustulundžije« ili »mastalundžije« i »trojanice«). Uz neke od ovih običaja pjevaju se stihovi sročeni upravo

za tu priliku. Tako npr. prilikom »žužanja« djeteta (ljuljuškanja na nozi) govore se stihovi: *Žuža-žuča-žuške* (5 st.). ili *Sije baba brašno* (3 st.).

Bunjevci su uticali na Mađare u stvaranju običaja »materica«. I kod jednih i kod drugih »materice« čestitaju djeca. Autor navodi dvije pjesme čestitača, prvo na mađarskom a zatim i na srpskohrvatskom jeziku: *Hvaljen Isus! Pozdravljamo Matericu našu* (16 st.) i *Neka Bog da vina, žita i kajsija* (5 st.).

493. ANONIM. *O narodnim pesmama kod Šokaca (Prilog njihovom proučavanju).* Književni sever, 1931, VII, 1, 35—38. # M. V. K.

Autor govori o običajnim pjesmama kod Šokaca, odnosno o koledarskim pjesmama, koje su vezane za božićne praznike, i o kraljičkim pjesmama, koje se pjevaju o Duhovima.

Uz opis »koleda«, običaja koji se obavlja pri kraju božićnih praznika, »na mladince«, pisac teksta donosi i tri koledarske pjesme dušnočkih Šokaca (iz sela Dušnok), koje su objavljene ranije u *Danici* (za 1884, 1894. i 1908). Prva se pjeva u čast junaka *(Junaku,* 20 st.), druga u čast djevojke *(Divojčici,* 26 st.), a treća u čast stare majke *(Staroj majci,* 36 st.).

Autor zatim opisuje običaj »kraljica« (koji se unekoliko razlikuje od istog običaja kod Bunjevaca) i navodi neke dijelove šokačkih kraljičkih pjesama: *Ded zavedi kolo* (8 st.), *Šindrom ograđeni* (4 st.), *Za popova đaka* (4 st.).

494. ЧАЈКАНОВИЋ, ВЕСЕЛИН. *Божић, његово порекло и значај.* Српски књижевни гласник, НС, 1941, књ. LXII, бр. 1, 57—64.

Božić je, smatra Č., prvenstveno praznik iz kulta predaka i potiče iz prethrišćanske, paganske religije. Iz obrednih pjesama, vjerovanja i običaja vidi se da se Božić javlja kao božanska ličnost, božanstvo. U narodnim vjerovanjima čak postoji i jasna predstava o tome kako on izgleda: to je starac sijede brade koji jaše na konju ogrnut kožuhom, putuje zemljom i obilazi svoj narod; on je takođe i bog mrtvih. Č. zaključuje: »starinski praznik koji je prethodio hrišćanskom Božiću i koji je produžio da živi dalje, u narodnim običajima i verovanjima, bio je praznik u slavu predaka, i u slavu boga mrtvih, koji je u isto vreme bio najveći nacionalni bog«. On zatim govori o nekim običajima vezanim za Božić i smatra da je od njih najstariji i najprimitivniji običaj žrtvovavanja životinjama, posebno vuku.

495. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР Р. *Доба за женидбу и удају у нашем народу.* Српски књижевни гласник, 1928, књ. XXV, бр. 3, 200—209.

Narodna shvatanja o vremenu kad momak i djevojka treba da sklope brak ilustrovana su u ovom članku brojnim pojedinačnim stihovima iz narodnih pjesama i narodnim poslovicama. Uz članak je donesena brojna literatura etnografskog i folklornog karaktera.

496 БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР Р. *Неколики свадбени обичаји у нашем народу.* Српски књижевни гласник, НС, 1930, књ. XXIX, бр. 8, 604—610; 1930, књ. XXX, бр. 1, 44—49; бр. 2, 112—117; бр. 3, 190—196; бр. 4, 280—290; бр. 5, 365—369; бр. 6, 454—466; 7, 528—537; 8, 605—616; 1930, књ. XXXI, бр. 1, 48—62.

Neki svadbeni običaji ilustrovani su u ovoj studiji navodima narodne tradicije i pojedinačnim stihovima iz narodnih pjesama. Naročito su ti stihovi česti u drugom poglavlju studije, koje se zove *Zaštita mladenaca.*

497. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР Р. *Још два прилога о свадбама.* Српски књижевни гласник, НС, 1930, књ. XXXI, бр. 2, 126—129.

U prvom prilogu — »Kuđenje« — Đ. svoje navode ilustruje navodima narodne tradicije, naučne literature, kao i nekolikim stihovima iz narodnih pjesama koje potiču iz različitih naših krajeva.

498. ĐORĐEVIĆ, TIHOMIR R. *Kosa u devojaka.* Književni sever, 1935, XI, 3—4, 108—110.

Puštanje kose po našoj narodnoj tradiciji označavalo je da se žensko dijete zadjevojčilo. Autor navodi niz primjera iz raznih krajeva iz kojih se jasno razabire da je puštanje kose i pletenje u pletenice bio znak da se djevojka može isprositi. I u narodnoj pjesmi djevojačka kosa spominje se u tom smislu. Autor navodi niz stihova kojima to ilustruje: *Nema druge ni u gori vile* (5 st.), *Kad su mladoj bile pet godinah* (3 st.), *Kad mi bješe dvanaest godina* (5 st.), *Narod trpi jasak bre golemi* (4 st.), *Voljela bih sedu kosu plesti* (4 st.), *Đevojke su čudne ašarije* (7 st.).

499. ЈАНКОВИЋ, ЉУБ. В. *Из народног живота у пиротском округу. Печаловина.* Српски књижевни гласник, 1902, књ. VII, бр. 2, 58—61.

Govoreći o pečalbi u pirotskom kraju, autor je u članku zabilježio i dvije narodne pjesme koje se pjevaju kada se ljudi ispraćaju u pečalbu. Prva pjesma počinje stihom *Otide si ludo mlado* (23 st.), a druga *Majka si dlakara pratila* (25 st.).

500. МОКРАЊАЦ, СТЕВАН. *Српске народне песме и обичаји из Левча...* Српски књижевни гласник, 1902, књ. VII, бр. 3, 216—227.

Odgovor B. Joksimoviću na primjedbe koje je iznio povodom knjige *Srpske narodne pesme i igre s melodijama iz Levča* u *SKG* (knj. VI, br. 7). Mokranjac, koji je pisao predgovor ovoj zbirci i muzički obradio njene tekstove, odbija sve primjedbe i zamjerke B. Joksimovića.

501. ПЕТРОВИЋ, П. Ж. *Избор младенаца за ступање у брак у нашем народу.* Књижевни север, 1933, IX, 6, 183—187.

Govoreći o nekoliko elemenata koji su, u različitim krajevima naše zemlje, važni prilikom sklapanja braka (volja roditelja, materijalni interesi, zaručivanje mladenaca dok su još djeca i sl.), autor teksta ističe da je tjelesna ljepota jedan od odlučujućih momenata u izboru mlade, odnosno mladoženje. I narodna pjesma, u više mahova, pominje koliko su izgled i dopadljivost važni: zbog ljepote sestre Ljutice Bogdana zavadile su se Bosna i Hercegovina, a Senjanin Ivo, isto tako zbog sestrine ljepote, ne može da je dâ drugome već hoće da je uzme sebi za ženu. Međutim, narod traži da je ljepota tijela upotpunjena i nekim unutarnjim vrlinama. Autor navodi nekoliko stihova koji to potvrđuju: *Ja ne gledam zlato ni bisera* (7 st.).

Djevojačku ljepotu, po mišljenju pisca teksta, najbolje prikazuje jedna narodna pjesma iz Banata koja je poznata i u Bosni i Sjevernoj Srbiji: *Sve je kolo visom nadvisila* (13 st.). Narodna pjesma zabilježila je, također, šta se narodu ne dopada — *Stu maleša, stu galeša* (9 st.).

502. СМИЉАНИЋ, М. В. *Самртни обичаји у Турака. Белешке Тих. Р. Борђевића.* Српски књижевни гласник, 1902, књ. V, бр. 7, 548—550.

Kratak prikaz Đorđevićevog rada *Samrtni običaji u Turaka*, koji je iz *Godišnjice Nikole Čupića* (1902, knj. XXI, str. 221—238) preštampan u zasebno izdanje.

S obzirom da u srpskom narodu ima tragova zajedničkog života sa »turskim osmanskim narodom«, i to ne samo u jeziku nego i u običajima, predanjima, poeziji i cjelokupnom načinu života, izučavanje folklora turskog naroda značajno je i za pobliže upoznavanje običaja i načina života srpskog naroda.

Pogrebni običaji turskog naroda i mnogobrojne praznovjerice koje su u vezi s njima imaju mnogo zajedničkih crta sa srpskim pogrebnim običajima, tako »da je teško pretpostaviti da ove sličnosti svoje poreklo dovode iz nekadanje, starinske zajednice ovih naroda«. Mnogo je vjerojatnije da su oni prešli od jednog naroda drugome, a kojim redom je ovo išlo, moglo bi se utvrditi jedino poređenjem pogrebnih običaja i praznovjerica sa istim običajima drugih slovenskih naroda.

503. СМИЉАНИЋ, М. В. *Покајање, покајнице и корота од Ј. Ф. Ивановића...* Српски књижевни гласник, 1902, књ. VI, бр. 1, 710—711.

Kratak prikaz Ivanovićevog rada *Pokajanje, pokajnice i korota*, koji je objavljen u *Glasniku Zemaljskog muzeja u Sarajevu*. Autor daje opširan opis žaljenja za mrtvima — običaja koji su se zadržali po zabačenim krajevima i selima jednog dijela Crne Gore, a koji su pokatkad veoma starog porijekla.

504. СМИЉАНИЋ, М. В. *Свадбени и погребни обичаји на селу у Горњој Херцеговини...* Српски књижевни гласник, 1903, књ. IX, бр. 8, 629—631.

Prikaz najnovijeg rada Tome A. Bratića *Svadbeni i pogrebni običaji na selu u Gornjoj Hercegovini*, koji je objavljen u *Glasniku Zemaljskog muzeja* u Sarajevu.

Običaji koje Bratić opisuje (iz Nevesinja, Gacka i Bileće) nisu potpuno novi, mada ima pojedinosti koje nije zabilježio ni odlični poznavalac srpskog narodnog života i običaja Luka Grđić-Bjelokosić. Bratić opširno iznosi svadbene običaje — od »zagledanja« do »pohoda« i »prvotoča«. Zanimljivo je Bratićevo opažanje da je u »prošnji« djevojke u ovim krajevima sačuvan ostatak prvobitne prodaje i kupovine, kao i negdašnje otmice koja je bila preteča kupovini. »Ovakvi jasni tragovi primitivnog običaja kupovine devojke« — piše S. — »kroz koje je prošao ne samo naš narod nego i svi ostali indoevropski, pa, kako se misli, i ostali narodi na zemlji, ne nalazi se nigde više u srpskim zemljama, te stoga i jeste Hercegovina sa obližnjim joj oblastima najvažnija za saznavanje narodnog života, naročito onih oblika koji su na izmaku svoga opstanka«. Uz običaje svadbene Bratić je opisao i mnoga vračanja i praznovjerice što prate ove običaje.

O pogrebnim običajima govori se mnogo manje, što je — kako piše pisac prikaza — razumljivo, jer svadbu prate radost i veselje, dok pogrebni običaji za većinu »opisivača« predstavljaju »neprijatne teme«.

505. STOŠIĆ, KRSTO. *Dvije pučke pjesme na Veliki petak.* Hrvatska prosvjeta, 1928, XV, 4, 94.

Opisujući narodne običaje u Dalmaciji u vrijeme korizme, autor donosi dvije narodne pjesme koje se tom prigodom pjevaju. Prva je sa ostrva Korčule, a smatralo se da je njen autor pjesnik Petar Kanavelić. Pisac teksta, međutim, misli da je to pučka pjesma *(Isusovo tilo sveto,* 46 st.). Druga se pjeva u Zlarinu i Zablaću kod Šibenika, počinje stihom *Zdrav' Isuse, Božji sinu* (38 st.).

506. ŠIROLA, BOŽIDAR. *Kolede i koledници.* Hrvatska prosvjeta, 1936, XXIII, br. 1—2, 42—43.

Zalažući se za očuvanje narodnih običaja uopšte i za njihovo oživljavanje, Š. predlaže da se kolede prikazuju kao dramatizovane legende.

507. ТРОЈАНОВИЋ, СИМА. *Стари словенски погреб.* Српски књижевни гласник, 1901, књ. III, бр. 1, 50—60; бр. 2, 125—137.

Autor opširno piše o pogrebnim običajima (sahranjivanje, spaljivanje mrtvih kod Srba bilo u običaju do polovine 14. vijeka, odnosno

do donošenja Dušanovog zakonika, koji jednim paragrafom izričito zabranjuje ovaj običaj.

U vezi je sa pogrebnim običajima kod Srba u Dalmaciji, Crnoj Gori i nekim zapadnim dijelovima naših zemalja pojava narikača — žena kojima se plati da žale i nariču za mrtvacima. One imaju posebnu odjeću, a u svom zapijevanju prvo hvale pokojnika, zatim pozdravljaju po njemu druge mrtve iz njegove kuće, a na kraju zapijevaju da se mrtvac ne povampiri: *Nosite ga povisoko* (6 st.). Ovaj običaj, koji je autor zabilježio u Poljicama u Dalmaciji, stranog je porijekla. Zna se da je u starom vijeku kod Jevreja i Atinjana u pogrebu išla i narikača. Preko Rimljana ovaj običaj održao se i kod Italijana.

508. ТРОЈАНОВИЋ, СИМА. *Божић.* Српски књижевни гласник, 1905, књ. XIV, бр. 1, 35—46; бр. 2, 130—139.

Uz tekst koji opširno raspravlja o običajima vezanim za praznovanje Badnjeg dana i Božića u naših i drugih naroda — zabilježene su i dvije naše narodne pjesme bez naslova: *Božić zove s vrh planine, one visoke* (13 st.) i *Poručuje Božićeva majka* (15 st.).

6. MELOGRAFIJA I KOREOGRAFIJA

509. АНОНИМ. [*Српске народне мелодије, скупио и хармонизирао Влад. Р. Борђевић...*]. Српски књижевни гласник, 1907, књ. XVIII, бр. 9, 715. # 0.

Bilješka o izlasku iz štampe III, IV i V sveske *Srpskih narodnih melodija,* koje je zabilježio i harmonizirao V. Đorđević. Sveske sadrže trideset narodnih melodija sa tekstovima iz različitih krajeva srpskih. Pisac bilješke ističe da Đorđević ne samo vjerno i tačno bilježi narodne pjesme i melodije u narodu, nego ih i propagira, čuva i širi.

510. ANONIM. *Postanak nekih hrvatskih popijevaka. (Teorija prof. Majora).* Hrvatska prosvjeta, 1914, I, 1, 56—57. # — ri —

Poslije Kuhačeve tvrdnje koja je izazvala burna reagovanja: da su Hajdn i Betoven uzimali za teme svojih radova popijevke južnoslovenskih naroda — pojavio se u časopisu *Merker* tekst J. Majora *Die Volksmusik der Südslaven,* u kome je izrečena veoma smiona pretpostavka: da je »naša pučka popijevka predestinirana, da osvježi evropsku izmoždenu melodiju«.

Pisac teksta smatra da se Majorove pretpostavke ne mogu prihvatiti.

511. ANONIM. *Narodna pjesma u Međumurju.* Hrvatska prosvjeta, 1920. VII, 117—118. # Ž.

U kratkom osvrtu na međumursku narodnu pjesmu autor ističe njenu specifičnost, uslovljenu položajem kraja u kome je nastala. Zatim se zalaže za njeno čuvanje i njegovanje, te pominje Vinka Žganeca i Jožu Stolzera, koji su najviše učinili na tom planu.

512. АНОНИМ. *Народна певаица.* Књижевни север, 1926, II, 1, 37. # Р.

Kratak prikaz *Narodne pevanke* Vlad. R. Đorđevića, u kojoj je sabrano preko dvije stotine narodnih melodija. Namjena ove knjige je da posluži kao narodna čitanka iz pjevanja. Sastavljač smatra da zbog kvarenja i »strašne izvitoperenosti« u savremenom narodnom pjevanju treba potražiti uzore u prošlosti i sastavljati ovakve izbore koji će uticati na dobar ukus izvođača. »Na suprot raznim izdanjima« — piše pisac bilješke — »nekritički izrađenih 'narodnih lira' i bezukusnih 'narodnih pesmarica', ova je narodna pevanka u istini lep pokušaj da se u narodnoj masi stane na put zloupotrebljavanju našeg lepog narodnog pevanja«.

513. ANONIM. *Srpske narodne melodije (Južna Srbija).* Književni sever, 1928, IV, 7, 8. i 9, 396. # X. Y.

Kratak prikaz knjige *Srpske narodne melodije,* koju je objavio Vlado R. Đorđević sa predgovorom Ernesta Klosona, profesora Konzervatorijuma u Briselu. Zbirka sadrži 428 melodija iz južne Srbije, od kojih većina ima i odgovarajući tekst. Iako tekstovi narodnih pjesama nisu bili glavni cilj ovoj knjizi, pisac prikaza izražava svoje zadovoljstvo zbog njene pojave. Naime, osim knjige I. S. Jastrebova *Običaji i pesme turskih Srba,* koja se 1886. godine pojavila na ruskom jeziku, i zbirke *Ohridsko-prespanska lira* Đ. J. Kiselinovića, koja sadrži sto narodnih ženskih pjesama iz Ohrida i Prespe, narodno blago južne Srbije — pjesme, pripovijetke, zagonetke — uopšte nije zabilježeno i objelodanjeno pod svojim pravim imenom. Bugari su, doduše, izdali nekoliko zbornika narodnih umotvorina, u kojima je, pod imenom bugarske narodne tradicije, bilo najviše pjesama, pripovijedaka i drugih tvorevina narodnog duha južne Srbije.

514. ANONIM. *Nekoliko bunjevačkih narodnih »sigri« uz pesmu i govor.* Književni sever, 1930, 7., 8 i 9, 272—277. # R.

»Sigrom« se kod Bunjevaca naziva dječija igra praćena pjesmom ili kazivanjem u dijalogu. Među njima ima veoma starih, već izobičajenih igara. Autor navodi deset »sigri«, od kojih su neke već objavljene u *Danici* za 1893. i 1900. godinu. Igraju se uglavnom kod subotičkih Bunjevaca.

»Vlajlo« je igra koja predstavlja ostatak starih paganskih pogrebnih običaja. Pri izvođenju se pjeva: *Umrlo je vlajlo-vlajlo* (11 st.). »Bogojan« je sličan »vlajlu«: u sredini kola je momak koji počinje pjesmu, a kolo mu odgovara — *Jao, jadan bogojan-bogojan!* (20 st.). »Ratnu sigru« izvode dvije grupe djece, koje naizmjenično pjevaju: *Kaloper, bela Jelo* (9 st.), a »cembule« predstavlja staru vrstu koračnice, koju grupe dječaka ili djevojčica pjevaju idući ulicama i držeći se za ruke: *Oj ti Joško medeni* (14 st.).

Autor zatim opisuje »sigru zlatnih imena« i »sigru gusaka«, koje se odvijaju uz određeni dijalog (bez pjevanja), te »sigru kalema« (*Kalema, kalema,* 4 st.), »Dindo češalj nosi« (*Dindo češalj nosi,* 9 st.). Posljednja »sigra« koju je autor opisao zove se »lipe divojke«, a igraju je starija djeca.

Osim ovih, kod Bunjevaca su poznate i igre »berberečke-erberečke«, »burski rat«, »perceta ili dlake«, »čiča kulaše« i dr.

515. АНОНИМ. *Љубица С. Јанковић и Даница С. Јанковић: Народне игре, Књига I. Београд, 1934.* Српски књижевни гласник, НС, 1934, књ. XLIII, бр. 7, 549. # М. С. ВЛ.

Bilješka o zbirci sa sto izabranih narodnih igara, kola, koja se igraju uz pjesmu ili pratnju muzičkih instrumenata. Sakupljene su u različitim krajevima: u Ohridu, Bitolju, Skopskoj Crnoj Gori, Pirotu, Gruži, Kolašinu, Crmnici, Sremu itd. Bilježene su na licu mjesta ili od dobrih igrača u Beogradu koji su porijeklom iz navedenih mjesta. Naporednim proučavanjem utvrdilo se da mnoga kola koja se i danas igraju ne odgovaraju onim prvim, izvornim, i da su starija, »mnogo lepša i elegantnija«, često ograničena samo na mjesto postanka.

516. ANONIM. *Narodne igre, I knjiga. Skupile i opisale: Ljubica i Danica S. Jankovićeve.* Književni sever, 1934, X, 11, 341—342.

Prikaz knjige *Narodne igre* Lj. i D. Janković, u kojoj je opisano sto narodnih igara iz raznih jugoslovenskih krajeva. Knjiga je objavljena s namjerom da se naše stare narodne igre, kao dio našeg kulturnog blaga, sačuvaju od zaborava. Sadrži dva dijela: u prvom, pored predgovora, govori se o značaju narodne igre, iznose se načela po kojima je knjiga sastavljena i objašnjava terminologija, te daje spisak igrača od kojih su igre zabilježene. U drugom dijelu su opisi starih igara (ohridske, lazaropoljske, tetovske, kosovske i druge).

517. АНОНИМ. *Љубица С. Јанковић и Даница С. Јанковић: Народне игре, II* књ., Београд, 1937. Српски књижевни гласник, НС, 1938, књ. LIII, бр. 1, 73—74. # М. С. В.

Prikaz studije o narodnim igrama (kolima) sa Kosova, iz Metohije i iz prizrenske oblasti. Studija je podijeljena na četiri dijela. U pr-

vom su opšte napomene o rasporedu građe i o tome kako su igre opisane i objašnjene. U drugom dijelu se govori o potrebi čuvanja narodnih igara i o načinu kako bi one trebalo da se planski izučavaju i održavaju. Treći dio sadrži članke o oblastima iz kojih potiču opisane igre. Autori su ukazali na motive pjesama, kompoziciju, dužinu stiha i dramski način tumačenja pjesama, dali poređenja između igara ova tri kraja, skrenuli pažnju na simbolično značenje igara i dali njihove karakteristike. Četvrti dio sadrži sedamdeset melodija i pjesama narodnih igara. Prikazivač smatra da je studija zasnovana naučno i da predstavlja vrlo značajan rad.

518. ДОБРОНИЋ, АНТУН. *Dr Vinko Žganec: Hrvatske pučke popijevke iz Međumurja. I svezak (Zbornik jugoslovenskih pučkih popjevaka, I knjiga) — Izdala Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti; Zagreb, 1924.* Српски књижевни гласник, НС, 1925, књ. XV, бр. 3, 229—231.

U uvodnom dijelu ovog prikaza D. govori o značaju sakupljanja muzičkog narodnog blaga: »U kulturi ma bilo kojeg naroda, pučka je popijevka ne samo čisto folklorističkі elemenat, nego najčišći, stoga i najautentičniji izljev rasnog muzičkog izražaja. «On podvlači neophodnost intenzivnog sakupljanja i ove vrste narodnog blaga i tvrdi da ono što su učinili Kornelije Stanković, Stevan Mokranjac, Franjo Ksaver Kuhač i Ljudevit Kuba predstavlja tek početak rada na ovim poslovima. Vinko Žganec je sačinio, po prikazivačevu mišljenju, »prvu, najiscrpljiviju regionalnu, i uopće prvu kritički izrađenu zbirku naših pučkih popjevaka«. Građu od 638 melodija s potpunim tekstovima Žganec je svrstao u tri grupe: u prvu su ušle stare popijevke slovenskega karaktera (dječje popijevke, igre, popijevke uz kolo, svatovske, društvene, i popijevke o prirodi); u drugoj su međumurske popijevke; treća grupa sadrži one popijevke koje su potpale stranim, u prvom redu mađarskim, a zatim hrvatskim i slovenačkim uticajima.

519. GOSTIONIČAR, AUGUST. *Hrvatske pučke popijevke iz Međumurja.* Hrvatska prosvjeta, 1916, III (I—III), 87—88.

Prikaz zbirke *Hrvatske pučke popijevke iz Međumurja*, koju je priredio i harmonizirao Vinko Žganec. Zbirka sadrži 81 popijevku. Autor teksta govori uglavnom o muzičkoj obradi popijevaka iz Međumurja.

520. ЈАНКОВИЋ, ДАНИЦА С. *Чување наших народних игара.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLIV, бр. 5, 367—377.

Autor se zalaže za naučno, plansko čuvanje i sakupljanje narodnih igara u krajevima kojima prijeti opasnost da se one sasvim izgube i u onima u kojima je narodno predanje još svježe. Trebalo bi da se

igre tačno bilježe i opisuju u svim svojim pojedinostima, da se vezuju za odgovarajuće, prave melodije i za neizmijenjene riječi. Prikupljena građa bi trebalo da se neprekidno provjerava, i to kod najboljih, priznatih narodnih igrača. Drugi dio posla odnosio bi se na oživljavnje i popularisanje starih narodnih igara u krajevima gdje su se one izgubile. D. J. govori zatim o umjetničkim osobinama narodnih igara: ritmu, to jest ritmu igre i ritmu melodije, o koracima i pokretima, o osjećanjima koje igra izražava i raspoloženjima koje stvara i, na kraju, o formama igara.

521. ЈАНКОВИЋ, ДАНИЦА С. *Осврт на међународни фестивал за народну игру.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLVIII, бр. 4, 310—316.

Prikaz skupa održanog u Londonu jula 1935. godine — tj. festivala narodnih igara iz osamnaest evropskih zemalja. D. J. posebno govori o utisku koji su ostavile naše narodne igre.

522. ЈАНКОВИЋ, ДАНИЦА С. *Народне игре у Тетову и околини.* Српски књижевни гласник, НС, 1938, књ. LV, бр. 3, 175—181; бр. 6, 290—296.

Autor naglašava da Tetovci čuvaju i njeguju narodne melodije, ali da su lokalne tradicionalne igre u originalnom izvođenju rijetkost. Ipak, »zahvaljujući izvanrednoj duhovnoj svežini pojedinih predstavnika ranije generacije«, D. Janković je u mogućnosti da ukaže na neke opšte crte i pojedine specifične karakteristike starih narodnih igara ovoga kraja. Osnovna podjela ovoga rada je na varoške i seoske igre. U varoškim ona razlikuje muške, ženske i mješovite igre. Pošto je dala karakteristike svake od ovih grupa, ona govori o prilikama u kojima se igraju, o ljubavi stanovništva prema igranju, o porijeklu tetovskih igara i o igrama muslimanskog gradskog stanovništva. U odjeljku o seoskim igrama D. J. daje opis jedne od igara i na njoj pokazuje osnovne osobine ovih igara. Zatim govori o melodijama i pjesmama za igre.

523. ЈАНКОВИЋ, ЉУБИЦА С. *Психолошки моменти у нашим народним играма.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLVII, бр. 4, 281—294.

Podvlačeći na početku rasprave podatak »da naš narod voli da igra«, Lj. J. pronalazi psihološke pokretače koji igrače »vuku« u igru i razlučuje te uzroke od psiholoških momenata koje pruža sama igra.

Među pokretače ona ubraja: težnju za lijepim, zadovoljavanje estetske strane života, želju za podražavanjem drugih, ranije iskustvo u smislu tjelesnog i duhovnog osvježenja, odnos prema drugom polu. Ona zatim nabraja šta sve utiče u psihološkom smislu na one koji igraju i zaključuje: »... kod narodnih igrača, onih pravih, jasno se pri

tome ispoljavaju dve odlike: neposrednost u izražavanju i neusiljenost u tumačenju osećanja«. Autor zatim govori o pojedinim narodnim igrama, to jest o pobudama iz kojih se igraju i osjećanjima koja izražavaju. Pri tome, za polazište uzima uobičajenu podjelu narodnih igara na religiozne i svjetovne. U zaključku tvrdi da tradicionalna narodna igra, sa svima svojim psihološkim elementima, nije u narodu samo sredstvo za razonodu već i vrsta umjetničkog ižívljavanja.

524. ЈАНКОВИЋ, ЉУБИЦА С. *Народне игре у Призрену и околини — психолошки, кореографски, етнографски, песнички и музички елементи.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLIX, бр. 3, 209—216.

Opis igara iz »carskoga grada« i njegove okoline. Autor ističe »prizrenski stil«, koji čini glavnu osobenost prizrenskih igrača, a »pokazuje ne samo lokalni ponos nego i višu svest o sebi i ulozi koju je Prizren igrao u najslavnije doba naše srednjevekovne povesti«. U odjeljku *Svadbena ora i druge igre praćene pesmama* doneseno je i nekoliko stihova sa elementima humora.

525. ЈАНКОВИЋ, ЉУБИЦА С. *Лазаропољци и лазаропољске народне игре.* Српски књижевни гласник, НС, 1939, књ. LVII, бр. 2, 115—121.

Autor govori o životu Lazaropoljaca, koji su uglavnom pečalbari, i o vremenu koje provode kod svojih kuća u vrijeme praznika i svadbovanja. Objašnjava zašto su lazaropoljske izgre zanimljive u koreografskom, etnografskom, psihološkom i muzičkom pogledu. Govori zatim i o muzičkoj instrumentalnoj i vokalnoj pratnji ovih igara, o motivima lirskih pjesama za igru.

526. ЈОКСИМОВИЋ, Б. *Српске народне песме и игре с мелодијама из Левча...* Српски књижевни гласник, 1902, књ. VI, бр. 7.

Povodom knjige *Srpske narodne pesme i igre s melodijama iz Levča,* kojom je Etnografski zbornik SKA otpočeo izdavati zbirke narodnih melodija iz pojedinih krajeva naše zemlje, autor prikaza ističe neophodnost izučavanja narodnog melosa kod nas. Tekstove pjesama prikupio je T. Bušetić, a muzički ih priredio i predgovor napisao Stevan Mokranjac. U knjizi su date pjesme i melodije slavske, svadbene, pogrebne i sjedjelačke, zatim opisi narodnih običaja kada se ove pjesme pjevaju.

Autor prikaza, i sam muzičar, opširno komentariše Mokranjčev doprinos ovoj knjizi, stavljajući mu neke, čisto stručne, primjedbe.

527. КОЊОВИЋ, ПЕТАР. *Музички фолклор, његова вредност, чистота и интерпретација.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLIX, бр. 5, 368—378.

Svoju raspravu K. počinje tvrdnjom da se mjera vrijednosti muzičkog folklora izraženog u narodnim melodijama, pjesmama — od lirskih do obrednih i prosjačkih — nalazi »u onim osobenostima i karakteristikama po kojima taj folklor postaje element sposoban da se unese u šire, i individualno muzičko delo«. On se zadržava na našem folklornom muzičkom motivu i govori o njegovoj vrijednosti i značaju za umjetničku orijentaciju koja se formira na početku stvaranja naše umjetničke muzike. Za dva najznačajnija datuma u ozbiljnim nastojanjima oko naše muzičke kulture on smatra pojavu, najprije, Kornelija Stankovića i Kuhača, a zatim, Stevana Mokranjca. Autor se opširno osvrće na Mokranjčevo djelo, posebno na *Desetu rukovet*, za koju kaže: »Nijednom drugom rukoveti, kao njom, nije rasvetljeno bolje pitanje vrednosti našeg muzičkog folklora i njegova odnosa prema našoj modernoj muzici...«

Na kraju rada K. govori o interpretaciji muzičkog folklora: smatra da je ona gotovo u cjelini loša, da u njoj ne dolazi do izraza ono što je bitno u unutrašnjoj vrijednosti motiva već se podvlači sporedno. Posebno u obradi narodnih motiva vlada nesistematičnost, samovolja i diletantizam.

528. ЛАПЧЕВИЋ, ДРАГИША. *О играма уз певање.* Мисао, 1921, књ. VII, sv. 3, 215—224.

Prikaz devete knjige *Srpskog etnografskog zbornika*, zbirke narodnih igara u Bosni i Hercegovini, u Levču i Temniću i u Skopskoj Crnoj Gori, sa studijom Tihomira Đorđevića. Studija sadrži uputstvo i objašnjenja sakupljačima narodnih igara.

L. naglašava da su najinteresantnije stare igre i da je pri sakupljanju i ispitivanju najvažnije obratiti pažnju na igre koje su se igrale uz pjesmu. On iznosi tragove što su se o takvim igrama sačuvali kod Homera, zatim u knjizi V. Karića *Srbija*, u Kačićevom *Razgovoru*, u našim svatovskim pjesmama, u junačkim i ženskim, u Vukovim pjesmama igračkim, u poskočicama. Konstatujući da jedna ista pjesma u raznim krajevima može imati razne melodije, on ponavlja tvrdnju Karla Bihera: ritam u pjevanju i igranju odgovara ritmu koji se zapaža na radu, to jest u pretežnom zanimanju dotičnog stanovništva. L. navodi krajeve u kojima nije iščezlo igranje uz pjesmu i bilježi početke nekih pjesama.

529. МИЛОЈЕВИЋ, МИЛОЈЕ. *Владимир Р. Борђевић и његов однос према народном музичком благу.* Српски књижевни гласник, НС, 1938, књ. LIV, бр. 8, 548—554.

O melografskom radu Vladimira Đorđevića, čija su najvažnija djela *Narodna pevanka* (iz 1926) i *Srpske narodne melodije* (I knjiga

izašla 1928. sa melodijama iz južne Srbije, II knjiga »iz predratne Srbije« izašla 1931). U osam svezaka Đorđević je objavio 240 narodnih melodija obrađenih za hor, sedamdeset melodija za solo pjevanje sa pratnjom klavira i trideset srpskih igara za klavir. Značajan je i njegov etnografski rad — sakupljanje i opisivanje narodnih instrumenata i igara.

530. МИЛОЈЕВИЋ, МИЛОЈЕ. *О типу народних мелодија Јужне Србије и о њиховој изражајној снази.* Српски књижевни гласник, НС, 1939, књ. LVI, бр. 6, 441—446.

Jugoslovenski muzički folklor je veoma diferenciran, tvrdi M., i to zbog toga jer je uslovljen mnogim faktorima kulturne, vjerske, geografske, klimatske i socijalne prirode. On nalazi da narodna melodija iz južne Srbije ima »iznimne osobenosti i osobitu draž«. Najvažniji razlog za to on vidi u činjenici da je narod tog kraja, dugo porobljen a osjećajno intenzivan, našao u pjesmi i u dodiru sa prirodom izraz svojoj osjećajnosti. S druge strane, dolaskom na balkansko tlo naš narod je došao u dodir sa atmosferom i tekovinama sklopa kultura raznih orijentalnih naroda. Njihova muzika je odgovarala strasnoj osjećajnosti novih stanovnika. Tako se desilo da je naš čovjek našao svoj muzički izraz »u sintezi onoga što je u svome muzičkom instinktu poneo iz pradomovine i onoga što je našao na tlu na kome se nastanio«. Što se motiva tiče, M. drži da je motiv tuge najčešći u muzici južne Srbije. U tekstu su donesene i note za šest narodnih pjesama.

531. ŠIROLA, BOŽIDAR. *Hrvatske popijevke kod Haydna i Beethovena.* Hrvatska prosvjeta, 1914, I, 3, 130—132.

U mnogim Hajdnovim i Betovenovim djelima osjeća se veliki utjecaj pučke popijevke. Na to su ukazali poznati muzički istoričari, između ostalih i Marks i Rajsman, a potom i L. Nol. Oni, doduše, nisu posebno naglašavali o kojim se pučkim popijevkama radi, osim L. Nola, koji smatra da su u pitanju austrijske pučke pjesme. Š. zanima, opet, u kolikoj mjeri se može govoriti o pučkoj popijevci Južnih Slavena kod Hajdna i Betovena, možda čak i o elementima hrvatske pučke popijevke.

Govoreći o Hajdnovu životu, Š. upozorava da je veliki muzičar proboravio tridesetak godina u malom mjestu Željezno, kao kapelnik kod grofa Esterhazia. Okolina tog mjesta naseljena je Hrvatima, koje zovu bosanski ili vodeni Hrvati (Bosner ili Wasser Kroaten), i tu je imao prilike da čuje pučku hrvatsku popijevku. »Haydn je melodije hrvatskih pučkih popijevaka unosio u svoja djela u čitavom protegu od osam ili šesnaest mjera«. Š. navodi popijevke koje su poslužile Hajdnu kao tema za pojedine pasuse većih kompozicija: *Oj, Jelena, jabuko zelena, Devojčica potok gazi, Na travniku, Jur postaje protuletje.* Hajdnova pučka misa *Hier liegt vor deiner Majestät* obiluje hrvatskim i slovenskim napjevima. Š. tvrdi da su posebno hrvatske

ANU BiH АНУ БиХ

plesne melodije »svojom bujnom ritmikom znatno utjecale na razvoj Haydnova genija«. Najznačajnija hrvatska melodija kojom se Hajdn poslužio jeste ona po kojoj je komponirao himnu *Gott erhalte.*

I Betoven je imao dosta prilika da čuje i upozna hrvatsku narodnu glazbu: moguće je da ga je njegov učitelj Hajdn upozorio na to, a sigurno je slušao hrvatske napjeve i u Jedekovu, gdje je boravio na imanju grofice Erdedi, kao i od Hrvata Župančića, koji je bio izvrstan muzičar i violinista, a s kojim je Betoven bio prijatelj. Š. tvrdi da su mnogi hrvatski napjevi poslužili Betovenu kao teme za njegovu pastoralnu simfoniju, prvo djelo u kome je Betoven sasvim samostalan. Prvi stav te šeste simfonije, koji nosi natpis *Erwachen heiterer Empfindungen bei der Ankunft auf dem Lande,* počinje popijevkom čiji tekst glasi: *Širvonja, do širvonja, božurja,* (5 st.), a u posljednjem stavu se ističe popijevka *Kad sam v Šopronj v školu hodil.*

Širola je ovaj tekst napisao prema Kuhačevim raspravama *Josip Haydn i hrvatske narodne popijevke (Vijenac* 1880) i *Beethoven i hrvatske narodne popijevke (Prosvjeta* 1903) i prema Grudenovom prikazu *Das südslavische Volkslied bei Beethoven und Haydn (Staroslovan* 1913).

532. ŽGANEC, VINKO. *Hrvatske narodne popijevke iz Međumurja.* Hrvatska prosvjeta, 1915, II, 337—339.

U uvodnom tekstu Ž. govori o potrebi izdavanja »valjanih priručnih pjesmarica«, odnosno popularnih zbornika narodnih pjesama kako bi se sačuvale od zaborava i propadanja naše najljepše narodne pjesme. On je odlučio da izda knjigu *Hrvatske narodne pjesme iz Međumurja,* u koju će ući 80—100 najljepših međumurskih pjesama, harmoniziranih za četvoroglasni mješoviti zbor. Kao ilustraciju svog dotadašnjeg rada Ž. donosi prve strofe međumurskih pjesama: *Sejali smo bažuljka* (iz Strigova), *Snoćka sam ti ćukal* (Draškovci) i *S prpom gora obrodila* (Kotoriba).

533. ŽGANEC, VINKO. *Od pučke glazbe ka umjetnoj.* Hrvatska prosvjeta, 1917, IV, 78—80.

Najsnažniji utjecaj pučkih melodija na umjetnu kompoziciju izražen je u muzici 19. v., dakle u eri opštenacionalnog buđenja evropskih naroda. »Od doslovne upotrebe pučke melodije do tek nabačenog pučkog motiva posve impresijonističke muzike javlja se u tom vijeku glazbeni nacijonalizam«. Narodna duša postala je izvor i svrha muzičkog stvaralaštva. Naročito je slavenski svijet iznio dotad nepoznatu vrijednost i ljepotu svog muzičkog blaga. Dva češka kompozitora, Smetana i Dvoržak, postaju simboli bogatstva slavenskog »glazbenog mišljenja«, jer su u svojim djelima sintetizirali sve odlike slavenske nacionalne muzike. Na njih su se ugledali i ostali, pa je »glazba poprimila kod svakog naroda posebne, često posvema egzotične osebine svoje pučke glazbe, te se je počela specificirati«.

Upotreba pučke melodije u umjetnoj kompoziciji može biti dvojaka: ili se upotrijebi cijela melodija, ili samo duh melodije. Primjer za prvu vrstu izražen je u Vilharovoj zbirci fantazija na osnovu hrvatskih, slovenskih, srpskih i bugarskih pučkih popijevaka u *Balkanskoj vili*, mada u njega ima i druge vrste nacionalne muzike, tj. onih kompozicija gdje je prisutan samo duh pučke melodije (opere *Smiljana*, *Lopudska sirotica*, npr.). Muzičke kompozicije u duhu pučke pjesme stvarali su i Lisinski i Zajc.

Interes za pučku popijevku kod hrvatskih kompozitora veoma je snažan: obrađuju se pučke popijevke za muške i mješovite zborove (Dobronić, Lotka, Širola). Međutim, još uvijek se čeka na kompozitora koji bi na temelju pučkih motiva stvorio jedno veliko djelo — narodnu kantatu ili oratorij.

534. ЖИВАНОВИЋ, БОРЂЕ. *Вук и пољски музичар Франћишек Мирецки.* Српски књижевни гласник, НС, 1938, књ. LIV, бр. 3, 206—212.

Kao dodatak drugoj knjizi srpskih narodnih pjesama — *Narodnoj srbskoj pjesnarici* iz 1815. godine Vuk je štampao i note za šest narodnih pjesama: *Pod noć pođo niz polje...*, *Kolika je Jahorina planina...*, *Odbi se grana od jorgovana...*, *Kralju, svetli kralju...*, *Zaspala devojka drenku na korenku...*, *Ko pije vino za slave božje.* Note je zapisao poljski muzičar Mirecki. Ž. pretpostavlja da je Vuka sa Mireckim upoznao Kopitar i da je Mirecki note bilježio po Vukovom pjevanju.

7. PROBLEMI KLASIFIKACIJE

535. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *Кићине песме, збирка српских народних песама. Књига друга. — Издање уредништва „Кићe". Београд 1926.* Српски књижевни гласник, НС, 1926, књ. XVIII, бр. 8, 624—625. # Ј.М.П.

Prikaz zbirke koja sadrži sljedeće vrste narodnih pjesama: ljubavne, kraljičke, lazaričke, svadbene, dječje, pobožne, vragolanke, kratke pjesme i različne pjesme. P. drži da ova podjela nije dosljedna jer istovremeno kao kriterij ima i sadržaj pjesama, i njihov osnovni ton, i veličinu i namjenu. U pojedinim pjesmama, zatim, poremećen je sklad, to jest nije održan razmjer stiha — što je rijedak slučaj u Vukovim zbirkama, a to znači da se nije od više varijanata birala najbolja.

8. POMENI, PREVODI I IZUČAVANJA U STRANIM KNJIŽEVNOSTIMA

536. АНОНИМ. *Босанско-херцеговачки напеви.* Српски књижевни гласник, 1903, књ. VIII, бр. 5, 399.

Bilješka o objavljivanju članka Ludviga Kube *O nápěvech bosensko-hercegovaskych* u českom listu *Slavanský prehled* (1903, br. 5). Kuba je u istom listu ranije štampao dva članka o melodijama balkanskih Slovena, posebno Srba i Hrvata.

537. АНОНИМ. *Српске народне песме* Српски књижевни гласник, НС, 1920, књ. I, бр. 8, 648. # Ч.Т.

Bilješka o članku briselskog profesora E. Klosona *Chansons populaires serbes*. U članku se govori o srpskoj narodnoj muzici, njenim osobinama i sadržini. Kloson nalazi da se u muzici srpskih narodnih pjesama daju razlikovati tri elementa: »slavizam, sa svojim čas melanholičnim čas naivno lakim akcentima, elemenat kapriciozne ciganske muzike i, ređe, istočnjački izraz sa bogatstvom ukrasa«.

538. ПОГОДИН, АЛЕКСАНДАР. *Једна Пушкинова прерада српске народне песме.* Српски књижевни гласник, НС, 1936, књ. XLIX, бр. 3, 222—223.

»Puškin je znao i cenio srpske narodne pesme« — tvrdi P. Iz Vukovog zbornika on je preveo nekoliko pjesama na ruski jezik i štampao ih pod naslovom *Pesme zapadnih Slovena*. U izdanju njegovih sabranih djela odštampan je prevod naše narodne pjesme *Konj se srdi na gospodara* (Vuk, I, 374). P. kaže da se Puškinu ova pjesma »učinila i suviše daleka od ruske narodne pesme, zbog čega je i nije tačno preveo na ruski, nego preradio«. On donosi original Vukove pjesme kao i Puškinov prevod; prevod ima jednak broj stihova kao original — jedanaest.

STRANA NARODNA KNJIŽEVNOST

ANU BiH АНУ БиХ

ANU
ВіН
АНУ
БиХ

STRANA NARODNA KNJIŽEVNOST

539. АНОНИМ. *Кажа.* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XXI, бр. 3, 239.

Bilješka o pokretanju nove edicije u lajpciškoj knjižari Vilhelma Hajmsa: to su sveske za folklor, u kojima treba da se, na naučnoj osnovi, saopštavaju posljednji rezultati ispitivanja folklora. Prva knjiga ove zbirke je *Kaža* Karla Verhana *(Die Saga).* Dalje zbirke koje će biti štampane u ovoj ediciji jesu: *Pripovetke (Märchen)* od A. Timea, *Narodne pesme (Volkslied)* od O. Šela, *Običaji (Sitte und Brauch)* od P. Satorna, *Dečija pesma i igra (Kinderlied und Kinderspiel)* od K. Verhana.

540. АНОНИМ. *Приповетка о Александру Великом у румунској литератури.* Српски књижевни гласник, 1911, књ. XXVII, бр. 556. # Т.

Prikaz studije N. Kartožana *Aleksandrija u rumunskoj literaturi,* koja je objavljena u Bukureštu 1910. Kartožan je želio da dokaže da najstariji poznati prevod *Aleksandrije* na rumunski (iz XVII v.) nije prvi prevod nego prepis nekog ranijeg rukopisa koji je postojao, možda, već u XIV v. i koji potiče iz slovenskog prevoda pripovijetke o Aleksandru Velikom. Kartožan čak smatra da je taj slovenski prevod bio srpski. Inače, ova studija je bogata podacima: o drugim rumunskim rukopisima *Aleksandrije* (ima ih 21), o njihovoj klasifikaciji, štampanim izdanjima, te utjecajima koje je *Aleksandrija* izvršila na pisanu i tradicionalnu rumunsku književnost.

541. АНОНИМ. *Радови Г. М. Арнаудова.* Српски књижевни гласник, 1912, књ. XXIX, бр. 4, 316. # Њ.

Bilješka o izlasku iz štampe rasprave *Rakovski kao folklorista* bugarskog naučnika Arnaudova, poznatog kao autora velikog rada *O klasifikaciji narodnih pripovedaka.*

542. АНОНИМ. *Бугарско мишљење о народном епосу.* Мисао, 1923, књ. XII, св. 4, 954—955. # С.

U posljednjoj svesci bugarskog časopisa *Zlatorog* Boris Jocov piše o narodnom eposu. Po njegovom mišljenju, u pjesmama o Marku Kraljeviću ogleda se narodna vjera da se »s pomoću herojskih napora omogući nov život, osnovan na pravdi«. On tvrdi, zatim, da u bugarskom eposu nema ni materijalizma ni idealizma, već da je u njemu oličen »praktični idealizam voljnih priroda«. Heroji narodnog eposa nisu zavojevači već braniči istine i pravde i propast ovih principa bila bi i njihova propast. Nacija u narodnom eposu postoji samo dotle dok postoje i njeni temelji, a to su istina i pravda, moralni zakon. Prikazivač razvija ove stavove B. Jocova: on drži da su temelji jedne nacije sadržani u narodnoj religiji, u vjeri u istinu i pravdu, koja mora pobijediti. Religija se ovdje pokazuje kao praktičan postulat i baš zato je ona radom narodne svijesti lišena svega mističnog i u njoj je ostao kao razgovijetan samo zakon pravde — i to pravde narodne, ne božanske. Božanska bi bila nerazumljiva, mistična, pokolebala bi zgradu narodnog otpora.

Ako se izvrši paralela sa traženjem pravde kod Rusa i Južnih Slovena, vidjeće se da je ruska pravda oličena u gradu Kitežu, gdje se ne dešava ni san od nasilja, a južnoslovenska u Marku, u lutalici. Dakle, kod Južnih Slovena pravda nije na jednome mjestu, nije statična već dinamična; nigdje u folkloru ne kazuje nam se kako izgleda »pravedno carstvo«. To se da tumačiti robovanjem Južnih Slovena, ali ima i drugih razloga. Jedan od njih je: narodni pjevač bacio je u zaborav neke naslijeđene ritmove koji su imali u sebi snage za razvoj u jednom drugačijem, mističnom i lirskom pravcu. Mjesto svih tih ritmova došao je deseterac, kojim je tehnički nemoguće izraziti izvjesnu intimnu duševnu ustreptalost — čak da se i htjelo. »To jest: lirizam i religiozni misticizam nije umro prirodnom, ... već nasilnom smrću«.

543. АНОНИМ. *Китајске народне приповетке на словеначком.* Мисао, 1923, књ. XIII, св. 5, 1611.

Bilješka o izdanju Učiteljske štamparije u Ljubljani zbirke prevoda kitajskih narodnih pripovijedaka. Zbirku je priredio Fran Erjavec. »Tendencija izdavačeva je u prvom redu pedagoškog karaktera«.

544. АНОНИМ. *Contes slovaques, Genève 1926.* Мисао, 1926, књ. XXI, св. 1. и 2, 125.

Bilješka o izdanju zbirke odabranih slovačkih narodnih pripovijedaka u francuskom prevodu. Motivi su opštepoznati, na primjer zla maćeha i lijepa pastorka, a obrađeni su sa mnogo fantastičnih elemenata. Ni po sredstvima kompozicije, stila i izraza ove pripovijetke se ne razlikuju od priča drugih naroda.

545. АНОНИМ. *Еп о Гилгамешу.* Мисао, 1927, књ. XXIII, св. 1. и 2, 55—56. # Прев.

Uvodni tekst uz srpskohrvatski prevod *Epa o Gilgamešu,* koji je izlazio u časopisu *Misao* u toku 1927. godine, odnosno u knjizi XXIII. Ep je preveden u prozi sa ruskog jezika; posljednji nastavak potpisan je sa C.

Ep o Gilgamešu je najstariji, do danas poznat, pokušaj u stvaranju epa. Najvjerovatnije je sastavljen iz više zasebnih prastarih legendi. Pjesnici, možda i jedan pjesnik, obradili su ih u jednu cjelinu. Danas je poznato i ime jednog prepisivača, a možda i tvorca epa. Ovaj prastari ep čini se kao da je prvobitni izvor cijele svjetske literature. Tako, na primjer, legenda o potopu (u 11-oj pjesmi) ima mnogo sličnosti sa legendama ne samo biblijskim nego i indijskim, grčkim, sirijskim, pa čak i starim američkim. »Pratip većine biblijskih junaka vidimo u Gilgamešu, u njegovim podvizima, doživljajima i mukama duševnim; on je božanski paćenik koji je uzalud tražio večni život mučeći se u strahu od smrti«. On je istorijska i ujedno mitska ličnost, veliki junak i polubog. Smatra se da je on bio najraniji kralj Uruka.

546. АНОНИМ. *„Бхагавад-Гита" (одломак из Махабхарате).* Српски књижевни гласник, НС, 1929, књ. XXVI, бр. 1, 73—74. # В.

Bilješka o četvrtom prevodu sa sanskrita na naš jezik. Pavle Jevtić je preveo odlomak *Mahabharate,* i to epizodu u kojoj „Krišna u vidu dijaloga sa Ardžunom daje u samoj stvari srž indijskih učenja, mudrosti u životu i jednu pravu indijsku sliku sveta . . .«

547. АНОНИМ. *„Опажања о техници народне лирике" (од А. Л. Погодина, на руском језику, одштампано из „Записки Русскаго научнаго института").* Српски књижевни гласник, НС, 1931, књ. XXXIV, бр. 4, 320. # С.М.

Pisac kratkog prikaza govori o tri studije A. Pogodina. Najvažniji od članaka odnosi se na rusku narodnu liriku; Pogodin se zadržao na ulozi početaka u pjesmama i na odnosu početka pjesme sa njenim sadržajem. On je zaključio da su počeci šablonizirani i da se prenose u druge pjesme sa kojima i nemaju logičke veze. U drugom članku — o litavskoj narodnoj lirici — Pogodin je konstatovao da u službi početka pjesme nema slika prirode kao u ruskoj pjesmi, nego preovlađuju stvarni, faktički počeci, koji odmah uvode u sadržinu. Inače su i

ovi počeci šablonizirani. U trećem tekstu, o lirici Mordovaca, naroda finskog stabla, Pogodin je iznio pojave koje su istovremeno karakteristične i za rusku i litavsku narodnu liriku.

548. АНОНИМ. *Калевала. Фински народни епос. Књига прва. Превео с финског др Иван С. Шајковић, Хелсинки, 1935.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLVI, бр. 7, 564.

U rubrici »Nove knjige« bilješka o izlasku iz štampe.

549. АНОНИМ. *Хиљаду и једна ноћ (избор прича), Хиљаду и један дан (персиске бајке) и Харун Ал Рашид...* Књижевни север, 1935, XI, 12, 391—392. # Р.

Kratak osvrt na najnovije izdanje izbora persijskih i arapskih narodnih priča na našem jeziku. Pod naslovom *Hiljadu i jedna noć, Hiljadu i jedan dan* i *Harun Al Rašid*, edicija Zlatna knjiga namijenila je omladini ovu vrsnu literaturu, koja ima ne samo »svoj čisto književni značaj, nego i naučni, naročito za uporedno izučavanje narodnih priča drugih naroda«.

550. АНОНИМ. *Бугарске народне баладе.* Српски књижевни гласник, НС, 1937, књ. LI, бр. 4, 318. # Љ.

Prikaz zbirke *Senki iz nevidelca*, koja predstavlja prvi od predviđenih zbornika bugarskih narodnih umotvorina. Knjigu su priredili Božan Angelov i Hristo Vakarelski, a sadrži 163 pjesme podijeljene na osam motivskih krugova. Uz svaku pjesmu data je bilješka gdje i kada je zapisana.

551. АНТУЛА, НИКОЛА. *Вук Караџић и руске народне песме.* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XX, бр. 10, 794. # Н.А.

U zaostavštini Vuka Stefanovića Karadžića Ljubomir Stojanović našao je i nekoliko ruskih narodnih pjesama. Rukopise je dao M. Speranskom, koji ih je saopštio u članku *В. S. Караджичъ и русская народная пѣсня* (u časopisu *Извѣстия отдѣленія русского языка и словесности)*. Vuk je zabilježio 11 pjesama. Pet pjesama je iz zbirke Novikovskog i one nisu od većeg značaja. Ostalih šest zabilježeno je u Orlovskoj guberniji. O ovim pjesmama ima pomena u pismu Vukovu Kopitaru 13. augusta 1819.

552. ЂОРОВИЋ, ВЛАДИМИР. *Иван Д. Шишманов.* Српски књижевни гласник, НС, 1928, књ. XXIV, бр. 6, 479—480. # В.Ђ.

Nekrološki članak povodom smrti Ivana Šišmanova, poznatog bugarskog naučnika, pokretača značajne publikacije *Sbornik za na-*

rodni umotvorenija i knižnina, koju od 1889. godine izdaje bugarsko ministarstvo prosvjete. Šišmanov se zalagao da se u Bugarskoj sakupi što veći broj narodnih umotvorina i kao uzor svojim zemljacima isticao je Vuka Karadžića.

553. ДРАГУТИНОВИЋ, МИРКО. *Однос Хомерове Илијаде према Одисеји.* Мисао, 1937, књ. XLIV, св. 5—8, 282—285.

Već su aleksandrijski naučnici Ksenon i Helanik (II vijek prije Hrista) pronašli toliko razlika i kontradikcija između *Ilijade* i *Odiseje* da su *Odiseji* odlučno poricali homerovsko porijeklo. Docniji naučnici našli su još više razlika u jeziku ova dva epa, u konstrukciji, u istorijskim i mitološkim podacima, u karakterisanju zajedničkih ličnosti i u broju poređenja. Autor podvlači, i smatra to naročito značajnim, razlike koje se pokazuju u religioznom shvatanju i zaključuje da »nije nemoguća pretpostavka da je samo *Ilijada* od Homera, a *Odiseja*, u kojoj je umetnost, grupisanje i veština u konstrukciji razvijenija, bar za jedan vek je mlađa i potiče od kakvog homerida, koji je našao *Ilijadu* već gotovu i svesno ju je podražavao . . . «

554. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР. *„Из живота народа румунског".* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XXI, бр. 12, 959—960. # Т.Б.

Rumunska akademija nauka pokrenula je zbornik *Iz života naroda rumunskog*, u kome će objavljivati zbirke narodne literature i gradiva iz narodnog života. Objavljene su tri sveske ovog zbornika: *Kola iz Kartala* od Pompilija Parveskua, *Rumunske zagonetke* od Tudora Panfila i *Narodne pesme iz Maramureša* od Tita Buda. Pisac bilješke napominje da je rumunski folklor važan i za nas jer je veoma sličan našem, te može da pokaže ne samo duhovnu uzajamnost našeg i rumunskog naroda, nego i da objasni mnoge stvari u našem folkloru.

555. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР Р. *Кроз наше Румуне.* Српски књижевни гласник, 1906, књ. XVI, бр. 1, 44—58; бр. 2. 126—136; бр. 3, 200—210; бр. 4, 282—290; бр. 5, 376—384; бр. 7, 526—532; бр. 8, 614—619; бр. 692—698; бр. 10, 763—782.

Putopisne bilješke pod naslovom *Kroz naše Rumune* sadrže i etnografsku i folklorističku građu: na str. 134—136 Đ. opisuje narodne običaje kod Rumuna — krajice (kraljice), koljince (božićne pjesme), krljesat, i bilježi narodne pjesme koje se tom prilikom pjevaju. Na str. 287—288 govori se o narodnim vjerovanjima (vampiri, povampirenje) i gatanjima, te se navode stihovi koji se pri gatanju oko groba govore. Na strani 769—779 govori se još o običaju kraljica ili rusalija, a zabilježen je i početak jedne narodne pjesme uz taj običaj.

556. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР. *Materialien zur Kenntnis des anatolischen türkische. Teil I. Erzählungen und Lieder aus dem Vilajet*

Gonjah gesammelt, in Transskription mit Anmerkungen und einer Übersetzung der Lieder, herausgegeben von Dr Friedrich Giese... Српски књижевни гласник, 1907, књ. XVIII, бр. 6, 474—475. # Т.

U Gizeovoj knjizi su narodne pripovijetke i pjesme sakupljene u junu 1902. od zatvorenika u Konjahu (stara Ikonija) i u junu i augustu 1904. među Jurucima sultandaga kod Akšehira. Knjiga je značajna za nas — smatra pisac bilješke — s obzirom da naša tradicionalna književnost ima mnogo »turskih elemenata« (Nasradin-hodža, Bekri-Mujo). Osim toga, Gizeova knjiga pruža dosta građe za izučavanje anadolskih turskih dijalekata, za upoznavanje života i običaja turskog plemena Juruka, čiji su dijelovi poslije turske najezde prešli na Balkan, te žive u Makedoniji pod imenom Juruka ili Konjara.

557. БОРЂЕВИЋ, ТИХОМИР. *Български народни пѣсни отъ Елена Янкова.* Српски књижевни гласник, 1909, књ. XXII, бр. 5, 386—387. # Т.Р.Ђ.

Bilješka o zbirci bugarskih narodnih pjesama koje je G. Jankov zabilježio od svoje majke Jelene Jankov i objavio u Plovdivu. Zabilježene su 333 pjesme u vremenskom periodu od 1892. do 1893. Pjesme su iz Besarabije, a mnoge su bliže ili dalje varijante naših narodnih ženskih pjesama. Neke su, opet, vrlo sažete varijante naših junačkih pjesama *(Ženidba Dušanova, Zidanje Skadra, Braća i sestre)*, sa opštim motivima balkanskih i drugih naroda.

Priređivač ih je podijelio na istorijske, lirske (tužne i vesele) i obredne (koledske, žetvarske, lazarske, sedeljačke, peperudske, svadbene i pripevke).

558. ФИШТА, ФИЛИП. *Историја албанске књижевности.* Мисао, 1931, књ. XXXVI, св. 1. и 2, 56—69; св. 3. и 4, 215—229; св. 5—8, 433—443; књ. XXXVII, св. 1. и 2, 74—81; св. 3. и 4, 212—227; 5. и 6, 349—369; св. 7. и 8, 456—472.

U petom odjeljku studije F. daje pregled albanskog narodnog stvaralaštva (knj. XXXVII, sv. 5. i 6, 367—369). On naglašava da je među onima koji su se bavili albanskim folklorom bilo i stranaca i Albanaca i donosi njihov popis.

Najinteresantnije rapsodije Albanaca jesu Skenderbegove rapsodije i legende o njemu. Zatim, od velikog su interesa rapsodije jednog veoma starog spjeva koji potiče možda čak iz ilirskog doba. U tim rapsodijama centralne ličnosti su Džeto Bašo Muji i njegov brat Halil, a pominju se i: Arnaut Osmani, Zuku Barjaktari, Kasem Radojica, Pajo Harambaši, Vuko Harambaši, Bela Janka, Tanušijeva majka, Jovani, Ajkune djevojka i drugi. U ovim pjesmama opjevavaju se avanture pojedinih junaka, dvoboji i borbe protiv pojedinih slovenskih junaka. Turska imena u njima uvedena su kasnije, kada su Turci kao

osvajači došli na Balkan, iz straha od njih. Slične nekim albanskim pjesmama su pjesme koje se pjevaju u Bosni, na primjer *Mujo i Alija.* Otuda se i postavlja pitanje: kakvog su porijekla ove pjesme, da li potiču iz slovenskog izvora i doba, ili su iz vremena prije dolaska Slovena na Balkan? Inače, između albanske narodne poezije i poezije ostalih balkanskih naroda postoje sličnosti, jednako kao što su evidentne sličnosti običaja i karaktera susjednih naroda. Zidanje Skadra na Bojani opjevano je i u srpskoj i u albanskoj narodnoj poeziji. Isto tako, motiv *Lenore,* koja se javlja kao pjesma gotovo svih evropskih naroda, sa istom osjećajnošću opjevan je i među Albancima.

559. ЈЕВТИЋ, ПАВЛЕ. *Бхагавад-гита („Божанствена песма").* Мисао, 1928, књ. XXVII, св. 3. и 4, 218—223.

J. najprije govori o vremenu nastanka *Mahabharate* i *Ramajane:* većina naučnika slaže se da su one kao cjelina bile organizovane u doba između 600—300 godina prije Hrista. Smatra se da su postale iz herojskih pjesama koje su slavile plemenita djela pojedinih junaka i iz istorijskih priča. Na prvobitni materijal postepeno se nadovezala, kao rezultat mnogih preinačavanja, umetanja i dodavanja, masa novih književnih i filozofskih djela. Ako se posmatra kao epska cjelina, *Mahabharata* sadrži u svojih osamnaest knjiga sjećanja i uspomene arijskih plemena na borbe koje su vodila sa urođenicima, a naročito opis međusobne borbe dvaju srodnih plemena Kuru i Pandava. Ovo ogromno djelo ne predstavlja sistematsku cjelinu. Ono je izraz cjelokupne kulturno-religijske djelatnosti jedne cijele rase, a Indija je uvijek bila centar žive filozofsko-religijske djelatnosti. U ovom epu vidimo sva tri osnovna sistema indijske filozofije, obojena primitivnom bramanskom mitologijom, uporedo sa istorijskim materijalom. Nikad nije riješeno pitanje koji su najstariji dijelovi epa.

Bhagavad gita predstavlja jednu epizodu iz *Mahabharate.* Ona sadrži dio tradicionalnog učenja o bogu Krišni i sa gledišta istorijsko-filozofskog predstavlja »najstariji spomenik monoteističke težnje«. J. smatra da u ovom alegorijskom spjevu ima elemenata heroiziranog istorijskog događaja sličnog onima iz naše narodne pjesme *Boj na Kosovu.*

560. ЈЕВТИЋ, ПАВЛЕ. *Напомене о староиндиској књижевности.* Српски књижевни гласник, НС, 1937, књ. L, бр. 1, 56—62.

U uvodnom dijelu autor govori o jeziku najstarijih književnih spomenika stare Indije, a zatim o najstarijim oblicima staroindijske književnosti — *Vedama.*

561. КОЊОВИЋ, ПЕТАР. *Мусоргски и руска народна музика.* Српски књижевни гласник, НС, 1939, књ. LVII, бр. 1, 36—39.

Članak je napisan povodom stogodišnjice rođenja Modesta Petroviča — Musorgskog. K. govori o odnosu ovoga muzičara prema narodnim melodijama i o načinu kako je Musorgski u svoja dramska djela unosio narodne muzičke motive. On čak tvrdi da je Musorgski u svom stvaralaštvu polazio »od karaktera i sadržajne snage u prostonarodnoj muzici svoje rođene zemlje«.

562. ЉАЦКИ, ЕВГЕНИЈЕ. *Слово о полку Игоровје. (Поводом седамстопедесетогодишњице).* Српски књижевни гласник, НС, 1938, књ. LV, бр. 3, 181—190.

Jubilarni članak sadrži u prvom dijelu istorijat rukopisa i njegovih izdanja. U daljem tekstu izloženi su sadržaj i shema pričanja, kompozicija i umjetnički kvaliteti *Slova.*

Članak je sa ruskog preveo Krešimir Georgijević.

563. MARAKOVIĆ, LJUBOMIR. *Kamila Lucerna.* Hrvatska prosvjeta, 1928, XV, 6, 138—139.

Povodom 60-godišnjice rođenja Kamile Lucerne M. piše o njenom životu i radu, posebno ističući vrijednost Lucerninih radova iz komparativnih književnosti: o *Hasanaginici* (1909), o Maksimu Crnojeviću (1910), o narodnoj pjesmi dramsko-baladskog karaktera (1923).

564. МИРКОВИЋ, НИКОЛА. *Један занимљив прилог југословенској фолклористици.* Српски књижевни гласник, НС, 1932, књ. XXXVII, бр. 5, 375—377.

Prikaz studije dra Najdena Šejtanova o bugarskoj seksualnoj filozofiji izraženoj u narodnim umotvorinama. Studija je objavljena u sofijskom časopisu *Filozofski pregled* (1932, sv. 3) M. drži da »studija ovoga bugarskog filozofa jasno pokazuje koliko u toj zapostavljenoj folklornoj grani ima opšte važnog materijala, i koliko su fakti seksualnog folklora u stanju da objasne i osvetle u sasvim novoj svetlosti mnoge dosada poznate, ali ipak nedovoljno naučno protumačene i fundirane stvari ne samo iz oblasti najuže folkloristike«.

Šejtanov najprije daje podatke o geografskoj rasprostranjenosti seksualne kletve — kao najkarakterističnijeg izraza »spolnog mentaliteta«. Seksualna kletva — psovka poznata je na istoku od linije Rijeka — Lenjingrad, to jest oblast njenog postojanja se poklapa sa oblašću koja je dugo vremena bila pod turskom, odnosno tatarskom vlašću. Samo u tim oblastima, tvrdi Šejtanov, nalaze se karakteristične dualističke narodne priče, koje su postale pod uticajem manihejstva i bogumilstva i gdje je glavna tema kontrast između boga-duha i đavola-ploti. On spominje veliku ulogu koju u bugarskom seksualnom folkloru, kao i u šaljivo-zajedljivom folkloru uopšte, i to ne samo kod balkanskih naroda, igraju duhovna lica. Šejtanov se osvrće i na spolni

mentalitet u narodnoj poeziji i navodi odlomak iz jednog »seksualnog epa« o Marku Kraljeviću. M. kaže da su najzanimljivija autorova izlaganja ona koja govore o tragovima seksualnog mišljenja u potpuno pristojnim narodnim pjesmama i tumačenja narodnih imena, posebno omiljenih i stereotipnih — Stojan i Rada.

565. ПАВЛОВИЋ, ЛЕПОСАВА СТ. *Песме живота и смрти у румунској народној песми.* Српски књижевни гласник, НС, 1940, књ. LXI, бр. 2, 106—109.

Slovenski, naročito južnoslovenski uticaj vidan je u Rumuniji, u njenoj umjetnosti uopšte, u jeziku i književnosti, u starim institucijama njihovih kneževina i u socijalnom uređenju njihove prošlosti, a živo se javlja i u rumunskoj narodnoj pjesmi. Autorka govori o osjećanju zajedništva sa sredinom kod rumunskog seljaka, o tome da se on nikad ne osjeća i ne posmatra kao jedinka. U rumunskim pjesmama preovlađuje pobožnost i lirizam. Obredi imaju u narodu stvarnu i veliku ulogu — »svaki čin u životu ima i svoje običaje koji se moraju izvršiti«. Svi obredi opjevani su u pjesmama koje se mogu podijeliti na »vradžbinske«, »jaukalice« i »božićne himne« — to jest na pjesme života, smrti, nadživljenja. Za rumunskog seljaka nema granica između budućnosti i prošlosti, između života i smrti. Misao i pjesma prelijeću sa lakoćom na onaj svijet, a onaj svijet takođe plavi ljudski život. Iz njihovih pjesama izvire sjeta, uzdržan bol, tuga, nostalgija, »jedno naročito duševno stanje puno ljubavi i žudnje«.

566. ПЕРИЋ, КОНСТАНТИН. *Један превод са старорускоr (Песма о војевању Игорову. Превео др Иван С. Шајковић, Нови Сад 1930).* Мисао, 1930, књ. XXXIV, св. 5. и 6, 367—369.

Prikaz trećeg prevoda *Pesme o vojevanju Igorovu* na naš jezik. Prevodilac je i pisac predgovora, u kome upoznaje čitaoce sa pretpostavkama o neznanom autoru pjesme, sa pronalaskom teksta ove pjesme i prevodima na savremeni ruski jezik. P. zamjera prevodiocu što nije dao elemente estetičke analize »najznačajnijeg spomenika stare ruske književnosti«, a zatim što nije govorio ni o spoljašnjoj formi ove pjesme. On, zatim, daje ocjenu samog prevoda i iznosi neka problematična mjesta u tom smislu.

567. ПОГОДИН, АЛЕКСАНДАР. *Руске историске народне песме.* Мисао, 1930, књ. XXXIII, св. 5—8, 329—346.

Tradicionalno gledanje na istorijske pjesme jeste da su to one narodne epske umotvorine koje u običnoj epskoj formi govore o događajima iz života i vremena izvjesnih istorijskih lica, pri čemu se pretpostavlja da se u narodnom sjećanju čuva uspomena o stvarnim istorijskim licima i događajima, to jest sama originalna i vjerodostojna

ANU BiH АНУ БиХ

istorija. P. tvrdi da nema, u suštini, nikakve razlike između fantastičnih sižea i tobožnjih istorijskih pjesama. I jedne i druge izašle su iz jedne sredine u kojoj nema nikave mogućnosti za naučnu orijentaciju u prošlosti, koja je čak lišena i knjiga i zapisa o prošlosti, a najčešće je i geografski udaljena od mjesta istorijskih događaja. »Savršeno je jasno da o tome što mi nazivamo ‚istorijom' ne može biti ni reči u narodnim predanjima... govoriti o istoriskim pesmama koga bilo naroda, kao čuvarima njegovih pravih istoriskih uspomena, gotovo je nemoguće. I ruske ‚istoriske pesme' ne razlikuju se u tom pogledu od drugih; one su tako malo istoriske kao na pr. i prekrasne srpske pesme o Kosovskom boju ili francuske o Rolandu i Ganelonu«. P. ipak nalazi jednu grupu pjesama koje se mogu nazvati potpuno istorijskim. To su srpske pjesme koje u početku XIX vijeka opjevavaju bojeve Srba i Crnogoraca sa Turcima i koje su često upravo poetski izvještaji o tek završenim bitkama.

Ruske istorijske pjesme su interesantna oblast narodne književnosti već i zato što sadrže mnogo osobenosti koje otkrivaju opšte zakone formiranja narodnog epa. One su se sačuvale i u vrijeme kada je narodni ep drugih naroda već bio izumro. Narodne mase su sačuvale iste nazore o prirodi, o ljudskim odnosima, religiji i državi kakvi su bili u dalekoj prošlosti, a zatim su predavale od pokoljenja pokoljenju riznicu pjesama, legendi, kaža, bilina i skaski. Pri tome se miješalo fantastično i realno, gubilo se razlikovanje sižea istorijskih i sižea skaski i oni su se isprepleli. Zato susrećemo u takozvanim istorijskim pjesmama uporedo sa istorijskim imenima i imena potekla iz narodne mašte, a nalazimo, takođe, da su imenima stvarnih, istorijskih lica, pridodani sižei skaski. Taj proces se ogleda, kao osnovni zakon narodnog epa, u svim poznatim literaturama svijeta.

P. govori o rasprostranjenosti ruskih istorijskih pjesama i o uslovima pod kojima je umjetnost narodnih pjevača prešla u narodnu masu. Istorijske pjesme raširene su u istoj oblasti u kojoj i biline: u sjevernim krajevima zemlje. Doba opjevano u njima je poglavito XVI vijek, a obuhvataju događaje i lica uglavnom od Ivana Groznog i zauzeća Kazana (1552) do polovine XIX vijeka. Najbolje i najinteresantnije među njima su i najstarije, one iz vremena Ivana Groznog. Autor opširno govori o grupi pjesama vezanoj za ovog ruskog vladara i na njihovom primjeru pokazuje kako je malo istorijskog u njima. Ivan Grozni je, štaviše, izgubio individualne crte koje su, po svemu što se o njemu zna, morale ostati u narodu kao užas i prokletstvo i približio se idealu cara strogog, ali pravednog gospodara, istinskog tvorca Rusije. Jednako se i događaji iz njegovog carevanja iznose kao sami uspjesi. U pjesmama o Ivanovoj ženidbi i o ubistvu njegovog sina u osnovi leži samo »jedna istorijska uspomena«. Uopšte, dešava se uvijek isti proces: istorijsko lice pretvara se u nosioca izvjesnih tipičnih crta, u predstavnika izvjesnog literarnog obrasca. U nekim kasnijim istorijskim pjesmama veliki preporoditelj Rusije Petar Veliki prikazuje se, međutim, kao krajnje rđava ličnost i loš vladar. Iz ovih pjesama najčešće izbija vulgarno shvatanje događaja, a ono duguje svoje porijeklo prepričavanju, spletkama i izopačavanju.

568. ПОГОДИН, АЛЕКСАНДАР. *Историски ен финског народа.* Мисао, 1930, књ. XXXIV, св. 1. и 2, 71—93.

U sredini gdje živi sjeverno rusko pleme nađeni su najdragoceniji epski narodni proizvodi: istorijske pjesme,epske narodne pjesme, priče, tužbalice, bajke, sve ono što čini riznicu ruskog narodnog epa. U susjedstvu sa tim ruskim stanovništvom žive narodi zapadnofinskog porijekla koji su sačuvali proizvode istog takvog narodnog epa. To se objašnjava podjednakim geografskim i kulturnim uslovima. Sjevernoruski narodni ep nije, baš kao ni srpski, podvrgavan literarnoj obradi, on se sačuvao u svojoj prvobitnoj čistoti i svježini. Finske pjesme su, međutim, dale u Lenrotovoj obradi *Kalevalu.* Karakteristično za ovu obradu jeste to da nije izopačila narodno stvaranje. P. naglašava da je istorija sakupljanja i izučavanja Kalevale veoma interesantna. Koristeći se radom Karle Krona *Kalevala-Studien (Helsinki, 1924),* on izlaže vrlo iscrpno najprije rad Lenrotovih prethodnika, a zatim Lenrotova nastojanja oko *Kalevale* koja datiraju od 1828. godine. Autor iznosi sadržaj *Kalevale,* a zatim najvažnije zaključke do kojih se došlo u stogodišnjem izučavanju ovoga epa:njegova pojava odnosi se ne na mnogobožačka već na hrišćanska, katolička vremena; u geografskom smislu ne može se govoriti o zajedničkom porijeklu svih runa *Kalevale,* već se svaka mora posebno izučavati; za doba nastanka finskih runa može se smatrati vrijeme od VIII—IX vijeka; posljednji zaključak odnosi se na ulogu istorijskog elementa u *Kalevali:* u njenim pjesmama se »ogleda originalna istorija«.

569. ПОГОДИН, АЛЕКСАНДАР. *Великоруска народна лирика.* Мисао, 1930, књ. XXXIV, св. 3. и 4, 191—209.

P. tvrdi da je od svih oblika narodne poezije lirska narodna pjesma najmanje izučavana. To je neopravdano i zbog toga što su to pjesme visokih kvaliteta i zbog toga što ih ima veliki broj. Stare velikoruske lirske pjesme pripadaju tipu »dugih« pjesama, onome što je kasnije, u savremenoj Rusiji, sasvim potisnut »častuškom«. Autora zanimaju upravo stare pjesme. On iznosi prve poticaje i interesovanje za sakupljanje i izučavanje narodne lirske poezije. U devetnaestom vijeku, u skladu sa oduševljenjem za »narodnu psihologiju«, i narodna poezija je izučavana upravo kao spomenik duševnih osobina svojstvenih pojedinim nacijama. Noviji pokret u pristupu folkloru sastoji se u posmatranju načina kako se u njemu odslikavaju pojedina osjećanja. U tom smislu i Pogodin se bavi lirikom: posmatra najprije kako je u velikoruskoj lirskoj poeziji prikazana ljubav, koji su uobičajeni i stalni simboli u saopštavanju ovog osjećanja. On daje, u pregledu, nekoliko grupa pjesama koje govore o ljubavi, a za najtipičnije smatra one što »prikazuju u prvom redu ljubav u porodici, između muža i žene«. U njima je malo idiličnog, ruska lirika je »surova u svojim ljubavnim slikama, sentimentalizam je potpuno stran ruskoj narodnoj psihologiji«. Veliki broj pjesama iznosi ljubavna stradanja, »te pesme predstavljaju nešto najiskrenije, najosećajnije, što je dala ruska narodna lirika«.

ANU BiH АНУ БиХ

Autor završava svoj rad slijedećim zaključcima:

1. »Svakome raspoloženju, koje nalazi svoj izražaj u lirskoj pesmi, odgovara njegov *prirodni uvod*, to jest slika iz prirode sa kojom pevač počinje. Pošto pesme nisu beležene već prenošene od usta do usta i pošto lice, koje peva pesmu odgovarajući svome raspoloženju, smatra da je ono jedino njen autor, to ono isto tako smatra da pojedine delove pesme ima pravo menjati po svojoj volji. Prema tome taj *uvod iz prirode* može se odvojiti od jednog sižea i... pridodati drugom sižeu... Na taj način se narušava prirodna veza izvesne slike prirode sa njenim sižeom.«

2. »Lirske narodne pesme, postigavši širok razvitak, gube postepeno svoje individualno obeležje i postaju izraz samo izvesnog tipa osećanja.«

3. »Postepeno, u kolikoj meri one sa raščenjem svoje popularnosti idu od usta do usta, u istoj tolikoj meri one dobijaju u primeni na individualnosti i individualna preživljavanja lica koja ih pevaju takve pojedinosti i takav razvitak koji su im prvobitno bili strani, i na taj se način jedna pesma raspala na mnogo varijanata tako da se na kraju krajeva dobija čitava serija po sižeu srodnih pesama, pa ipak međusobno veoma različitih.«

4. »Svaka od tih pesama imala je nekada svoga autora, i pronalaženje toga autora, određivanje sredine u kojoj je pesma ponikla, jeste jedan od zadataka izučavanja narodne lirike. Pošto lirske pesme odgovaraju doživljajima i uopšte životu publike koja ih peva i prestaju kružiti sa promenom njenog načina života, to, kao opšte pravilo, treba smatrati da se narodna lirska pesma ne može odlikovati naročitom starošću. Samo u onim slučajevima kad pred sobom imamo ne lirsku pesmu u njenom čistom obliku, već baladu, koju po njenom sadržaju sredina u kojoj se peva može primeniti na svoja lirska preživljavanja, pesma može poticati ij starijeg doba, pošto je njeno očuvanje opredeljeno interesantnošću njenog sižea. U tom slučaju ona je podvrgnuta zakonima čuvanja i razvijanja narodne epske poezije.«

570. ПОГОДИН, АЛЕКСАНДАДР. *Летонци, Литванци и њихова народна поезија.* Мисао, 1930, књ. XXXIV, св. 5. и 6, 314—332.

Autor iznosi kratak pregled istorijskog, političkog, društvenog i kulturnog razvitka letonskog naroda. Sakupljanje letonskih narodnih umotvorina postalo je intenzivno sredinom XIX vijeka i broj sakupljenih pjesama premašuje dvije stotine hiljada. Od njih oko osamdeset procenata predstavljaju varijante nekoliko osnovnih tipova pjesama, a među njima ima i mnogo takvih koje su prvobitno imale svog poznatog autora. Letonci svoje pjesme zovu »dziesma«, što je došlo od glagola »dzet« (pjevati). Oni posjeduju veliku sposobnost za improvizaciju stihova, a tome pogoduje i njihov veoma melodičan jezik. Te pjesme su kratke, obavezno su sačinjene od četiri stiha, a sadržaj njihov je krajnje jednostavan. Odlikuju se osjećajnošću i vjernošću tradicionalnim načelima života i najčešće su tvorevina žena. U njima su obuhvaćene sve strane života letonskog naroda u prošlosti: narodno

zanimanje, pogled na porodicu, odnos između polova, ljubav prema prirodi. Organizovane su tako da u prva dva stiha sadrže izvjesnu sliku, a u druga dva izlažu raspoloženja ili stanje koje odgovara toj slici. Gotovo uvijek, ove pjesme prate igru i po ritmu se prilagođavaju njenim koracima. Što se tiče starosti ove poezije, najveći znalac letonskog folklora prof. P. N. Šmit utvrdio je da se u njoj osjeća narodni život iz vremena XIII—XIV vijeka. U prilog tome govore izvjesni epiteti, kao i neke mitološke slike primijenjene u kasnijem dobu na hrišćanske svece. P. tvrdi da letonske pjesme nemaju u sebi ništa od stvarnog mitološkog karaktera: »svi ti nazivi bića, koja tobož izražavaju stara mnogobožačka verovanja naroda, u stvari su ili poetska, arhaična ukrašavanja pesme, ili poetsko personificiranje, kojim obiluju tvorevine svakog pesnika«.

U drugom dijelu studije P. govori o istoriji Litvanaca i o njihovoj narodnoj poeziji. On tvrdi da je najbolje i najpotpunije zbornike njihovih narodnih pjesama izdala Akademija nauka SSSR-a. Kao ni Letonci, ni Litvanci nemaju epskih pjesama. Njihova lirska narodna pjesma ima najčešće šesnaest stihova, a metrika im je, zbog toga što litvanski jezik ima slobodan naglasak, složenija od metrike letonskih pjesama. Litvanske pjesme su prvenstveno pjesme za pjevanje i mnogo gube od ljepote ako se samo čitaju. U njima nalazimo vrlo ograničen sadržaj: ljubavne izjave i objašnjenja između mladića i djevojaka, tugovanja zbog usamljenosti, obraćanje prirodi, a ipak je njihova poetska vrijednost vrlo velika. Ona leži u dubokoj čovječnosti i neizvještačenosti i u istinskoj vezi sa životom prirode. Nema u njima ni traga od mnogobožačke mitologije. U tužbalicama i žalopojkama za umrlim može se naći samo religiozna simbolika hrišćanstva.

571. ПОГОДИН, АЛЕКСАНДАР. *Руске билине и њихово изучавање.* Мисао, 1931, књ. XXXV, св. 1. и 2, 41—58.

Rad A.P. ima za cilj da iznese »najglavnije poteze iz istorije sakupljanja i izučavanja bilina«. Autor govori najprije o radu Vsevoloda Milera, koji je pokušao da u ruskim istorijskim spomenicima nađe tragove narodnog epa. Ep nije mogao da postoji prije XI vijeka, pošto ni ruski narod kao cjelina nije postojao prije tog vremena. Kada se stvarao pojam o jedinstvu ruskih zemalja, počele su se za njega vezivati i legende, koje su pamtili prvi ljetopisci, — ove legende su se odnosile na prve knezove iz doma Rurika. Još na samom početku ruskog ljetopisa nailazimo na priče o knezu Olegu, knjeginji Olgi i knezu Igoru. Kasnije je narodni ep sačuvao uspomenu na velikog kneza Vladimira Kijevskog Svetog i njegovu družinu bogatira. U narodnom epu ovaj knez je izgubio svoja individualna istorijska obilježja i pretvorio se u jednu od tipoloških centralnih figura kakvih ima u svakom narodnom epu. Postojanje družinske poezije dokazuje i *Slovo o polku Igorovu,* u kome se već ogleda ustanovljena poetska tradicija. Tu su već izvjesni epiteti, poetske slike, upoređenja, obraćanja i drugi literarni maniri, poznati i u kasnijim bilinama. Odatle i hipoteza da je epski ciklus o Vladimiru ponikao još u XI vijeku, to-

ANU BiH АНУ БиХ

jest naskoro poslije njegove smrti. Iz starih vremena datira i drugi jedan ciklus — onaj o borbama ruskog naroda sa nomadskim narodom Polovcima, koji su još od 1601. godine pustošili ruske zemlje. U vezi sa tom borbom još rani ljetopisni zapisi pominju tadašnjeg kneza Vladimira Monomaha. Oko ove istorijske ličnosti isplele su se legende, tako da se i on pretvorio u tipičan obrazac herojskog zaštitnika rodne zemlje. U svom preobraćanju Vladimir Monomah se slio sa poetskim obrascem Vladimira Svetog i kao rezultat toga dobijen je ciklus bilina o Vladimiru »jarkom sunašcu« i njegovim bogatirima. Sem ovog ciklusa postojao je i ciklus o knezovima zapadne Rusije, zatim nekoliko ciklusa o novgorodskim junacima i bogatirima. Ispitivanje istorijskog značaja imena junaka koji se pominju u bilinama neprekidno otkriva drevne izvore bilinskog stvaranja, ali i vrlo ćudljivo povezivanje različitih sižea sa imenima ličnosti.

U starim spomenicima ruske istorije nalazi se i čitav niz ukazivanja i podataka o tome da je ruski narod imao pjesme i obrede vezane sa praznicima i raznim događajima iz života. Sveštenstvo je u njima gledalo ostatke mnogoboštva i odnosilo se krajnje negativno prema tim pojavama. Uz ove pjesme i igre vezana je pojava skomoroha, a tragovi njihovih djelovanja nalaze se u spomenicima još iz XI vijeka. Mnogo kasnije, krajem XVI i početkom XVII vijeka, skomorosi su pjevali i biline. Kad su izgnani iz moskovskih i srednjoruskih zemalja, našli su utočište na zabačenom i siromašnom ruskom sjeveru. Tu je ruska epika i našla najbolje uslove za svoje očuvanje, umjetnost skomoroha tu je prenesena na hiljade slušalaca i živjela dalje predavana od pokoljenja pokoljenju. Tako se desilo da je bilinsko bogatstvo, u vrijeme kad se započelo sa sakupljanjem narodnog blaga, nađeno upravo na sjeveru Rusije.

Prvi zapisi ruskih bilina potiču iz XVII vijeka, a nađeni su u rukopisnim zbornicima najrazličitijih sadržaja. Ove zapise objavljuju Tihonravov i Vsevolod Miler 1894. godine. Polovinom XVIII vijeka Kirša Danilov je sastavio već cio zbornik bilina, koji je objavljen tek 1804. godine. Autor daje pregled daljeg rada na sakupljanju i izučavanju bilina i pominje djelatnost P. V. Kirjejevskog, Ribnikova, Giljferdinga i nekih manje poznatih sakupljača.

Biline su svoje ime dobile u nauci; narod ih zove starinama. Savremeni ispitivači njihove junake dijele na dvije grupe: starije i mlađe bogatire. Kao stariji javljaju se Svetogor, Mikula Seljaninovič i Voljga Svetoslavovič. Autor iznosi ukratko osnovno iz sižea o ovim junacima, a zatim, na isti način, govori o grupi mlađih bogatira: Ilji Muromecu, Dobrinji Nikitiču, Aljoši Popoviču. On povlači razliku između kijevskih i novgorodskih junaka bilina, od kojih su najvažniji Sadko i Vasilije Buslajevič.

Na kraju studije P. ukratko govori o pokušajima objašnjavanja fenomena bilina. Najuspešnije ih je ispitivao Aleksandar Veselovski. Zahvaljujući upravo njegovim naporima, jasno je da se epska poezija jednog naroda može ispitivati tek ako se zna i njegova istorija, njegov politički i ekonomski život, njegova pismenost i literatura. Objektivnom ispitivanju sredine u kojoj su postajale biline. treba dodati i ispitivanje međunarodnih sižea koji su našli mjesto u narodnoj epici.

572. ПОГОДИН, АЛЕКСАНДАР. *Источни и северни фински народи и њихова поезија.* Мисао, 1931, књ. XXXV, св. 7. и 8, 430—448.

Osim zapadnih Finaca — Karelaca i Estonaca — u Rusiji živi još nekoliko finskih plemena koja govore srodnim, a ipak različitim jezicima. Ta plemena se dijele na istočne Fince (Mordovce i Čeremise) i sjeverne (Zirjane, Votjake i Permjake). P. govori o političkoj i kulturnoj istoriji ovih plemena i o njihovoj primitivnoj religiji, koju karakteriše: poštovanje predaka, bogova-pokrovitelja, animizam, antropomorfizam, fetišizam. Ostaci mnogoboštva izmiješani su kod njih sa hrišćanskim obredima i vjerovanjima.

Kad je riječ o ispitivanju narodne poezije Finaca u Rusiji, treba naglasiti da su ispitivanja koja su vršili Rusi značajnija od finskih. Krajem XIX vijeka kazanski profesor Smirnov pokušao je dati sintezu svega što je do tada bilo sakupljeno i proučeno iz oblasti folklora istočnih i sjevernih Finaca.

P. govori o osobinama poezije ovih naroda. Njihove pjesme nemaju elemenata krupnog nacionalnog epa, kao što je, na primjer, *Kalevala* zapadnih Finaca. Njima nije poznato ni bilinsko stvaranje, ni narodna lirika kakvu nalazimo kod naroda stare i složene kulture, na primjer kod Velikorusa. Kad se proučava njihova poezija, nailazi se na sam izvor narodnog stvaranja i na mogućnost da se prati kako se formira najprimitivnije izražavanje osjećanja jednog čovjeka ili jedne čitave grupe ljudi, plemena. Karakteristično je da nema razlika između pjesničkog stvaranja Mordovaca, Zirjanaca ili Čeremisa. P. smatra da je, zato, dovoljno zadržati se na mordovskim narodnim umotvorinama. Šahmatov je 1910. godine izdao *Mordovski etnografski zbornik,* u kome je objavljeno nekoliko desetina zapisanih pjesama. Zahvaljujući tom materijalu i njegovim propratnim bilješkama, poznati su oblici mordovske narodne poezije. Preovlađuje tip pjesama koje stoje na granici između epike i lirike: pjesma govori o nekom tipičnom slučaju, tako da lice koje nju pjeva može lako da je primijeni nas voj sopstveni život. Karakteristika ove poezije jeste i njena neobična prozaičnost i bliskost događajima: stvarni događaj saopštava se bez ikakvog osjećanja potrebe da se u to saopštavanje unese ma kakav elemenat mašte, saosjećanja prema ličnostima koje u njima sudjeluju i slično. Pjesma zapravo veoma monotono ponavlja nekoliko motiva iz svagdašnjeg života. Spokojno i objektivno se iznose događaji, stanja i pojave i taj oblik lirsko-epskih proizvoda, odavno izumro u poeziji kulturno razvijenijih naroda, spada vjerovatno u one literarne pojave u kojima se ogleda sam početak književnosti čovječanstva. P. iznosi sadržaj nekoliko pjesama, od onih koje je zapisao Šahmatov, i konstatuje da sve one imaju isti karakter kratkih balada sa vrlo dubokim i tragičnim sadržajem.

573. ПОГОДИН, АЛЕКСАНДАР. *Српски превод финског народног епоса.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLVI, бр. 7, 547—550.

Prikaz prvog dijela prevoda *Kalevale* na naš jezik od Ivana S. Šajkovića, objavljenog u Helsinkiju 1935. godine. Prevod sadrži prvih dvadeset i pet pjesama, runa. U predgovoru je Šajković govorio o epu i o naučnom istraživanju vezanom za njega. On je vrlo rezervisan prema teorijama o porijeklu epa; P. smatra, međutim, da je nauka dosta tačno odredila mjesto i približno vrijeme postanka runa, od kojih je tek u Lenrotovoj obradi nastala cjelina epa. Šajković tvrdi: »za sve dosada postojeće hipoteze i teorije o porijeklu i postojanju *Kalevale* nema, niti može imati, apsolutnih dokaza«. On se zalaže za estetsku analizu djela, a P. njoj pretpostavlja objektivno istraživanje — komparativnu, istorijsku, filološku analizu djela. On se ne slaže ni sa Šajkovićevom ocjenom Lenrotovog sakupljačkog rada, koji Šajkoviću liči na Vukov, jednako kao što mu se čini slična i istorija našeg i finskog naroda. Za sam prevod P. kaže da je »dobar i tačan«.

574. ПОГОДИН, АЛЕКСАНДАР. *Превод „Слова Игорова".* Српски књижевни гласник, НС, 1939, књ. LVIII, бр. 6, 380—381.

Šajkovićev novi prevod *Slova* došao je u vrijeme kada je francuski naučnik — slavista Andre Mazon iznio svoju sumnju u autentičnost ovoga spomenika i hipotezu da je djelo nastalo tek u XV—XVIII vijeku kao »igra nekakvog književnog pustolova«. Prevodilac odlučno ustaje protiv ove tvrdnje i u tom nastupa jednako kao i ruski naučnici.

575. ПОПОВИЋ, ПАВЛЕ. *Радови Ђ. Поливке.* Српски књижевни гласник, 1907, књ. XVIII, бр. 2, 158. # II.

P. bilježi dva nova rada Đ. Polivke, koji se inače veoma mnogo bavio izučavanjem narodnih pripovijedaka, njihovih paralela i sličnosti. Prvi Polivkin referat odnosi se na pripovijetke sjevernih Slovena koje je izdao Fridrih Lorenc *(Slovinzische Texte,* 1906), a objavljen je u *Zeitschrift des Vereins f. Volkskunde in Berlin,* 1906, str. 4. Drugi referat se tiče zbirke A. Atanasjeva u prevodu Ane Majer *(Russische Volksmärchen,* 1906), a izašao je u Jagićevu *Arhivu* (II i III sv. za 1907).

P. pominje još jedan Polivkin referat u *Arhivu* — zbirci poslovica Rusina koju je skupio i izdao Ivan Franko.

576. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *А. Н. Атанасијев: Руске народне приче за децу, превео Драг. Михајловић, Загреб...* Српски књижевни гласник, НС, 1925, књ. XV, бр. 6, 478—479. # Ј. П.

Bilješka o izlasku iz štampe zbirke od osamnaest priča. Neke od njih su veoma slične našim narodnim pripovijetkama, »ali nemaju one lepote kojima se odlikuju najbolje priče iz Vukove zbirke«. Sve nisu čisto ruskog porijekla, nego ih ima i opšteslovenskih ili indoevropskih.

577. ПРОДАНОВИЋ, ЈАША М. *Contes slovaques, traduits par Ivan et Henri d' Armentières — Genève, 1926.* Српски књижевни гласник, НС, 1926, књ. XVIII, бр. 4, 312—314.

Osvrt na zbirku od jedanaest slovačkih narodnih pripovijedaka. Za neke od ovih priča: *Dvanaest meseci, Vitiazko, Tri sua, Matai, Medved i komarac, Ogrtač od mišje kože, Seljak Svenči, Tri limuna* — autor prikaza pronalazi motive koji su zajednički sa našim narodnim pripovijetkama ili pjesmama.

578. САХАЊОВ, ВСЕВОЛОД. *Руске народне скаске у новом издању: Фолклор, Директор И. М. Соколов. Скаске и предања северног краја. Забележила, увод написала и коментаром снабдела И. В. Карнаухова. Изд. »Академиа« Москва—Ленинград 1934.* Српски књижевни гласник, НС, 1935, књ. XLIV, бр. 1, 85—86. # Вс. Сахањов (Праг)

Karnauhova u uvodu tvrdi da je zadatak savremene folkloristike u tome da se svestrano i detaljno prouči skaska sa sociološkog gledišta i sa gledišta njenog ideološkog uticaja; tako njena knjiga treba da prikaže narodne umotvorine u specifično klasnoj svjetlosti. Prikazivač nalazi da klasifikacija građe ne odgovara samoj građi, ne proizilazi iz njene suštine. U većem dijelu građa i nije nova, objavljivana je i u ranijim izdanjima. Zabilježena na selu ponovo, poslije revolucije, ona pokazuje iste osobine sa starom ruskom skaskom. Novost u zbirci predstavljaju skaske koje je Karnauhova zabilježila od djece. Direktor edicije Sokolov pokušao je da u zbirci izdvoji ciklus sa tendencijom »protiv eksploatatorskih grupa pređašnjeg vremena«. Prikazivač smatra da je to u ovakvoj građi nemoguće a i nepotrebno utoliko što ne postoje u njoj priče koje su u cjelini satirične.

579. ВУЛИЋ, Н. *Vesellin Tschajkanovitsch, Quaestionum paroemiographicarum capita selecta...* Српски књижевни гласник, 1908, књ. XX, бр. 11, 874—875.

Prikaz doktorske disertacije V. Čajkanovića, koja se bavi antičkim paremiografima (sakupljačima poslovica). U prvom poglavlju Čajkanović potkrepljuje novim dokazima mišljenje profesora Kruzija da su izvjesni dijelovi jedne starogrčke zbirke poslovica (Zenobijeve) uzeti iz paremiografa Demona i Aristofana. Zatim dijeli te poslovice u nekoliko grupa, različitih po sadržini, jeziku i piscima.

580. *ВУЛИЋ, НИКОЛА. Омир.* Мисао, 1923, књ. XIII, св. 4, 1501—1508; св. 5, 1564—1571; св. 6, 1658—1664; св. 7; 1730—1733.

Povodom takozvanog homerskog pitanja V. tvrdi sljedeće: *Ilijada* i *Odiseja* pripadaju narodnoj poeziji; njih nije ispjevao jedan pjesnik,

već su sastavljene iz izvjesnog broja pjesama koje su prvobitno bile nezavisne i samostalne. Jedan od glavnih dokaza za to mišljenje jesu protivurječnosti u ovim djelima — u njima se često o jednom događaju pjeva na dva sasvim različita načina.

Analizirajući *Ilijadu* i *Odiseju*, V. govori o načinu kako su u njima data ljubavna osjećanja, kako su opisani ženski likovi i ocrtana njihova psihologija, kako su opisani prizori iz života i iz prirode. Najviše sličnosti između ovih spjevova i naših pjesama V. nalazi u opisima junačkih bojeva. Zajedničku crtu sa našom narodnom poezijom vidi on i u Homerovoj sklonosti ka gospodstvu i bogatstvu, sjaju i raskoši.

Ilijada je, kaže V., ratna epopeja, *Odiseja* je roman. U *Odiseji* se prikazuju romantični doživljaji Odisejevi i daje se slika svakodnevnog života. U oba spjeva filozofija i moral su prosti, ali prirodni i razumni, a humor u njima je vedar i prefinjen. Ono što ih u najvećoj mjeri čini savršenom poezijom jeste duboka osjećajnost, a zatim njihova spoljašnja forma. Jezik im je čist i krepak, obilan i živahan; mnogobrojne pjesničke figure čine ga otmjenim, duhovitim i kitnjastim. V. posebno govori o stalnim epitetima i poređenjima u *Ilijadi* i *Odiseji*.

581. ЖИВАНОВИЋ, ЈЕРЕМИЈА. *Romanische Meistererzähler herausgegeben von Dr. Friedrich S. Krauss. I Band. Die hundert alten Erzählungen. Deutsch von Jakob Urlich. Leipzig 1905...* Српски књижевни гласник, 1905, књ. XV, бр. 3, 220—227.

Prva sveska zbornika *Romanische Meistererzähler*, koju je priredio F. Kraus a na njemački preveo i predgovor napisao J. Ulrih, »pružila je mogućnosti i širem čitalačkom krugu, da se upozna sa jednom starom pripovedačkom zbirkom, u kojoj je mnogo motiva što su, ili nepromenjeni ili sa nešto izmene, doprli i do naših pripovedaka«.

Pišući predgovor njemačkom prevodu ove stare romanske zbirke, Ulrih govori o značajnijim pripovjedačkim zbornicima starih vremena: na prvom mjestu pominje latinsku zbirku iz 13. v. *Disciplina clericalis* P. Alfonsa, koja je prevedena i na starofrancuski. Zahvaljujući činjenici da je Ulrih opširno prepričao sadržaj mnogih priča iz ovog zbornika, Ž. nalazi da su neki motivi starih romanskih pripovijedaka identični sa motivima u našim narodnim pričama.

Najbolje priče ovog srednjovjekovnog zbornika unesene su u najpoznatiji »magacin evropske novelistike« — *u Gesta Romanorum*, koja ima dvije verzije: englesku (stariju) i kontinentalnu. Obje su nastale krajem 13. ili 14. v., a uskoro poslije nastanka prevedene na njemački i francuski. I u ovoj velikoj zbirci — piše Ž. — ima mnoštvo pojedinosti koje se nalaze i u našim narodnim pričama.

Pisac predgovora prve sveske zbornika *Romanische Meistererzähler* pominje, zatim, španski zbirku Don Huana Manuela (1282—1349) *El libro de los enxiemplos del conde Lucanoret de patronio*, u kojoj

su sakupljene bajke, basne, anegdote i novele, od kojih mnoge »imaju svojih inačica u srpskoj folklori«. Na kraju govori o zbirci *Cento Novelle*, koja je sačuvana u više rukopisa, a najbolji je Gualteruzzis-ov tekst s kraja 13. v. (objavljen u Bolonji 1525).

Ž. ističe da će ova Krausova knjiga najviše interesirati srpsku publiku stoga što u njoj ima dosta jednakih ili sličnih crta sa onima u našim narodnim pričama. On ukazuje na »krupnija podudaranja«: priča pod brojem 14. u zbirci ista je kao Vrčevićeva priča br. 75. i Vukova *Kaluđer i đak;* priča br. 111. ima isti motiv kao Vukova *Dobra djela ne propadaju,* itd.

ANU BiH АНУ БиХ

ANU
ВіН
АНУ
БиХ

INDEKSI

ANU
ВіН
АНУ
БиХ

INDEKS IMENA

Abramović Marija 466
Agapije 324
Agatonović Radoslav 211
Ahil 144
Ajkune djevojka 558
Alačević Ante Franjin 172, 179
Alačević Mirko 179
Albanci, Arbanasi 75, 364, 558
Aleksandar Veliki 540
Aleksić Agata 474
Aleksić Dimitrije 70, 370
Alfonsi Petrus 581
Alil 360
Alimpić Dobrivoje 324
Ambrozović Ivan 418
Andrić Nikola 172, 179, 259, 364, 403, 486
Angelov Božan 550
Antula Nikola 349, 551
Anjenkov P. V. 284
Apelius 393
Apendini Frančesko (Francesco Maria Apoendini) 177, 246
Arianit Angelina 193
Arianit Đorđe 193
Arianit Goisava 193
Arianit Marija 193
Aristofan 579
Arjun, Ardžun 144, 546
Arnaudov Mihail 541
Arnaut Osmani 558
Arnautović Aleksandar 107, 241, 242, 243, 244
Arne Anti (Antti Aarne) 341
Aršant 291
Atanasijević Ksenija 108
Atanasjev A. N. 575, 576
Atinjani 507
Avril Adolf (Avril Adolphe d') 213, 243
Babić Anđa 467
Babić Jovan 48, 327
Babler Oto František (Otto František Babler) 232
Baja-Džira 363
Bajron (Byron George Gordon) 137
Bakić Pavle 189
Bakotić Lujo 245
Balantajn Džems (James Ballantyne) 219
Balentić Stefan 189
Ban Matija 213
Banašević Nikola 42, 73, 78, 106, 158, 291, 293, 294, 299, 300, 301, 303, 324
Banić Filip 445
Banović Strahinja 103, 109, 118, 144, 283, 302
Barić Henrik 109
Barle Janko 461
Bašagić Safvet-beg 484
Bašić Maša 459
Bauring Džon (John Bowring) 159, 264, 278, 281, 282
Bavorovski Viktor 257
Beginova Anica 486
Begović Nikola 70
Bejkn Leonard (Leonard Bacon) 272
Beker Valtazar (Balthasar Bekker) 278
Beking Gustav (Gustav Wilhelm Becking) 208
Bekri-Mujo 556
Bela Janka 558
Beličić Katica 464
Belić Aleksandar 91
Belmužević Miloš 189

ANU BiH АНУ БиХ

Belok S. L. (Louise Swanton Belloc) 278, 281, 282
Benešić Julije 259
Benfej Teodor (Theodor Benfey) 341
Benković Ružica 463
Berg Nikolaj Vasiljevič 283
Berneker Erih (Erich Bernecker) 133, 176
Besarović Niko 201
Betoven Ludvig (Ludvig Beethoven) 510, 531
Biberče 351
Biher Karl (Karl Bücher) 528
Birger Gotfrid August (Gottfried August Bürger) 403
Bišon Žan Aleksandar (Jean — Alexandre Buchon) 296
Blagajić Kamilo 107
Blak Džordž F. (George F. Black) 387
Blažinčić Vid 30, 435, 437, 443
Bodulić Ljutovid 246, 247, 377, 392
Boeti Hektor 399
Bogišić Baltazar, Valtazar 70, 97, 176, 177, 182, 206, 258, 299, 300
Bogorodica 352, 445
Bogosavljević Dušan 475
Bojičić Alija 176
Bojić Svetozar 359
Bokačo Đovani (Giovanni Boccaccio) 262
Bolani Dojčin 161
Bolta Johanes (Johannes Bolta) 341, 384
Bosak Roza 465
Bosiljka 478
Bošković Stevan 70
Bošković Stojan 213
Bov od Antone 300
Božić Radič 189
Božović Grigorije 111
Braćolini Pođo (Poggio Bracciolini) 266, 393
Branković Jovan, despot 189
Branković Lazar 201
Branković Vuk 169, 197, 291
Brankovići 144, 157, 176, 304
Bratić Tomo A. 504
Bratonožići 364
Braun Maksimilijan (Maximilian Braun) 239, 268
Brier Derivo Marko (Marc Bruère-Desrivaux) 177
Brlić J. 341
Brodarić Marica 456, 457
Brođinski Kazimir (Kazimir Brodzinski) 257, 259
Brunhilda 249
Bud Tit 554
Budalina Tale 135
Budimir Milan 153
Budimirović Dušan 248
Budmani Petar 206
Bugarin, Bugari 160, 183, 206, 246, 477, 513
Bugarin Pero 477
Bugarinović Milan 70
Bukvić Katica 454
Bulver-Liton Edvard Robert (Edward Robert Bulwer-Lyton) pseud. Oven Meredit (Owen Meredith) 159 276
Bunjevac, Bunjevci 235, 332, 333, 376, 430, 432, 434, 441, 492, 514
Burijan Vaclav 158, 257
Buslajev, Buslajevič Vasilij 571
Bušetić Todor M. 70, 91, 420, 526

Caharije Teodor 341
Car Marko 289
Cegnar Fran 121
Cerović Stojan 364, 388
Cesarić Dobriša 433
Ciganin, Cigani 75, 122, 343, 353, 360, 369, 385, 386, 387
Crepović Nikola 189
Crneković Roza 449
Crni Arapin 134, 149
Crnko Marica 474
Crnogorac, Crnogorci 326, 362, 388, 567
Crnojević Ivan, Ivan-beg 193
Crnojević Maksim 169, 249, 563
Crnojevići 144, 157
Cvijić Jovan 239, 243

Čadvik Hektor Manro (Hector Munro Chadwick) 83
Čajkanović Veselin 40, 59, 112, 153, 162, 184, 203, 204, 295, 311, 345, 350, 351, 352, 353, 358, 365, 368, 382, 397, 413, 494, 579
Čajkanović R. 400
Čakalić Ivo 446, 449, 458, 474
Čelakovski František (František Ladislav Čelakovský) 228
Čelnik Radoslav 189
Čeremisi 572
Černiševski Nikolaj Gavrilović 283
Čerkezi 50
Čezaroti Melhior (Melchiore Cesarotti) 266
Čimić Ernest 321
Čiplić Bogdan 185, 436
Čubrilović Vasa 59
Čumbelić Marin 472
Čupić Stojan 149
Čupić Nikola 11

Ćelo 351
Ćirilo 297

Ćorović Svetozar 391
Ćorović Vladimir 33, 41, 53, 59, 70, 71, 113, 114, 115, 116, 184, 185, 186, 249, 250, 251, 252, 253, 254 ,345, 354, 355, 356, 357, 359, 384, 397, 403, 552
Ćoso 351, 363
Ćuk M. 474

Ćurčić Lazar 117
Ćurčin Milan 156, 206, 212, 216, 242, 296

Dalmatinci 290
Daničić Đuro 341
Danilo vladika 157
Danilov Kirša 571
Dante Aligieri (Alighieri Dante) 118, 173
Davidović S. N. 70
Deli-Marko 79
Delić Dragan 435, 437
Demon 579
Depen Ž. B. (Georges Bernard Depping) 265
Desnica Boško 187
Deželić Đuro 445, 458, 463
Dimitrijević Ivan R. 113, 119
Dimitrijević Stevan M. 53
Dincer H. (Düntzer H.) 206
Divković Matija 399
Dizdarević Meho 135
Dobrila 444
Dobronić Antun 518, 533
Dobrosavljević Bogdan 399
Dobrsavljević Radovan 355
Dojčević Vuk 363
Domentijan 192
Domnjak Božo 88
Došen Vid 418
Došlić Eva 458
Dozon Ogist (Louis-Auguste-Henri Dozon) 243, 276
Dragović-Đuričković Đorđije M. 70, 129
Dragutinović Mirko 553
Dučić Nićifor 213
Dukljanin 348
Dulić Veco 358
Dumbović Tonka 470, 472
Dušan, car 79, 98, 188, 507
Dvoržak Antonji (Antonin Dvoržak) 533

Džaković Stana 438
Džaković Vukoman 438
Džeto Bašo Halil 558
Džeto Bašo Muji 558
Džonić Uroš 53, 120, 121, 185

Đakon Ignjatije 268
Đapo Perica 463
Đelmiš Julka 441
Đemo Brđanin 21
Đerzelez Alija 135, 357
Đivanović Niko 53
Đorđe 113
Đorđe Amastridski 126
Đorđević-Malagurski Mara 441
Đorđević P. P. 91
Đorđević Tihomir R., psued dr Trđić 10, 12, 42, 44, 47, 50, 59, 73, 75, 122, 123, 124, 125, 201, 209, 210, 253, 262, 288, 343, 353, 358, 359, 360, 369, 378, 385, 386, 387, 393, 394, 395, 414, 415, 495, 496, 447, 498, 502, 528, 540, 555, 556, 557
Đorđević Vladimir R. 509, 512, 513, 529
Đorđić Ignjat 280
Đukić Trifun 127, 128, 364, 439
Đurđe Smederevac 193
Đurđević Stevan 193
Đurić Miloš 116, 205, 440, 478
Đurić Spasoje 355
Đurić Vojislav 476
Đurović Dimitrije P. 182, 188, 202, 421

Ekerman Johan (Johann Peter Eckermann) 212, 255
Eksten Ferdinand (Ferdinand, baron d' Eckstein) 265, 278
Englezi 233, 304
Erdedi, grofica 531
Erdedi Nikola 168
Erdeljanović Jovan 129, 214, 361, 362, 430
Erjavec Fran 338, 543
Ero 363
Esterhazi, grof 531
Estonci 572
Ezop 157, 336, 393

Fater Johan (Johann Severin Vater) 260
Fedar 336
Federiči Kamilo (Camillo Federici) 266
Fekete Irena 256
Ferari-Kupili Đuzepe (Giuseppe Ferrari-Cupilli) 187
Fialka M. 228
Fidler H. G. (H. G. Fiedler) 277
Filipović Ivan 13
Filipović Milenko S. 130
Filon Ogisten 224
Finci 304, 572
Fišta Filip 558

ANU BiH АНУ БиХ

Fitger Artur 248
Flore Pavel 160
Florentinka 98
Forijel Klod (Claude Fauriel) 265, 278, 296
Forster-Bovill W. B. 381
Fortis Alberto 156, 228, 246, 266, 277, 278, 280, 281, 282
Forundžić Stana 452
Francuzi 265, 280, 284, 304
Franić Reza 474
Frankl Ludvig August (Ludwig August Frankl) 156, 217
Franko Ivan 575
Frankopan Krsto 82
Franješević Reza 454
Funk-Brentano Franc (Frantz Funck-Brentano) 160, 244

Gaj Velimir 443
Gale Ž. B. (J. B. Galley) 265, 296
Galijaš 7
Gančić Dragoljub 260
Ganelon 304, 567
Gavran kapetan 145
Gavrilović Andra 85, 114, 126, 182, 309, 323, 330, 331, 403
Gavrilović Mihailo 297
Gec Leopold Karl (Leopold Karl Götz) 230, 237, 238
Georgijević Krešimir 131, 132, 257, 258, 259, 302, 562
Gerhard Vilhelm (Wilhelm Gerhard) 109, 156, 158, 236, 256, 278, 281
Gerland G. 295
Germani 297
Gete Johan Volfgang (Johann Wolfgang von Goethe) 104, 109, 137, 145, 156, 157, 170, 206, 212, 216, 228, 233, 236, 242, 255, 260, 266, 271, 277, 278, 280, 281, 285, 286
Gezeman Gerhard (Gerhard Gesemann) 35, 42, 73, 76, 92, 106, 112, 133 ,158, 168, 176, 200, 236, 239, 253, 254, 256, 257, 259, 264, 270, 287, 288, 296, 364, 383, 388, 390
Gilgameš 295, 545
Giljferding Aleksandr Feodorovič 571
Gize Fridrih (Friedrich Giese) 556
Glavić Baldo Melkov 70, 486
Gligorijević Andra 370, 400
Glišić Milovan 70, 371
Glušac Vaso 53, 59
Gluščević Mićo 84
Gojko 118
Goleniščev Kutuzov Ilija 134
Gostioničar August 519
Gradnik Alojzije 312
Granić Miho 413
Grbčić Marijan 464
Grčić Stjepan 45, 88
Grđić-Bjelokosić Luka 70, 359, 370, 504
Greber Karl (Karl Groeber) 394
Gregoar Anri (Henri Grégoire) 303
Grgec Petar 88, 135
Grifini Umberta (Umberta Griffini) 215, 269
Grim, braća (Jakob i Wilhelm Grimm) 94, 137, 156, 157, 170, 236, 256, 260, 271, 295, 296, 341, 384
Grinšilds Džon Bojd (John Boyd Greenshields) 277
Grk, Grkinja, Grci 265, 297
Gropa Župan 190
Gruden S. 531
Gruičić Karlo 463
Gruičić Rozalija 463
Gundulić Ivan 280
Gunić Anka 467
Gurzaković Dule Nelo 360

Habdelić Juraj 404
Hadžiomerspahić Esad 70
Hadži-Ristić Kosta 484
Hageni 304
Hajdn Jozef (Joseph Haydn) 510, 531
Hajduk Veljko 17
Hajms Vilhelm (Wilhelm Heims) 539
Haksthauzen Verner (Werner Haxthausen) 296
Halanski Mihail Georgijevič 182, 188, 357
Han Johan Georg (Johann Georg Hahn) 122
Hanka Vaclav 251
Handžeković Mato 326
Hasan paša 126, 149
Hasanaga 131
Hasanaginica 131, 158, 278
Hatadi Katarina 456
Haufen Volfgang (Wolfgang Hauffen) 287
Hektorović Petar 82, 85
Helanik 553
Heleni 205
Herc Vilhelm (Wilhelm Hertz) 341
Herceg Stjepan 430
Herder Johan (Johan Gottfried Herder) 156, 170, 206, 216, 278, 280, 281
Herkul 260
Herman A. (A. Hörmann) 386
Herman Kosta (Constantin Hörmann) 70, 135, 241
Hmeljnicki Bogdan 336
Hodžko Aleksander (Aleksander Chodzko) 274

Holinšed Rafael (Raphael Holinshed) 399
Homer, Omir 528, 553, 580
Horacije 177
Horvat Kristina 465
Horvat Tereza 463
Hrnjičići braća, Mujo i Alil 135
Hrvati 170, 238, 246, 368, 461, 468, 531, 536
Hudec Ivan 228

Igo Viktor (Victor Hugo) 145
Igor, knez 571
Ihnilat 157
Ilanković Nikola 441
Ilešić Fran 308
Ilić Luka Oriovčanin 258
Ilić Milan 363
Ilić Vojislav 154
Ilirci 280
Iranci 304
Isus Hristos 197, 198, 341, 352, 444, 451, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 466, 467, 468, 469, 473, 474, 553, 559
Italijani 507
Iter-Petar 363
Ivan Grozni 567
Ivančević Petar 70
Ivančić Ljubica 471
Ivanović J. F. 503
Ivezić Gerasim 261, 262, 263
Ivić Aleksa 42, 189
Izabela Austrijska 490

Jablan Vido 364
Jacimirski Aleksandr Ivanovič 290
Jagić Vatroslav 81, 182, 188, 206, 324, 355, 377, 384, 400, 575
Jakob Tereza, Talvj (Therese Albertine Luise von Jakob) 156, 170, 236, 249, 256, 257, 260, 264, 271
Jakobson Roman 106, 158
Jakšić Anđelija 243
Jakšić Dmitar 189
Jakšić Stefan (Bogdan, Todor) 189
Jakšići 144, 430
Janko vojvoda 133
Jankov G. 557
Jankov Jelena 557
Janković Antonija 187
Janković Danica S. 516, 520, 521, 522
Janković Dragomir M. 136
Janković Ljub. V. 499
Janković Ljubica S. 516, 523, 524, 525
Janković Stojan 135, 187
Janković Vinka 187
Japanci 134
Jastrebov Ivan Stepanovič 70, 258, 513
Jazedžija Salih 201
Jazvo Ljubica 467
Jelačković Mujo 176
Jelena, kraljica 348
Jelić Ilija M. 130
Jelić Stanko 42, 137, 325
Jelisavka, carica 134
Jelušić Vid 471
Jerina 348
Jevreji, Židovi 378, 450, 459, 465, 507
Jevrosima Majka 118
Jevtić Pavle 546, 559, 560
Jireček Jozef (Josef Jireček) 191
Jocov Boris 542
Joksimović Božo 500, 526
Jonke Ljudevit 132
Jovan, despot 189
Jovan Nenad, car 189
Jovani 558
Jovanović Jovan Zmaj 349, 371
Jovanović Vojislav M. 31, 139, 219, 220, 224, 225, 264, 265, 266, 284, 296, 298, 310, 322, 351, 365, 382
Jovanovići braća, Pavle i Kamenko 13
Jovo 477
Juda 197
Jugosloveni 83, 303
Jugović Bogdan 144, 176
Jukić Ivan Franjo 70, 87, 122, 143
Junker Vilhelm (Wilhelm Junker) 401
Jure 113
Jurišić Janko 302
Juruci, Konjari 556
Južni Slaveni 134, 188, 222, 380, 478, 531, 542
Južnosrbijanci 490

Kačić Miošić Andrija 113, 266, 278, 288, 528
Kaica Radonja 176
Kalvi Bartolomeo (Bartolomeo Calvi) 246, 275
Kamara 305
Kanavelić Petar 505
Kantakuzen Jovan 79, 300
Kaper Zigfrid (Siegfried Kapper) 156, 213, 236, 267, 271
Kapidan T. (T. Capidan) 153
Karadžić Jeremija Obradović 354, 355
Karadžić-Vukmanović Mina 217
Karadžić Stefanović Vuk 36, 40, 48, 53, 70, 80, 89, 90, 91, 94, 100, 104, 107, 109, 115, 120, 121, 122,

126, 127, 129, 132, 133 ,135, 138, 143, 147, 149, 150, 154, 160, 167, 169, 172, 179, 190, 191, 193, 200, 202, 216, 217, 226, 228, 234, 249, 251, 253, 258, 260, 264, 265, 271, 272, 278, 282, 296, 312, 313, 327, 328, 333, 336, 341, 344, 350, 352, 355, 356, 359, 367, 370, 389, 392, 397, 399, 404, 412, 436, 475, 477, 478, 487, 534, 535, 538, 551, 552, 573, 576, 581
Karadorđe, Petrović Đorđe 90, 115, 149, 157, 180
Karađorđevići 134
Karelci 572
Karić Vladimir 528
Karlović Ivan 176
Karlović Matij 374
Karnauhova I. V. 578
Kartožan N. (N. Cartojan) 540
Kasandrić Petar 245, 246, 273, 275
Kasem Radojica 558
Kasović-Cvijić Antonija 487
Kašiković Tankosava 402
Katarina 444
Katu 246
Kazimir Jan 336
Kejtli (T. Keightley) 298
Kelemina Jakob 313, 366
Keler Rajnhold (Reinhold Köhler) 370, 384
Kirjejevski Pjotr Vasiljevič 571
Kiselinović Đorđe J. 342, 513
Kitanović Veljan 392
Kjudina Jakov (Giacomo Chiudina) 245
Klarić 374
Kloson Ernest (Ernest Closson) 513, 537
Ključevskij Vasilij Osipovič 304
Knežević Ivo, knez Ivo od Semberije 186
Knežević Mil. V. 441
Kocbek Fran 341, 345
Kocrka Marica 464
Komljen barjaktar 135
Kon Geca 372
Konjević Stojka 438
Konjović Petar 527, 561
Kopernjicki Isidor 259
Kopitar Jernej 89, 94, 95, 100, 120, 296, 534, 551
Kordunaš Manojlo 110, 258, 365, 370, 382
Korolija Mirko 102
Korvin Matija 246, 275
Kosken Emanuel 341
Kosomarov N. 336
Kosovka djevojka 169
Kostić Aleksandar Đ. 138
Kostić Dragutin 59, 72, 73, 77, 79, 139, 153, 160, 190, 191, 192, 193, 268, 293, 294, 299, 300, 301, 302, 322, 388, 442
Kostić Laza 173, 249
Kostić Petar 111
Kovačević Božidar 141, 303
Kovačević Gavrilo 180
Kovačević Marijan 444, 447
Kovijanić Risto 194
Kozak Ferdo 366
Kralj Agata 465
Kraljević Marko 20, 21, 23, 79, 80, 85, 117, 119, 133, 144, 147, 157, 161, 169, 171, 176, 183, 184, 188, 190, 193, 194, 195, 222, 246, 260, 267, 275, 289, 290, 292, 300, 304, 341, 351, 357, 430, 441, 542, 564
Krasić Vladimir 70, 258, 350, 351, 355, 365, 382, 399
Kraus Fridrih (Friedrich Krauss) 70, 122, 241, 261, 262, 263, 380, 385, 386, 393, 581
Krejči Jan 271
Krek Gregor 95
Kriljanović grof 282
Krišna, Kršna, bog 546, 559
Krištof Nada 463
Kron Karle 122, 568
Krstić Br. 73
Krstonošić Petar 25
Kršić Jovan 142, 193
Kruzije (Crusius) 579
Ksenon 553
Kuba Ludvig, Ljudevit 518, 536
Kuče 364
Kuhač Franjo Ksaver 461, 468, 487, 510, 518, 527, 531
Kukić Nikola Stankov 355, 365, 382
Kukuljević Ivan 445, 450, 458, 468
Kulakovski Platon 284
Kulin kapetan 186
Kulinova ljuba 149
Kulišić Frano 269
Kun Ernest 341
Kunce Margeta 444
Kurelac Fran 82, 258, 458
Kurt Dželaludin 135, 201, 241
Kusetić Marija 463
Kušar Ivan 246, 275
Kuvelić Pava 131
Kuzani (Nicola Cusanus) 246

Lafonten žan (Jean de La Fontaine) 336
Lahner Juraj 143, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474
Lamanski Vladimir Ivanovič 214

Lamartin Alfons (Alphonse de Lamartine) 170
Lamberger 246, 275
Lang Endrju (Andrew Lang) 341
Langen Albert 388
Lapčević Dragiša 37, 335, 396, 416, 528
Lastrić Mande 463
Latini 169, 191, 303
Latinka 249
Lavrov Petar Aleksejevič 284
Lazar, knez, car 79, 81, 98, 169, 176, 194, 197, 202
Lazarević Branko 42, 144
Lazaropoljci 525
Lebeg Fileas (Philéas Lebesgue) 42, 145, 243
Leko kapetan 190
Leland Čarls (Charles Godfrey Leland) 386
Lenković Ivan 79
Lenora 351, 403
Lenrot Elijas (Elias Löhnrot) 568, 573
Leovac Marinko 84
Lesing Gothold (Gotthold Ephraim Lessing) 336
Leskovac Mladen 322
Letonci 570
Leže Luj (Louis Leger) 211, 223, 282, 297
Lisinski Vatroslav 533
Litvanci 570
Lokhart Džon (John Gibson Lockhart) 219, 264
Lončarski Vasa 370
Lorenc Fridrih (Friedrich Lorenz) 575
Lotka Fran (Fran Lhotka) 533
Lou David (David H. Low) 277, 285
Löwis of Menar August von 392
Lovrić 266
Lucerna Kamila (Camilla Lucerna) 156, 242, 249, 252, 563
Luis 219, 220

Ljacki Evgenije 562
Ljotić Dimitrije 320
Ljubovicki Stanislav 336
Ljutica Bogdan 501

Mađari 246, 275, 492
Magbet 396
Maglanović Hijacint 278, 282
Mahal Jan (Ján Máchal) 251
Majer Ana 575
Majer Karl (Karl Mayer) 238
Majka Jugovića 144
Major J. 510
Majzner Milan J. 392
Makduf 396, 399
Makedonci 160
Makferson Džems (James Macpherson) 278, 280
Mak-Riči David (David Mac Richy) 386
Malinović Marica 464
Mali Radojica 161
Manojlović Gavro 364
Manuel Huan don 581
Maraković Ljubomir 563
Maretić Tomo 114, 176, 177, 188, 190, 336, 357, 402
Marija 450, 459, 463, 465, 468, 472
Marjanović Luka 241
Marko Vitez 290
Markov Barica 473
Marković Pero 463
Marks Jozef (Josef Marx) 531
Martić Grgo fra, Ljubomir Hercegovac 70, 87, 122, 135, 143
Masan Tomislav 472
Matić Svetozar 74, 80, 146, 147, 195, 270, 475
Matić Toma 223, 282, 284
Matijas vojvoda 133
Mazon Andre (André Mazon) 574
Mažuranić Ivan 132, 170
Medenica Radosav 57, 148, 149, 200
Medenica Varvara 304
Medić Mojo 403
Međumurci 458
Melić Marica 455, 457
Merime Prosper (Prosper Merimée) 170, 223 ,225, 257, 265, 274, 278, 280, 281, 282, 284, 298
Meštrović Ivan 118, 131, 144
Metodije 297
Mickijevič Adam (Adam Miskiewicz) 145, 257, 259, 274, 278, 281, 282
Mihajlov Pančo 160
Mihaljević Georgije 418
Mijatović St. M. 91
Miklošić Fran 95, 142, 206, 266
Mikuličić Fran 365, 454
Milak Marica 473
Milanović Mihajlo 70, 110
Miler Georg (Georg Müller) 388
Miler Johanes (Johannes Müller) 156
Miler Maks (Max Müller) 341
Miler Vsevolod Fjodorovič 571
Mileusnić Sima D. 392
Milica 281
Milićević Andrija 271
Milićević Milan Đ. 352, 477
Milojević Miloje 529, 530
Milojević Miloš S. 70
Milosavljević Miloš 70
Milošević F. J. 70, 405
Milošević Milan N. 117, 151

Miloš Ohriđanin 176
Milovčić Julka 463
Milutin, ban 147
Milutinović Sava 196
Milutinović Simo 53, 70, 79, 186, 191, 256, 402
Miljanov Marko 388
Miljković Branislav 150, 151, 152, 368
Mirecki Franćišek 534
Mirković Nikola 70, 153, 564
Mirković Petar 70
Misirkov Krste N. 222
Mišković Adam 453
Mitrović Aleksandar, pseud. Osvetnik Milan 70, 402
Mitrović Jeremija D. 476
Mitrović Ljubomir 408
Mitrović 263
Mokranjac Stevan 70, 420, 500, 518, 526, 527
Mokrenski F. 73
Momčilo, vojvoda 147, 300
Mordovci 548, 572
Mori Lisijen (Lucien Maury 225
Morlaci 266, 286
Moskovljević Miloš 272
Mrnjavčevići 118, 144, 172
Muhamedanci, Muslimani 75, 225
Mujo 360
Murat II 193
Murko Matija (Mathias Murko) 94, 99, 120, 131, 142, 156, 158, 178, 234, 235, 236, 238, 239, 240, 241, 242, 250, 258
Muromec Ilja 571
Musa Kesedžija 21, 144
Musić Stevan 105, 302
Musojević Stefan 176
Musorgski Modest Petrovič 561
Mušicki Branko 70
Mušicki Lukijan 179
Muškatirović Jovan 327, 341, 418

Napoleon (Napoléon Bonaparte) 290
Nasradin hodža, Nasredin hodža, 306, 347, 363, 556
Naudorf Karl (Karl Naudorff Wilhelm) 398
Nedeljković Dušan 477, 478, 490
Negri 50
Nemanja 192, 202
Nemanjići 33, 144, 147, 157
Nenadović Matija 186
Niderle Lubor (Lubor Niederle) 125
Nijemac, Nijemci 133, 236, 246, 275, 278, 296, 304
Nikica od Rovina 24
Nikitič Dobrinja 571
Nikola, car 134
Nikolajević Konstantin 173
Nikolić Atanasije 107, 110, 355, 370
Nikolić Gligorije 70
Nikolić Lazar 70, 402
Nodje Šarl (Charles Nodier) 218, 221, 266, 278, 280, 281, 282
Nol Ludvig (Ludwig Nohl) 531
Norvid Ludvig (Ludvig Norwid) 257
Novaković Agneta 467
Novaković Grujo 176
Novaković Olga 474
Novaković Stojan 81, 98, 180, 182, 188, 213, 341, 400
Novaković Tatomir 176
Nović Joksim Otočanin 213
Novikovski 551
Novogrci 296
Nukić barjaktar 135
Nušić Branislav 186

Njegoš Petar Petrović 70, 93, 144, 170, 194, 412, 415

Obilić, Kobilić Miloš 79, 153, 176, 190, 191, 194, 291, 351
Obradović Dositej 336
Obrenbegović Jovan 169
Obrenović Jovan 179
Oden Maksim (Maxime Odin) 280
Odinjec Antoni Edvard (Antoni Edvard Odiniec) 274
Odisej 580
Ogrizović Milan 102, 228
Oleg, knez 571
Olga, kneginja 571
Orfe Leo D'(Léo D'Orfer) 243
Orhanović Stjepan M. 81, 197
Oršić Marica 463
Osian (Ossian) 279
Ostojić Mijat 177
Ostojić Tihomir 5, 13, 15, 16, 107, 338, 350
Ošćap, kozak 198

Pajo Harambaši 558
Palmotić Đono 177
Palunak V. 445
Pamučina Joanikije 328, 329, 355, 370, 399
Pandurović Sima 154
Panfil Tudor 554
Pankuk Ernestina (Ernestine Panckoucke) 278
Pantelić Miladin 417
Parela, princip 253
Paris Gaston 341

Parvesku Pompilije (Pompiliu Parvesku) 554
Pasarić Josip 179, 339
Paskoli Đovani (Giovanni Pascoli) 215
Pavićević Mićun 52, 318, 326, 345, 346, 361, 364, 383, 388, 442
Pavić Perkan Karaivan 135
Pavišić Jana 464
Pavlinović Mihovil 70, 110, 450, 459
Pavlović Dragoljub 397
Pavlović Leposlava St. 565
Pavlović Viktor 273
Peić Marko-Kukuljac 342
Pekić Petar 231
Pelegrini Ferdinando (Ferdinando Pellegrini) 246
Pepeljuga 353
Perić Konstantin 274, 566
Perić Živojin 364
Persijanci 205
Petar Veliki 567
Petković Vladimir R. 53
Petranović Bogoljub 13, 53, 70, 122, 126
Petravić Ante 42, 82, 275, 398
Petrović At. 91
Petrović Emil 161
Petrović Nikola T. 128, 152
Petrović Petar 128, 152
Petrović Petar I 180
Petrović Petar Ž. 75, 369, 379, 479, 501
Petrovići 134
Petrovski N. N. 100
Piperi 364
Pivljanin Nikolić Bajo 199
Pleše Ljubica 454, 457, 471
Plohl-Herdvigov Rikardo Ferdinando 458
Podgorica Ivo 134
Podrugović Tešan 90, 179
Pogodin Aleksandar 538, 547, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574
Polifem 353
Politeo Ivo 364
Polivka Jirži, Juraj, Đuro (Jiří Polívka) 365, 382, 384, 403, 575
Polovci 571
Poljak, Poljaci 257, 264, 274, 336
Popovič Aljoša 571
Popović Bogdan 255, 475
Popović Dušan J. 155
Popović Jovan M. 372
Popović Jovan Sterija 173, 288, 337
Popović Laza 71, 115, 198
Popović Marko S. 70
Popović Miloš L. 414
Popović Pavle 53, 59, 83, 93, 106, 114, 117, 139, 156, 157, 158, 159, 180, 272, 275, 307, 308, 324, 337, 351, 355, 370, 371, 391, 394, 395, 397, 399, 400, 401, 402, 403, 575
Popović Stefan 70
Popović Vladeta 389
Popovići M., braća 14, 113
Povića Miloš 191
Prcić Kata 489
Predaci Karlo (Carlo Predazzi) 247
Primorac Tadija 135
Prodanović Jaša M. 36, 42, 49, 59, 106, 158, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 171, 173, 259, 305, 323, 372, 422, 429, 431, 480, 481, 483, 535, 576, 577
Prohaska Dragutin 168
Prokić Dragomir 373
Pucić Medo 132
Pupin Mihajlo 59
Puškin Aleksandr Sergejevič 278, 281, 538

Rabate J. P. 243
Rački Mirko 23
Rada 564
Radanović Anđa 474
Radetić Ivan 355
Radičević Branko 170
Radičević Filip 70
Radivoje, hajduk 176
Radojčić Đorđe Sp. 404
Radojević Veljko 70, 414
Radonić Jovan 98
Radulović Jovan 328, 329
Radulović Stoja 190
Raić Blaško, Blaž 432, 434, 441
Rajaković Ugarčić Ostoja 190
Rajić Stefan 418
Rajković Đorđe 70
Rajsman (Reissmann) 531
Rakić Aleksandar 436
Rakić Marija 436
Rapel Džordž (Noyes George Rapall) 226, 272
Raško, starac 179
Rehar Radivoj 140
Relja Krilatica 190
Reljković Matija 418
Remi Filip (Philippe de Rémi) 395
Ribnikov Pavel Nikolajevič 571
Rimljani 297, 507
Rinaldi Teodor 187
Ristić Kosta 70, 370
Ristić Svetomir 118, 482, 483
Rober Marsel (Marcel Robert) 243
Robinić Liza 464
Robović Ivan 84
Rolan (Roland) 144, 567
Rožić 444
Rožnaj (Rožnay) 228
Rurici 571
Rumuni 555
Rusi 251, 303, 304. 542, 572
Rusini 575

ANU BiH АНУ БиХ

Rustam, Rustem 144, 260
Rutam Helen 229
Ruvarac Ilarion 3, 183
Ržiga Vjačeslav Fedorovič 227

Sabljak Marija 474
Sadko 571
Sahanjov Vsevolod 578
Sakulac Milisav 277
Salomon Mišel (Michel Salomon) 218
Sandić Aleksandar 13
Satorn P. 539
Savković Miloš 42, 169, 170, 171
Sejmor Hafton Lujza (Louise Houghton Seymur) 380
Sekulić Isidora 59
Seljaninovič Mikula 571
Semeran Alfred 393
Senjanin Ivan, Ivo 79, 135, 501
Senjanin Juriša 135
Serenzen Asmus (Asmus Antoni Soerensen) 81, 182, 188, 190
Sibinjanin Janko 190, 397, 441
Sid (Cid) 280
Sigfrid (Siegfried) 144
Silić Marija 454, 457, 471
Sindbad 399
Sis Eduard (Eduard Süs) 295
Sišije (Suchier) 401
Skandinavci 304
Skarić Vladislav 484
Skarpa Vicko 341, 413
Skenderbeg, Đurađ Kastriot 430, 558
Skerlić Jovan 89, 172, 173, 179, 278, 279, 280, 282, 283, 284, 298, 418
Skok Petar 153
Skot Valter (Walter Scott) 137, 159, 219, 220, 233, 264, 277, 285, 286
Slijepčević Pero 364, 410
Slovenci 140, 236, 246, 275, 461
Sloveni, Slaveni 271, 303, 368, 536, 558, 575
Smetana Bedržih (Bedřich Smetana) 533
Smičiklas Tadija 448
Smiljanić Ilija 135
Smiljanić Miloje V. 91, 124, 502, 503, 504
Smirnov Aleksandr Aleksandrovič 572
Sobjeski Jan 258
Sobolevski Aleksej Ivanovič 278
Sofrić Pavle 99, 491
Sokolov Matvej Ivanovič 578
Solomun, car 157, 324
Sorgo (Sorkočević Antonio) 278, 282
Sozonovič I. P. 403
Speranski Mihail Nestorovič 551
Srbin, Srbi 82, 86, 100, 170, 180, 183, 191, 203, 205, 238, 246, 251, 265 275, 290, 303, 304, 399, 477, 507, 536, 567,
Srđa Zlopogleđa 144
Stajić Vasa 481
Stal, Madam de (Madame de Anne Louise Germaine Staël) 137, 266, 279, 290
Stanić Milan 70, 370
Stanković Kornelije 518, 527
Stanojević Marinko 38, 46
Stanojević Stanoje 53, 173, 199, 272
Starac Milija 181
Stari Vujadin 161, 198
Starina Novak 79, 85, 176, 190
Stefanit 157
Stefanović Đorđe K. 354, 370, 399, 400
Stefanović Svetislav 73, 153, 401
Stepanija sljepica 149
Stjepan, car 147
Stojačić Petar 359
Stojadinović Blagoje 70
Stojadinović Milica 217
Stojan 564
Stojanović Ljubomir 98, 128, 152, 551
Stojanović Mijat 341
Stojković Borivoje 102
Stojković Sreta J. 6, 11, 17, 23, 90, 175, 188, 195
Stošić Krsto 484, 505
Strahinjić ban v. Banović Strahinja
Stratimirović Đorđe 267
Stratimirović Stefan 141
Strohal Rudolf 122, 347, 447, 486
Subotić Dragutin 83, 159, 233, 285, 286
Sv. Katarina, Kata 445, 446
Sv. Kliment 190
Sv. Petar 444
Sv. Savo 53, 62, 126, 147, 149, 184, 185, 192, 202, 348, 397
Sv. Simeon 202
Svetogor, Svjatagor 571
Svetoslavovič Voljga 571

Šabozo A 243
Šafarik Pavle (Pavel Josef Šafařik) 282
Šahmatov Aleksej Aleksandrovič 572
Šajković Ivan 573, 574
Šantić Aleksa 102
Šarac Ristan 84
Šaulić Novica 42, 43, 84, 127, 150, 314, 333, 335, 345, 423, 439
Šejtanov Najden 564

Šekspir Viljem (William Shakespeare) 396, 399, 400, 402
Šel O. 539
Šenoa August 471
Šerč 182
Šerifana 484
Šerifović Fazli paša 484
Šešelj Ivan 345
Šimčik Ante 176, 177, 486
Šiprak Ana 464
Širma Lah (Lach Szyrma) 264
Širola Božidar 506, 531, 533
Šišmanov Ivan 403, 552
Šlegel, braća (August Wilhelm i Friedrich Schlegel) 296
Šmaus Alojz (Alois Schmaus) 76, 178, 287
Šmit P. N. (P. N. Schmidt) 570
Šnevajs Edmund (Edmund Schneeweiss) 153, 288
Šobajić Sima 388
Šokci 430, 432, 493
Šomet Defose Amede (Amédée Chaumette des Fossés) 278, 281, 282
Štajnmajer Elias fon (Elias fon Steinmeyer) 133
Štivić Ivo 453, 458
Štolcer Jožo (Jožo Stolzer) 511
Štrekelj Karl 246, 258, 275
Šunjić Marijan, fra 34, 110, 135, 253
Šurmin Đuro 355

Tajlor (Taylor) 341
Talijani 275
Tanušije 558
Tati Ahil (Achilles Tatius) 399
Telišman Ljuba 464
Teodosije 192
Terešaković Mihail 98
Terzić Novak 84
Tetovci 552
Tevfik Mehmed 306
Tibot 291
Tihonravov Nikolaj Savič 571
Time A. 539
Tiro Hasan-paša 253
Tjeri Ogisten (Jacques Nicolas Augustin Thierry) 223
Tkalec Dolores 463
Todor v. Jakšić Stefan
Todorova sela 344, 489
Todorović Nikola 375
Toholj Sava R. 73
Toljanić Anica 463
Tomić Božidar 59
Tomić Jovan N. 1, 8, 18, 21, 85, 179, 188, 192, 199, 214, 290
Tomić Mihovil 135
Tomšić Marija 464
Topić Ivo 448
Tordinac P. 451
Trbojević Danilo 406, 407
Troin Lucija 474
Trećak Jozef (Josef Tretiak) 274
Trojanović Sima 4, 507, 508
Turčin, Turci 47, 75, 82, 84, 168, 180, 189, 199, 205, 206, 246, 258, 290, 357, 558, 567
Turne Miras 223
Turoman Jovan 22
Turudić Mandica 466
Turudić Marica 458
Tuzla-kapetan 484
Tuzlić Mahmud paša 484

Ulrih J. (Jakob Urlich) 581
Urbani Umberto 364
Uroš, car 191
Uruci 545
Usener H. 295

Vajan Andre (André Vaillant) 106, 158
Vakarelski Hristo 550
Vasiljev Sp. 292
Vasiljević Ljubomir S. 70
Vasojević Stevo 105
Vedrina Slava 474
Vedriš Rosa 459
Velikorusi 572
Veljković Momir 42, 180
Vencelides Arsen (Arsen Wenzelides) 487
Vendel Herman (Hermann Wendel) 59
Vergilije 278
Verhan Karl (Karl Wehrhan) 239
Verner Zaharijas (Zacharias Werner) 398
Vertes Klemens (Klemens Werthes) 277
Veseli Eugen (Eugen Weselly) 156
Veselovski Aleksandr Nikolajevič 571
Vesnić Milenko R. 122
Vetranović Mavro 479
Vilhar Fran. Serafin (Kalski) 533
Vilović Đuro 364
Vinaver Stanislav 207, 390
Vin Đustiniana, grofica Orsini Rozenberg (Contesse des Rosenberg Justine Wynne) 266
Vipauc Mila 463
Viskovati Konstantin 258
Višnjić Filip 59, 63, 84, 90, 147, 149, 179, 180, 186, 200
Vitez Mihailo 79
Vitezica Vinko 128, 152
Vladimir Kijevski, Sveti 571

ANU BiH АНУ БиХ

Vladimir Monomah 571
Vlah Alija 103
Vlahović Ivan 79
Vladislav Varnenčik 258
Vlajinac Milan Z. 409, 416
Vodnik Branko 110
Vojinović Jovan 354, 370
Vojnović Miloš, Vojinić, Vojnić 79, 191
Vojniković Salko 235
Vojnović Ivo 102
Vojvoda Prijezda 253, 288
Volčić Jakob 457
Volner Vilhelm (Wilhelm Wollner) 206, 403
Volter Fransoa-Mari (François-Marie Voltaire) 391, 400
Votjaci 572
Vračić Barica 463
Vrčević Vuk 70, 122, 333, 336, 337, 341, 343, 351, 356, 359, 370, 377, 398, 399, 581
Vrotnovski F. 257
Vučić, general 208
Vujkov Balint 333, 345, 376
Vuk, despot 189
Vukasović — Vuletić Vid 86
Vukašin, kralj 79, 300
Vukićević Milan 334, 419
Vuko Harambaša 558
Vukomanović Aleksandar M. 173
Vuksan Dušan 364
Vulić Nikola 181, 579, 580
Vulović Svetislav 158, 192

Zajc Ivan 533
Zadig 400
Zaleski Bogdan (Josef Bohdan Zaleski) 257, 259
Zdjeralović 451
Zenobije 579
Zima Luka 22, 96, 206
Zirjak 257
Zmaj despot Vuk 176
Zmorski Roman 257, 259
Zonara Jovan 404
Zrinović Mijat Saridže 177
Zrnić Luka 74
Zuku Barjaktari 558
Zupan Jakob 121

Žeravica Vid 135
Žganec Vinko 461, 518, 519, 532, 533
Živanović Đorđe 534
Živanović Jeremija 393, 581
Živatović Anka 456
Živković Blagoje 101
Župančić 531
Županić Niko 364

ANU BiH АНУ БиХ

INDEKS GEOGRAFSKIH NAZIVA

Afrika 295
Akšehir 556
Albanija, Arbanija 179, 239, 360
Aleksinac 122
Australija 295
Azija 295, 388

Bačka 430
Baćin 470, 472
Balkan 303, 397, 556, 558
Banat 189, 370, 501
Banja Luka 70
Beč (Wien) 70, 94, 121, 250, 258, 276, 296, 327, 477
Beograd 23, 56, 70, 97, 150, 153, 173, 176, 185, 186, 200, 230, 253, 276, 277, 314, 343, 355, 368, 371, 392, 477, 484, 515
Berlin 92, 94, 241
Bern 280
Besarabija 557
Bileća 504
Bistrač 474
Bišnje 463
Bitolj 270, 515
Blato 472, 488
Bojana 558
Boka 370
Bolonja (Bologna) 581
Borištovo 468
Bosanska Krajina 250
Bosna 180, 206, 208, 250, 370, 399, 430, 501, 558
Bosna i Hercegovina 70, 88, 157, 182, 206, 235, 430, 501, 528
Brda 129
Brisel (Bruxelles) 513
Brodski Drenovac 451
Budim 70, 141, 418
Bugarska 552
Buhara 278
Bukovac 459
Bukurešt (Bucuresti) 540
Buže 374

Celovec 121
Cernik 445, 446
Cetinje 70
Crikvenica 471
Crikveno selo 374
Crmnica 515
Crna Gora 55, 128, 129, 150, 179, 182, 200, 208, 235, 239, 249, 314, 364, 368, 370, 388, 507
Crveno more 268, 378

Čavli 454, 457, 471
Čokešina 149

Dalmacija 83, 88, 131, 182, 193, 206, 208, 235, 250, 279, 280, 288, 370, 430, 459, 505, 507
Debar 270
Derventa 463, 464
Dobra 374
Dolnja Lomnica 463
Doljanovci 446, 449, 458
Doljnja Varoš 454
Draškovci 532

ANU BiH АНУ БиХ

Drina 90
Dubrovnik 48, 70, 107, 241, 299, 338
Dunav 189, 290
Dušnok 493
Duvno 135

Đakovo 370, 467

Edinburg (Edinburgh) 219
Engleska
Evropa 137, 170, 238, 254, 296, 312

Francuska 265, 278, 280, 284, 296, 401
Frajburg (Freiburg) 70

Gacko 504
Gorica 312
Gostivar 428
Gruža 515

Hajdelberg (Heidelberg) 237
Helsinki 573
Hercegovina 70, 129, 133, 179, 196, 200, 235, 239, 314, 505
Hilandar
Hrvatska 10, 135, 206, 250, 370, 446, 463
Hrvatska Dubica 470, 472
Hrvatsko Primorje 370, 430, 454, 457, 471, 474
Hrvatsko Zagorje 465

Imotski 131
Indija 559, 560
Istra 471
Italija 486
Izdeglavlje 392

Jadar 149
Jadransko more 291
Jedekovo 531
Jertovac 449

Kalifornija 226, 414
Karlovac 122, 132, 135
Kazan 567
Kitež 542
Kladuša 135
Knin 263, 463
Kolašin 179, 515
Komišćani 464
Konjah 556
Korčula 488, 505
Kosovo 6, 144, 147, 157, 169, 194, 196, 206, 268, 300, 517
Kotor
Kotoriba 532
Kozarevac 459
Kožan 122
Krajina
Kraljevica 366, 454
Kranjska 206
Kreševo
Krim
Križovljani 463
Kumanovo 428

Labor 445
Ladanje donje 465
Lajpcig (Leipzig) 70, 104, 216, 267
Lenjingrad 564
Levče 70, 528
Lika 88, 250, 430
Lipa 471
Liverpul (Liverpool) 386
Livno 135, 467
London 285, 521
Luka 486
Lužani 452

Ljubljana 121, 218, 280, 346, 374, 543

Madagaskar 243
Majevica 122
Makaka 305
Makedonija 188, 370, 556
Malajska ostrva 295
Mandžurija 134
Marica 157
Martinska ves 464
Međumurje 110, 463, 519
Metohija 517
Mileševo 126
Minhen (München) 176
Mišar 149
Mljet 472
Moskva
Mostar 70, 201

Nedelišće 463
Nevesinje 504
Niš 122
Nižnji Novgorod 227

Nova Kapela 458, 459
Novi grad 374
Novi Sad 5, 14, 25, 70, 183, 306, 402
Novopazarski Sandžak 235

Njemačka 254, 281, 296

Odesa 222
Odra 464
Ogulin 374
Ohrid 190, 377, 513, 515
Oklaj 463
Okland 414
Omolouc 232
Oriovac 456
Osijek 70, 87
Oštra Luka 448
Oštrija 374
Otoka 445, 448

Pančevo 70
Pariz (Paris) 213, 218, 224, 243, 265
Pavlovci 453, 458, 459
Periteorion 79, 300
Pešta, Budimpešta (Budapest) 386, 418
Petrinja 30
Petrograd 70, 134
Pirlitor 79, 300
Pirot 515
Plešivica 444
Plovdiv 557
Podgorica 314
Podravina 456
Podunavlje 290
Podzemlje 444
Poljice 507
Pomoravlje
Posavina 448, 463, 472, 473
Posavski Podgajevci 458, 466
Potravlje 88
Prag (Praha) 92, 208, 251, 258, 287, 383
Prespa 513
Prilep 79
Primorje 97, 129, 157, 177, 182, 196, 299, 300, 464, 488
Primošten 485
Prizren 111, 147, 524

Rača 122
Ravna gora 486
Rijeka 564
Risan 342
Romanija 79
Rumunija 565
Rusija 134, 567, 569, 571, 572
Ruševo 451, 463
Sarajevo 70, 123, 484, 503, 504
Sava 189
Selci 467
Semberija 186
Sent-Andreja 491
Senj 79, 355
Sinj 79, 88, 135, 474
Sisak 200, 464
Skadar 169, 227, 300, 558
Skoplje 270, 428, 490
Skopska Crna Gora 428, 515, 528
Slavonija 133, 235, 250, 386, 445, 448, 452, 456, 459
Solin 79
Solun 79
Split 45, 88
Srbija 83, 128, 157, 180, 182, 206, 208, 235, 239, 263, 290, 368, 501, 513, 529, 530
Srem, Srijem 157, 189, 200, 515
Sremski Karlovci 168
Stalać 253
Stara Gradiška 454
Stative
Stolac 253
Strigovo 532
Strmač 465
Subotica 441
Sunja 474
Sveta Gora 62, 192
Sveti Jakov 464
Sveti Juraj 474

Šaranci 438
Šeovci 474
Šibenik 88, 405, 474, 485, 505
Šipan 486
Štitari 448

Tananariva 243
Temišvar (Timisoara) 436
Temnić 528
Tetovo 428
Timočka Krajina 38
Trst (Trieste) 32, 265, 462, 463
Tuzla 70

Ugarska 83, 157
Ugljen 463
Ulcinj 360
Užice

Vajmar (Weimar) 104
Varaždin 463
Varšava 100, 259
Veles 270

ANU BiH АНУ БиХ

Velika Gora 451
Venecija (Venezia) 273
Virje 473
Virovski Konaci 455, 456, 457
Vizantija 303, 324, 396
Vodice 474
Vojna granica 133
Vojvodina 189, 235, 368, 370
Volavlje 446
Vrbnik 193, 463
Vrtijeljka 199

Zablaće 505
Zadar 19, 273
Zagorje 449
Zagreb 70, 110, 235, 355, 443, 488
Zlarin 505

Želin 168
Željezno 531
Ženeva (Genèvc)

ANU BiH АНУ БиХ

INDEKS STVARI I POJMOVA

A. I. Jacimirski. Pesme o Marku Kraljeviću 290
A Morlackian funeral song on the death of the illustrious wife of Asan Aga (From the German of Goethe) 277
A. N. Atanasjev: Ruske narodne priče za decu ... 576
Ajd, idemo spat, Boga zvat 464
Ajduci 288
Ajmo, braćo, pobožna 470
Ajmo spati, Boga zvati 451, 463, 464
alegorija 180
Aleksandar Veliki 324
Aleksandrija 540
Aleksandrija u rumunskoj literari 540
aliteracija 206
And. Gavrilović, Ponovno narodno pevanje. Prilog ispitivanju narodnih pesama ... 85
Andra Gavrilović: Istorija srpske i hrvatske književnosti usmenog postanja 114
Andrićevo »iznenađenje« 179
Anđeo i čoban 391
Anđelko Vuković i Sinan Kesedžija 288
anegdota 23, 326, 336, 341, 343, 363, 364, 373, 383, 388, 581
Anmerkungen zu den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm 384
antiteza 441
antologija
— Dušana Bogosavljevića 475
— Jaše Prodanović 259, 422, 531, 481
— Mladena Leskovca 322
— Tihomira Ostojića 338
— Veselina Čajkanovića 369
— Vojislava Jovanovića 322, 351, 365, 382
Antologija novije srpske lirike 475
Antologija srpskih narodnih pesama 31, 139
Antologija ženskih narodnih pesama 480, 481
Antropophythea 122, 261, 262, 263, 393
apokrifi, apokrifni spisi 197, 266, 375
Archiv für slavische Philologie 156, 223, 298, 355, 377, 575
Arif veliki vezir 201
asonanca 206
Athenaeum (The) 219, 220, 380
Aus südslavischen Dichtungen 252
Ždaja sedmoglava 418

Baba i mečka 342
Bačvanske pesme 70
Baja Đore u 22 pripovetke 46
bajka, bajke 322, 325, 340, 341, 353, 368, 370, 372, 374, 568, 581
bajke
— bunjevačke narodne 345
— o Lenori 403
— slovenačke 366
Bajke, Čudnovate priče 219, 220
Bajke i gatke za mladež 372
Bajo Pivljanin i beg Ljubović 149
balada, balade 133, 160, 220, 244, 272, 441, 572

balade
— herojska srpska 272
— morlačka narodna 266
— škotska 159, 278, 280, 402

Balkan-divan 443
Balkanska vila 533
Ban Milutin i Duka Hercegovac 128, 169
Banatske pesme 70
Banović Strahinja 71, 146, 166, 169, 181, 305
Barčica se vozi 457
Baron Adolf d' Avril 213
Bartolomeo Calvi: I canti popolari slavi e la saga di Mattia Corvino ... 246
Barušini, nane 441

basna, basne
— Dositejeve 336
— Ezopove 336
— Fedrove 336
— Lafontenove 336
— Lesingove 336
— narodne 107, 324, 336, 341, 351, 356, 368, 581

Bataille (La) de Kossovo 39
Bečke novine za opštu književnost 94
Bećar Mara i Pero Bugarin 477
Beethoven i hrvatske narodne popijevke 531
Behar 70
Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur 239
Beleške iz naše narodne poezije 73
Bericht über eine Bereisung von Nordwestbosnien und der angrenzenden Gebiete von Kroatien und Dalmatien behufs Erforschung der Volksepik der bosnischen Mohammedaner ... 250
Bericht über phonographische Aufnahmen epischer, meist mohammedanischer Volkslieder im nordwestlichen Bosnien im Sommer 1912 ... 250
Bhagavad- gita 546, 559
Biblija 295, 375
Bibliografija [djela Joanikija Pamučine] 329
bilina, biline 402, 567, 571
Bilješka uz pjemu: »Šetalo se momče kroz Karlovče« 443
Birger i naše pripovetke 403
Biserje hrvatskog narodnog jezika — Studija o poslovicama 405
Bisernica 177
Blackwood's Magazine 264
blago narodno 84, 88, 92, 110, 117, 137, 144, 170, 235, 236, 335, 374, 405, 434, 441, 487, 513, 518, 571
Blagoje Živković: Pedagogika narodne pesme ... 101
Blagoslov puka 485
Blgarski narodni pesni ot Elena Jankova 557
Blgarski narodni pesni ot Makedonija 160
Bog i kraljevi sinovi 345
Bog i sirote 454
Bog i sveti Petar na zemlji 345
Bog nikom dužan ne ostaje 144, 172, 179, 392
Bog se diže 451, 452
Bog se rodi, preporodi 464
Bog se rodi v Vitlioni 488
Bog svoga ne ostavlja 375
Boga sirotica 454
Boge sirote 454
boj, bitka
— kosovski, na Kosovu 157, 206, 265, 268
— na Marici 157
Boj na Kosovu 245, 559
Boj na Loznici 149
Boj na Mišaru 200
Boj na Salašu 149
Bol u narodnoj poeziji i demokratski obziri u umetnosti 102
Bolani Dojčin 71, 146, 166
Boljani Nikola 441
Bosanska vila 53, 70, 107, 190, 201, 359, 399, 400, 402
Bosanske narodne pripovijetke 370
Bosansko-hercegovački napevi 536
Božić 508
Božić, njegovo poreklo i značaj 494
Božić zove s vrh planine, one visoke 508
Bračna tragedija Stojana Jankovića 187
Braća i sestre 557
Brat Kraljevića Marka 245
Brate Gojko — oči moje! 438
Bratstvo 53
Brinila se Marija 466
Bugari kao simbol u našoj narodnoj lirskoj pesmi 477
Bugarske narodne balade 550
Bugarsko mišljenje o narodnom eposu 542
bugarština, bugarštice 82, 83, 158, 177, 182, 196, 206, 207, 259, 299, 300
bugarština
— Bogišićeva br. 1 300
Bulletin des sciences historiques 265
Bunjevačko kolo 342
Byzantion 303

Camilla Lucerna: Montenegros bedeutendstes Heldenvolkslied, die Hochzeit des Maxim Crnojević 249
Canti epico-popolari serbi, tradotti e comentati per cura del cap. dr. Carlo Predazzi 247
Canti popolari serbi e croati 245, 273
Car Dukljanin, Krstitelj Jovan 245
Car, Mujo i Alil 360
Careva kćer i divlji bravac — 358
Careva kći i svinjarče 392
Carica i njeni blizanci 394, 395
Cento Novelle 581
cezura 206, 251
Chanson (La) de Roland et Byzance ou de l'utilité du grec pour les romanistes 303
Chansons populaires serbes 537
Chants populaires des Serbes 160, 244
Chronik des Wiener Goethe-Vereins 242
Ciganske narodne pripovetke. Sakupio dr Tihomir R. Đorđević ... 353, 358, 369
ciklus, ciklusi 128, 158, 247, 259

ciklus
— Brankovića 157, 304
— hajdučki 157
— hrvatskih narodnih pobožnih pjesama 450
— Karađorđa 157
— kosovski 81, 144, 147, 157, 176, 243 291, 293, 299, 300, 304
— muslimanskih pjesama 242
— neistorijski 147, 157
— Nemanjića 147, 157
— nesrećnih i gonjenih djevojaka 324
— uskočki 157
— vladike Danila 157
— o borbama ruskog naroda sa Polovcima 571
— o djevojci bez ruku 324, 394, 401
— o knezovima zapadne Rusije 571
— o Lenori 403
— o Mariji i Židovima 456, 459, 465
— o Marku Kraljeviću 119, 157, 193, 222, 293, 300
— o novgorodskim junacima i bogatirima 571
— o opkladi o vjernosti žene 402
— o oslobođenju Srbije i Crne Gore 128
— o Usudu 324
— o Vladimiru 571
— s tendencijom pouke 324

Cimbelin 402
Cithara octochordi 461
Claud Fauriel, membre de l'Institut, 1772—1843 ... 265
Constitutionnel 296
Contes slovaques ... 544, 577
Correspondance intime 398
Crkvica je građena 174
Crkvica sv. Marije 462, 463
Crnogorci o sebi i životu 364
Crnogorske gusle, ili narodne pesme, priče podskočice i napijalice 70
Crnogorske junačke pjesme. Skupio i izdao Đorđije M. Dragović —Đuričković ... 129
Crnogorski razgovori 334
Crnogorskim književnicima 93
Cycle (Le) de Kosovo et les chansons de geste 291, 293, 300

Čedo baci u zelenu travu 489
Čemu se nasmijala djevojka 486
četverac 207
Čilašin Janko 358
Čovik sina vragu obećal a da ni znal 374
Čudesa presvete Bogorodice 324
Čudni jaganjci 358
Čudnu radost ja van spravljan 488
Čuvanje naših narodnih igara 520

D. Kostić: Bekstvo Svetog Save u svetu Goru. Vaskrs pesme iz 13. veka 61, 62
D. P. Đurović. Studije o srpskoj narodnoj lirici 421
daktil 206
Dalji prilozi legendi o zidanju Skadra 73
Danak u krvi 111
Danica 441, 493, 514
Danica S. Janković: Melodije narodnih igara ... 424
Danica S. Janković: Žena u našim narodnim igrama ... 427
Daničićeva draga 274, 278
Dečija pesma i igra (Kinderlied und Kinderspiel) 539
Ded zavedi kolo 493
Dei canti del popolo Serbo e Dalmata 289
Dekameron 397, 402
Delo 401
Deseta rukovet 527
deseterac 77, 110, 111, 133, 134, 141, 156, 196, 206, 207, 208, 245, 251, 254, 273, 367, 441, 472, 542
Dete svinjarče i carska ćerka 392
Devojačka presuda 482
Devojka i lice 245
Devojka je cveće zalivala 436

ANU BiH АНУ БиХ

Dictionnaire de la conversation 282
Dijačke pjesme 82
Dim. Đurović: Narodne umotvorine ... 148
Dindo češalj nosi 514
Dioba Jakšića 209
Disciplina clericalis 581
Divojčica potok gazi 531
Divojčici 493
Dječije i domaće priče 384
Djevojčina ljepota 160
Djevojka bez ruku 392
Djevojka se tuži 160
Doba za ženidbu i udadbu u našem narodu 495
Dobra djela ne propadaju 581
Dok ja gledam moj rep, a ti tvoga sina grob, nema pravog prijateljstva među nama 336
Doktorska teza g. Vojislava Jovanovića 224
Dolopatos 399
Domovina Hasanaginice 158
Drag. Kostić: Starost narodnog epskog pesništva našeg 77
Dragačevka 70, 370
Dragutin Kostić: Tumačenja druge knjige Srpskih narodnih pjesama Vuka St. Karadžića ... 65
Dram jezika 399
Dubrovčani žene Kraljevića 188
Duhovna straža 408
Duša devojačka 245
Dušan Bogosavljević: Antologija narodne lirike 475
Duševni pokreti u našem narodnom pesništvu s obzirom na Homera, Danta i Šekspira od dr phil. Svetomira Ristića 118
Dva biblijska motiva u predanju naših Cigana 378
Dva engleska članka o srpskim stvarima 381
Dva izdanja »Društva Svetog Save« 53
Dva se grada naporedo grade 443
Dvadeset i četvrti veljača 398
Dvadeset-petogodišnjica Vida Vuletića Vukasovića 86
Dvadeset srpskih narodnih pripovedaka, izdao prof. Andra Gavrilović 309, 323, 330, 331
Dvanaest meseci 577
Dve grčke poslovice 122
Dve knjige narodnih pesama 150
Dve knjige narodnih umotvorina 107
Dve knjige o Kraljeviću Marku 23
Dve narodne pripovetke iz Južne Srbije 392
Dve narodne pripovetke o životinjama 342
Dve nove studije o Merimeovoj mistifikaciji srpskih narodnih pesama 282
Dve reči o našim poslovicama 419
Dve savremene narodne tužbalice 438
Dve srpske narodne pesme i »Hiljadu i jedna noć« 305
Dvije bačinske narodne pobožne pjesme 470
Dvije hrvatske narodne pobožne pjesme iz vijenca »Marija i Židovi« 456
Dvije kajkavske pjesme iz vijenca Marija i Židovi« 456
Dvije narodne pjesme iz rpe »Marija i brodari« 472
Dvije nove narodne pobožne pjesme od maloga Isusa 455
Dvije pučke pjesme na Veliki petak 505
Dvije varijante pjesama »Isus i griješnik« 457

Džon Bauring i srpska narodna poezija 264

Đavo i njegov šegrt 312
Đevojačke muke 482
Đevojka, magare i baba 122
Đevojke su čudne ašarije 498
Đorđe Kastriotić Skenderbeg. Velika narodna pevanija 113
Đurđević Mujo i Isporak Peroš 396

Eine serbische Kuhhautsage 377
Ela mi, ela pusestrimo 490
Emil Petrović: Bolani Dojčin, skica za studiju ... 161
Enciklopedijski pregled 265
Encyclopédie des sciences religieuses 297
ep, epos 147, 545

ep, epos
— bugarski 542
— indijski 304
— kosovski, o boju na Kosovu 6
— mađarski 402
— Mažuranićev 132
— narodni 80, 132, 208, 304, 439 542, 567
— o Gilgamešu 295
— ruski narodni 568
— srpski 568
— srpskohrvatski 188

— talijanski 402
Ep o Gilgamešu 545
epika 82

epika
— francuska, francuska viteška 82, 293, 300
— grčka 82
— junačka 268
— narodna 142, 147, 149, 178, 180, 254, 259, 293, 571, 572
— njemačka 82
— rimska 82
— ruska 571
— slovenačka 275
— zapadna viteška 293
epitet 250, 571, 580

epopeja
— kosovska 6, 11, 84
— narodna 207
Epske pesme južnih Slovena 106, 158
Erlangenski rukopis starih srpskohrvatskih narodnih pesama, izdao dr Gerhard Gezeman 35, 106, 112, 133, 158, 168, 176, 177, 200, 236, 252
Erwachen heiterer Empfindungen bei der Ankunft auf dem Lande 531
Erzählungen moslimischer Zigeuner aus dem Moravagebiet in Serbien 262
etnografija 38, 266, 329
Etnografski zbornik 91
Etnolog 346
Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn 386
eufemistika 143
Euforion 94
Evo, otkud Vuku »Zidanje Skadra« 179

fablioi 393
Fehim Bajraktarević: Nasredin-Hodžin problem 317, 347
Figaro 223
figure 141
Figure u našem narodnom pjesništvu s njihovom teorijom 96
Filozofski pregled 564
Finische und estnische Volksmärchen 392
folklor 86, 122, 145, 153, 171, 246, 297, 371, 539, 542, 554, 569
folklor
— albanski 558
— bugarski 564
— finski 572
— letonski 570
— muzički 527, 530
— rumunski 554
— srpski 86, 581
— turskog naroda 502
Folklorne bilješke 122
Foreign Quarterly Review 298
Foriel i njegove preteče u Nemačkoj 296
Fra Grgo Martić 87
Franceska od Rimini, epizoda iz Danteove podzemnosti, pesma V 173
Francuski romantičari i srpska narodna poezija 221, 280
Franjo Ž. Kuhač 487

G. Gerland, Der Mythus von der Sintflut 295
Gaja i njegov ujak 166
Gartlec 82
gatanja 91, 555
gatke, gatalice
— arapske 305
— narodne 107, 341, 356, 372
Gazeta Lwowska 274
Gerhard Gesemann: Crnogorski čovek 383
Gerhard Gesemann: »Die serbokroatische Literatur» 254
Gerhard Gezeman: »Nova istraživanja o narodnom epu u vardarskoj banovini« 270
Germanski pregled 265
Gesang von Milos Cobilich und Vuko Brankowich 206
Gesänge der Serben 271
Gesta Romanorum 336, 339, 400, 581
Geste (La) de Marko 243
Gete kao podstrekač prevođenja srpskih narodnih pesama 256
Glas Matice hrvatske 172, 179
Glasnik Jugoslovenskog profesorskog društva 202
Glasnik Skopskog naučnog društva 270
Glasnik slovenskega slovstva 121
Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu 123, 253, 503, 504
Glavna obeležja poezije Filipa Višnjića 63
Glob 264, 265, 278, 281
Godišnjica Nikole Čupića 126, 192, 502
Gora nikad bez ajduka 30
Gorski vijenac 93, 194
Gott erhalte 531
građa — (istorijska, folklorna, etnografska) 34, 46, 86, 93, 110, 122, 128, 180, 185, 262, 341, 351, 361, 428, 517, 555, 578

ANU BiH АНУ БиХ

Građa srpskog stiha 206
Grafica Rozenberg i njeni Morlaci 266
Graničarska pjesma od suda Božijeg 453
Grčki duhovnici u srpskim narodnim pripovetkama 122
Gregor Krek 95
Griechische und albanesische Märchen 122
Growth (The) of literature by ... 83
Glas SKA 85, 192
guslar, guslari 59, 80, 84, 88, 92, 111, 134, 162, 170, 208, 244, 278, 280, 282, 433
Gusle 271
Gusle crnogorske 70
Gusle, ili izbor ilirskih pesama sakupljenih u Dalmaciji, Bosni, Hrvatskoj i Hercegovini (La Guzla, ou choix de poésies illyriques recueillies dans la Dalmatie, la Bosnie, la Croatie et l'Herzégovine 225, 274, 278, 281, 282, 284, 298
»Gusle« Prospera Merimea u engleskoj književnosti 298
Gusle. Serbische Nationallieder 217
Guzla (La) de Prosper Mérimée. Les Origines du livre, Ses Sources. Sa fortune. Etude d'histoire romantique 224

hagiografija 197
Hajduci 274
hajduk, hajduci 79, 80, 84, 133, 144, 155, 280, 288, 289, 388
Hajduk-Veljko najveći srpski junak novijeg doba 17
Hankovy písně a prostonárodní srbska Muza, do Čech převedená 251
Harčkova oporoka 160
Haron 296
Harun Al Rašid 549
Hasanaginica (drama) 228
Hasanaginica (pjesma) 121, 131, 146, 156, 158, 206, 216, 219, 220, 228, 232, 233, 245, 252, 257, 260, 264, 277, 278, 282, 285, 286, 563
Hasanaginica (studija) 106
»Hasanaginica« na slovenačkom 121
»Hasanaginica« u češkim prevodima i M. Ogrizovićeva »Hasanaginica« u preradbi I. Hudca 228
»Hasanaginica« u engleskom prevodu 286
Hasanaginica u krugu njenih varijanata 158
Hasanaginica u poljskoj književnosti (Hasanaginica v polské literature) 158, 257
Helden, Hirten und Hajduken. Montenegrinische Volksgeschichten ... 388, 390
Heleni i dinarski Srbi (Jedno upoređenje njihove religioznosti) 205
Herceg Stjepan Vukčić-Kosača i porodica mu u istoriji i narodnoj tradiciji 98
Hercegovačke narodne pjesme 70
Heroic ballads of Servia 272
Herojska Srbija 243
Hier liegt vor deiner Majestät 531
Hiljadu i jedan dan 549
Hiljadu i jedna noć 157, 305, 549
Historische Volkslieder der Montenegriner 271
Hlasatel 228
Homo, homo tamo doli 464
Horos Kardaš u našim narodnim pripovijetkama 123
Hrabri hajduci 278
Hrist i griješnik 457
Hrišćanska Srbija 213
hronika narodna 79, 180, 187, 192, 193, 442
Hrvatska glagolska knjiga i naše narodne pripovijetke 374
Hrvatska književnost 19
Hrvatska prosvjeta 183, 435, 437, 443, 444, 452, 456, 462, 463, 465, 466, 467, 469, 485
Hrvatske narodne pjesme (MH) 27, 177, 448, 450, 457, 459
Hrvatske narodne pjesme iz Međumurja 532
Hrvatske narodne pjesme, što se pjevaju u Istri i na Kvarnerskih otocih 462, 463
Hrvatske narodne popijevke iz Međumurja 532
Hrvatske narodne poslovice, uredio sveć. Vicko J. Skarpa 413
Hrvatske narodne pripovijetke 122
Hrvatske narodne ženske pjesme I 201
Hrvatske popijevke kod Haydna i Beethovena 531
Hrvatske pučke popijevke iz Međumurja 519
humor 137, 373, 376
Hvaljen Isus! Pozdravljamo Matericu našu 492

I car se plaši od Marka te mu sve dopušta 110
I opet Vukovo »Zidanje Skadra« 179
Ibrahim i Marko 402

Idem spat, Boga zvat 451, 464
Igra sa koščicama kod Rumuna, Slovena i Arbanasa 153
igre narodne 514, 515, 516, 517, 518, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 528, 529
Iguman i tri kaluđera 122
Il nam se klanjajte 441
Ilija M. Jelić: Tragovi gostinske obljube kod našeg naroda 130
Ilijada 304, 553, 580
Ilirijada 280
Ilirski telegraf (Le Thélegraphe Illyrien) v. Télégraphe (Le) Officiel des Provinces Ilyriennes
Illyrian Poetry 298
Ilustrovane bajke 372
Ilustrovane narodne pesme, Kraljević Marko ... 29
Ilustrovane priče 372
Introduction à l'étude des Poésies serbes 265
Iskustvo i umovanje u našim narodnim poslovicama 417
Ispale su tri jabuke 444
Istarske narodne pjesme 32, 160
Istočni i severni finski narodi i njihova poezija 572
Istorija (La) de la filla de l'emperador Contasti 395
istorija, historija, povijest 38, 84, 98, 120, 141, 144, 167, 169, 175, 180, 184, 187, 189, 193, 196, 197, 211, 246, 265, 267, 304, 364, 476, 571, 572
istorija književnosti, literature 59, 114
Istorija albanske književnosti 558
Istorija nove srpske književnosti 89
Istorija Skotlanda 399
Istorija u narodnim epskim pesmama o Marku Kraljeviću 21
Istorijska i književna svedočanstva o Višnjiću kao pesniku 63
Istoriski ep finskog naroda 568
Istraživanja o narodnim pesmama srpskim 21
Isus prelazi preko velike vode 468
Isusove jabuke 449
Isusovo tilo sveto 505
Ivan D. Šišmanov 552
Ivan Dimitrijević: Zagonetka o Strahinjiću 103
Ivo Senjković i aga od Ribnika 166
Iz duše narodne 400
Iz istorije literarnih mistifikacija 274
Iz jugoslovenskih časopisa 308
Iz južnoslovenskih pesama 252
Iz književnosti 307
Iz naroda i o narodu 70
Iz narodne književnosti 123
Iz narodnih umotvorina 434
Iz narodnog života u pirotskom okrugu. Pečalovina 499
Iz naših narodnih pripovedaka 399, 400, 402, 403
Iz starih riznica 40, 41, 162
Iz užičkoga kraja, od Dragiše Lapčevića 37
Iz života naroda rumunskog 554
»Izabelina boja« u našoj narodnoj poeziji 490
Izabrane narodne pjesme, knj. II. ženske 259
Izbor mladenaca za stupanje u brak u našem narodu 501
Izrasla je runka kruška 444
izreke narodne 125
Izvestija otdelenija ruskogo jazika i slovesnosti 551
Izvod iz istorije 404

J. Pamučina, Šaljive srpske narodne pripovijetke 370
Ja bih, jadna, jadovala! 438
Ja dojdi mi, Eleno, na koleno 490
Ja ne gledam zlato ni bisera 501
Ja s mista 463
Jačke 458
Jakob Kelemina: »Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva« 313, 366
Jakšić Stjepan 71
Jao, jadan bogojan-bogojan! 514
Jaša M. Prodanović, Naša narodna književnosti 174
Jean Sbogar (Žan Zbogar) 218
Jedan balkanistički zbornik 153
Jedan časopis o Ciganima 386
Jedan engleski prevodilac naših narodnih pesama 276
Jedan izgubljeni prevod Skotov 219, 220
Jedan pokušaj srpske etnopsihologije 99
Jedan predlog 334
Jedan prevod sa staroruskog (Pesma o vojevanju Igorovu...) 566
Jedan »prevod« sa srpskog na »ilirski« 418
Jedan zanimljiv prilog jugoslovenskoj folkloristici 564
Jedan značaj narodne poezije 154
jedanaesterac 245
Jedna beleška Gospođe de Stal o našoj narodnoj poeziji 279
Jedna božićna legenda 352
Jedna davna slovenska bajka kod Vizantinaca 153
Jedna gobela u kao a druga iz kala 399, 404

Jedna korisna knjiga. Drag. Kostić — »Tumačenje druge knjige srpskih narodnih pjesama Vuka St. Karadžića« ... 167
Jedna narodna pripovetka i »Prevara za prevaru« J. St. Popovića 337
Jedna nemačka rasprava o našoj narodnoj poeziji 239
Jedna nepoznata pesma o Kraljeviću Marku 193
Jedna nepoznata rukopisna zbirka vojvođanske građanske lirike iz 1862. 436
Jedna Puškinova prerada srpske narodne pesme 538
Jedna recensija srpskih narodnih pesama 94
Jedna srpska narodna pesma sa ostrva Krfa 433
Jedna studija o našim narodnim poslovicama 405
Jedna zanimljiva pjesma iz Bosne 484
Jedna zanimljiva varianta pesme o padu Stalaća 123
Jedno književnoistorijsko otkriće: Erlangenski rukopis srpskih narodnih pesama 133
Jeremija Obrad, Karadžić: Srpske narodne pripovijetke ... 354
Jeste li se lađe umorile... 433
Jetrve Viljka i Koviljka 110
Jevtino izdanje narodnih pesama 9
Jezične mogućnosti. Treći članak ... 207
jamb 206
Jezuš hodi po nebu 463
Josip Hajdn i hrvatske narodne popijevke 531
Josip Pasarić, Hrvatska narodna šala 339
Još dva priloga o svadbama 497
Još jedan mali rep Vukovu »Zidanju Skadra« 179
Još jednom o »Guslama« Prospera Merimea 281
Još o hrv. nar. pobožnoj pjesmi »Ta zvezda ta je izešla« 462
Journal des Débats 224
Journal of the Gypsy Lore Society 386
Jovan J. Babić: Književni ogledi II 48
Jovan Zbogar v. Jean Sbogar
Jovančić 278
Jovo i Marija 245
Jugoslawianska poezja ludowa 259
Jugoslovenska balada o Hasanaginici i njena imitacija od Getea 156
Jugoslovenske narodne popjevke 461
Junačke pjesme muhamedovske 241
junak, junaci 79, 82, 84, 93, 109, 119, 137, 138, 144, 149, 157, 160, 164, 165, 184, 186, 188, 190, 193, 194, 195, 235, 246, 250, 289, 300, 357, 363, 368, 376, 558, 559, 571
Junak, junaci
— biblijski 545
— epski 144, 275
— slovenski 558
Junaku 493
Jur postaje protuletje 531
Južnoslavjanskija epičeskija skazanija o ženitbe korolja Volkašina v svjazi s voprosom o pričinah populjarnosti korolja Marka sredi Južnih Slavjan 222
Južnoslovenske narodne pjesme i pjevanje o Matiji Korvinu, kralju Ugarske (I canti popolari slavi e la saga di Mattia Corvino, re d'Ungheria) 275
Južnoslovenske pjesme o smrti Kraljevića Marka 214

Kad bi nebo padnulo na junačku crnu zemlju ... 177
Kad je Mat' Marija 471
Kad je poginuo knez Lazar i Miloš Kobilović 177
Kad mi bješe dvanaest godina 498
Kad sam v Šopronj v školu hodil 531
Kad su mladoj bile pet godinah 498
Kadno sveto podne zvoni 474
Kako Janković razbi Ormuš Pašu na Grahovu 288
Kako je jedan čovik sina vragu obećal a da ni znal 374
Kako je naprajen manastir »Sv. Naum« 377
Kako je postala sarajevska crkva 377
Kako je seljanka sa magarca stradala 263
Kako je vrag kupoval u Karlovcu konja 374
Kako pravo tako zdravo 400
Kako se rodio car Konstantin 122
Kako se rodio sv. Sava 396
Kako su radili onako su prošli 324
Kako sveti Arhanđel vadi duše 400
Kalema, kalema 514
Kalendar Biskupa Ivana Antunovića 345
Kalevala 548 ,568, 572, 573
Kalevala-Studien 568
Kaloper, bela Jelo 514

Kaluđer i đak 581
Kaluđer i pastir 482
Kamatnik i haračlija 337
Kamila Lucerna 563
Kara — Ali vampir 278
Karadžić 2, 10, 70, 337, 349, 359
Karakter, postanak i starina jugoslovenskih narodnih pesama 83
Kato, Kato, Katerino 490
Katolik 265, 278
kazivači 78, 82, 179
kaža narodna 325, 341, 348, 375, 567
Kaža (Die Saga) 539
Kći svetog Marka 248
Kića 337, 349, 429, 535
Kićine pesme, zbirka srpskih narodnih pesama ... 429, 535
Kitajske narodne pripovetke na slovenačkom 543
Kleči Gospe na kraj mora 472
kletva, proklinjanje 163, 230
Kletva u našoj narodnoj poeziji 163
Klod Foriel i srpska narodna poezija 265, 296
Knez Ivan Knežević 149, 186
Knez Ivo od Semberije 186
Kneževina Srbija 477
Knjiga Sindipe filozofa persiskoga 371
Knjige za narod 5, 7
Književni sever 42, 76, 267, 332, 342, 344, 358, 377, 411, 434, 441
Književnik 433
književnost, literatura 78, 81, 95, 154, 155, 157, 170, 172, 184, 185, 197, 213, 217, 265, 266, 281, 340, 377, 419

književnost, literatura
— crkvena 82, 116
— češka 251
— dubrovačka 48
— engleska 83, 159, 277
— francuska 159, 278, 280
— grčka 83, 396
— ilirska 282
— indijska, staroindijska 396, 560
— irska 83
— islamska 83
— istočnjačka 305, 375
— italijanska 397
— izvorna 396
— jugoslovenska 142, 176
— jugoslovenska usmena 83
— latinska 396
— narodna 31, 76, 100, 106, 117, 154, 156, 157, 158, 170, 171, 197, 218, 265, 280, 284, 324, 328, 329, 341, 352, 397, 399, 402, 410, 483, 554, 567
— njemačka 159, 217
— persijska 396
— pisana 171, 324, 336, 396
— poljska 257
— prevodna 396
— rumunska 540, 565
— slovenska, slovenske, stara slovenska 211, 226, 274, 280, 399
— srednjevjekovna evropska 399, 401
— srednjevjekovna hagiografska 197
— srpska 100, 120, 312
— srpskohrvatska 170, 215, 254, 313
— stara 192, 202, 324, 404
— stara ćirilska i glagoljska 157
— starija 99, 147, 418
— svjetska 118, 144, 399, 545
— umjetnička 154, 173, 234, 274, 324
— usmena 122, 324, 336, 399
— velška 83
— viteška 293, 299
— vizantijska 324, 396, 401
— vjerska 324
— zapadne 375
Ko dobro čini ne kaje se 375
Ko je Đemo Brđanin? Prilog ispitivanju istorijskih tragova u srpskim narodnim pesmama 2
Ko pije vino za slave božje 534
Ko se prije rasrdi, s onoga tri oputе 399
Kobaška begovica vidi u snu prvu ženu begovu 110
Kod Betlehema trava zelena 468
Koje je narodnosti bio Kraljević Marko 183
Koji je to Miloš bio u Latinima 191
Kola iz Kartala 554
koleda, kolenda 188, 488, 506
Kolede i kolednici 506
Kolika je Jahorina planina 534
Kolo 3, 399
Konj i oružje kao znaci položaja i starješinstva 209
Konj se srdi na gospodara 538
Kopitar i Vuk 98
Kopitar in Vuk Karadžić 100, 120
Koran 400
Korina 266, 279, 280
Kosa u devojaka 498
Kosovka devojka 144
Kosovo 268
»Kosovo« (narodne pesme i priče o kosovskim junacima ...) 105
Kosovo, narodne pesme o boju na Kosovu 5
Kosovska bitka (La bataille de Kossovo) 213 ,231
Kosovska epopeja 6, 11, 12
Kosovska legenda 196

Kosovska večera 245
Kosovske i francuske junačke pesme 291
Kosovski boj 39, 144
Kosovski junaci i događaji u narodnoj epici 177
Košta l' koza dukat 358
Kotarske narodne pjesme 88
Kralj bez svitlosti 358
Kralj Matija oslobađa svoju vjerenicu 246, 275
Kralj Matija u turskoj tamnici 246, 275
Kraljević Marko 88
»Kraljević Marko« (Zbirka 220 pesama i 90 pripovedaka narodnih ...) 195
Kraljević Marko, Zbirka narodnih pripovedaka 23
Kraljević Marko i brat mu Andrijaš 82
Kraljević Marko i Ljutica Bogdan 137
Kraljević Marko i Mina od Kostura 79
Kraljević Marko u narodnim pesmama 13, 15, 16
Kraljević Marko u srpskim narodnim pripovijetkama 357
Kraljićevi lovci love sveticu po planini 445
Kralju, svetli kralju ... 534
Kranjska čbelica 121
Krasićevi plagiati 365
Krešimir Georgijević: Srpskohrvatska narodna pesma u poljskoj književnosti 302
Kritičniji tekst narodnoj pjesmi o sv. Kati 446
Križ teče po nebu 463
Kroz naše Rumune 555
Krštenje Isusovo 459
Kult drveta i biljaka kod starih Srba 204
Kupovina i otmica devojaka u našem narodu 124
Kušnja 441
Květy 228

Ladovanka 444
Lamentation (The) of the faithful Wife of Asan Aga 219
Langue et Littérature illyriennes 282
Lazar — Lied 268
Lazar Mutap i Arapin 149
Lazar Pecirep 129
Lazarica 11, 23, 213
Lazaropoljci i lazaropoljske narodne igre 525
Lažni mladoženja i lažna mlada 201
legenda, legende 71, 115, 160, 169, 204, 268, 304, 322, 325, 341, 351, 352, 368, 396, 506, 545, 567, 571

legenda, legende
— američke stare 545
— biblijske 545
— bretanjska 278
— grčke 545
— hrišćanska 297, 352
— indijske 545
— kosovska, o Kosovu 196, 291, 300
— o anđelu i pustinjaku 400
— o sv. Đorđu Amastridskom 126
— o knezu Lazaru 81, 197
— o potopu 545
— o Skenderbegu 558
— o sv. Savi 184
— o zidanju Skadra 300
— ruske 571
— sirijske 545
— srednjevjekovne 184
Legenda o bijelom Hajnrihu 248
Legenda o sv. Kati u našoj narodnoj pjesmi 445, 446
Legenda o zidanju Skadra 153
Legoh spati, Boga zvati 452
Lenora 403, 558
Leopold Karl Goetz: Volkslied und Volksleben der Kroaten und Serben ... 237, 238
Lepa je roža rožmarin 458
Lepa Sofija 278
Lepa Victa 160
Letonci, Litvanci i njihova narodna poezija 570
Letopis Matice srpske 7, 8, 153, 400, 481
Leucip i Klitofon 399
Leži leži ravno polje 163
Libro (El) de los enxiemplos del conde Lucanoret de patronio 581
ličnost, ličnosti 85, 171, 189, 191, 193, 484, 554, 572
ličnost, ličnosti
— biblijska 341
— božanska 494
— istorijska 85, 169, 188, 189, 191, 253, 304, 341, 348, 546, 571
— legendarna 348
— mitska 545
Lipi mladoženja 345

lirika
— litavska narodna 547
— makedonska 254

— Mordovaca 547
— narodna 137, 421, 431, 439, 483, 569, 572
— ruska narodna 547, 569
— srpska građanska 436
Lisica 324
Lopudska sirotica 533
Loša sna 392
Louis Leger, de l'Institut: Une superchérie Littéraire de Mérimée 282
Louis Leger: Slovenska mitologija ... 211
Lov na Božić 288
Luča 70
Luka Zima 96
Luko Lazarević i Pejzo 149
Lulu pije u tamburu bije 441
Lužanska pjesma iz rpe: »Bog se diže« 452

Ljuba Janković Stojana 402
Ljuba vjernija od majke i sestre 30
Ljubica S. Janković. Narodne igre na Kosovu ... 425
Ljubica S. Janković i Danica S. Janković: Narodne igre... 426, 428, 515, 516, 517
Ljubljanski zvon 100, 120, 308
Ljubosava i Radovan 141

M. Murko o epskim pjesmama bosanskih Muslimana 250
M. Murko (povodom njegove sedamdesetogodišnjice) 178
Magazin srpsko-dalmatinski 132, 370
Magbet 396, 399
Mahabharata 546, 559
Majka krvnica 398
Majka Macu svetovala 436
Majka si dlakara pratila 499
Majka zaklela sina 163
Maksim Crnojević 173
Mala prostonarodna slavenoserbska pesmarica ... 70, 121
Mala vila 350
Maleni Isus, opjevan u hrvatskim narodnim pobožnim pjesmama 460
Mali Radojica 122, 166
Manekina 324, 392, 395, 401
Manekina u jugoslovenskoj literaturi (Manekine in der südslavischen Literatur) 394, 395
Manji spisi Jakova Grima 94
Manji spisi Jerneja Kopitara 94
Marija se šetala 465
Mariji Vinskoj 458
Margita devojka i Rajko vojvoda 189
Margitina majka 245
Marinko Stanojević: Prilozi za poznavanje Timočke Krajine 38
Marko glavom klima da šokicu prima 110, 435, 437
Marko Kašin i Mija Talambas, ciganska varianta srpske narodne pesme 122
MIRKO — Nalog 1522 — 10. sep.

Marko Kraljević 23
Marko Kraljević i ban od Vipera 122
Marko Kraljević i beg Kostadin 169
Marko Kraljević i Đura Golemović 402
Marko Kraljević i Ljutica Bogdan 119, 146
Marko Kraljević i Musa Kesedžija 179, 245
Marko Kraljević kao izmišljen narodni junak 188
Marko Kraljević, Musa Kesedžija i Đema Arbanasin 122
Marko Kraljević na svadbi Sibinjanina Janka 177
Marko Kraljević u narodnim pjesmama 20
Marko Kraljević u narodnom predanju 13
Marko Kraljević u osam narodnih pesama 402
Marko pije uz ramazan vino 137
Marko ukida svadbarinu 245
Marula divojka 441
Materialien zur Kenntnis des anatolischen türkisch ... 556
Matthias Murko: Des Original Goethes »Klagesang von der edlen Frau des Asan Aga (Asanaginica) in der Literatur und im Volksmunde durch 150 Jahre ... 240
Matthias Murko: Die Volksepik der Bosnischen Mohammedaner 241
Mathias Murko: La poésie populaire épique en Yougoslavie 234
Matica dalmatinska 19
Matica hrvatska 448, 450, 451, 457, 459, 460
Matica srpska 5, 7, 15
Mažuranićev ep i narodne pjesme koje pjevaju o smrti Smail-aginoj 192
Maximilian Braun: »Kosovo«. Die Schlacht auf dem Amselfelde in geschichtlicher und epischer Überlieferung 268
Medved i komarac 577

Medved, svinja i lisica 324
megdan 8, 107, 119, 144, 235, 267
Megdan u Srba XVI i XVII stoleća 8
melodije narodne, narodnih pjesama, narodnih igara 92, 110, 206, 435, 437, 476, 509, 512, 513, 517, 518, 520, 522, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 533, 536, 561
Memoari 186
Merimeove književne mistifikacije 223
Merker 510
metafora 341
Metamorfoze 393
metar 245, 272
metrika 112, 206, 208
Metrika srpskih narodnih pesama upoređenih s primerima iz drugih slovenskih narodnih pesama 22
Mi ode dođosmo 441
Mi selu idemo 441
Mićun Pavićević: Crnogorci u pričama i anegdotama 316, 318, 319, 320, 321, 326, 346, 361, 362, 364
Mićun M. Pavićević: Etiološke priče iz Crne Gore 348
Mićun M. Pavićević: Narodna poređenja (Crna Gora) 55
Mićun M. Pavićević: Narodne pjesme (Crna Gora i Dukađin) 51, 442
Mićun M. Pavićević: »Narodno blago iz Crne Gore« 66
Milan N. Milošević: Naša narodna poezija 117
Milite (De) conventionem faciente cum mercatore 399
Milosni, pogrdni i šaljivi nazivi za ljubavnike u srpskohrvatskom narodnom pesništvu 238
Miloš Đurić o Smrti Majke Jugovića 116
Miloš i divonja 352
Miloš Kobilić 278
Miloš Stoićević i Meho Orugdžić 149
Miloš u Latinima 71, 79, 169, 191
Misao 289, 545
mit, mitovi 71, 115, 171, 204, 390

mit, mitovi
— indogermanski 295
— o potopu 295
— slovenski 295
— srpski 184
Mit o sunčevoj sestri 478
Mythologie (La) slave, par Louis Leger ... 297
mitologija 148, 184, 203, 211, 227, 297, 398

mitologija
— bramanska 559
— litavska 297
— mnogobožačka 570
— slovenačka 313
— slovenska 292, 297
Mlada Breda 160
Mladen Leskovac: »Naše narodne pripovetke« (Antologija) 322
Mladić i sv. Aranđel, ili kako mre pravedan a kako grješan čovjek 400
Mlekarica 324
Mletački trgovac 399
Moja majka ćilim tkala. Narodna pesma 479
Monthly Review 298
Moralna i humana osećanja u srpskoj narodnoj poeziji 164
Mordovski etnografski zbornik 572
Morlaci 266
Morlačke svadbe 266
Morlak u Veneciji 274, 278, 282
motiv, motivi 30, 85, 92, 112, 114, 116, 122, 126, 133, 137, 147, 149, 152, 157, 159, 160, 161, 165, 171, 179, 184, 196, 230 24,2, 253, 276, 291, 299, 300, 304, 310, 323, 324, 328, 330, 336, 341, 342, 351, 357, 358, 363, 368, 369, 370, 371, 374, 388, 392, 396, 398, 399, 438, 441, 449, 476, 477, 480, 517, 525, 527, 530, 533, 557, 572, 581

motiv, motivi
— ciganskih pripovjedaka 369
— čovjeka koga nije žena rodila 399
— gavrana glasonoše 200
— gonjene djevojke 324
— internacionalni 79
— »Izabelina boja« 490
— književni 197
— lažnog mladoženje 201
— Lenorin 351, 558
— ljubavi sina prema majci 82
— Markova ciklusa 293, 300, 357, 441
— mirisanja 197
— moći iscjeljenja 197
— muža na svadbi svoje žene 79
— netruljenja tijela 197
— o anđelu i čovjeku 400
— o Biberčetu 351
— o četiri kovčega 324
— o Ćeli 351
— o Ćosi 351
— o djevojci bez ruku 331, 401
— o djevojci sa biljegama 393
— o dobroj snaši 489
— o dosjetljivom lopovu 353
— o filozofu i paljevini 400

— o goveđoj koži 377
— o isječenoj koži 377
— o kumi smrti 351
— o lovu Sibinjanina Janka 441
— o momku koji kuka da bi dragu izmolio 441
— o nadmudrivanju tankoprelje 441
— o opanjkanoj ženinoj nevinosti 353
— o paljevini 391
— o premještanju nepokretnih predmeta 122
— o progonjenoj ženi 353
— o propasti svijeta 81
— o vjernom sluzi 353
— o zahvalnom mrtvacu 351, 353
— o zloj maćehi i lijepoj pastorci 544
— o zloj maćehi i svekrvi 379
— o zloj ženi 379
— o zloj ženi koja postaje dobra 379
— o zmiji mladoženji 351
— o žalosnoj carevoj kćeri 486
— odmetanja u hajduke 154
— opklade o vjernosti žene 402
— orijentalni 169
— ostavljanja obilježja 397
— prodaje đavolu 374
— religiozni 169
— roditelji ubijaju jedinog sina ... 398
— roditeljska ljubav 376
— sijanja, svijetljenja glave kneza Lazara 197
— sječenja mesa za zalogu 399
— slovenski 188
— svjetovni 324
— šume koja se kreće 399
— tijesne obuće 324
— viteški 169
— vizantijski 169
— zemaljskog i nebeskog carstva 81
— zle maćehe 324
— zvijer sestre 122
Motiv o goveđoj koži 377
Motivi u predanju o smrti kralja Vukašina 214
Mrtvac i trgovac 345
Mudra Janja 441
Mujo i Alija 558
Mujo i Alil u predanju ulcinjskih Cigana 360
Murkova Hasanaginica 131
Muslimanske narodne junačke pjesme 70
Muslimanske sevdalinke 70
Musorgski i ruska narodna muzika 561
Muzički folklor, njegova vrednost, čistota i interpretacija 527
muzika narodna 487, 537

N. Banašević: Ciklus Marka Kraljevića i odjeci francusko-talijanske viteške književnosti 299, 300
N. G. Černiševski o srpskim narodnim pesmama 283
Na travniku 531
Nagonski život u srpskom narodnom pesništvu 482
Nahod Momir 215
Najlepša istorija o Sintipi filozofu 399
Najnoviji prevodi naših narodnih pjesama na poljski 259
Najnoviji prilozi proučavanju narodne poezije 294, 301
Najstarija poznata hrvatska pjesma i danas još pjevana 488
Najstarije pesme o svetom Savi 192
Najstariji rukopis srpsko-hrvatskih pesama 168
Najveći jadi 482
napijalice 373
Napomene o staroindijskoj književnosti 560
Napuštena 245
Narasla je trava 441
naricaljke 160
Narod trpi jasak bre golemi 498
Narodne pesme današnje Grčke 265
Narodne pesme iz Maramureša 554
Narodne pesme kao dokumenat za socijalni život u srednjem veku 169
Narodne pesme, skupio ih u Slavoniji ... 30
Narodne pjesme 70
Narodne pjesme bosansko-hercegovačke 87
Narodne pjesme bosanske i hercegovačke 70
Narodne pjesme iz starijih, najviše primorskih zapisa 97, 176, 177
Narodne pjesme Muhamedovaca u Bosni i Hercegovini 70
Narodne pobožne pjesme »Krštenje Isusovo« i naša velika narodna epopeja 466
Narodne pobožne pjesme: Tamo dole na podole 464
Narodne poslovice u Zagrađu 46
Narodne pripovedke 312
Narodne pripovetke 355
Narodne pripovietke i pjesme iz Hrvatskog Primorja 365, 454
Narodne pripovijesti i presude 398

ANU BiH АНУ БиХ

Narodne srpske pjesme 70
Narodna epska poezija bosanskih Muhamedanaca 241
Narodna pevanka 512, 529
Narodna pjesma od Majke Božje trsatske 471
Narodna pjesmarica 70
Narodna pjesmarica (MH) 19, 23
Narodna poezija (Esej) 145
Narodna poezija (Pavle Popović, najnoviji radovi o našoj narodnoj poeziji, Beograd 1932) 106
Narodna poređenja (Crna Gora) ... 52, 345
Narodna pripovetka i narodni pripovedači kod Bunjevaca 376
Narodna pripovetka o »Šaranu« 349
Narodna srpska pjesmarica 70, 534
Narodna tradicija o Nemanji 123
Narodne basne 336
Narodne igre u Prizrenu i okolini ... 524
Narodne igre u Tetovu i okolini 522
Narodne junačke pjesme iz Bosne i Hercegovine 34, 135
Narodne novine 374
Narodne pesme 70
Narodne pesme (Volkslied) 539
Narodni pesmi ilirske iz Međumurja 445
Narodni pesnik i narodna tradicija 253
Narodno blago. Zbirka narodnih pjesama i poslovica ... 432, 441
Narodno epsko pesništvo u Jugoslaviji početkom XX veka (La poésie populaire épique en Yougoslavie au début du XX-e siècle) 234, 235
Narodno predanje i naše narodne priče 325
Nasradin-hodža, njegove šale, dosetke i lakrdije u pripovetkama 306
Naš narodni motiv o ukroćenoj zloj ženi 379
Naša narodna epika 114
Naša narodna književnost 49, 106, 158, 171, 483
Naša narodna književnost u tumačenju Jaše Prodanovića 483
Naša narodna poezija 42
Naša narodna poezija 151
Naša narodna poezija i »Gusle« Prospera Merimea u poljskoj književnosti 274
Naša narodna poezija na francuskom 243
Naša narodna poezija na talijanskom 245
Naše najviše vrednosti 144
Naše narodne bajke za djecu 340
Naše narodne epske pesme 77
Naše narodne pripovetke o Ciganima i ciganske narodne pripovetke 343
Ne gledajte me što sam malena 245
Ne pij vode, ne ljub' udovice 245
Nebeske slave Isusove ... 463
Neizvestnija pesni o Marke Kraleviče 290
Neka Bog da vina, žita i kajsija 492
Neke misli o junačkim narodnim pjesmama 88
Nekoliki spisi o srpskim narodnim pesmama 156
Nekoliki svadbeni običaji u našem narodu 496
Nekoliko bележaka o narodnoj tradiciji 73
Nekoliko bunjevačkih narodnih »sigri« uz pesmu i govor 514
Nekoliko misli o odnosu naše narodne proze i stare književnosti 324
Nekoliko srpskih narodnih pripovedaka 381
Nema druge ni u gori vile 498
Nemušti jezik 389
Netko bješe Strahiniću bane (Skica za metodološku studiju) 109
Neugriechisch-epirotische Heldenlieder 296
Neven 107
Nevjera ljube Kraljevića Marka 169
Nosite ga povisoko 507
Notizie istorico-critische sulle antichita, storia e letteratura de' Ragusie 177
Nov prevodilac srpskih narodnih pesama 226
Nova iskra 6, 17
Nova istraživanja epskih pesama 92
Nova istraživanja narodnih epskih pesama 76
Nova knjiga narodnih pesama 30
Nova knjiga starih jugoslovenskih narodnih pjesama 176
Nova proučavanja jugoslovenskog narodnog epskog pesništva 236
Nova talijanska zbirka srpskih i hrvatskih narodnih pesama 273
Nove junačke pjesme 24
Nove knjige 13, 15, 16, 25
novele narodne 341, 353, 581
Novi zavjet 197, 264, 413
Noviji prilozi proučavanju narodne poezije 300

Noviji prilozi za proučavanje narodne proze 345
Noviji radovi o našoj narodnoj poeziji 158
Novo izdanje Hankinih prevoda narodnih pesama 251
Novo izdanje srpskih narodnih pesama 115
Nuova rassegna 215, 269

Njegoš i narodne poslovice 415
Njegoš i Vukove »Srpske narodne poslovice« 412

O Banoviću Strahinji 73
O beleženju narodnih pripovedaka 333
O bunjevačkim narodnim običajima 492
O carici Milici 70
O crnogorskim anegdotama 364
O dečku koji je bil kod vraga upisan 374
O Dositejevim i narodnim basnama 336
O grofovskom sinu Milutinu 122
O hrvatskoj narodnoj pjesmi: Ta zvezda ta je izešla 461
O igrama uz pevanje 528
O istoriji deseterca 206
O jednoj bunjevačkoj narodnoj pesmi ... 489
O jednoj bunjevačkoj narodnoj pesmi — (Motiv o dobroj snasi) 344
O karakteru i značaju romanskih eposa 304
O klasifikaciji narodnih pripovedaka 541
O knezu Lazaru 183
O književnom delu sv. Save 53
O Kraljeviću Marku 267
O muzičkim elementima u jugoslovenskom narodnom epu 208
A nápěvech bosensko-hercegovaskych 536
O narodnim pesmama kod Bunjevaca 441
O narodnim pjesmama kod Šokaca ... 493
O narodnoj pripoveci »Kako se rodio sv. Sava« 397
O našoj narodnoj prozi 367
O poreklu Bunjevaca 430
O postanku i razvoju kosovskog i Markova ciklusa ... 293, 301
O postanku naših narodnih pjesama 82
O postanju pesama bugarkinja ili bugarštica s etimološkog gledišta 182
O problemu tvoraca naše junačke poezije 78
O srpskim narodnim epskim pesmama o bekstvu sv. Save u kaluđere 192
O srpskim narodnim pesmama 84
O srpskim narodnim pesmama (Tomazeo) 289
O srpskim narodnim pesmama (Tomić) 18
O srpskom narodnom pesništvu 139
O sv. Savi 53
O šaljivcima naših narodnih pripovedaka 363
O tipu narodnih melodija Južne Srbije i o njihovoj izražajnoj snazi 530
O važnosti proučavanja motiva narodne poezije 73
O Vrčevićevoj podjeli srpskih narodnih šaljivih pripovijedaka 356
O zemlji Indiji narodnih pjesama 123
O ženskim narodnim pesmama 480
običaji narodni 10, 12, 36, 37, 47, 50, 82, 91, 93, 124, 140, 144, 169, 175, 227, 230, 325, 415, 430, 492, 494, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 514, 526, 555
Običaji (Sitte und Brauch) 539
Običaji i pesme turskih Srba (Običai i pesni tureckih Serbov) 70, 513
Obilić u Njegoševoj poeziji 194
Gblak Radosav 71
Obrazovanje legende o knezu Lazaru u staroj srpskoj poeziji 197
Ocena o disertaciji g. dr. Vojislava Jovanovića u »La Revue bleue« 225
Očenu se grana jorgovana 30
Očev spomenik, izveo u tri pjesmice, osamnaest šaljivih priča i dvije poučne pripovijetke ... 355
Od dvora do dvora 441
Od pučke glazbe ka umjetnoj 533
Od svete Barbare, djevice i mučenice 443
Odabrane bajke 372
Odabrane priče 372
Odabrane srpske narodne pesme 74
Odbi se grana od jorgovana ... 534
Odiseja 304, 553, 580
Odjeci poljske istorije u jugoslovenskoj epici 258
Odmetanje u hajduke 155
Odnos Homerove Ilijade prema Odiseji 553

Ogled bibliografije o Ciganima 387
Ogledalo srbsko 70
Ognjena Marija u paklu 169
Ogrtač od zmijske kože 577
Ohridsko-prespanska lira 513
Oj, Bunjevci, alaj ste u ladu 441
Oj, Jelena, jabuka zelena 531
Oj, nevisto! Oj nevisto! 441
Oj ti Joško medeni 514
Oj više, višanja 441
Okati slepac 337
Omanji spisi Luke Zime 22
Omer i Merima 146, 244
Omer izbavlja tamnice oca Muja i strica Alila 360
Omiljene bajke 372
Omir 580
Opažanja o tehnici narodne lirike ... 547
Original (Das) von Goethes »Klaggesang von der edlen Frau des Asan Aga« (Asanaginica) in der Literatur und im Volksmunde durch 150 Jahre ... 131
Orlović der Burggraf von Raab 70
Osećanje smešnog u našem narodnom pesništvu 103, 119
Osman 280
Ostali junaci u narodnim pjesmama 88
Ostoja Rajaković Ugarčić 190
Osvrt na međunarodni festival za narodnu igru 521
Osvrt na »Primjedbe« Dragana Delića 435
Otac bez sina, a zmija bez repa 336
Otečestvenija zapiski 283
Otide si ludo mlado 499
Otkud Vuku »Zidanje Skadra«. Napisao dr Nikola Andrić 172, 179
Otrovi 210
Otto F. Babler. Hasanaginica 232
Ovde nama kažu 441
Ovogodišnja izdanja SKZ 49
Oxford (The) and Cambridge Review 381

Pamietnik Naukowy 257
Pančatantra 157
Pandžić Huso i Pavečić Luka 70
partenogeneza 122
Pavlovačka pjesma: Krštenje Isusovo 459
Pecorone (Il) 399
Pepeljuga 324
Pero Slijepčević: »Prilozi narodnoj metrici«... 410
Pesma o blaženoj Dianici 266
Pesma o Pecirepu 266
»Pesma o Rolanu« i Sloveni 303
Pesma o smrti Dabromirovoj 266
Pesma o Tješimiru i Vukosavi 266
Pesmarica 436
Pesme i običaji ukupnog naroda srpskog 70
Pesme narodne 70
Pesme o Musi Kesedžiji i Đemu Brđaninu 21
Pesme o smrti Smailage Čengića 73
Pesme zapadnih Slovena 278, 538
Pesme života i smrti u rumunskoj narodnoj pesmi 565
Pesmi Frana Cegnara 121
»Pesmi o Kraljeviču Marku« (Prevedel Radivoj Rehar...) 140
Pesmi raznih narodov 283
Pesn slučajnom vozmušćeniji v Serbiji 180
Petar Ž. Petrović: O narodnim pesmama u rudničkom Pomoravlju ... 54, 56
Petnaest srpskih narodnih pesama 40
Petostopni srpski trohej 156, 206
Pisma od Kotromanovića 266
Pisma od kralja Tješimira 266
Pisma od sv. Petra 453
Pisma od zidagna Kraglia Ukašina 172, 179
pitalice 341, 356, 373
Pjervije godi djejateljnosti J. Kopitarja 100

pjesma, pjesme
— arbanaške, albanske 360, 558
— austrijske pučke 531
— bjelokranjske 444
— božićnje 488, 555
— bugarske narodne 557
— bunjevačke 376, 430, 432, 434, 441, 489
— dalmatinska 177
— deseteračke 81, 82, 83, 190, 206, 434
— didaktične 141
— dječije 160, 535
— dugog stiha 81, 182, 196
— dvanaesteračke 190
— epske 43, 80, 82, 85, 112, 128, 133, 137, 147, 152, 157, 167, 169, 195, 236, 246, 250, 259, 268, 270, 271, 275, 281, 283, 288, 300, 305, 434, 439, 441, 442, 568
— Filipa Višnjića 63, 147, 149, 180, 186
— finske 568, 572
— francuske, francuske junačke 291, 400, 567

— grčke narodne 265, 273, 278, 280, 283, 289, 296, 402
— groktilice 434
— guslarske 56, 158, 182, 441, 442
— hajdučke 8, 26, 85, 160, 176
— hrvatske narodne 26, 110, 135, 143, 172, 176, 282, 455, 458, 460, 462
— hrvatske narodne pobožne 454, 455, 459, 460, 461, 463, 465, 466, 467, 471, 472, 473, 474
— igračke 528
— iroške 133, 441
— istarske 32
— istorijske 114, 278, 442, 557, 567, 568
— iz najstarijih vremena 30, 260
— iz primorskih krajeva 177
— jačke, diačke 82
— jedanaesteračke 190
— jugoslovenske narodne 83
— junačke 8, 26, 32, 34, 70, 78, 80, 83, 84, 149, 150, 160, 164, 165, 175, 176, 206, 207, 235, 305, 441, 528, 557
— južnoslovenske narodne 133, 206
— kaurske 176
— kirgijska 278
— koledarske 493
— korizmena narodna 485
— korzikanske 273
— kosovske 81, 144, 159, 177, 268, 291, 293
— kraljičke 434, 441, 493, 535
— kršćanske 168
— lazaričke 535
— lirske narodne 112, 121, 133, 137, 146, 157, 195, 244, 254, 259, 281, 441, 442, 477, 525, 527, 557, 569
— lirsko-epske 85
— letonske 570
— litvanske 570
— makedonske narodne 160, 192
— međumurske 511, 532
— mitološke 169, 305, 440
— morlačke narodne 216, 280
— mornarske 176
— muslimanske 107, 168, 241, 242, 250
— muslimanske hercegovačke 250
— muslimanske krajiške 250
— »na narodnu« 82
— narodne 9, 11, 13, 17, 21, 23, 24, 29, 30, 37, 45, 53, 56, 70, 74, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 91, 92, 93, 97, 98, 101, 102, 103, 104, 105, 108, 110, 111, 112, 114, 115, 116, 117, 118, 121, 122, 124, 125, 129, 132, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 144, 145, 147, 148, 149, 151, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 162, 164, 165, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 184, 185, 189, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 200, 201, 202, 206, 209, 210, 212, 213, 215, 218, 227, 228, 230, 231, 232, 233, 235, 238, 239, 242, 243, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 252, 253, 256, 257, 258, 259, 260, 264, 265, 267, 271, 272, 273, 275, 276, 278, 279, 280, 283, 286, 288, 289, 296, 304, 327, 333, 355, 357, 359, 367, 368, 369, 392, 396, 402, 423, 429, 433, 436, 442, 446, 478, 479, 481, 482, 484, 486, 495, 496, 497, 498, 499, 501, 505, 508, 509, 513, 517, 526, 527, 528, 530, 532, 535, 547, 551, 556, 563, 564
— nove crnogorske 147
— novijeg vremena 128
— novogrčke 296
— o bilju i životinjama 160
— o Bojčić Aliji 176
— o boju na Čokešini 149
— o boju na Kosovu, o Kosovu 11, 147, 176, 213, 283, 291, 567
— o Brankovićima 176, 201
— o Deli Marku 79
— o Đemu Brđaninu 21
— o Hajduk Veljku 17
— o Hasanaginici 158, 278
— o Isusovim jabukama 444
— o Isusovu krštenju 466
— o Ivanu Karloviću 176
— o Ivanu Lenkoviću 79
— o Ivanu Senjaninu 79
— o Ivanu Vlahoviću 79
— o jabukama i krušakama sv. Petra 444
— o Jakšićima 189
— o Janku Jurišiću 302
— o Jelačković Muji 176
— o Kaici Radonji 176
— o knezu Lazaru 98
— o kotarskim junacima 84
— o Kraljeviću Marku 13, 21, 79, 80, 85, 140, 144, 147, 161, 176, 246, 267, 290, 300, 542
— o lijepom ruzmarinu 458
— o Malom Radojici 161
— o Mariji i lađarima, brodarima 450 ,472
— o Matiji Korvinu 246, 275
— o Milici dugih trepavica 281
— o mukama i ranama sv. Katarine 445

ANU BiH АНУ БиХ

— o Musi Kesedžiji 21
— o Musiću Stevanu 105, 302
— o Nemanjićima 33
— o Novakoviću Gruji i Tatomiru 176
— o Novaku i Radivoju 176
— o obožavanju sunca 451
— o oživljavanju Isusa 473
— o paši tiraninu i o caru koji su prosili sunčevu sestru 440
— o pogibiji vojvode Momčila 300
— o Sarajevu 484
— o smrti Vojvode Prijezde 288
— o srpskom ustanku 84
— o Starini Novaku 79
— o Starom Vujadinu 161
— o Strahiniću banu, Banoviću Strahinji 103, 109, 283, 302
— o sudu božijem 453
— o sunčevoj i mjesečevoj prosidbi i ženidbi 440
— o sunčevoj sestri 478
— o sv. Katarini 445, 446
— o sv. Savi 184, 192
— o sv. Savi i Hasan-paši 126
— o udbinskim junacima 84
— o Vasojević Stevi 105
— o zidanju Skadra 179
— o Zmaj-despotu Vuku 176
— o ženidbi kralja Vukašina 300
— o ženidbi Maksima Crnojevića 249
— običajne 146, 429, 493
— obredne 160, 429, 494, 527, 557
— pobožne 160, 445, 446, 447, 449, 480, 535
— porodične 160
— prigodne 32
— primorske 157
— pripovjedne 160
— prosjačke 527
— revolucionarne 160
— »rojtanske« 441
— romarska ili proštenjarska 447, 449, 455, 458
— rumunske 290, 565
— ruske narodne 152, 251, 538, 547, 551, 571
— s istorijskom sadržinom 85
— skaredne 253
— slovenačke narodne 160, 246, 275
— sljepačke 56
— srpske narodne 8, 26, 70, 85, 94, 107, 112, 121, 133, 141, 156, 160, 176, 216, 217, 223, 226, 246, 250, 251, 255, 256, 260, 264, 269, 273, 274, 276, 278, 281, 282, 283, 284, 287, 289, 290, 304, 440, 538, 558, 567
— srpskohrvatske narodne 35, 259
— starijih vremena 84
— starovinske 235, 441
— svatovske 160, 434, 441, 528, 535
— šaljive 133, 339
— Šaulićeve 127
— škotske narodne 396
— šokačke 432
— štokavska narodna 110
— toskanske narodne 273
— turske 176
— umjetničke 26, 53, 133, 160, 436
— uskočke 8, 26, 85, 107
— ustaške 26
— vojničke 176
— vragolanke 535
— Vukove 94, 127, 135, 150, 160, 167, 191, 193, 216
— ženske 26, 56, 70, 160, 167, 176, 245, 431, 442, 480, 513, 528, 557
Pjesma nad pjesmama 157
Pjesma o Isusu i griješniku 457
Pjesma o Nibelunzima 249, 304
Pjesma o Rolanu 300, 303, 304
Pjesma od Svjećnice 455
Pjesma večernja 455

pjesmarica
— Kačićeva 113
— o Marku Kraljeviću 20
— srpska 172
Pjesme Filipa Višnjića, u redakciji i s predgovorom Božidara Tomića ... 63
pjesništvo 84, 256

pjesništvo
— epsko 77, 190
— epsko narodno 115
— narodno 31, 77 ,115, 118, 127, 139, 150, 152, 160, 164, 207, 234, 238, 299, 430
— njemačko 206
— romansko srednjega vijeka 303
— umjetničko 145
pjevač, pjevači 40, 56, 59, 78, 80, 84, 111, 115, 118, 119, 127, 134, 137, 149, 164, 170, 179, 182, 194, 196, 235, 249, 250, 253, 367, 483, 542, 567
Pjevanija cernogorska i hercegovačka 70, 402
pjevanje epsko 147, 185
pjevanje guslarsko 190
pjevanje narodno 92, 114, 512
Plamen Perušića 278
Planovi 122
Po našem Podunavlju 267
Pobratimski darovi 375
pobratimstvo 138, 230, 289, 341, 368

Početak bune protiv dahija 149, 180
»Početak bune protiv dahija«. Istorijsko-književna analiza 180
Pod noć podo niz polje 534
Podela Višnjićevih pesama i njihova književna vrednost 63
Podunavka 173
Poèmes nationaux du Peuple Serbe 243

poezija
— albanska narodna 558
— epska 78, 82, 92, 165, 169, 175, 239, 254, 569, 571
— finska 572
— grčka narodna 265
— herojskog doba 83
— hrvatska narodna 453
— hrvatska narodna pobožna 451
— ilirska narodna 280
— Južnosrbijanaca 490
— letonska 570
— lirska 165, 569
— lirska umjetnička 145
— litvanska 570
— ljubavna 230
— mordovska 572
— morlačka 266
— muslimanska epska 114, 250
— narodna 9, 19, 24, 42, 48, 49, 78, 85, 88, 98, 102, 110, 114, 117, 121, 127, 135, 137, 142, 145, 150, 151, 154, 156, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 169, 170, 171, 174, 176, 177, 194, 205, 209, 218, 233, 234, 235, 239, 243, 245, 246, 247, 250, 251, 253, 256, 260, 265, 271, 273, 274, 276, 278, 280, 283, 296, 304, 312, 324, 341, 360, 364, 480, 502, 558, 564, 569, 580
— provansalska 265
— ritualna 114
— srednjevjekovna epska 83
— srpska narodna 112, 206, 213, 221, 242, 271, 278, 280, 281, 284, 289, 558
— srpskohrvatska 153, 238, 259, 286
— ženska narodna 480
Poje spati, Boga zvati 463
Pokajanje, pokajnice i korota 503
Položaj žene u našem narodu 125
Poljska istorija i naša narodna epika 258
Poljska privreda u narodnim poslovicama 409, 415
Popjevka o porazi svatova dužđeva Stjepana 177
popijevke narodne, pučke 510, 518, 519, 531, 533
Porča od Avale i Zmaj Ognjeni Vuk 71
poređenje 55, 341
Poreklo Sibinjanina Janka ... 3
Poručuje Božićeva majka 508
posestrimstvo 138, 230
poskočice 176, 528
Poslednje dve godine života i rada harambaše Baja Nikolića Pivljanina ... 1, 199
Posledniji odgovor g. D. Kostiću 294
poslovice narodne 80, 91, 93, 108, 122, 166, 195, 315, 341, 345, 347, 367, 373, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 415, 416, 417, 418, 419, 434, 495, 579
Poslovice, zagonetke, zdravice 410
Postanak nekih hrvatskih popijevaka 510
Pošetala Nedilja 467
poštapalice 373
Poviest književnosti 355
Povodom metalogike u narodnoj pesmi 440
Praktična filozofija naših narodnih umotvorina 108
Prase i krmača 345
Prava ljubav 160
Pravda 193
Pravda i krivda 351
Pravda ne gine 402
Praznovanje Badnjeg večera i Božića u Sent-Andreji s naročitim pogledom na njegov prethrišćanski karakter 491
Praznoverice i zločini s naročitim pogledom na praznoverice o zakopanom blagu 122

predanje
— Bunjevaca 430
— narodno 10, 12, 50, 93, 122, 169, 175, 184, 185, 188, 267, 304, 325, 341, 369, 398, 502, 520, 567
— o ciganskom carstvu 378
— o izdajstvu 169
— o prelasku Jevreja preko Crvenog mora 378
— o Sibinjaninu Janku 397
— o sv. Savi 41
— o vaseljenskom potopu 378
— starozavjetno 378
— usmeno 354
Predavanje g. prof. K. Geca »Narodna pesma i narodni život Srba i Hrvata« 230
Predavanje profesora dr Gustava Bekingsa ... 208
Predrag i Nenad 146
Pregled hrvatske tradicionalne knji-

ANU BiH АНУ БиХ

ževnosti 355
Pregled narodne književnosti 157
Pregled srpske književnosti 114, 139, 272
Prelazak Vasojevića u Srbiju 129
Prenosi narodnih pesama s jednoga junaka na drugoga 79

priča, priče
— arapske 305, 549
— bunjevačke 358
— ciganske 122, 369, 385
— crnogorske, o Crnogorcima 326, 362, 383
— etiološke 348
— istočnjačka o Sindbadu 399
— istorijske 559
— italijanska 397
— mitološke 351
— narodne 114, 122, 157, 171, 261, 262, 263, 325, 357, 358, 363, 376, 384, 388, 397, 399, 549, 568, 581
— o Marku Kraljeviću 357
— o popovima i kaluđerima 262
— o sv. Savi 184, 397
— o životinjama 322, 368
— opscene 122
— persijske 549
— religiozne 351
— slovenačke 366
— srpske narodne 385
— šaljive 262, 339, 373, 376, 385
— ženske 341
Priča o kraljevni koja se nije smijala 486
pričanje narodno 36, 325
Pričnimo kantati 160
Pričte, iliti po prostomu poslovice, temže sentencije iliti rečenija 327
Prijateljske pohode 244
Prilog bibliografiji srpskih narodnih pripovijedaka 355
Prilog ka izučavanju naših narodnih pesama 222
Prilog pitanju srpskohrvatske junačke pjesme 268
Prilozi komparativnom izučavanju slovenskih deseteraca 106, 158
Prilozi proučavanju narodne poezije 200
Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor 347
Primedbe 266
Primjedba pjesmi: »Marko glavom klima ...« 437
Primjene, kletve i zakletve u narodnoj fraseologiji 414
pripjev, refren 82
Pripovedne slovenske narodne pesmi 160
Pripovetka o Aleksandru Velikom u rumunskoj literaturi 540
Pripovetka o devojci bez ruku 308
Pripovetke (Märchen) 539
Pripovetke iz srpskog naroda 355
pripovijedanje narodno 126
pripovijetka, pripovijetke
— biblijske sa narodnim dodacima 324
— bunjevačke narodne 332, 375, 434
— ciganska narodna 122, 343, 353
— estonske 392
— hrišćanske 324
— hrvatske narodne 374
— istarska narodna 457
— junačke 353
— kitajske 543
— »književne« 356
— makedonske 394, 395
— muške 157, 322, 351, 356, 368, 370
— narodne 23, 88, 91, 107, 108, 114, 122, 154, 157, 195, 263, 305, 309, 310, 311, 312, 314, 315, 322, 323, 324, 327, 328, 330, 333, 338, 341, 342, 343, 345, 347, 349, 350, 351, 352, 354, 356, 365, 367, 368, 370, 371, 374, 376, 377, 379, 389, 391, 392, 393, 395, 396, 399, 400, 402, 404, 486, 513, 556, 575, 576, 581
— narodne opće 356
— naraodne sa biblijskim dodacima 324
— o Aleksandru Velikom 541
— o djevojci bez ruku 401
— o kralju varoši Makaka 305
— o mladom Kamari 305
— o Solomunu 157, 404
— o srpskim Ciganima 386
— o životinjama 351
— orijentalnog porijekla 353
— »ozbiljne« 310, 351, 370, 389
— pitalice 356
— podbodačice ili satirične 356
— pošalice 356
— religiozne 376
— slovačke 544, 577
— slovenske 380
— srpske narodne 312, 353, 355
— šaljive 107
— škotske 396
— tipa Pepeljuge 353
— tipa Polifema 353
— varalice 356
— ženske 157, 351, 356, 370
Prirodni snovi u našim narodnim pesmama 73
Priručnik nauke o književnosti (Handbuch der Literaturwissen-

schaft) 254
Priviđenje Tome II, kralja od Bosne 278
Prizpèvky k posnání básnické činnosti Siegfrieda Kappera. podava dr Jan Hrejči 271
Proklinjanja u srpskohrvatskom narodnom pesništvu 238
Propast carstva srpskog 81, 231
Propast kraljevstva bosanskog 70
Prosper Merime i njegova mistifikacija srpskih narodnih pesama 278
Prostonárodni srbská muza do Čech převedená 251
Prosvetni glasnik 1, 126
Prosvjeta 531
proza narodna 333, 341, 345, 349, 351, 355, 367, 373, 393, 400
Prva spona između engleske i srpskohrvatske književnosti 285
Prva veza između engleske i naše književnosti 277
Prvi otca našega Adama greh 404
Prvi sledbenik Vuka Karadžića u Hercegovini, Joanikije Pamučina 328
Prvo istorijsko doba narodne poezije 85
Prvo muka, pa dobro 482
Psihološka opažanja i logička rasuđivanja u narodnoj poeziji 166
Psihološki momenti u našim narodnim igrama 523
Pučke pjesme uz korizmene petke 485
Putovanje (Viaggio in Dalmazia) 266, 278, 280, 281
Putovanje u Bosnu u godinama 1807. i 1808. (Voyage en Bosnie dans les années 1807 et 1808, par Amédee Chaumette — Des — Fossés) 278, 281

Rad JAZU 85, 96, 132
Rad. Medenica: Filip Višnjić i pesnički okvir »Poletela dva vrana gavrana« 57, 200
Rad. Medenica i dr. A. Šmaus: Prilozi proučavanju narodne poezije ... 72, 73
Rad. Medenica: Muž na svadbi svoje žene (»Ropstvo Jankovića Stojana« i varijante) 57
Radoslav 245
Radovi Đ. Polivke 575
Radovi G. M. Arnaudova 541
Radovi Jerneja Kopitara o Srbima 100
Rakovski kao folklorista 541
Ramajana 559
Raspra Muja i Alila 360
Rastanak 245
Ratnik, srpske narodne pesme 25
Razboli se kralj Stipan 445
Razgovor ugodni naroda slovinskog 528
Razgovori s Geteom... 212, 255
Razne srpske narodne pjesme 70, 402
redakcija 132

religija
— istočnjačka 324
— mnogobožačka 480
— narodna 325, 542
— srpska 203, 352
— srpska prethrišćanska 184, 494
Religija u srpskim narodnim poslovicama 408
Religiozni element u srpskohrvatskom narodnom pesništvu 238
Revue des études slaves 291, 299, 300
Revue internationale des études balkaniques 153
Revue (La) bleue 225
Ribanje i ribarsko prigovaranje 85
Riječ »Bor« umjesto imena Božjega...142
rima, slik, srok 206, 341, 367
ritam 137, 206, 217, 543

roman
— o Bovu od Antone 300
— o Ezopu 157
— o Stefanitu i Ihnilatu 157
Roman sedam mudraca (Roman des sept sages) 399
Romancero 278
romansa 441

romansa
— španska 159, 280
Romanski majstori pripovedači (Romanische Meistererzähler) 393, 581
Ropstvo Janković Stojana 79
rugalice 373
rukopis 35, 112, 131, 219, 220, 264, 488, 540
Rumena Ružica 441
Rumunske zagonetke 554
rune 573
Rusija u našim narodnim pesmama 134
Ruske biline i njihovo izučavanje 571
Ruske istoriske narodne pesme 567

ANU BiH АНУ БиХ

Ruske narodne skaske u novom izdanju: Folklor ... 578
Ruski putopis 268
Ruskij filologičeskij vjestnik 100
Russian (The) Grandmother's Wonder Tales 380
Russische Volksmärchen 575

S Bogom stanje! S Bogom stanje! 441
S prpom gora obrodila 532
Sadašnje stanje narodne pjesme 110, 437, 443
sage 341
sakupljač, sakupljači 43, 48, 88, 91, 117, 133, 151, 326, 328, 333, 351, 354
Samoubistvo u narodnoj poeziji 165
Samrtni običaji u Turaka 502
San carice Milice 105
Sarajke 70
Satir 418
Savremenik 179
Sbornik filologičky 257
Sbornik za narodni umotvorenija i knižnina 552
Schwänke (Die) und Schnurren des Florentiners Gian-Francesco Poggio Bracciolini ... 393
Sedamdesetogodišnjica profesora Matije Murka 142
Sejali smo bažuljka 532
Seksualno u srpskoj narodnoj poeziji 138
Seljak Svenči 577
Senki iz nevidelca 550
Senjske narodne pjesme 88
Serben-car (Der) Lazar 213
Serbian Popular Poetry in English Literature 233
Serbische (Das) Volkslied in der deutschen Literatur 156, 216, 242
Serbski pesme or national songs of Serbia 276
Servian popular poetry 264
Sestra Leke kapetana 136
sevdalinka 133, 254
Siècle (Le), revue critique de la littérature, des sciences et des arts 265
Sije baba brašno 492
Silna šteta 441
simbol, simboli 81
Sinjske narodne pesme i pričanja 45
Sinjske narodne pjesme i priče 88
Sitni prilozi. O Zmajevu »Šaranu« 371
skaska, skaske 341, 351, 368, 567, 578
skaska, skaske
— etiološke 351, 353
— junačke 351, 353
— kozmogonijske 351, 353
— narodne 288, 348, 353
— o mjestima 351
— o sv. Savi 184
Skoplje i Južna Srbija 342
Skotov prevod »Hasanaginice« 285
Skotov život 219
Slavija 365, 382
Slavische Volksforschungen 70
Slavna misa Isusova 474
Slavonic (The) Review 277
Slavuj 264
Slobodijada 93
slog
— bugarštički 192
— deseterački 62
— stihovani 192
Slovanské pohadký 382
Slovanský prehled 536
Slovenska mitologija 211
Slovenske narodne pesmi 246
Slovenski pregled (Slavonic Review) 233, 285
Slovenski pregovori, reke in prilike 345
Slovinzische Texte 575
Slovo o polku Igorjeve, Pesma o vojevanju Igorovu 562, 566, 571, 574
Smailagić Meho 70, 241
Smara ili demoni noći 278, 280
Smešno u našoj narodnoj prozi 373
Smilj Smiljana pokraj vode brala 436
Smiljana 533
Smiljana devojka i Jova Čobanin 477
Smilje i bosilje 70
Smisené básně 228
Smrt Boljanog Ive 441
Smrt Grozdane šćeri Dušanove 122
Smrt kralja Matije 246, 275
Smrt majke Jugovića 118, 166, 172, 179, 245, 252
Smrt Marka Kraljevića 179, 245
Smrt nevirne Jele 441
Smrt Smail-age Čengića 26
Smrt Smail-age Čengića i narodne pesme 132
Smrt Tome II, kralja od Bosne 278
Smrt vojvode Kajice 71
Smrt vojvode Prijezde 71
Snit 122
Snoćka sam ti fućkal 532
So i hleb 352
Sovremenik 283
Sp. Vasiljev, Slovenska mitologija 292

Spalatin-beg 280
Spaljivanje moštiju svetog Save 53
spjev 62

spjev

— francuski viteški 300
Sravnenije Omirovih epopeja sa srpskim narodnim pesmama 22
Srbi i njihova narodna epopeja 243
Srbija 528
Srbijanka 256
Srbin i Čivutin 399
»*Srbske narodne pripovetke*«, *preložil Fran Erjavec* 338
Srpska narodna pesma u nemačkoj književnosti 206
Srpska narodna poezija u engleskoj literaturi 233
Srpske junačke pesme 229
Srpske narodne junačke pesme i narodne pripovetke 70
Srpske narodne melodije 509, 513, 529
Srpske narodne pesme (B. Stojadinović) 70
Srpske narodne pesme (Br. Mušicki 70
Srpske narodne pesme (Gete) 260
Srpske narodne pesme (Glišić) 70
Srpske narodne pesme (L. Nikolić) 70
Srpske narodne pesme (M. Đ. Stanić) 70
Srpske narodne pesme (Šaulić) 150
Srpske narodne pesme I (Vreme) 160
Srpske narodne pesme (ženske iz Slavonije) 70
Srpske narodne pesme: Junaci, uređuje dr Laza Popović 28
Srpske narodne pesme. O veličini umiranja duše 198
Srpske narodne pesme: Prva knjiga, Nemanjići 33, 160
Srpske narodne pesme. Sveska I. Sredio Rad. Medenica ... 67
Srpske narodne pesme. Sveska II. Sredio Rad. Medenica ... 68
Srpske narodne pesme i igre 70
Srpske narodne pesme i igre s melodijama iz Levča 420, 500, 526
Srpske narodne pesme i običaji iz Levča ... 500
Srpske narodne pesme na engleskom jeziku 229
Srpske narodne pjesme (M. Kordunaš) 70
Srpske narodne pjesme (P. Mirković) 70
Srpske narodne pjesme (Petranović) 126
Srpske narodne pjesme (Vasiljević) 70
Srpske narodne pjesme (Vuk) 70, 121, 179, 259, 271, 477
Srpske narodne pjesme — Bibliografski pregled zbirki 70
Srpske narodne pjesme iz Bosne 70
Srpske narodne pjesme iz Like i Banije 70
Srpske narodne pjesme iz okoline hercegnovske i dubrovačke 70
Srpske narodne pjesme iz zbirke Novice Šaulića 43, 127
Srpske narodne pjesme pokupljene po Bosni 70, 484
Srpske narodne pjesme starijeg i novijeg vremena 70, 399
Srpske narodne pjesme ženske 70
Srpske narodne poslovice 143, 336, 352, 412
Srpske narodne poslovice i razne izreke 414
Srpske narodne pripovetke (Čajkanović) 358, 368
Srpske narodne pripovetke (Đ. K. Stefanović) 400
Srpske narodne pripovetke. Antologija ... 310, 351
Srpske narodne pripovetke i njihove zbirke 307
Srpske narodne pripovetke, skupio Atanasije Nikolić ... 355
Srpske narodne pripovetke Vuka Vrčevića i narodne poslovice 122, 337, 343, 356
Srpske narodne pripovetke — Srpske narodne priče, iz zbirke narodnih pripovijedaka Novice Šaulića 314, 335
Srpske narodne pripovijetke (Ostojić) 338
Srpske narodne pripovijetke (Vuk) 344
Srpske narodne pripovijetke (Gatke) 107
Srpske narodne pripovijetke, odabrao i sredio Tihomir Ostojić 350
Srpske narodne pripovijetke, ponajviše kratke i šaljive 399
Srpske narodne tužbalice 150, 423, 439
Srpske narodne umotvorine 311
Srpske narodne umotvorine iz raznih srpskih krajeva 355
Srpske narodne zagonetke 341, 414
Srpske narodne ženske pjesme iz Sarajeva 70
Srpske sevdalinke 70
Srpske ženske pjesme (Les chants féminins serbes) 243
Srpski etnografski zbornik 528

ANU BiH АНУ БиХ

Srpski književni glasnik 4, 18, 100, 179, 221, 281, 294, 296, 354, 365, 397, 400, 402, 500
Srpski prevod finskog narodnog eposa 573
Srpski prevodi na talijanski 215
Srpski rječnik 122, 265, 359, 397
Srpsko-hrvatske narodne priče u engleskom prevodu 380
Srpsko-narodne pesme i narodne pripovetke 70, 370
Stanić Stanojlo 149
Stara književnost prema narodnoj pesmi 147
Stari guslar 245
Stari slovenski pogreb 4, 507
Stari starešina 441
Stari Vujadin 166
Stari Zavjet 197
Staroj majci 493
Staroslovan 531
Statji po slavenovedeniju 214
Stefan Stratimirović i narodna pesma ... 141
Stefanit i Ihnilat 324
stih, stihovi 11, 30, 53, 82, 88, 92, 109, 121, 131, 141, 155, 156, 157, 158, 177, 180, 181, 182, 192, 202, 206, 210, 231, 235, 245, 247, 250, 259, 271, 277, 286, 323, 357, 367, 376, 391, 410, 415, 438, 441, 444, 446, 452, 456, 457, 460, 461, 462, 465, 475, 480, 482, 489, 492, 495, 496, 497, 498, 501, 505, 517, 524, 535, 538, 555, 570
Stn maleša, stn galeša 501
Stoji nam polje široko 463
stopa 206
strofa 219
Studien zur südslavische Volksepik von dr Gerhard Gesemann 253
Studije o jugoslovenskoj narodnoj epici 287, 288

stvaralaštvo
— albansko narodno 558
— epsko 254
— narodno 143, 313, 374, 409
Subotice, tužna kukavice 441
Subotićeva knjiga o našim narodnim pesmama — Jugoslav popular ballads ... 159
Successione (La) dello Zar Dušan 269
Sud Getea o srpskoj narodnoj poeziji 242
Sumbul momče — karanfil djevojče 110
Sunce razgovara sa svojom majkom 30
Sunčeva sestra i car 440, 478
Sunčeva sestra i dobar junak 478
Sunčeva sestra i paša tiranin 440, 478
Südslavische (Die) Ballade von Asan Agas Gattin und ihre Nachbildung durch Goethe 242
Südslavische (Das) Volkslied bei Beethoven und Haydn 531
Südslavische Revue 374
Südslavische Wanderungen 267
Sv. Cecilija 461
Svadbeni i pogrebni običaji na selu u gornjoj Hercegovini 504
Svatovi Ljubovića 129
Sve kako je suđeno 400
Sve je kolo visom nadvisila 501
Sveci blago dijele 144, 169, 245
Svet. Stefanović: Nekoji podaci iz mađarske literature za datiranje naše narodne poezije 64
Svet. Stefanović: Sunčani mit u našoj narodnoj poeziji 64
Sveta Kato, Katerino 445, 446
Sveta Kato, mučenice 445
Sveti Andrija 122
Sveto Pero crkvu gradi 463
Sveti Petar crkvu gradi 470, 474
Sveti Sava i Hasan-paša 126, 149
Sveti Sava kao državnik i političar 53
Sveti Sava kao narodni učitelj 53
Sveti Sava u narodnim i umetničkim pesmama 53, 185
Sveti Sava u narodnom predanju 41, 184, 185, 345, 397
Sveti Sava u narodnom verovanju i predanju 185
Sveti Sava u staroj umetnosti srpskoj 53
Svetislav Stefanović, Pripovetka o devojci bez ruku ... 401
Svetog Petra jabuke i kruške 444
Svetu Katu majka kara 463
Sviba i gloginja 448
Svijetnjak 280
Svod Dušanova zakonika u narodnoj pesmi 98

Šaljive, kratke srpske narodne pripovetke 359
Šaran 349, 371
Šarl Nodje i romantička grupa 218
Šćepan Mali 93
Šekspir i naše narodne umotvorine 396
Šekspirov »Cimbelin« i narodne pripovetke 402
šesterac 207
Šetala se Divice Marija 472
Šetala se djevojčica 447
Šetala se lepa Ane 447

Šetala se lipa Jane 447
Šetala se Marija 448, 456, 459, 467, 468
Šetala se, šetala 456
Šetali se Židovi 459
Šetalo se momče kroz Karlovče 110, 443
Šindrom ograđeni 493
Širvonja, do širvonja, božurja 531
Šla Marija u goru 465
Šta je dobro? Srpskim narodnim poslovicama istumačio dr Danilo Trbojević ... 406, 407
Šta se valjaš po oranju 514

T. Matić: Prosper Mérimée's Mystification kroatischer Volkslieder 282
Ta zvezda ta je izešla 461, 462
Takovac 354
Tamni vilajet 324
Tamo dole na podole 464
Tetal više od jutra do mraka 489
Teofana krčmarica 324
Thélégraphe (Le) Officiel des Provinces Illyriennes 280, 282
Tiho teci voda jezerina 445
Tihomir R. Đorđević: Naš narodni život 44, 47, 50, 75
Time's (The) Literary Supplement 389
Told in Serbia 389
Topola i vrba 448

tradicija
— bugarska 513
— bugarska narodna 357
— bunjevačka 430
— ciganska 378
— epska 235
— helenska 205
— herojska 83, 254
— hrišćanska 341
— narodna 34, 82, 85, 93, 122, 124, 131, 145, 155, 175, 184, 185, 187, 192, 253, 297, 325, 357, 403, 415, 496, 497, 498
— njemačka narodna 403
— o Mrnjavčevićima 179
— pjesnička, poetska 289, 571
— srpska 378
Tramuntana 160
Translations from the Servian Minstrelsy, to wich are added some specimens of Anglo-Norman Romances 264
Trebeviću visoka planino 484
Trebnik 71, 115
Tri limuna 577
Tri narodne priče iz Bačke 358
Tri plasta sina 345
Tri priloga za poznavanje duše u u nas Srba 99
Tri putnika putovala 473
Tri riječi Hercegovca 70
Tri sestre Arbanke 193
Tri sua 577
Trn i glog u narodnoj srpskoj religiji 203
trohej 156, 206, 216
Trojebratstvo 186
Tuđi uticaji na običaje Srbohrvata 153
Turčin i kaluđer 122
Turski paša i ludi Pera 399
tužbalice 32, 56, 150, 423, 438, 439, 476, 570
Tužbalica u svetskoj književnosti od Vojislava Đurića 476
Tvorci narodnog epa 80

U cara Trojana kozje uši 389
U gori je ružmarin 458
U gorici crkvica 474
U gospodina mučenje 485
U laži su kratke noge 389
Udio narodne poezije u srpsko-hrvatskom romantizmu 170
Ujak mu otac a mati žena i opet se spasli 358
Ukroćena goropad 396
umjetnost 208

umjetnost
— epska 92
— narodna, pučka 154, 171
— srpskohrvatska epska 270
Umjetnost i starine (Kunst und Altertum) 255, 256, 260, 264, 296,
umotvorine narodne 36, 40, 43, 48, 49, 55, 91, 95, 99, 108, 138, 148, 172, 174, 195, 295, 331, 334, 338, 345, 347, 349, 272, 388, 396, 407, 419, 432, 434, 513, 550, 552, 564, 567, 570, 572, 578
Umrlo je vlajlo-vlajlo 514
Union 226
Uroš i Mrnjavčevići 29, 166, 269
uskok, uskoci 79, 107, 133, 144, 157, 182, 190
Uskrsne pjesme. Maloga Isusa mrtva nađu. Isus oživi 473
Uspomene L. A. Frankla o Milici Stojadinović ... 217
Usud 375, 389
Ušla nam je žišla denica, denica 461
Uticaj narodne poezije na junaštvo kod Srba 175

ANU BiH АНУ БиХ

Uvod u slovensku literaturnu istoriju 95
Uz vijenac »Marija i Židovi« 450, 456
Uzraslo mi je drvo zeleno 133
uzrečice 341

V. S. Karadžić i ruskaja narodnaja pesnja 551
Valtazar Bogišić 97
Valtera Skota prevod pesme o Hasanaginici 219
Vampir 274, 278
varijanta 79, 83, 84, 112, 126, 129, 150, 152, 156, 160, 165, 176, 177, 179, 184, 190, 249, 253, 287, 323, 355, 356, 358, 367, 370, 379, 384, 403, 436, 442, 444, 445, 446, 448, 449, 451, 457, 467, 472, 486, 490, 535, 557, 569, 570
Varlaam i Joasaf 324
Važnije zbirke naše narodne proze 315
Vede 560
Velike književne mistifikacije 223
Velikoruska narodna lirika 569
Verovanje u premeštanje nepokretnih predmeta 122
verzija 131, 132, 202, 374, 394
Vesillin Tschajkanovitsch, Quaestionum paroemiographicarum capita selecta ... 579
Vestminsterski pregled 264
Vienac 531
Vienac slavi velike i sjajne junačke nam prošlosti careva i kraljeva, bana i junaka, bojeva i junaštva ... 14
Vila 213
Vinaver Stanislav: Pokušaj ritmičkog proučavanja muškog deseterca 69
Vinko Žganec: Hrvatske pučke popijevke iz Međumurja 518
Vino pije Dojčin Petar 441
Vira i nevira 441
Visoka je taraba 436
Višnjićeva i naša starinska narodna pesma 149
Vitiazko 577
Vjeran dvoranin narodne pjesme 88
Vjerovanja narodna 36, 47, 99, 169, 203, 278, 341, 352, 368, 415, 494, 555
Vojislav M. Jovanović: Srpske narodne pesme (Antologija) 146
Vojvođani u narodnim pesmama 189
Volim mladu kad poveže kondžu 441
Volksepik (Die) der Kroaten 70
Volkslieder der Serben 249
Volksmusik (Die) der Südslaven 510
Volterov »Zadig« i naše narodne pripovetke 391, 400
Voljela bih sedu kosu plesti 498
Vozil se je Juzuš 457
Voyslav M. Jovanovitch, docteur de l'Université de Grenoble: »La Guzla« de Prosper Mérimée ... 284
Vrač 324
Vragovski šegrt 345
Vrednost i značaj naše narodne poezije 137
Vreme postanka kosovske poezije 81
Vrijednost narodnih pjesama ... 135
Vrste naše narodne proze. O postanku, podeli i vrstama naše narodne proze 341
Vuk i poljski muzičar Franćišek Mirecki 534
Vuk kao skupljač narodnih pripovedaka 327
Vuk Karadžić i bečka policija 98
Vuk Karadžić i ruske narodne pesme 551
Vuk St. Karadžić 89
Vuk Stef. Karadžić. Odabrane strane, pribrao Ljub. Stojanović ... 36
Vukova prepiska 120
Vukovo pismo Geteu 104

Wernerova tragedija »Dvadeset i četvrti veljača« i naša narodna priča 398
Wila 256
Wilhelm Gerhard und seine Übersetzungen serbischer Volkslieder 256
Wisla 355
Wolfgang Hauffen: Das serbische Volkslied in der tschechischen Literatur 287

Za koga je baba Šerifana odgojila lice 484
Za popova đaka 493
Zadig 391, 400
zagonetke narodne 91, 315, 341, 356, 367, 373, 376, 434, 513
Zaključivanje o starosti epskih pesama po njihovoj sadržini 73

Zalij cvijet 344
Zaludila čoveka 349
Zaludu kao Petronije u Brajićima 122
Zapisi 334, 364
Zaspala devojka drenku na korenku 534
Zašto se kurijak boji vatre 342

zbirke i zbornici

— Akademijin 382
— Alačevića Ante Franjina (rukop.) 172, 179
— Aleksića Dimitrija 370
— Atanasjeva A. 575, 576
— Bauringa Džona 264
— Blagajića Kamila 107
— Bogišića Valtazara 258, 299
— Bojića Svetozara 359
— braće Jovanović 13
— Bračolinija Pođa 393
— Cerovića Stojana 388
— Čajkanovića Veselina 162, 365, 368
— Čakalića Ive (rukop.) 446, 449, 458
— Ćorovića Vladimira 359, 397
— Daničića Đure 341
— Danilova Kirše 571
— Deželića Đure (rukop.) 458, 463
— Đorđevića Tihomira R. 353
— Đorđevića Vladimira R. 513
— Erjavca Frana 338
— Filipovića Ivana 13
— Forijela Kloda 278, 296
— Gavrilovića Andre 323
— Gligorijevića Andre 370
— Granića Mihe (rukop.) 413
— Grčića Stjepana 45
— Grđića-Bjelokosića Luke 359, 370
— Haksthauzena Vernera (rukop.) 296
— Hanke Vaclava 251
— Hermana Koste 241
— Ilić Oriovčanina Luke 258
— istarska 160
— Jakšić Anđelije i Robera Marsela 243
— Jastrebova Ivana St. 258
— Jelušića (rukop.) 471
— Jovanovića Vojislava M. 310, 365
— Jukić — Martićeva 122
— Karadžića Obradovića Jeremije 355
— Karadžića Stef. Vuka — v. Vukova
— Kocbeka Frana 341
— Kordunaša Manojla 110, 365, 370, 382
— Krasića Vladimira 258, 350, 365, 382, 399
— Kukića Stankova Nikole 355, 365, 382, 399
— Kukuljevića Ivana (rukop.) 445, 450, 458, 468
— Kurelca Frana 258
— Kurta Dželaludina 201
— Lahnera Juraja (rukop.) 460 463, 465, 467, 471, 472
— Markovića Pere (rukop.) 463
— Matice hrvatske 110, 135, 445, 486
— Matice hrvatske rukopisni 110, 177, 444, 447, 451, 458, 460, 468, 471
— Melić Marice (rukop.) 455, 457
— Merimea Prospera 278
— Mikuličića Frana 365
— Milanovića Mihajla 110
— Mileusnića Sime D. (rukop.) 392
— Milutinovića Sime 53, 79, 191
— Miljanova Marka 388
— Miškovića Adama (rukop.) 453
— Muškatirovića Jovana 327, 341, 418
— narodnih umotvorina o Kraljeviću Marku 23
— Nikolića Atanasija 107, 110, 355, 370
— Nikolića Lazara 402
— Novikovskog 551
— Ostojića Mijata 177
— Ostojića Tihomira 350
— Osvetnika Milana 402
— Pamučine Joanikija 355, 370, 399
— Pavićevića Mićuna 318, 326, 346, 361, 362, 388
— Pavlinovića Mihovila (rukop.) 110, 177
— Petranovića Bogoljuba 9, 13, 53
— Plohl-Herdvigova Rikarda Ferdinanda 458
— Raića Blaška 441
— Rakića Aleksandra (rukop.) 436
— Ristić-Lončarskog 370
— Sandića Aleksandra 13
— Skarpe Vicka 341
— Stanića Milana 370
— Stefanovića Đorđa 354, 370, 399
— Stojačića Petra 359
— Stojanovića Mijata 341
— Strohala Rudolfa 374
— Šaulića Novice 43,127, 150, 314, 345, 439

— Senoe Augusta (rukop.) 471
— Šobajića Sime 388
— Strekelja Karela 246, 258, 275
— Šunjića Marijana 110
— Vodnika Branka 110
— Vojinovića Jovana 354, 370
— Vrčevića Vuka 122, 337, 359, 370, 399
— Vukova 9, 40, 53, 107, 115, 127, 129, 133, 138, 172, 179, 200, 226, 251, 253, 258, 264, 265, 272, 312, 313, 327, 341, 350, 355, 359, 370, 389, 399, 404, 440, 475, 478, 535, 538, 576
— Zrinovića Mijata Saridže 177
— Žganeca Vinka 518, 519

Zbirka narodnih pesama 7
Zbirka narodnih umotvorina 91
Zbirka odabranih narodnih poslovica 411
Zbirka starih hrvatskih crkvenih pjesama 488
Zbirke narodnih pesama 160
Zbor zborila gospoda rišćanska 149
zbornik — v. zbirke i zbornici
Zbornik jugoslavenskih pučkih popijevaka 461, 463
Zbornik junačkih epskih narodnih pesama 128, 152
Zbornik priloga za poznavanje Timočke Krajine 46
Zbornik u čast Bogdana Popovića 191
Zbornik u slavu Filipa Višnjića i narodne pesme ... 59, 60
Zbornik u slavu Vatroslava Jagića ... 98
Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slovena 55, 336, 345, 348, 442, 445, 448, 450
Zdrav' Isuse, Božji sinu 505
Zec Boga moli 441
Zeitschrift des Vereins für Volkskunde in Berlin 241, 575
Zeitschrift für romanische Philologie 394, 395
Zidanje Ravanice 81, 105, 169
Zidanje Skadra 118, 172, 179, 227, 245, 300, 557
Zidanje Skadra u ruskom prevodu 227
Zigeuner (Die) in Serbien, ethnologische Forschungen. I 386
Zigeunerhumor. 250 Schnurren, Schwänke und Märchen von Dr Friedrich S. Krauss 385
Zišla nam, zišla denica 463
Zla žena 389
Zlatorog 542
Zmija i zemljodelac 336
Zmija mladoženja 122
Značenje završnih stihova pesme »Banović Strahinja« 73
Zum Sprachschatz moslimischer Zigeuner in Serbien 262
Zur Frage des Heldenliedes bei den Serbokroaten 239
Zver sestra, jedna ciganska varianta srpske narodne pesme 122

Žalosna pjesanca plemenite Asan-Aginice 280
Žalosni rastanak 245
Žalostna smrt Smail-age Čengića 132
Žan Zbogar 218
Žarka ljubav 160
Žena ocu majka 399
Ženidba Baja Pivljanina 129
Ženidba Dušanova 71, 166, 169, 190, 191, 557
Ženidba Đurđa Smederevca 169
Ženidba kneza Lazara 169
Ženidba kralja Vukašina 147, 300, 305
Ženidba Maksima Crnojevića 71, 162, 173, 193, 201, 245, 248, 249, 252
Ženidba Maksima Crnojevića u nemačkoj književnosti 248
Ženidba Maksima Crnojevića u srpskoj književnosti 173
Ženidba Marka Kraljevića 482
Ženidba Miloja barjaktara 245
Ženidba od Zadra Todora 162
Ženidba Radulović-Stoja 190
Ženidba Vlašića Radula 193
Ženske hrvatske narodne pjesme muslimanske 241
Ženske narodne pjesme 36, 422, 431
»Židovska paralela« u hrv. narodnoj epopeji Isusovoj 467
Žito žela moba kod Todora 489
Život i rad F. Višnjića 63
Život kraljice Olive 324
Život Srba seljaka 352
Život Svetog Save 53
Životne istine u našim narodnim bajkama 375
Žuža-žuža-žuške 492